

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

**YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAPISAL VE İŞLEVSEL
SORUNLARINI GİDERİCİ ÇÖZÜMLER**

(DOKTORA TEZİ)

Fatih GÜLER

BURSA - 2020

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

**YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAPISAL VE İŞLEVSEL
SORUNLARINI GİDERİCİ ÇÖZÜMLER**

(DOKTORA TEZİ)

Fatih GÜLER

Danışman:

Doç.Dr. Fırat MOLLAER

BURSA - 2020

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Hukuk Bilim Dalı'nda 711215007 numaralı Fatih GÜLER'in hazırladığı "Yüksek Seçim Kurulu'nun Yapısal ve İşlevsel Sorunlarına Giderici Çözümler" konulu Doktora Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 09/06/2020 günü 15:00-16:45 saatlerini arasında yapılmış, sorulan soruların alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

İNTİHAL YAZILIM RAPORU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 15/05/2020

Tez Başlığı: TÜRKİYE'DE SEÇİMLERİN YÖNETİM VE DENETİMİNDE KURUMSAL YAPILARIN İŞLEYİŞİNE İLİŞKİN AKSAKLIKLARI GİDERİCİ ÇÖZÜMLER

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 208... sayfalık kısmına ilişkin, 15.05.2020 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)' aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %19. 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

15/05/2020

Adı Soyadı: Fatih GÜLER
Öğrenci No: 711215007
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı: Siyaset ve Sosyal Bilimler
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

Doç. Dr. Firat Mollaoğlu
17.06.2020

YEMİN METNİ

Yemin Metni

Doktora Tezi olarak sunduğum “Yüksek Seçim Kurulu'nun Yapısal ve İşlevsel Sorunlarını Giderici Çözümler” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarn kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

15/5/2020

Adı Soyadı : Fatih GÜLER
Öğrenci No : 711215007
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı : Siyaset ve Sosyal Bilimler
Statüsü : Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Fatih GÜLER
Üniversite :Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bilim Dalı : Siyaset ve Sosyal Bilimler
Tezin Niteliği : Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : xv + 193
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışmanı : Doç.Dr. Fırat MOLLAER

TÜRKÇE TEZ BAŞLIĞI

YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAPISAL VE İŞLEVSEL SORUNLARINI GİDERİCİ ÇÖZÜMLER

Seçimler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Adil ve dürüst seçimler, demokratik sistemlerin en temel gerekliliklerindedir. Adil ve dürüst seçimler ise ancak bağımsız ve tarafsız otoritelerin gözetimiyle mümkündür.

İkinci Dünya Savaşı sonrası demokratikleşme adımlarıyla birlikte 1950 yılında Türkiye’de seçimlerin yönetim ve denetimi yargı organına verilmiştir. Türkiye’deki mevcut seçim yönetim ve denetim sistemi, uluslararası normların gerekliliklerini genel itibariyle karşılamaktadır. Seçim mevzuatındaki bazı gri alanlar, eksik düzenlemeler, anayasal düzenlemeye konu edilmesi gereken bazı hususların anayasa altı normlarda yer alması gibi sorunlar seçim yönetim ve denetim sisteminin güvenilirliği üzerinde olumsuz bir etki oluşturmaktadır.

Çalışma; Türkiye’de seçimlerin yönetim ve denetiminde görev alan kurullar, bu kurulların işleyişindeki aksaklıklar ve bu aksaklıkları giderici çözümleri kapsamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi ve içerik analizi kullanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak kaynak taraması yapılmıştır. Çalışmanın temel amacı seçim yönetim ve denetim sistemindeki sorunları ortaya koymaktır. Çalışma; bu sorunların çözümü için birtakım hukuki düzenlemeler yapılması gerektiği sonucuna ulaşmış olup, bir model önerisi sunmuştur.

Anahtar Sözcükler:

Demokrasi Seçim Yönetim ve Denetim Yüksek Seçim Kurulu

ABSTRACT

Name and Surname : Fatih GÜLER
University : Bursa Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Political Science and Public Administration
Branch : Politics and Social Sciences
Degree Awarded : Doctorate
Page Number : xv + 193
Degree Date : / / 20.....
Supervisor : Assoc.Prof. Firat MOLLAER

The Title Of The Thesis

SOLUTIONS TO STRUCTURAL AND FUNCTIONAL PROBLEMS OF THE SUPREME ELECTION COUNCIL

Elections are an indispensable element of democracy. Fair and honest elections are requirements of democratic systems. Fair and honest elections are possible only under the control of independent and impartial authorities.

In 1950, together with the democratization steps after the Second World War, the administration and control of elections in Turkey has been given to judicial bodies. The current election administration and control system in Turkey meets international norm requirements. However, some gray areas in the election legislation, missing regulations, some issues that should be subject to constitutional regulation are included in lower level norms, have a negative effect on the reliability of the election administration and control system.

The study includes, bodies of administration and control of elections in Turkey, disruptions in the functioning of these bodies and solutions to these problems. Qualitative research method and content analysis were used in the study. As a data collection method, source scanning was done. The main purpose of the study is to reveal the problems in the election administration and control system. The study concluded that some legal arrangements should be made for the solution of these problems and presented a model proposal.

Keywords:

Democracy - Election -Administration And Control - Supreme Election Council

ÖNSÖZ

Bilimsel çalışmaların özgünlüğü ve günlük hayata uygulanabilir pragmatik çözümler üretme kapasitesinin olmasının ayrı bir değeri ve önemi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu nitelikleri barındıran çalışmaları ortaya koyan araştırmacılar da ayrı bir manevi doygunluğa ulaşma ayrıcalığına sahip olmaktadır.

Bu ilkeleri ve görüşleri temel alan çalışma literatüre ve uygulamaya mütevazı bir katkı sağlamayı amaçlamış olup, diğer çalışmalardaki tekrarlardan kaçınmaya özen gösterilmiştir.

Üçüncü evre kanser tanısı aldığı dönemde dahi tezimi tamamlamam konusunda bana her türlü manevi desteği veren canım eşime sabırlarından dolayı çok çok teşekkür ederim.

Prences kızlarım Merve'm ve Ayşe'min bundan daha önemli eserler ortaya koyacaklarını umut ediyorum.

Beni bu günlere getiren canım annem ve babama teşekkür ederim.

Pozitivist hukuk perspektifiyle zaman zaman görüşlerimi pekiştirmemde katkı sağlayan kıymetli kardeşim Avukat Mustafa Burak GÜLER'e teşekkür ederim

İlgi alanı dışında olmasına rağmen tezimle ilgili desteğini sürekli hissettiğim değerli Fırat MOLLAER hocama saygılarımı sunuyorum.

Bursa 2020

Fatih GÜLER

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
İNTİHAL YAZILIM RAPORU.....	iii
YEMİN METNİ.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xiv
TABLolar.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE SEÇİM KURULLARI

1. DEMOKRASİ VE SEÇİM KAVRAMLARI.....	5
2. SEÇİMLERİN YÖNETİM VE DENETİMİ.....	8
3. YÜKSEK SEÇİM KURULU.....	11
3.1. YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN TARİHSEL SÜRECİ.....	12
3.1.1. 1950-1960 Dönemi.....	13
3.1.2. 1961 -1990 Dönemi.....	19

3.1.3. 1990 Sonrası Dönem-: Anayasa Taslaklarında YSK	26
3.2. YÜKSEK SEÇİM KURULU BAŞKAN, BAŞKANVEKİLİ VE ÜYELERİN PROFİLLERİ	31
3.2.1. YSK Başkanları	32
3.2.2. YSK Başkanvekilleri	33
3.2.3. YSK Üyeleri	33
3.3. YÜKSEK SEÇİM KURULUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ	34
3.3.1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Perspektifinden YSK	37
3.3.2. Kamu Denetçiliği Kurumu Perspektifinden YSK	41
3.3.3. Anayasa Mahkemesi Perspektifinden YSK	43
3.3.4. Danıştay Perspektifinden YSK	47
3.3.5. YSK Perspektifinden YSK	49
3.3.6. Yargıtay Perspektifinden YSK	50
3.3.7. Uyuşmazlık Mahkemesi Perspektifinden YSK	50
4. İL SEÇİM KURULU	51
5. İLÇE SEÇİM KURULU	51
5.1. İLÇE SEÇİM KURULU BAŞKANI	53
5.2. SUİ GENERİS İLÇE SEÇİM KURULU: YURT DIŞI İLÇE SEÇİM KURULU	54
5.3. GEÇİCİ İLÇE SEÇİM KURULU	57
6. SANDIK KURULU	58
7. MÜLKİ İDARE AMİRLİKLERİ	60

İKİNCİ BÖLÜM

YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAPISAL VE İŞLEVSEL SORUNLARI

1. SEÇİME KATILACAK SİYASİ PARTİLERİN TESPİTİNDE YAŞANAN SORUNLAR	69
1.1.TARİHSEL SÜREÇ.....	69
1.2. MEVCUT DURUM VE YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAKLAŞIMI.....	72
1.3. SİYASİ PARTİ TEŞKİLATLARININ DAĞILMA DURUMUNUN TESPİTİ.....	77
2. SEÇMEN KÜTÜKLERİNİN GÜNCELLENMESİNE İLİŞKİN SORUNLAR	84
2.1.SEÇİM BİLİŞİM SİSTEMİ.....	86
2.2.SEÇMEN KÜTÜĞÜNÜN OLUŞTURULMASI.....	88
2.3.SEÇMEN TAŞIMA İDDİALARI.....	90
3. YÜKSEK SEÇİM KURULUNUN YETKİ GASPI NİTELİĞİNDEKİ UYGULAMALARI	92
3.1.SANDIK BÖLGESİ SEÇMEN SAYISI ÖRNEĞİ.....	94
3.2.YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİ ÖRNEĞİ.....	95
3.3. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN TALEPLERİNE GENEL YAKLAŞIMI.....	101
3.4. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN HUKUKA AYKIRI UYGULAMALARINA TEPKİSİZLİĞİNİN KISMEN SONA ERMESİ.....	103
4. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN KARARLARININ YAYINLANMAMASINDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR	106

4.1. YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARININ YAYIMI İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER.....	107
4.2.YÜKSEK SEÇİM KURULUNUN KARAR TÜRLERİ.....	107
4.2.1.Prensip (İlke) Kararlar	108
4.2.2.Nihai Kararlar ve Seçime İlişkin Diğer Kararlar	111
4.3. YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARININ YAYIMLANDIĞI KAYNAKLAR	112
4.3.1.Resmi Gazete	112
4.3.2.YSK (İlke) Kararları Dergisi	113
4.3.3.İnternet Sitesi	113
4.3.4. Derleme Kaynaklar	114
5. YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN TOPLANTI VE KARAR YETERSAYILARININ BELİRSİZLİĞİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR	116
5.1. YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN 2006 YILINDAN ÖNCEKİ UYGULAMASI	119
5.2. YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN 2006 YILINDAN SONRAKİ UYGULAMASI.....	120
5.3. YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN TOPLANTI VE KARAR YETERSAYILARININ BELİRSİZLİĞİNİN OLUŞTURMASI MUHTEMEL SORUN VE SONUÇLAR.....	120
6. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN GÖREV SÜRELERİ İLE İLGİLİ SORUNLAR	121
6.1. UYGULAMADA YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN ORTALAMA GÖREV SÜRELERİ VE BUNLARIN SEBEPLERİ	122
6.2. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN GÖREV SÜRELERİNİ GEÇİCİ OLARAK DEĞİŞTİREN YASAL DÜZENLEMELER.....	123

6.3. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN GÖREV SÜRELERİNİ GEÇİCİ OLARAK DEĞİŞTİREN YASAL DÜZENLEMELERİN SAKINCALARI	125
7. PROPAGANDA DÜZENİNDEN KAYNAKLI SORUNLAR.....	128

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAPISAL VE İŞLEVSEL SORUNLARINI GİDERİCİ ÇÖZÜMLER

1. ANAYASAL DÜZENLEME İHTİYACI.....	135
1.1. YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARINA KARŞI BİREYSEL BAŞVURU YOLUNUN AÇILMASI	136
1.2. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN GÖREV SÜRELERİ.....	141
1.3. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN NİTELİĞİ.....	142
1.4. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN TOPLANTI VE KARAR NİSABI.....	142
1.5. YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARININ YAYIMLANMASI.....	143
1.6. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN KUR'A İLE BELİRLENMESİ.	143
2. YASAL DÜZENLEME İHTİYAÇLARI	144
2.1. SİYASİ PARTİ SİCİLLERİNİN TUTULMASI GÖREVİNİN SEÇİM KURULLARINA DEVREDİLMESİ.....	145
2.2. SEÇİM TAKVİMİNİN TAMAMINDA PROPAGANDA SÜRECİNE İLİŞKİN YETKİLERİN SEÇİM KURULLARINCA YÜRÜTÜLMESİ	148
2.3. İLÇE SEÇİM KURULUNUN OLUŞUMU	150

2.4.SANDIK KURULLARININ OLUŞUMU	151
3.UYGULAMAYA DÖNÜK ÇÖZÜMLER	152
3.1.SEÇMEN KÜTÜKLERİ	153
3.2. YURT DIŞI SEÇMENLERİN OY KULLANMALARININ KOLAYLAŞTIRILMASI VE KATILIM ORANININ ARTMASINA YÖNELİK ÇÖZÜMLER-: SUUDİ ARABİSTAN ÖRNEĞİ	155
4.YÜKSEK SEÇİM MAHKEMESİ MODELLEMESİ	160
4.1.SİYASİ PARTİ TÜZÜKLERİNİN YARGISAL DENETİMİ	163
4.1.1. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca Yapılan Denetim ve Etkinliği ..	163
4.1.2.Anayasa Mahkemesince Yapılan Denetim ve Etkinliği	164
4.1.3.Adli Yargının Yetkisizliği	166
4.2. SİYASİ PARTİ ÜYELERİNE VERİLEN PARTİDEN VEYA GRUPTAN GEÇİCİ VEYA KESİN ÇIKARMA DİSİPLİN CEZALARININ YARGISAL DENETİMİ	167
4.3.SİYASİ PARTİLERİN DAĞILMA DURUMUNUN TESPİTİ.....	169
4.4. SİYASİ PARTİLERİN İL VE İLÇE TEŞKİLATLARININ GÖREVDEN ALINMASI	169
4.5. SİYASİ PARTİLERİN MALİ DENETİMİ.....	172
4.6. SİYASİ PARTİLERE İHTAR VERİLMESİ.....	174
SONUÇ	175
KAYNAKÇA	180
ÖZGEÇMİŞ	193

KISALTMALAR

Kısaltma

298 sayılı yasa

a.g.e.

a.g.m.

a.g.md.

a.g.tb.

a.g.tz.

a.y.

Bkz.

bkz. aş.

bkz. yuk.

C.

çev.

der.

ed.

haz.

k.g.

karş.

mad.

nu.

s.

ss.

sy.

ts.

TBMM

vb.

YSK

Bibliyografik Bilgi

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun

Adı Geçen Eser

Adı Geçen Makale

Adı Geçen Madde

Adı Geçen Tebliğ

Adı Geçen Tez

Aynı yer

Bakınız

Eserin kendi içinde aşağıya atıf

Eserin kendi içinde yukarıya atıf

Cilt

Çeviren

Derleyen

Editör

Hazırlayan

Karşı görüş

Karşılaştırınız

Madde

Numara

Sayfa

Sayfadan sayfaya

Sayı

Basım tarihi yok

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Ve benzeri

Yüksek Seçim Kurulu

TABLolar

Tablo 1- 298 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler	22
Tablo 2- 1982 Anayasası Döneminde Hazırlanan Anayasa Önerilerinde Seçimlerin Yönetim ve Denetimine İlişkin Hükümler	26
Tablo 3- 2007-2019 yılları arasında yapılan seçimler	28
Tablo 4- Anayasa Mahkemesince Seçim Kanunlarının Denetimi.....	36
Tablo 5- 1987-2018 Yılları Arasında Gümrük Kapılarında ve Yurt Dışında Kurulan Sandıklarda Oy Kullanan Seçmen Sayısı.....	56
Tablo 6- 31 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilen Mahalli İdare Genel Seçimlerinde Valilerce Yapılan Seçim Güvenliği Toplantılarına Seçim Kurulu, Güvenlik Bürokrasisi ve Siyasi Partilerin Katılım Durumu	62
Tablo 7- Seçim Türlerine Göre Seçimlerin Başlangıcı ve Propaganda Serbestisi	130
Tablo 8- Siyasi Partilerin Hukuki Varlığının Sona Erdiğinin Tespitine İlişkin Talep ve Karar Makamları.....	79
Tablo 9- YSK İlke Kararlarının Konu Bakımından Dağılımı.....	111
Tablo 10- YSK Kararlarının Yayımlanmasına İlişkin Veriler	115
Tablo 11- Mürettep Kavramının Geçtiği Kanunlar	117
Tablo 12- 2014-2018 yılları arasında Yurt dışı Seçmen Kütüğüne Kayıtlı Seçmenlerin ve Suudi Arabistan Krallığı Sınırları İçerindeki Kayıtlı Seçmenlerin Oy Kullanma Oranlarının Karşılaştırılması	156
Tablo 13- 1982 Anayasası Döneminde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Talebi Üzerine Anayasa Mahkemesi Tarafından Siyasi Partilere Siyasi Parti Tüzüklerindeki Hukuka Aykırılık İddiaları ile İlgili Yapılan İhtar Başvurularının Sonuçları.....	165

GİRİŞ

Demokrasi, en basit anlatımla Abraham Lincoln'ün ifadeleri içinde halkın, halk tarafından, halk için yönetilmesidir. Halkın temsilcilerinin belirlenmesini sağlayan süreç ise seçimlerdir. Hiç şüphesiz bir ülkedeki sistemin demokratik olmasını sağlayan bir çok kriter mevcuttur. Bu çerçevede bir ülkede seçimlerin yapılması o ülkenin demokratik bir sisteme sahip olduğuna tek başına delil teşkil etmemekle beraber, seçimler demokratik bir rejimin “sine qua non”u olarak kabul edilir.

Seçimlerin kendisinden beklenen faydayı tam anlamıyla ifa edebilmesi için adil ve dürüst bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Adil ve dürüst seçimler ise ancak toplumun makul çoğunluğunca tarafsız ve bağımsız olduğu kabul edilen otoriteler tarafından seçimlerin yönetilmesi ve denetlenmesi ile mümkündür.

Türkiye'deki mevcut seçim yönetim ve denetim sistemi, uluslararası normların gerekliliklerini genel itibariyle karşılamaktadır. Bu durum seçim yönetim ve denetim sistemi işleyişinin sorunsuz olduğu anlamına gelmediği gibi, seçim yönetim ve denetim sisteminin normatif bir yapıya ulaşmasını sağlamak amacıyla farklı bir perspektifle ele alınmasına da engel değildir.

Seçimlerin yönetim ve denetimi ülkemizde akademik çalışmalara çok konu olan bir alan değildir. Bunun temel sebebinin seçim hukukunun bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkamaması olduğu söylenebilir. Son yıllarda seçim hukukunun bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkma çabasının olduğu ve çalışmaların nispeten arttığı görülmektedir.

Literatürde seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin çalışmaların bir kısmı daha ziyade karşılaştırmalı hukuk verilerini esas almaktadır. Şüphesiz karşılaştırmalı hukuk verileri marifetiyle kavramsal bütünlük sağlanabilmektedir. Bunun yanında karşılaştırmalı hukuk verileri yardımıyla ülkemizde seçimlerin yönetim ve denetiminden kaynaklı sorunlara bir takım alternatifler oluşturma imkânı da söz konusu olabilmektedir. Fakat her ülkenin kendine has bir hukuk sistemi ve siyasal geçmişi olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin karşılaştırmalı hukuk verileri

incelendiğinde, ülkelerin toplumsal beklentileri göz önünde bulundurarak ve temel hukuk sistemleri doğrultusunda, çok farklı yapılar arz eden seçim yönetimi ve denetimi sistemleri kurguladıkları görülmektedir. Bu durum ise seçimlerin yönetimi ve denetimi ile ilgili ancak sistemler anlamında bir sınıflandırma yapmaya imkân vermekte olup genel kabul görmüş esasların ortaya konmasına izin vermemektedir.

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin az sayıda çalışmada konunun teorik çerçevesi üzerinde daha çok durulmuş ve genelde salt hukuk bilimi argümanlarından hareket edilerek bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Bunun yanında seçimlerin denetimi alanı araştırmacıların ilgisini daha çok çekmiş, seçimlerin yönetimi alanı ihmal edilmiştir. Hiç kuşkusuz teorik çerçeve ve hukuk bilimi seçimlerin yönetim ve denetimi konusu ele alınırken çalışmanın merkezinde olmalıdır. Fakat içinde “yönetim” ve “seçim” geçen bir alanda “yönetim bilimi” ve “siyaset bilimi” argümanlarından yararlanmamak bir eksiklik olacağı gibi, yararlanmak ise ayrı bir perspektif sağlayacaktır.

Bu çerçevede çalışmanın temelinde teorik çerçeveyi ve anayasa hukuku bilimini almakla birlikte siyaset bilimi ve yönetim bilimi argümanlarından destek alarak uygulamada ortaya çıkan ve çıkması muhtemel sorunların çözümüne yönelik bir perspektif esas alınmıştır.

Çalışmada sorunların çözümü için genel itibariyle hukuki argümanlara işaret edilmiştir. Sağlıklı bir siyasal sistemin salt hukuki tedbirlerle sağlanma imkânının olmadığı, siyasal kültürün ve demokratik bilincin en az hukuki tedbirler kadar etkili ve değerli olduğu ön kabullerden biri olmuştur.

Çalışma; Türkiye’de seçimlerin yönetim ve denetiminde görev alan kurullar, bu kurulların işleyişindeki aksaklıklar ve bu aksaklıkları giderici çözümleri kapsamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi ve içerik analizi kullanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak kaynak taraması yapılmıştır.

Çalışmanın temel amacı seçim yönetim ve denetim sistemindeki sorunları ortaya koymaktır. Çalışma, bu sorunların çözümü için birtakım hukuki düzenlemeler yapılması gerektiği sonucuna ulaşmış olup, bir model önerisi sunmuştur. Çalışmada –zorunlu durumlar hariç- daha önceki çalışmalarda ele alınan hususların tekrar edilmemesine özen

gösterilmiştir. Ele alınan aksaklıklar seçimlerin yönetim ve denetimi alanındaki tüm sorunları kapsama iddiasında değildir.

Çalışmanın kapsamına alınacak sorunların tespitinde, bu sorunların seçim yönetim ve denetim sisteminde ciddi sonuçlar doğurma potansiyelinin olup olmadığı hususu temel kriter olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede sadece teorik yönü olan ve uygulamada ciddi sonuçları olacağı değerlendirilmeyen sorunlar çalışma kapsamına alınmamıştır. Bunun yanında yasa koyucunun salt siyasi tercih sınırları içerisinde kalan hususlar da çalışma kapsamına alınmamıştır. Örneğin son genel seçimde belli bir oranın üzerinde oy alan siyasi partilere devletçe mali yardım yapılmaktadır. Yapılan bu yardım oranında siyasi partilerin propaganda imkânları arasında farklılık oluşmaktadır. Bu konu yasa koyucunun salt siyasi takdir sınırları çerçevesinde değerlendirildiğinden çalışma kapsamına alınmamıştır fakat propaganda serbestisi döneminden önce, propaganda hakkı ile ilgili insiyatifin mülki idare amirlerinde olmasının oluşturabileceği sorunlar, teknik ve hukuki yönü itibariyle çalışma sınırları içerisinde değerlendirilmiştir.

Karşılaşılan sorunları ve sınırlamalar çerçevesinde belirlenen amacı gerçekleştirmek üzere, tez üç bölüm olarak organize edilmiştir.

Birinci bölümde demokrasi ve seçim kavramları tarihsel gelişimleri de göz önünde bulundurularak konu açısından önemi kısaca ifade edilmiştir. Seçimlerin yönetimi ve denetimi tanımlandıktan sonra, dünyada seçimlerin yönetim ve denetiminin geçirdiği tarihsel süreçler ifade edilmiştir. Bu sınıflandırmaya göre ülkemizde hali hazırda mevcut olan seçim yönetim ve denetim sisteminin konumlandırılması sağlanmış, bu çerçevede Türkiye’de seçimlerin yönetim ve denetiminde görev alan kurulların yapısı ele alınmıştır. Modern anlamda seçimlerin yönetim ve denetiminin yargı organlarına bırakıldığı 1950 yılından günümüze kadar seçim kurulların geçirdiği süreçler ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur. Özellikle 1982 Anayasası döneminde YSK’nın yapısı ve görevleri ile ilgili farklı kurum ve kuruluşların anayasal değişiklik talepleri de bu bölümde ele alınmıştır. Doğrudan bir kurul olarak faaliyet göstermese de seçim kurulları kadar süreç içerisinde rol alan mülki idare amirliklerinin görev ve yetkileri de bu bölümde ele alınmıştır.

İkinci bölümde Türkiye’de seçimlerin yönetim ve denetiminde kurumsal yapıların işleyişine ilişkin aksaklıklar kavramsal bir bütünlük içerisinde ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Bu bölümde işaret edilen sorunlar, bu alandaki sorunların tamamını

kapsama iddiasında değildir fakat bu sorunlar sadece teorik yönü olan sorunlar da değildir. Bu sorunlar uygulamada ciddi sonuçlar doğurma potansiyelini haiz olup, seçim yönetim ve denetim sisteminin güvenilirliği üzerinde ciddi bir negatif etki oluşturabilir. Bu çerçevede bu başlık altında seçim yönetim ve denetim sisteminin organik sorunlardan kaynaklı olan aksaklıklarından ciddi hukuki ve siyasi sonuç doğurma potansiyelini haiz olanlar belirlenerek incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Türkiye’de seçimlerin yönetim ve denetiminde kurumsal yapıların işleyişine ilişkin aksaklıkları giderici çözümler; anayasal düzenleme, yasal düzenleme ve uygulamaya dönük düzenleme olarak üç başlıkta ele alınmıştır. Ayrıca YSK’ya mevcut görevlerinin dışında bir takım ilave görevler verilerek kurumsal yapısının tam zamanlı bir yapıya dönüşmesi ve alanında daha uzman bir perspektif ortaya koymasını sağlayacak bir modelleme önerisinde bulunulmuştur. Bu modellemede Yüksek Seçim Mahkemesinin oluşumu ile ilgili öneriler Anayasa Mahkemesi örnekleme ile açıklanmış, ardından da Yüksek Seçim Mahkemesi’ne şu an YSK’nın yetki sınırları içerisinde olmayan bir takım “gri alanlı” yetkilerin ilave edilmesi önerisi etraflıca ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SEÇİM KURULLARI

1. DEMOKRASİ VE SEÇİM KAVRAMLARI

Devlet aygıtının ortaya çıkmaya başladığı tarihten itibaren bu aygıtın sahip olduğu yetkilerin kim tarafından ve nasıl kullanılacağı konusunda farklı yaklaşımlar söz konusu olmuştur. Süreç içerisinde devlet aygıtının sahip olduğu yetkilerin kullanımına ilişkin tespite yönelik arayış değişik evrelerden geçerek “demokrasi” kavramı etrafında oydaşmayla sonuçlanmıştır. Demokrasi, halkın niteliği gereği sahip olduğu kendini yönetme hakkını doğrudan kullanmanın fiili imkânsızlıkları sebebiyle, seçimler vasıtasıyla atadıkları ve doğrudan kendilerine karşı sorumlu olan temsilciler vasıtasıyla kullandığı bir sistemi esas alır¹. Seçim yönetim ve denetim organlarının gözetimi altında toplumun makul çoğunluğu tarafından güvenilir olarak kabul edilen seçimlerin toplumsal barışın sağlanmasında ciddi bir katkısı vardır².

Günümüz dünyasında demokrasinin gerekliliği konusunda bir tartışma olmasa da demokrasinin tanımlanması, çerçevesinin çizilmesi ve rejimlerin demokratikliğinin belirlenmesi konusunda bir ortaklaşma olduğunu söylemek güçtür.

¹ Yılmaz Aliefendioğlu, “Temsili Demokrasinin Seçim Ayağı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 60, 2005, s.71

² a.g.m. , s.96

Egemenliğin kullanılması bakımından demokrasi tipleri doğrudan demokrasi, temsili demokrasi ve yarı doğrudan demokrasi olarak üçe ayrılmaktadır³. Modern dünyada doğrudan demokrasinin uygulanması konusunda fiili imkânsızlık olması gerçeğiyle birlikte yarı-doğrudan demokrasinin tali niteliği karşısında temsili demokrasinin önemi ve etkisi gün geçtikçe artmaktadır.

Temsili demokrasi modelinde vatandaşlar ile adil ve dürüst seçimler neticesinde seçilen temsilciler arasındaki ilişki seçim mevzuatına uygun bir şekilde gerçekleştirilen seçimlerle sağlanmaktadır⁴. Seçimler, temsili demokrasi modelinde, seçme hakkına sahip olan kişilerin meşru talep ve isteklerini günlük ve sosyal hayattan siyasal düzleme aktarılmasını temin eden ve temsilcilerin seçilmesini sağlayan oldukça önemli temel unsurlardan birisi olarak gösterilmekte, seçimler demokrasi ile özdeşleştirilmektedir⁵.

Bu konudaki teorik ve kavramsal tartışmalar arasında “normatif demokrasi ” ve “ampirik demokrasi” ayrımını temel almak faydalı olacaktır. “Normatif demokrasi ” ideal bir demokrasi modeline işaret ederken “ampirik demokrasi ” demokratik olduğu değerlendirilen rejimlerin ortak özelliklerinden yola çıkarak ortaya konmuş bir kavramsallaştırmadır.

Gerek normatif demokrasi tanımlamasında gerekse de ampirik demokrasi tanımlamalarında adil ve dürüst seçimler vazgeçilmez unsur olarak yerini sürekli muhafaza etmiştir.

Seçimler devletlere makroekonomik ek bir takım yükümlülükler getirdiğinden ve seçim süreçlerinin rasyonel karar alma mekanizmalarını doğrudan ve dolaylı olarak etkilemesi sebebiyle seçimlerin ülke gündeminde uzunca bir süre yer almaması tercih edilir. Seçimlerin ülke gündeminden düşmesini sağlayabilecek tek unsur toplumun makul bölümünün seçimlerin dürüst ve güvenli bir şekilde yönetilip denetlendiğine dair kanaate sahip olmamasıdır.

Dünya üzerindeki birçok antidemokratik rejim uluslararası sistem içerisinde meşru bir zemine sahip olmak amacıyla devlet isimlerine "demokratik" veya "cumhuriyet" gibi

³ Demokrasi konusunda ayrıntılı kavramsallaştırma için bkz. Kemal Gözler, *Anayasa Hukukuna Giriş*, Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları, 2004, s.112-126

⁴ Osman Nacak “Temsili Demokrasinin Sorun Alanları ve Çözüm Noktasında Yeni Bir Model: Katılımcı Demokrasi” *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 32, 2014, s.196

⁵ a.g.m. s.196

sıfatlar ilave etmekte, bazen de bununla yetinmeyip ciddi zaman ve emek harcayarak "göstermelik seçimler" düzenlemektedirler. Bu "göstermelik seçimlerin" en önemli özelliklerinden bir tanesi seçim sürecinde bağımsız ve tarafsız bir organın yönetim ve denetiminin söz konusu olmamasıdır. Bunun yanında bu seçimlere genel itibariyle katılım oldukça düşük iken, seçim sonuçları oldukça yüksek oranlarla uzun süredir devleti idare edenler lehine neticelenmektedir. Göstermelik seçimlerle karakterize olan bu rejimler politikacılara hizmet etmek için politikacılar tarafından oluşturulan ve politikacıların adına konuşan sitelere dönüşmektedirler⁶.

1987-2017 yılları arasında Zimbabve'yi Devlet Başkanı olarak idare eden ve seçim usulsüzlükleri sebebiyle Avrupa Birliği'ne seyahat yasağı getirilen Robert Mugabe'nin yarıştığı seçimler göstermelik seçimlere örnek verilebilir⁷. Zimbabve'de ilk ciddi muhalefet partisi olan MDC ve lideri Morgan Tsvangirai'e göre, seçimlerin yönetim ve denetimini üstlenen seçim kurulu başkanının yaklaşık 20 yıldır Robert Mugabe'nin atadığı bir yetkilinin olmasının da verdiği yardım ve kolaylıkla, seçimler öncesinde seçmen kütüklerine bebeklerin veya ölümlerin isimlerinin yazılması gibi usulsüzlükler yapılmıştır⁸.

Bir başka örnek; Mısır'ı on yıllarca anti demokratik yöntemlerle idare eden Hüsnü Mübarek dönemi boyunca, Mısır'da seçim sonuçları tahmin etmek güç değildi. Zira Hüsnü Mübarek her altı yılda bir, yüzde 90 oy oranıyla yeniden seçilmekteydi⁹. 2005 yılında Mısır'da ilk çok adaylı Devlet Başkanlığı seçimini Hüsnü Mübarek kazanmasına rağmen seçim komitesi katılımın yüzde 30 civarında olduğunu belirtmiştir ancak sandık başında görev yapan bazı sandık kurulu görevlileri, seçim kurulunca belirtilen bu oranın aksine, katılımın düşük olduğunu ve sayının yüzde 15 civarında kaldığını bildirmişlerdir¹⁰.

⁶ Mark W. Summers, *Party Games: Getting, Keeping, and Using Power in Gilded Age Politics*, 12.baskı, University of North Carolina Press, 2005, s.17

⁷ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41996105> (erişim tarihi: 29.02.2020)

⁸ Cengiz Dinç, "Zimbabve Krizinin Kökenleri ve Geçiş Süreci", *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, Cilt 7, Sayı 1, 2012, s.351

⁹ <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/misirda-secimler-nasil-duzenleniyor> (erişim tarihi: 29.02.2020)

¹⁰ <https://www.dw.com/tr/misirda-secimleri-mubarek-kazandi/a-2523839> (erişim tarihi: 29.02.2020)

Yine 1989-2019 yılları arasında Sudan'ı antidemokratik yöntemlerle idare eden Ömer El Beşir 2015 yılı Nisan başında yapılan seçimlerde oyların yüzde 94,5'ini alarak tekrar seçilmiştir¹¹.

Gelişmiş ülkeler açısından, seçim yolsuzluğu iddiaları görevdeki parti üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve önemli bir olumsuz etkiye sahip olmasına rağmen¹², seçim sonuçları açısından göstermelik seçimlerin uygulandığı ülkelerde benzer bir etkinin oluşturmadığı görülmektedir.

2. SEÇİMLERİN YÖNETİM VE DENETİMİ

Bir rejimin demokratik olup olmadığını nitelendirebilmek için en önemli unsur seçimler olduğu söylenebilir fakat seçimlerin gerçek bir hüküm ifade edebilmesi için adil ve dürüst bir ortamda gerçekleşmesi gerekir. Adil ve dürüst bir seçim ortamının garantörü ise bağımsız ve tarafsız kurum ve kurullar tarafından seçimlerin yönetim ve denetimidir.

Seçimlerin bağımsız ve tarafsız kurullar tarafından yönetilmesi ve denetlenmesinden beklenen en önemli fayda seçim yolsuzluklarının önlenmesidir. Esasen seçim yolsuzlukları az gelişmiş ülkelere özgü sorunlar olarak görülse de, günümüz dünyasında demokrasinin beşiği olarak görülen ülkelerde dahi, tarihsel süreç içerisinde ciddi seçim yolsuzluklarının yaşandığı görülmektedir. Önemli olan bu karanlık dönemden, seçimlerin bağımsız ve tarafsız kurullar tarafından yönetilmesi ve denetlenmesiyle, kurtulmaktan geçmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde sömürge öncesi dönemden 2004 seçimlerine kadar seçimin kayıtları kaynaklı yapılan çalışmalar kalıcı bir yolsuzluk kültürünün yerel, eyalet ve ulusal seçimlerde uzun süredir nasıl geliştiğini ortaya koymuştur¹³. Amerika Birleşik Devletleri başkanlarından Harry Truman, John F. Kennedy ve Lyndon Johnson'un kariyerlerinin ilerlemesinde seçim yolsuzluklarının önemli ölçüde etkili olduğu iddiaları mevcuttur¹⁴.

¹¹ <https://www.cnnturk.com/dunya/omer-el-besir-sudan-devlet-baskanligina-yeniden-secildi> (erişim tarihi: 29.02.2020)

¹² Tim Fackler, Tse-Min Lin, "Political Corruption and Presidential Elections, 1929–1992", *The Journal of Politics*, November 1995, s. 972

¹³ Tracy Campbell, *Deliver the Vote: A History of Election Fraud, an American Political Tradition-1742-2004*, Carroll & Graf Publishers, New York, 2005

¹⁴ a.g.e., s.

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin temel ilkelerin, seçimlerin kalitesini artırmada önemli bir pozitif etkisinin olduğu, bunun yanında demokrasinin kalitesinin de yükselmesine katkı sağlayacağı savunulmaktadır¹⁵.

Seçimler Mecelle'de ifade edildiği gibi “usulün esasa mukaddem” olduğu bir süreç olarak ifade edilebilir. Bir mih bir nalı, bir nal bir atı, bir at bir komutanı, bir komutan bir orduyu, bir ordu bir ülkeyi kurtarır. Bu deyiş esasen seçimlerin önemi ve değeri ile uyarlanabilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde, belli bir dönemde, ufak seçim usulsüzlüklerinin ciddi sonuçları olmayacağına dair kanının, zaman içerisinde tarihi bir yanlışlığı olduğu anlaşılmıştır¹⁶

Siyasi tarihimizde çok küçük kabul edilebilecek oranlarla kazanılmış seçimler mevcut olduğu gibi, ufak teknik hataların çok ciddi siyasi sonuçları olan seçimler ile ilgili tartışmalara yol açtığı bilinmektedir. Özellikle yerel seçimlerde seçmen sayısının nispeten düşük olduğu bölgelerde bu olasılık gittikçe artmaktadır. Dolayısıyla çok küçük ayrıntılar seçim sonucu açısından ciddi sonuçlar doğurma potansiyelini haizdir.

Yine siyasi tarihimizde seçimde yaşandığı iddia edilen usulsüzlükler hasebiyle mağlup tarafın galip tarafı gayri meşru ilan ettiği örnekler mevcuttur. Bu iddia edilen gayri meşruiyet özellikle genel seçimlerin sonuçları açısından ciddi sonuçları da beraberinde getirebilmektedir.

Seçimlerin yönetim ve denetiminin tanımlanmasından önce doktrinde yanlış bir kavram kullanımına işaret edilmelidir. 1982 Anayasasında seçimlerin yönetim ve denetiminden bahsedilmektedir. Seçim yönetim ve denetim kavramı Türk doktrininde “administration and supervision” kavramsallaştırılmıştır. Benzer başlıklı tezlerde¹⁷, 1982

¹⁵ Levent Gönenç, *Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, 1. baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2008, s.2

¹⁶ Tracy Campbell, “Machine Politics, Police Corruption, and the Persistence of Vote Fraud: The Case of the Louisville, Kentucky, Election of 1905”, *Journal of Policy History*, 15.3, 2003, s.269

¹⁷ Didem Yılmaz, *İçtihadî Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetim ve Denetiminden Sorumlu Daimî Kurullar*, (Doktora Tezi), İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010 (İngilizce Başlık: The Permanent Councils Responsible For The **Administration And Supervision** Of The Election Under The Turkish Electoral Law And Jurisprudence) , Ümit Güveyi, *Demokratik Devlet İlkesi Çerçevesinde Seçimlerin Yönetimi Ve Denetimi* (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013 (İngilizce Başlık : **Administration And Supervision** Of The Elections Under The Principle Of Democratic State)

anayasasının bazı İngilizce tercümelerinde¹⁸, YSK web adresinde¹⁹, Anayasa Mahkemesinin web adresindeki İngilizce anayasa metninde²⁰ ve www.anayasa.gen.tr adresindeki İngilizce anayasa metninde²¹ seçimlerin yönetim ve denetimi “administration and supervision” olarak kavramsallaştırılmıştır.

Fakat “supervision” “denetim” değil “gözetim” karşılık gelmektedir. Hem Anayasa Mahkemesinin web adresindeki İngilizce anayasa metninde ve hem de www.anayasa.gen.tr adresindeki adresindeki İngilizce anayasa metninde “supervision” bazı yerlerde “denetim” bazı yerlerde “gözetim” olarak kullanılmış. Bahsi geçen kaynaklarda 1982 Anayasasının 24. ve 42. maddelerinde geçen devletin “gözetim ve denetiminin” “supervision and control” ifade edilmesi, 1982 Anayasasının 79. maddesinde geçen seçimlerin yönetim ve denetiminin “administration and supervision” ifadesi bunun göstergelerindedir. Bu çerçevede seçimlerin yönetim ve denetimini “administration and control” olarak kullanılmanın daha doğru olacağı değerlendirilmektedir.

Seçimlerin yönetilmesi, seçim kararının yetkili organ tarafından alınmasından başlayarak seçimlerle ilgili olarak ortaya çıkan uyuşmazlıkların nihai olarak karara bağlandığı zamana kadar geçen süreçte seçme ve seçilme hakkının dürüst ve güvenli bir şekilde kullanılması amacına yönelik yetkili organlar tarafından alınan her türlü karar ve tedbiri ifade eder. Seçimlerin denetlenmesi ise seçimlerle ilgili ortaya çıkan her türlü uyuşmazlığın çözümü olarak tanımlanabilir.

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin ortaya çıkan ilk model klasik modeldir. Klasik modelde seçimlerin yönetimi yürütme organında iken seçimlerin denetimi yasama organında kalmaktadır. Klasik model uzunca bir süre uygulama alanı bulmasına rağmen niteliği gereği tarafsız ve bağımsız sonuçlar üretmekten yoksun olduğu için zamanla terk edilmiştir.

¹⁸ https://www.constituteproject.org/constitution/Turkey_2017.pdf?lang=en (erişim tarihi 02.05.2020) , https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_127495.pdf (erişim tarihi 02.05.2020)

¹⁹ <http://ysk.gov.tr/en/welcome/1788> (erişim tarihi 02.05.2020)

²⁰ <https://www.anayasa.gov.tr/en/legislation/turkish-constiution/> (erişim tarihi 02.05.2020)

²¹ <http://www.anayasa.gen.tr/1982Constitution-1995-2.pdf> (erişim tarihi 02.05.2020)

İkinci model olan Fransız modelinde ise seçimlerin yönetimi yine yürütme organında iken seçimlerin denetimi yargı organına bırakılmıştır. Bu model seçim yönetim ve denetim sisteminin daha anlamlı olmasını sağlayan önemli bir gelişme olmasına rağmen yürütme organının bir şekilde sürecin içinde olması yeni arayışlara sebep olmuştur.

Üçüncü model olan Latin Amerika Modelinde ise seçimlerin yönetim ve denetim yetkisi yargısal nitelikte bağımsız seçim kurullarına verilmiştir.

Bu çerçevede ülkemizde 1950 yılına kadar seçimlerin yönetim ve denetiminde klasik model uygulanmıştır. 1950 yılında ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununun kabul edilmesiyle Klasik Model yerini kısmen Latin Amerika modeline bırakmıştır. Çünkü 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununun ilk halinde YSK, il seçim kurulu ve ilçe seçim kurulu kurulmasına ve seçimlerin yargı organlarının gözetim ve denetiminde yapılması kabul edilmesine rağmen TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını iptal etme görevi TBMM Genel Kuruluna verilmiştir. 1954 yılında 6272 sayılı Kanun ile 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda değişiklik yapılarak YSK'ya TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını iptal etme görevi verilmiş ve böylece tam anlamıyla Latin Amerika modeline geçilmiştir.

Türkiye’de seçim hukuku anlamında kuvvetler birliği sisteminin hâkim olduğu söylenebilir²². Çünkü yasanın koyduğu ilkeler çerçevesinde seçim hukukuna ilişkin kurallar ilke kararları ve genelgeler adı altında YSK tarafından koyulmakta, bu kurallar YSK tarafından yürütülmekte ve uyuşmazlık olursa bunu da YSK çözmektedir.

3. YÜKSEK SEÇİM KURULU

Seçimlerin yönetim ve denetiminde birçok kurul ve kurum görev almaktadır. Hiç şüphesiz bu kurullar arasında en önemlisi seçim yönetim ve denetim sisteminin en tepesinde yer alan YSK’dır. Her ne kadar il ve ilçe seçim kurullarının bazı kararları kesin nitelikte olsa da, bu kurulların kesin nitelikli kararlarından apaçık hukuka aykırı nitelikte olanlarını, YSK “tam kanunsuzluk” içtihadı ile denetlemektedir. YSK’nın bu pozisyonu

²² Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 13.baskı, Bursa: Ekin Yayın Dağıtım, 2012, s.180

YSK'yı tarihsel süreci ile birlikte ele almayı ve YSK'yı daha ayrıntılı bir değerlendirmeye tabi tutmayı zorunlu kılmaktadır. Nitekim tarihsel süreç içerisinde gerek kamuoyunda yapılan tartışmalar gerekse de TBMM çatısı altında ihtisas komisyonları ve genel kurul görüşmeleri esnasındaki görüşler konuyu ayrı bir perspektifle ele alma imkânı vermektedir.

YSK ve kararlarının yirmi yıl öncesine kadar gerek kamuoyunun gerekse de bilimsel çevrelerin ciddi manada ilgisini çektiği söylenemez. Bu durum 1982 Anayasasına ilişkin değişiklik tekliflerinde de kendini göstermiştir. Fakat son yirmi yılda yapılan anayasa taslağı çalışmalarında, YSK reform başlıkları arasında yer almaya başlamıştır.

YSK başkan, başkanvekili ve üyelerinin mesleki anlamdaki genel profillerinin ele alınması kanunun teorik bazda beklediği fayda ile pratikteki yansıması arasındaki makasın genişliği konusunda fikir verici nitelikte olması açısından önem arz etmektedir.

3.1. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN TARİHSEL SÜRECİ

YSK, günümüzdeki yapısal ve işlevsel konumuna ulaşana kadar bir dizi tarihsel süreçten geçmiştir. YSK'nın yapısal ve işlevsel pozisyonuna ilişkin değişiklikler hangi dönemlerde, hangi ihtiyaçlardan ve hangi siyasi perspektifin ürünü olarak ortaya çıktığının ifade edilmesi YSK'nın mevcut durumunun doğru tahlil edilmesi açısından önem arz etmektedir. Özellikle değişikliklerin hangi siyasi ve hukuki nitelikte olay ve kararların ardından gerçekleştiğinin ortaya konulması, konunun gerekçesi ne olduğunun ortaya konması açısından değerlidir.

YSK'nın tarihsel süreci; doktrinde farklı ayrımlara tabi tutulmaktadır²³. YSK'nın yapısal konumuna ilişkin değişiklikler ve/veya değişiklik talepleri göz önünde

²³ Doktrinde 1950-1954, 1954-1963,1961 Anayasası Dönemi, 1982 Anayasası Dönemi gibi kategorileme olduğu gibi (Didem Yılmaz, *İçtihadî Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetim ve Denetiminden Sorumlu Daimî Kurullar*, (Doktora Tezi), İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), 1954, 1957 ve 1961 sonrası gibi kategorileme de (Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, (Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015) mevcuttur.

bulundurulursa, Kurulun tarihsel süreci 1950-1960, 1960-1990 ve 1990 sonrası dönem olmak üzere üçe ayrılabilir.

1950- 1960 döneminde YSK ilk kez yasal temelde kurulmuş fakat 1954 yılı değişiklikleri ile tam yetkili konuma gelerek ciddi bir yapısal değişikliğe uğramıştır. 1960-1990 döneminde ise YSK ilk kez anayasal temelde kurulmuştur. Bu dönem YSK'nın yapısal durumunun en stabil dönemi olarak değerlendirilmiştir. 1990 sonrası dönemde ise 1982 anayasasına karşı toplumda var olan önyargı ve tepkilerle ortaya çıkan reform beklentilerinin sonucu olan anayasa değişiklik teklif ve taslaklarında YSK'ya ilişkin yapısal sorunlar ve değişiklik önerileri ifade edilmiştir.

3.1.1. 1950-1960 Dönemi

Çalışmada modern anlamda seçimlerin yönetim ve denetim için referans tarihi olarak 1950 yılı kabul edilmiştir. Çünkü bu tarihten önce seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili düzenlemelerde yargı organlarına herhangi bir görev ve yetki verilmemiştir.

Cumhuriyet döneminde 1942 yılına kadar seçimlerin yönetimi ve denetimi ile ilgili özel bir kanuni düzenleme yapılmamış, 20 Temmuz 1908 tarihli İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkatı hükümleri çerçevesinde seçimlerin yönetim ve denetimi gerçekleştirilmiştir. 14 Aralık 1942 tarihinde kabul edilen 4320 sayılı Mebus Seçimi Kanunu seçim kurullarını açıkça düzenlemese de, seçim kurullarının seçimlerin yönetimine ilişkin görev ve yetkilerini haiz, teftiş heyetlerinin kurulmasını öngörmüştür. Belediye başkanlarının başkanlığında kurulan bu heyetlerin gerçek anlamda bir denetim faaliyeti yürüttüğünü söylemek güçtür.

6 Haziran 1946 tarihinde kabul edilen 4918 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu, 4320 sayılı kanunu yürürlükten kaldırmıştır. Birden fazla siyasi partinin katıldığı ilk seçimde uygulanan bu kanunda, ayrıca ilk kez seçim kurulları seçimleri idare ve kontrol etmek üzere açıkça düzenlenmiştir. 4320 sayılı kanuna benzer şekilde belediye başkanlarının başkanlığında kurulan bu seçim kurullarının gerçek anlamda bir denetim faaliyeti yürüttüğünü söylemek güçtür.

YSK her ne kadar 5545 sayılı Kanun ile kurulmuş olsa da, bu tarihten geriye doğru yaklaşık beş yıllık süreçte meydana gelen gelişmeler YSK'nın altyapısını oluşturmuştur.

Özellikle 1950 yılların başı günümüz seçim yönetim ve denetim sistemi ile ilgili doyurucu akademik ve siyasi tartışmalara sahne olmuştur.

7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Partinin kurulmasının ardından katıldığı ilk seçim 21 Temmuz 1946 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Demokrat Parti bu seçimden sonra 14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleşen genel seçimlere kadar hiçbir ara seçime seçim güvenliği sağlanmadığı gerekçesiyle katılmamıştır. Bu boykot, ülkeye çok partili sistemi getirme hedefi ve iddiasında olan Cumhuriyet Halk Partisi üzerinde büyük bir sosyal ve siyasal baskı oluşturmuştur²⁴. Demokrat Parti bu süreçte bütün ağırlığını, yargı gözetim ve denetimi altında gerçekleştirebilecek bir seçimi sağlamaya yönelik propagandaya yöneltmişti²⁵. Demokrat Parti 1946-1950 yılları arasında yürürlükte olan seçim mevzuatının seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde güvenli bir ortamda gerçekleştirilmesini ve vatandaşın gerçek iradesini sağlıklı bir şekilde ortaya koymasını sağlamaktan oldukça uzak olduğunu her türlü platformda ifade etmiştir²⁶.

1948 yılında seçim kanununda bir takım değişiklikler yapılmasına yönelik hazırlıklar üzerine, Demokrat Parti, seçim güvenliğinin sağlanması ve 21 Temmuz facialarının yaratılmaması için yargı gözetim ve denetimi prensibinin kabulünü yaptığı toplantılarda kamuoyuna açıklamasına rağmen, Cumhuriyet Halk Partisi yargı organını kendi görev alanı dışında kalması gereken bir işe karıştırmamak düşüncesiyle seçimlerde yargı gözetim ve denetimini vermeye yanaşmamıştır²⁷.

Aynı yıl içerisinde Şemsettin Günaltay başkanlığında kurulan hükümetin programında ise “1950 seçimlerinin hiçbir vatandaş yüreğinde şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde yapılması için ilmin ve tecrübenin telkin edeceği tedbirlerden faydalanmak suretiyle yeni bir seçim kanunu hazırlanacağı” açıklanmıştır²⁸.

²⁴ Süleyman Güngör "Seçim Kanunlarında Demokrat Parti'nin Yaptığı Değişiklikler ve Siyasal Anlamı", *Mülkiye Dergisi*, Cilt 29, Sayı 247, Mart 2014, s.100.

²⁵ Naim Sönmez, “Seçim Sisteminin Demokratikleşmesinin Bir Aşaması:1950 Milletvekili Seçim Kanunu”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2014, s.438

²⁶ Haluk Ülman, “ 21 Şubat 1950 Tarih ve 5545 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun Geçirdiği Hazırlık Safhaları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 1957, ss.60-61

²⁷ a.g.m. s.61-62

²⁸ T.B.M.M., *Milletvekilleri Seçimi Kanunu Tasarısı Ve Geçici Komisyon Raporu*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Sıra Sayısı: 161 (1/642), 1959, s.3

Esasen 5545 sayılı Kanun hazırlandığı tarihsel dönemin çok ötesinde bir demokratik olgunluk ve uzlaşma kültürünün bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede bir takım önemli adımlar atılmıştır.

İngiliz, Fransız ve Belçikalı hukukçuların 1946 tarihli seçim kanununda 1948 yılında yapılan değişikliklerden sonraki şekli üzerindeki görüşlerini ve yabancı seçim mevzuatını içeren bir pembe kitap yayınlanmıştır²⁹. Ayrıca 1876 yılından itibaren uygulanan seçim mevzuatı bir külliyat haline getirilmiştir³⁰.

Başbakanlıkta Adalet ve İçişleri Bakanlıkları görevlilerinden oluşan Teknik Heyet bir seçim kanunu tasarısı hazırlamıştır. Teknik Heyetin hazırladığı tasarı hakkında gerekli çalışmalar yapmak üzere bir İlim Heyeti oluşturulmuştur. İlim Heyeti ikisi Yargıtay, ikisi Danıştay, üçü barolar ve dördü üniversite temsilcilerinden olmak üzere on bir kişiden oluşmaktadır.

Başbakan Şemsettin Günaltay tasarı konusunda hiçbir öneri ve tavsiyesi olmadığını, heyetin tamamen kendi perspektiflerine ve memleket sevgilerine dayanarak vicdanlarının tesiri altında tasarıyı gözden geçireceklerine, gereken ilâveleri ve düzenlemeleri yapacaklarına emin olduğunu ifade ederek heyetin tarafsızlığına ve bağımsızlığına olan inancını vurgulamıştır³¹.

İlim Heyeti de kendisini “*münhasıran ilmi, tamamen müstakil, mutlak surette tarafsız, mesuliyetiyle mütenasip geniş salahiyetlere malik bir istişare teşekkülü*”³² olarak tanımlamıştır. İlim heyetinin fikirlerini çekinmeden ifade edebilecekleri özgür ve serbest bir çalışma ortamının sağlanması, Cumhuriyet Halk Partisi’nin o dönemdeki tek parti dönemi alışkanlıkları ile birlikte değerlendirildiğinde, demokrat bir tavır olarak değerlendirilmelidir³³.

²⁹ Cem Eroğul, *Demokrat Parti – Tarihi ve İdeolojisi*, 5. Basım, İstanbul: Yordam Yayınevi, 2014, s. 60.

³⁰ T.B.M.M., *Milletvekilleri Seçimi Kanunu Tasarısı Ve Geçici Komisyon Raporu*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Sıra Sayısı: 161 (1/642), 1959, s.3.

³¹ T.B.M.M., *Milletvekilleri Seçimi Kanunu Tasarısı Ve Geçici Komisyon Raporu*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Sıra Sayısı: 161 (1/642), 1959, s.3.

³² Ülman, a.g.m., s.64.

³³ Güngör, a.g.m., s.100.

İlim Heyeti Yargıtay 1. Başkanı Halil ÖZYÖRÜK, Yargıtay 2. Başkanı Faiz YÖRÜKOĞLU, Danıştay Üyesi Vecihi TÖNÜK, Danıştay Üyesi Cudi ÖZAL, Avukat Saim DORA, Avukat Ekrem KORKUT, Avukat Hulusi SELEK, Prof. Dr. Bülent Nuri ESEN, Prof. Dr. Recai OKANDAN, Prof. Dr. Süheyp DERBİL, Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami ONAR oluşmaktaydı³⁴.

İlim heyeti ilk kurulduğunda yer alan Hüseyin Nail KUBALI'nın istifasını bildirmesi üzerine kamuoyunda heyet hakkında bir takım tereddütler oluşmasına sebep olmuştur. Cumhuriyet Halk Partili olduğu iddia edilen heyet üyelerini desteklediği ifade edilen heyet başkanı Halil ÖZYÖRÜK'ün sonradan Demokrat Parti milletvekili olması, Demokrat Parti hükümetlerinde İçişleri ve Adalet Bakanlığı yapması, hatta Celal Bayar'ın ilk cumhurbaşkanı seçilmesi sürecinde Celal BAYAR'dan sonraki en güçlü aday olması³⁵ ve Adnan MENDERES'in İlim Heyetince hazırlanan yeni seçim yasasını "*Demokrasinin Sakarya Zaferi*" olarak nitelendirmesi³⁶ bu iddiaları karşılıksız bırakmaktadır.

Hükümet tarafından İlim Heyetine verilen temel görevin Teknik Heyet tarafından hazırlanmış olan kanun tasarısı hakkında düzenlemeler yapmakla sınırlı olduğu kamuoyu aracılığıyla ifade edilmiştir³⁷. Buna rağmen İlim Heyeti "*Mütahassıs heyet tarafından hazırlanan tasarının gerek tertip ve gerekse hükümleri bakımından kıymeti kabul edilmekle beraber bunun üzerinde yapılacak değişikliklerin tasarının ahengini bozabileceği düşünülerek tespit edilecek esaslar ve plân dâhilinde yeni bir tasarının tanzimi daha faydalı görerek*"³⁸ tamamen yeni bir tasarı hazırlanmıştır. İlim Heyeti, mevcut siyasi partilerden, hazırlanmakta olan seçim kanunu hakkındaki düşünce, eleştiri ve önerilerini bildirmelerini resmi olarak istemiştir³⁹.

Siyasi partiler, seçim kanunu hakkındaki görüş, öneri, düşünce ve eleştirilerini geniş bir zaman dilimi içerisinde, farklı ortamlarda ifade ettiklerinden Türkiye Büyük

³⁴ Üyeler ve tasarı için bkz. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* Cilt: 15 - Sayı: 4, s. 1343-1400

³⁵ Ahmet Kekeç, *Cumhuriyet Apartmanı*, 1.Baskı, İstanbul: Motto Yayınevi, 2017, s.76-77

³⁶ Akif Çevik, Gül Koç, Koray Şerbetçi, *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12 Ders Kitabı*, Birinci Baskı, Devlet Kitapları, s.178.

³⁷ T.B.M.M., *Milletvekilleri Seçimi Kanunu Tasarısı Ve Geçici Komisyon Raporu*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Sıra Sayısı: 161 (1/642), 1959, s.3

³⁸ a.g.e., s.3

³⁹ Güngör, a.g.m., s.100.

Millet Meclisi'ndeki görüşmeler rahat bir şekilde gerçekleşmiş ve tasarı TBMM komisyonlarında normalden hızlı bir şekilde ilerlemiştir⁴⁰. 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu 16.02.1950 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek 21.02.1950 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Geniş bir tabana yayılmış ve uzlaşma istenciyle ilerleyen bir sürecin sonucu ortaya çıkan kanun, yargı yönetim ve denetimini esas almasına rağmen, milletvekili tutanağının iptali yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne vermiştir. Hiç şüphesiz bu düzenleme kanunun temel mantığından ciddi bir sapma oluşturuyordu. Zira bu düzenleme ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki basit çoğunluğunun eline muhaliflerine karşı bazen haksız biçimde kullanılabilecek hukuki ve siyasi bir argüman vermekteydi⁴¹. 1946- 1948 yılları arasında bakanlık yapmış olan ve 1950 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden Kastamonu milletvekili seçilen Tahsin COŞKAN'ın milletvekili tutanağı kanunun ilk uygulandığı 14 Mayıs 1950 seçiminden sonra TBMM tarafından iptal edilmiştir⁴². Hatta 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmesi konusunda ciddi bir çaba sarf eden Şemsettin Günaltay dahi tutanağının iptal edilmesi tehdidinde maruz kalmıştır⁴³.

Demokrat Parti iktidarının Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde çoğunluğu elinde tuttuğu 1954 yılında 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda yaptığı değişikliklerin seçim sisteminin daha demokratikleşmesi ve şeffaflaşması yönünde olduğu özellikle vurgulanmalıdır⁴⁴. Bu yanıyla tıpkı 1950 seçimlerinin öncesindeki 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu gibi Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının iyi niyetinin ciddi bir göstergesi olarak kabul edilmelidir⁴⁵. Dönemin siyasi ortamının, iktidar ve muhalefet ilişkileri açısından oldukça çekişmeli ve gergin olduğu göz önüne alındığında, seçimlere yakın bir süreçte yürürlüğü giren ve seçim sonucuna etki etme potansiyelini haiz

⁴⁰ a.g.m.,s.100.

⁴¹ a.g.m.,s.102

⁴² Kastamonu Milletvekilliğine seçilen Tahsin Coşkan'ın seçim tutanağı hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu (5/22) ve görüşmeleri için bkz.: T.B.M.M. , *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Dönem : IX Cilt : 2 Toplantı : 1 On ikinci Birleşim 29.12. 1950 Çarşamba, s.242-253

⁴³ Güngör, a.g.m., s.102

⁴⁴ a.g.m., s.103

⁴⁵ a.g.m., s.103

düzenlemeler, Türk siyasal hayatında örnek gösterilmeye değer bir iyi niyet girişimi ve demokratikleşme adımı olarak değerlendirilmelidir⁴⁶.

1954 yılında yapılan değişikliklerin iki yönü bulunmaktadır; Bunlardan birincisi milletvekili tutanağının iptali yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden YSK'ya devredilmesidir. Hiç şüphesiz bu değişiklik yargı denetim ve yönetiminin tam anlamıyla gerçekleşmesini sağlamıştır. İkincisi ise YSK'nın teşekkülüne ilişkindir. YSK'nın kurulduğu 1950 yılından günümüze kadar, 1954-1961 yılları arası hariç teşekkülüne dair bir değişiklik yapılmamıştır. 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda 1954 yılında 6272 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra YSK bir başkan ve on üyeden teşekkül etmesine karar verilmiştir. Temyiz Mahkemesi Birinci Reisi (Yargıtay Başkanı) Kurulun Başkanı olmasına, kurul üyelerinin Yargıtay ve Danıştay üyeleri arasından kendi genel kurullarınca beşer asıl ve üçer yedek olmak üzere kur'a ile seçilmesine, yedek üyelerin kurula kıdem sırasına göre alınmasına karar verilmiştir.

Yasa koyucunun YSK'nın teşekkülüne dair değişikliğe gitmesinin altında yatan gerekçe açıkça ifade edilememesine rağmen, kanun değişikliğine esas tasarı ve komisyon raporlarının tümü incelendiğinde⁴⁷, temel gerekçenin milletvekili tutanağının iptali yetkisi gibi oldukça hassas bir yetkinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden alınarak YSK'ya verilmesi sebebiyle daha geniş bir heyet oluşturulması ve bu kurulun başkanın da nispeten yüksek temsil gücü olan Temyiz Mahkemesi Birinci Reisi (Yargıtay Başkanı) olarak belirlenmesi istencinin yattığı anlaşılmaktadır.

Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanan YSK'nın yargı organı veya mahkeme olup olmadığı hususundaki tartışmalar bu döneme kadar dayanmaktadır. Zira 1950 tarihli ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununu hazırlayan İlim Heyeti bu kurulu Yüksek Seçim Mahkemesi olarak konumlandırmasına rağmen o tarihte TBMM çoğunluğu elinde

⁴⁶ a.g.m., s.104.

⁴⁷ T.B.M.M., *Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun lâyihası ile Trabzon Mebusu Faik Ahmed Barutçu ve üç arkadaşının, Milletvekilleri Seçimi Kanununun bazı maddelerinin, Trabzon Mebusu Faik Ahmed Barutçu ve Hamdi Orhon'un, Milletvekilleri Seçimi Kanununun 9 ncu maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifleri ve Dahiliye Encümeni mazbatasıyla Trabzon Mebusu Hamdi Orhon ve iki arkadaşının, Milletvekili Seçimi Kanununa ek, Tokad Mebusu Ahmet Gürkan'ın Milletvekilleri Seçimi Kanununda değişiklik yapılması hakkında kanun teklifleri ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/763, 2/278, 422, 602, 61.1)*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları.

bulunduran Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti'nin itirazlarına rağmen Yüksek Seçim Mahkemesi'ni YSK'ya dönüştürmüştür.

1954 yılında 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda 6272 sayılı Kanunla değişiklik yapılması esnasında o tarihte TBMM çoğunluğu elinde bulundurmayan Cumhuriyet Halk Partisi YSK'nın Yüksek Seçim Mahkemesi'ne dönüştürülmesine yönelik önerge vermesine rağmen, o tarihte TBMM çoğunluğu elinde bulunduran Demokrat Parti bu önergeyi reddederek YSK'nın Yüksek Seçim Mahkemesi'ne dönüştürülmesini engellemiştir.

3.1.2. 1961 -1990 Dönemi

Bilindiği üzere 1961 Anayasası ve 298 sayılı Kanun milletin ciğerine bir hançer gibi saplanan 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin ürünüdür. Cuntacı Milli Birlik Komitesi milletin oyları ile seçilmiş olan siyasi iktidarı gasp ettikten sonra anayasa çalışmalarına başlamıştır. Bu süreçte biri İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından hazırlanan biri de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi tarafından hazırlanan olmak üzere iki ön tasarı ortaya çıkmıştır. Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu, yeni anayasa tasarısını hazırlamada, “etüt metni” olarak İstanbul Bilim Komisyonunun Ön Tasarısını, “yardımcı metin” olarak da Siyasal Bilgiler Fakültesinin Ön Tasarısını esas almıştır⁴⁸.

İstanbul Bilim Komisyonunun Ön Tasarısı metninde seçim tutanakları ile ilgili kanuna aykırılıkları karara bağlama görevi Anayasa Mahkemesine verilmişken, Siyasal Bilgiler Fakültesinin Ön Tasarısında seçimlerin yönetim ve denetimi yasa koyucunun takdirine bırakılmıştır⁴⁹.

1950 -1960 döneminde YSK ve seçim yönetim ve denetim sistemi yasal statüde iken 1961 Anayasasının kabulü ile YSK ve seçim yönetim ve denetim sistemi anayasal zemine kavuşmuştur. Anayasal düzenlemede kısmen şaşkırtıcı olan konu ise TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi anayasada açıkça YSK'ya verilmesine

⁴⁸ Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri: 1789-1980*, İkinci Baskı, İstanbul: Der Yayınları, 1995, s.311

⁴⁹ Didem Yılmaz, a.g.e., s.95.

rağmen TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını iptal etme görevinin anayasada da değil de 298 sayılı kanunda YSK'ya verilmesi olduğu söylenebilir.

1950 yılında 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu ile YSK kurulmasının ardından, 1954 yılında 6272 sayılı Kanun ile YSK'ya TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını iptal etme görevi verilmiş ve YSK'nın üye sayısı ve başkanın seçim usulü, esaslı olarak değiştirilmiştir.1961 Anayasası ve 298 sayılı Kanunu YSK'nın yapısı açısından 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda 1954 yılında 6272 sayılı Kanun değişik halini değil, 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununun ilk halini esas almayı tercih etmiştir.

1961 Anayasasının ve 298 sayılı Kanununun komisyon raporlarında ve TBMM Genel Kurulu görüşmeleri esnasında YSK üye yapısı açısından neden 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununun ilk halini esas almayı tercih ettiklerine dair bir gerekçelendirme olmadığı gibi, bu konuyla ilgili önergede verilmemiştir.

Demokrat Parti iktidarı döneminde 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda 23 Şubat 1954 tarih ve 6272 sayılı Kanunla, 7 Temmuz 1954 tarih ve 6428 sayılı Kanunla, 13 Eylül 1957 tarih ve 7053 sayılı Kanunla değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin seçim yönetim ve denetim sistemine ilişkin teminatları azalttığını ifade etmek için somut bir hüküm olmadığı gibi, özellikle 1954 tarih ve 6272 sayılı Kanun YSK'ya TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını iptal etme görevini vererek seçimlerin yargı yönetim ve denetiminde yapılması ilkesini genişlettiği açıkça görülmektedir.

27 Mayıs cuntası her türlü faaliyetinin temelini Demokrat Parti düşmanlığını koymuştur. Bu düşmanlık YSK'nın oluşumu sürecinde de kendini göstermiştir. Yukarıda ifade edildiği gibi Demokrat Parti iktidarında 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda yapılan değişiklikler seçimlerin yargı yönetim ve denetiminde yapılması ilkesini genişletse de, Seçim Kanunu Komisyonu⁵⁰ 1950 seçiminin dünyaya örnek bir seçim olduğunu, Demokrat Parti iktidarında 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda yapılan değişikliklerin kanunun ilk halinin getirmek istediği güvenceleri ortadan

⁵⁰ T.B.M.M., *Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Tasarısına Dair Seçim Kanunu Komisyonu Raporu (5/6)*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Temsilciler Meclisi Sıra Sayısı:33, 1961, s.2

kaldırıldığını, bu çerçevede 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununun ilk hükümlerini temel almayı benimsediklerini ifade etmişlerdir.

1961 Anayasasında ve 1982 Anayasasında seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin hükümler neredeyse aynıdır. Zira 1982 Anayasasını hazırlayan Anayasa Komisyonunun raporunda ⁵¹ “ 1961 Anayasasının en iyi işleyen hükümlerinden biri olarak... seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili kuralların bir anayasa kaidesi halinde aynen muhafaza edilmesi uygun görülmüştür” ifadesi yer almıştır.

1982 Anayasasında 1961 Anayasasından farklı olarak Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine ve anayasa değişikliğinin Cumhurbaşkanı tarafından halkoyuna sunulmasına ilişkin görevler de YSK'ya verilmiştir. Bunun yanında YSK'nın kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamayacağına dair hüküm 1961 Anayasası döneminde 298 sayılı Kanunda yasal bir hüküm olarak ele alınmışken, 1982 Anayasası döneminde anayasal düzenlemeye konu olmuştur.

Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve T.B.M.M. üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi YSK'nındır. YSK'nın kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. YSK'nın ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. YSK yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler, salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler. YSK'ya Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. YSK Başkanı ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.⁵²

Bilindiği üzere seçim hukukunun temel kanunu 298 sayılı kanundur. Ek ve geçici maddelerin dışında 188, ek ve geçici maddelerle 224 maddeden oluşan kanunun sadece 46 maddesinde bir değişiklik olmamış, geri kalan tüm maddeler en az bir kez değişikliğe uğramıştır.

⁵¹ T.B.M.M., *Türkiye Cumhuriyeti Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu Raporu*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 30 Temmuz 1982 tarihli Esas No: 1/463 Karar No:434, s.43

⁵² 1982 Anayasasının YSK'ya ilişkin 79. madde hükümleri

Değişikliğe uğramamış maddeler ise genel itibariyle seçim ile ilgili anayasal ilkelerin tekrarı niteliğinde olan hükümler ve seçim düzeni ile doğrudan ilgili olmayan uygulama alanı sınırlı düzenlemeler olduğu görülmektedir.

Bu çerçevede kanunun yaklaşık %75'inin değiştiği söylenebilir. Farklı kanunlarla aynı maddede yapılan her bir değişiklik ayrı bir değişiklik olarak değerlendirildiğinde 298 sayılı Kanunda toplam 378 değişiklik yapıldığı görülmektedir. Bu da değişikliğe uğramış maddelerin ortalama üç kez değişikliğe uğradığını göstermektedir.

Bazı maddelerin ise ciddi anlamda değişikliğe uğradığı görülmektedir. YSK'nın yetkilerini düzenleyen 14. madde dokuz kez, Radyo ve Televizyonla propaganda esaslarını düzenleyen 52. madde sekiz kez, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünü düzenleyen 30. madde yedi kez, ödenek ve ücretleri düzenleyen 182.madde yedi kez değişikliğe uğramıştır.

Tablo 1- 298 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler

	Kanun Numara	298 sayılı kanunun değişen veya iptal edilen maddeleri	Yürürlüğe Giriş Tarihi	Değişen Madde Sayısı
1	306	19,23	30.05.1961	2
2	347	Geçici Md. 5,Geçici Md. 6,Geçici Md. 7,Geçici Md. 8,Geçici Md. 9,Geçici Md. 10	17.08.1961	6
3	356	49,57,151	29.08.1961	3
4	533	19,23,78,103,Ek Madde 1	20.02.1965	5
5	656	Ek Madde 2, Ek Madde 3	20.07.1965	2
6	1700	26,29,32,33,34,35,36,37,38,39,41,46,48,110,140,Ek Madde 1, Geçici Madde 11,	30.03.1973	17
7	1783	52,54	08.07.1973	2
8	2181	Geçici Madde 12	28.02.1979	1
9	2234	1,5,9,10,11,12,14,15,17,18,19,21,22,23,24,26,28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,52,53,54,55,56,57,58,59,60,68,75,77,78,86,87,91,92,93,94,97,108,112,117,122,123,124,125,128,130,133,134,136,137,140,141,142,143,144,146,147,148,149,151,154,155,157,158,159,160,161,163,164,165,166,170,171,180,181,182,183,Ek Madde 4, Geçici Madde 13, Geçici Madde 14,Geçici Madde 15,Geçici Madde 16,Geçici Madde 17	30.05.1979	104
10	2812	Ek Geçici Madde 1,Ek Geçici Madde 2,Ek Geçici Madde 3	07.04.1983	3
11	2839	7,14,52,103,149,151,152,153,157,159,160,161, 162,164,168,169,170, 180	13.06.1983	18
12	3270	1,14,52,86,94,Ek Madde 5	15.04.1986	6
13	3330	11,12,52,64,65,66, Ek Madde 6,Geçici Madde 18,Geçici Madde 19	04.03.1987	9
14	3377	6,34,52,94,183	03.06.1987	5
15	3403	49,52,182	11.09.1987	3
16	KHK/290	11,30, Geçici Madde	20.10.1987	3
17	3420	14	13.04.1988	1
18	3488	Geçici Md. 5,Geçici Md. 6,Geçici Md. 7,Geçici Md. 8,Geçici Md. 9,Geçici Md. 10	27.10.1988	6
19	KHK/455	30,182, Geçici Madde	18.09.1991	3
20	3959	5,55/A,60,61,84,89,96,149/A,151,78	30.12.1993	10

21	3969	182	18.02.1994	1
22	4125	6,7,34,52,61,85,125	28.10.1995	7
23	KHK/572	36,74	06.06.1997	2
24	4265	11,182,Geçici Madde 20	11.06.1997	3
25	4381	18,30,74	02.08.1998	3
26	4448	11,30,182, Geçici Madde 21	29.08.1999	4
27	4609	47	02.12.2000	1
28	4885	Geçici Madde 22	17.06.2003	1
29	4928	55/A,149/A	19.07.2003	2
30	5435	15, 18, 30, Ek Madde 7	24.12.2005	5
31	5728	79, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 143, 144, 147, 148, 149, 149/A, 150, 151, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 171, 173, 174, 175, 176, 178	08.02.2008	33
32	5749	10, 14, 28, 33, 35, 36, 40, 56, 68, 87, 93, 94, 94/A, 94/B, 94/C, 94/D, 94/E, 106, 160, 164, 182, Ek Madde 8	22.03.2008	22
33	5980	17, 50, 51/A, 55/A, 55/B, 57, 58, 60, 61, 68, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 92, 94, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 128, 151, 153, Ek Madde 9,	10.04.2010	35
34	6271	1	26.01.2012	1
35	6304	14, 20, 35, 81, 94/A, 94/C, 94/E, Geçici Madde 23	18.05.2012	8
36	6353	180	12.07.2012	1
37	6462	36, 74, 90, 92, 93	03.05.2013	5
38	6529	58	13.03.2014	1
39	KHK/687	149/A	09.02.2017	1
40	7062	11, 12, 13, 28, 29, 30, 181	12.12.2017	8
		31	01.01.2018	
41	7076	149/A	08.03.2018	1
42	7102	5, 14, 22, 23, 33, 35, 68, 71, 72, 73, 78, 81, 82, 83, 85, 98, 100, 101, 105, 108, 153	16.03.2018	21
43	7140	35, 94/C, 182	25.04.2018	3

Hiç şüphesiz kanunlarda günün şartlarına göre değişiklikler yapılacak ve kanunlar toplumsal değişime ayak uyduracaktır. Burada hukuk bilimi devreye girecek, yorum teknikleri kullanılacak, önceki kanun sonraki kanun, özel kanun genel kanun çatışmaları çözülecek ve bir sonuca ulaşılabilecektir fakat anayasal düzeyde birçok ilke ve kuralı barındıran seçim hukuku, hassasiyeti ve aktörlerinin geniş etki kapasitesi göz önünde bulundurulduğunda yorumun asgari düzeyde olması gereken bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Sistematiği bu değişikliklerle mutasyona uğrayan kanunun uygulanmasından kaynaklı ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yoruma her geçen gün daha çok ihtiyaç duyulan bu hususlar gittikçe gri alanların çoğaldığı bir alanın ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir.

Yasama organının seçim hukuku ile farkındalığının yüksek düzeyde olması ve gelişen koşullar ışığında yeni fiili ve hukuki durumlar karşısında çekinmeden inisiyatif alması seçim yönetim ve denetim sürecinin yalınlaşarak şeffaflaşmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

İdari yargı düzeninde 20.01.1982 tarih ve 2575 sayılı Danıştay Kanunu ve 20.01.1982 tarih ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun ile teşkilat yapısı, 20.01.1982 tarih ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ile yargılama usulü, ilgili diğer kanunlarla (Devlet Memurları Kanunu, Harcırah Kanunu vb) idare hukuku normları serbestçe belirlenmiştir.

Seçim hukukunda bu üç başlık (teşkilat, yargılama usulü, normlar) 298 sayılı kanunda toplanmaya çalışılmış, fakat zamana yaygın değişikliklerle oldukça dağınık bir yapı arz etmeye başlamıştır. Yaklaşık altmış yıldır yürürlükte bulunan 298 sayılı Kanun bozulmuş sistematiği ile her an yeni sorunlar sarmalı oluşturabilecek niteliktedir.

Bu sorunlar ve değişiklik ihtiyaçları zamanla yasa koyucunun ve siyasi partilerin dikkatini çekmiştir. 30.11.2017 tarihinde TBMM’de kabul edilen 7062 sayılı kanun 298 sayılı kanundaki YSK ile ilgili bazı hükümlerin derlenmesini öngörse de, seçim bürokrasisinin güçlendirilmesine yönelik düzenlemelerin de olduğu ifade edilmelidir. Seçim kurulu personelinin atanması ve görevde yükselmelerini öngören ve 18 Haziran 2018 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan “Yüksek Seçim Kurulu Memur Sınav, Atama, Yer Değiştirme ve Nakil Yönetmeliği” ve “Yüksek Seçim Kurulu Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği ” isimli yönetmeliklerin kabul edilmesine dayanak teşkil etmesiyle, seçim bürokrasisinin uzmanlaşmasını sağlaması açısından oldukça önemlidir. Fakat 7062 sayılı kanun toplam on beş maddeden oluşmaktadır. Bunlardan biri geçici madde, ikisi yürürlük ve yürütme maddesi, ikisi amaç, kapsam ve tanımlar, biri anayasal hükümlerin tekrarı, dördü 298 sayılı kanundaki hükümlerin tekrarı olması sebebiyle yenilik getiren sadece beş madde bulunmaktadır. Özetle 2017 yılında 7062 sayılı Kanunla bu tür sorunların giderilmesine yönelik bir adım atılmış olmasına rağmen, düzenlemelerin eksiklikleri ancak sınırlı bir iyileşme sağlamıştır.

Bunun yanında 298 sayılı kanunla birlikte zikredilmesi gereken kanunlardan birisi de 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunudur. Çünkü 298 sayılı Kanunu ile 2820 sayılı kanun sürekli etkileşim halindedir. Örneğin seçime katılacak siyasi partilerle ilgili hükümler 298 sayılı kanunda düzenlenmişken, buna ilişkin usul kuralları 2820 sayılı kanunda düzenlenmiştir. Bir başka örnek olarak, milletvekilliği adaylığı ile ilgili hükümler 298

sayılı kanunda düzenlenmişken, siyasi partilerin milletvekili adaylarının tespit edilmesine ilişkin usul kuralları 2820 sayılı kanunda düzenlenmiştir. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununu ek ve geçici maddelerin dışında 124, ek ve geçici maddelerle 150 maddeden oluşmakta olup, sadece 64 maddesinde bir değişiklik olmamış, geri kalan tüm maddeler en az bir kez değişikliğe uğramıştır.

Değişikliğe uğramamış maddeler ise genel itibariyle siyasi partiler ile ilgili anayasal ilkelerin tekrarı niteliğinde olan hükümler ve uygulama alanı sınırlı düzenlemeler olduğu görülmektedir.

Bu çerçevede kanunun yaklaşık %60'ının değiştiği söylenebilir. Farklı kanunlarla aynı maddede yapılan her bir değişiklik ayrı bir değişiklik olarak değerlendirildiğinde 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununda toplam 136 değişiklik yapıldığı görülmektedir. Bu da değişikliğe uğramış maddelerin ortalama iki kez değişikliğe uğradığını göstermektedir. Yaklaşık kırk yıldan beri yürürlükte bulunan 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununda 27 ayrı kanunla değişiklik yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, 298 sayılı kanuna benzer periyotlarda her bir buçuk yılda bir değişikliğe uğradığı görülmektedir.

Kanlı 12 Eylül darbesinin ürünü olan ve sivil otoriteye güvensizliği temel alan 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu uğradığı değişikliklerle günümüz demokratik değerleriyle uyumlu olduğunu söylemek oldukça zordur. Bunun yanında 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği ile anayasanın yaklaşık üçte biri değişikliğe uğramasına rağmen, mevcut anayasal sisteme uyum sağlayacak olan siyasi partilerle ilgili değişikliklerin yapıldığını söylemek güçtür.

Gerek 298 sayılı kanun gerekse de 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu her ne kadar normlar hiyerarşisinde kanun düzeyinde olsa da demokratik sistemin inşası için taşıdıkları önemle uyumlu olarak, önerilmesinde ve TBMM'de kabul edilmesinde gerek TBMM içinde gerekse de TBMM dışında en geniş uzlaşmanın ürünü olarak ortaya konulması oldukça önemli ve değerlidir.

3.1.3. 1990 Sonrası Dönem-: Anayasa Taslaklarında YSK

Yürürlükteki 1982 Anayasası, demokratik anayasa yapımı ölçütlerine göre bir değerlendirme yapıldığında dayatılmış bir anayasa olduğu ifade edilebilir⁵³. Özgürlük ve güvenlik dengesinde genel itibariyle güvenlik lehine hükümler içeren, korumacı ve otoriter eğilimleri ağır basan 1982 Anayasasının, kanlı bir askeri darbenin sonucu kabul edilmesinin etkisiyle, Türkiye toplumunun süregelen tarihsel birikim ve kazanımlarının gerisinde kalan, toplumun dinamik yapısını göz önünde bulundurulduğunda yetersizliği daha en başından belli olan ve toplumsal gerçekliklerin oldukça gerisinde olan bir anayasa olması, onun kısmen veya tamamen değiştirilmesi yönündeki çalışmaların ve bu anlamdaki kamuoyu algısının çok erken bir dönemde başlamasına yol açmıştır⁵⁴.

Bütün bu sebeplerle yürürlüğe girmesinden başlayarak, Türkiye’de 1982 Anayasası’nın gerek kısmen gerekse de tamamen değiştirilmesine yönelik ciddi bir toplumsal ve siyasal talebin olduğu ifade edilmelidir⁵⁵. Bu çerçevede 1982 Anayasası döneminde farklı kurum ve kuruluşlar tarafından farklı zamanlarda anayasanın sivilleştirilmesi ve demokratikleşmesi amacına matuf tasarı ve teklifler yapılmıştır. Bu tasarı ve tekliflerde seçimlerin yönetim ve denetiminin ele alınışı oldukça önem arz etmektedir.

Tablo 2- 1982 Anayasası Döneminde Hazırlanan Anayasa Önerilerinde Seçimlerin Yönetim ve Denetimine İlişkin Hükümler

	ÇALIŞMAYI YAPAN	YIL	ÖZÜ
1	Zafer Üskül ve arkadaşları	1992	Mevcut düzenleme korunmuştur.
2	Refah Partisi	1993	Mevcut düzenleme korunmuştur.
3	Sosyal Demokrat Halkçı Parti	1993	Mevcut düzenleme korunmuştur.
4	Türkiye Odalar Borsalar Birliği	2000	Mevcut düzenleme korunmuştur.
5	Türkiye Barolar Birliği	2001	YSK yargı bölümünde düzenlemiştir.
6	Ergun Özbudun ve arkadaşları	2007	Mevcut düzenleme korunmuştur.

⁵³ Tevfik Gülsoy, “Anayasa Yapımı ve Türkiye’de Anayasa Arayışları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 16, Sayı 3, 2012 s.20

⁵⁴ Fazıl Hüsni Erdem, Yunus Heper, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları Ve Anayasa Önerileri Madde Karşılaştırmalı*, I. Baskı, Ankara: SETA Yayınları XV, Aralık 2011, s.24

⁵⁵ Serdar Güleler, “Anayasa Yapımında Yeni Bir Paradigma: Kapsayıcı, Katılımcı, Uzlaşmacı Anayasa Yapım Süreçleri ve Çeşitli Örnekler”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 3, 2011, s. 202

7	Türkiye Barolar Birliği	2011	YSK yargı bölümünde düzenlemiştir. YSK'ya Anayasa Mahkemesine itiraz yoluna başvurma yetkisi tanınmıştır.
8	Adalet ve Kalkınma Partisi	2013	Yasama bölümünde düzenlenmiştir. 11 asıl 11 yedek üye. (4 Yargıtay,3 Danıştay, 4 Siyasi Parti) Asıl üyeler sürekli görev yapacaktır.
9	Cumhuriyet Halk Partisi	2013	Yasama bölümünde düzenlenmiştir. Fakat mahkeme niteliği sarahaten ifade edilmiştir.11 üye (4 Yargıtay, 3 Danıştay,2 hukukçu öğretim üyeleri içinden Üniversitelerarası Kurul, 1 avukat Türkiye Barolar Birliği, 1 seçim hukukunda uzman hâkim Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu). Üyelerin sürekli görev yapması benimsenmiştir.
10	Milliyetçi Hareket Partisi	2013	Yasama bölümünde düzenlenmiştir. 11 üye (4 Yargıtay,3 Danıştay, 4 Siyasi Partilerden) Yargıtay ve Danıştay kökenli üyelerin seçimle değil kura ile belirlenmesi benimsenmiştir.
11	Barış ve Demokrasi Partisi	2013	Seçim Konseyi ismiyle yasama bölümünde düzenlenmiştir. Üye sayısı tam belirtilmemiştir. 2 Yargıtay, 2 Danıştay, 3 T.B.M.M. nitelikli çoğunluğu ile avukat veya öğretim üyeleri arasından, Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partiler.
12	Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi	2013	On beş üyeden oluşur. Üyelerin on biri yüksek mahkemelerin aday olan üyeleri arasından dört yıl için kura ile belirlenir. Dört üye ise son genel seçimlerde en çok oyu alan ilk dört parti tarafından belirlenerek bildirilir; bu üyeler oy hakkına sahip değildir. Üyelerin sürekli görev yapması benimsenmiştir.

Kaynak: İlgili kurumlarca yayımlanan taslaklardan derlenmiştir.

Yukarıda belirtilen önerilerin tarihsel olarak daha erken olanları anayasada köklü birçok değişiklik önermişken YSK'nın görev, yetki ve oluşumun aynen korunması ilkesini benimsemiştir. Anayasalar, genel itibariyle ait oldukları toplumun değer yargılarını yansıtmaları sebebiyle, anayasal düzenlemelerin tarihî süreçleri göz önüne alınarak incelenmesi o toplumun geçirdiği değişimler ve değişiklik aşamaları hakkında önemli ipuçları verir⁵⁶. Gerçekten de yukarıda ifade edildiği gibi YSK ve seçim hukukuna

⁵⁶ Bekir Parlak, "Osmanlı Devleti'nin Son Yüzyılında Taşra Yönetimine İlişkin Anayasal ve Yasal Gelişmeler ve Cumhuriyete Yansımalar", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı 11, Kasım 2001-Ocak 2002, s. 37

ilişkin sorunların nitelik ve niceliği erken dönemde daha büyük anayasal sorunların gölgesinde kaldığı için anayasa değişikliği önerilerinde öncelikli olarak yer almamıştır.

YSK'nın verdiği kararlar önemli siyasi sonuçlar doğurmaları hasebiyle dönem dönem kamuoyunun ciddi anlamda dikkatini çekmiştir. Son on yılda kitle iletişim araçlarının yadsınamaz asimetrik etkisiyle birlikte sosyal medya platformlarının kapasitesinin genişlemesi ve önemli siyasi sonuç doğurma ihtimali olan YSK karar sayısının artmasıyla YSK ve kararları gün geçtikçe daha çok tartışılmaya başlanmıştır.

Seçimlerin yönetim ve denetimi ülkemizde akademik çalışmalara çok konu olan bir alan değildir. Bunun temel sebebinin seçim hukukunun bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkamaması olduğu söylenebilir. Seçim hukukunun bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkmasında üç temel unsurun etkili olduğu görülmektedir⁵⁷. Bunlardan birincisi seçimlerin yaygınlığı ve sıklığıdır. Seçimlerin kamuoyu nezdinde öneminin artması ve günlük hayatta daha fazla yer almasıyla akademik çalışmaların artması arasında doğru orantı olması beklenir. Aşağıda görüleceği üzere 2007-2019 yılları arasında ülke genelinde on üç seçim yapılmış olup, (bu ortalama her senede bir seçim yapıldığını gösterir), bu durum akademik ilginin ortaya çıkması için yeterli bir eşik değeri olduğu düşünülebilir.

Tablo 3- 2007-2019 yılları arasında yapılan seçimler

	Yıl	Seçim
1	2007	Milletvekili Genel Seçimi
2	2007	Halkoylaması
3	2009	Mahalli İdareler Genel Seçimi
4	2010	Halkoylaması
5	2011	Milletvekili Genel Seçimi
6	2014	Mahalli İdareler Genel Seçimi
7	2014	Cumhurbaşkanı Seçimi
8	2015	Milletvekili Genel Seçimi
9	2015	Milletvekili Genel Seçimi

⁵⁷ Gönenç, *Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s. 8-9

10	2017	Halkoylaması
11	2018	Milletvekili Genel Seçimi
12	2018	Cumhurbaşkanı Seçimi
13	2019	Mahalli İdareler Genel Seçimi

Kaynak: YSK verilerinden derlenmiştir.

İkincisi ise seçim mevzuatının gelişmesi ve değişmesidir. Seçimler için temel norm olarak kabul edilebilecek olan 298 sayılı Kanun yürürlüğe girdiği 1961 yılından bugüne kadar 43 kez değişikliğe uğradığı için her bir buçuk senede bir seçim kanununda değişiklik yapıldığı söylenebilir. Seçim kanununun son on yılda 13 kez değişikliğe uğradığı ve bu değişikliklerle 140 maddenin değiştiği göz önünde bulundurulduğunda seçim mevzuatının akademik bir ilgi oluşturmak için yeter derecede değişikliğe uğradığı söylenebilir.

Üçüncüsü ise seçim sürecinde önemli hukuki sorunların ortaya çıkmasıdır. Sosyal bilimlerin her ne kadar teorik yönü pratik yönünden baskın olsa da, uygulamada ortaya çıkan sorunlar akademik ilgi için de yeter derecede bir dürtü oluşturmaktadır. Örneğin 2000 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde George W. Bush ve Al Gore arasında geçen başkanlık seçiminin ardından ortaya çıkan siyaset eksenli hukuki tartışmalar, bu alana ilişkin akademik çalışmaların artmasında önemli bir rol oynamıştır⁵⁸. 2000 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık Florida eyaletindeki sayım ve dökümlerdeki usulsüzlükler, vatandaşların oy vermeye gitmesinin manüplasyonla önlenmesi ve sonuçların çarpıtılması gibi sorunlar yaşanmıştır⁵⁹. 2000 yıllarının başında milletvekilleri Bahattin Şeker, Safa Merve Kavakçı hakkında verilen YSK kararları ile başlayan süreç, 2002 yılında YSK'nın Demokratik Halk Partisinin seçime katılabilecek siyasi partiler arasında yer almasına ilişkin kararı ve sonrasında yaşanan sorunlar, 2011 yılı Milletvekili Genel Seçiminde milletvekili seçilen Mehmet Hatip Dicle hakkında verilen YSK kararı, 2011 yılı Milletvekili Genel Seçiminde Demokratik Toplum Partisi destekli bağımsız milletvekili adayların ilk önce adaylıklarının iptali sonra da kabulü, 2017 yılında yapılan anayasa değişikliğinin halkoylamasına sunulması esnasında sandık kurullarının ihmaliyle

⁵⁸ a.g.e., s. 9

⁵⁹ Tracy Campbell, *Deliver the Vote: A History of Election Fraud, an American Political Tradition-1742-2004*, Carol & Graf Publishers, New York, 2005, s.292-324

oy pusulalarının mühürlenmemesine ilişkin YSK kararı ve 2019 yılı mahalli idareler genel seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın yenilenmesine ilişkin YSK kararı ile devam etmiştir. Tüm bu hukuki sorunlar dikkatleri YSK'ya ve seçimlerin denetimine yöneltmiştir.

Bu tartışmalarla birlikte YSK'nın üye yapısı ve kaynakları daha çok sorgulanır olmuştur. Bu çerçevede tartışmaların da etkisiyle YSK üyelerinin bir kısmının bu alanda çalışma yapmış akademisyenler ve avukatlar arasından TBMM tarafından nitelikli çoğunlukla seçilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi parti temsilcilerinin YSK'da yer alması, son milletvekili genel seçiminde en yüksek oy alan belirli sayıda siyasi parti temsilcilerinin YSK'da yer alması gibi öneriler dile getirilmiştir.

Esasen seçimlerin denetimi salt hukuki bir mesele olup bağımsız ve tarafsız yargıçlar eliyle yürütülmelidir. Seçimlerin denetimi siyasi partiler tarafından konulmuş kurallarından kaynaklı uyuşmazlıkların çözülmesi ekseninde olması hasebiyle, siyasi parti temsilcilerinin seçimlerin denetime katılmamaları bir meşruiyet sorunu teşkil etmez.

Bunun yanında salt hukuki meselelerde sonuçtan doğrudan ve/veya dolaylı olarak etkilenecek kişilerin oy hakkının olması sağlıklı bir yargılamanın önüne de geçebilecektir. Dolayısıyla siyasi partilerin seçimlerin denetimi sürecinde yer almasının sakıncaları mevcuttur fakat siyasi partilerin seçimlerin denetimi sürecinden tamamen dışlanmaları da bir takım olumsuzluklar doğurmaktadır. Çünkü siyasi partiler YSK kararlarından doğrudan ve/veya dolaylı olarak etkilenmektedirler. Siyasi parti temsilcilerinin YSK'da oy hakkına sahip olmadan yer almasının hiçbir sakıncası olmadığı gibi süreçte bir otokontrol oluşturabilme potansiyelini haiz olması hasebiyle faydalıdır. Maalesef YSK gerek tam zamanlı çalışma prensibine sahip olmaması, gerekse de yerleşik bir kurumsal kültür oluşmaması sebebiyle bu zamana kadar paydaşlarla katılımcı bir perspektif ortaya koyduğunu söylemek oldukça güçtür. Örneğin TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüşmeleri esnasında bu alanda çalışan akademisyenlerin YSK kararlarına ulaşmak için YSK'ya yaptığı başvurunun reddedildiğini ifade etmiştir⁶⁰.

Siyasi parti temsilcileri ilçe seçim kurulunun doğal üyesidir. İl seçim kurulunda da temsilci bulundurabilirler fakat 2010 yılına kadar siyasi parti temsilcileri YSK'da yer

⁶⁰ T.B.M.M., 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 29.05.2013 tarihli toplantı, s. 3500-3501.

almamaktaydı. 2010 yılında 5980 sayılı Kanun ile 298 sayılı Kanuna eklenen düzenleme ile siyasi partilere temsilci bulundurabilme hakkı verilmiştir. Bu düzenleme ile YSK kararlarının daha şeffaf hale gelmeye başladığı siyasi parti temsilcileri tarafından ifade edilmiştir⁶¹.

Bunun yanında bu alanda çalışmış avukatlar veya akademisyenlerin üye olarak YSK'da yer almasının katkıları olacağı düşünülebilir fakat bu üyelerin seçim usulü (TBMM, Yüksek Öğretim Kurulu, Üniversitelerarası Kurul, Türkiye Barolar Birliği vb.) ile ilgili haricen bir takım sakıncalar doğurması da muhtemeldir.

YSK dilediği kişiden seçim hukuku ile ilgili sözlü veya yazılı mütalaa alabilir. Örneğin⁶² yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın yurt dışı temsilciliklerde oy kullanmasına ilişkin düzenleme 298 sayılı Kanunda 13/3/2008 tarih ve 5749 sayılı değişiklikle kabul edilmesine rağmen, 2011 yılına kadar bu konuyla ilgili gerek YSK gerekse de ilgili diğer kamu kurumları tarafından gerekli hazırlıklar yapılmaması sebebiyle, 2011 yılı Milletvekilliği Genel Seçimlerinde yurt dışı temsilciliklerinde oy kullanılamayacağına dair YSK kararında, YSK Danışmanı Prof. Dr. Ali SAATÇİ'nin görüşlerine yer verilmiştir. Bu çerçevede YSK'nın salt yüksek yargıçlardan ve oy hakkı bulunmayan siyasi parti temsilcisi üyelere oluşması en ideali olarak görülebilir.

3.2. YÜKSEK SEÇİM KURULU BAŞKAN, BAŞKANVEKİLİ VE ÜYELERİN PROFİLLERİ

Yukarıda ifade edildiği üzere YSK yedi asıl ve dört yedek üyeden oluşmaktadır. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayılarının salt çoğunluğuyla seçilmekte ve bu üyelerin görev süresi altı yıllı sınırlı olmaktadır.

YSK Başkanı ve Başkanvekili, Kurul üyeleri arasından gizli oyla ve üye tamsayısının salt çoğunluğuyla seçilmekte, Başkan ve Başkanvekili seçimi yapıldıktan

⁶¹ T.B.M.M., 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 17.01.2013 tarihli toplantı, s. 1146

⁶² YSK'nın 26/02/2011 tarih ve 120 sayılı kararı

sonra, Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye belirlenmektedir.

Hukuki bir zorunluluk olmamasına rağmen teamülen YSK Başkanı Yargıtay kökenli üyeler arasından, Başkanvekili ise Danıştay kökenli üyeler arasından seçilmektedir. Bu teamülün YSK Başkanının kendi üyeleri arasından seçildiğinden ve on bir üyenin altısı Yargıtay kökenli olmasından veya 298 sayılı Kanun öncesi dönemde bir müddet Yargıtay Başkanın aynı zamanda YSK Başkanı olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

3.2.1.YSK Başkanları

YSK Başkanları ortalama 56 yaşında ve 32 yıllık mesleki tecrübenin ardından bu makama seçilmişlerdir. 1982 Anayasası döneminde, bir başkan⁶³ dışındaki tüm başkanlar YSK üyesi seçilmelerinin ardından yaklaşık 3 yıl sonra YSK Başkanı seçilmişlerdir.

Bu anlamlı teamül ile daha önceden seçim teşkilatı ile doğrudan bir ilgisi olmayan yüksek yargıçlar üç yıl boyunca teşkilatı tanıma imkânı bulmaktadırlar. 1982 Anayasası döneminde görev yapan başkanlardan ikisi⁶⁴ hariç tamamı yaklaşık üç yıl bu görevde kalmışlardır⁶⁵. YSK Başkanı olan üyelerden on ikisi hukuk dairesi kökenli, üçü ise ceza dairesi kökenlidir.

1961 Anayasası döneminde YSK Başkanı olan üyeler daha sonralarda temsil düzeyi daha yüksek makamlarda görev almışlardır. Bu dönemde görev alan beş başkandan ikisi daha sonra Yargıtay Başkanı, biri Anayasa Mahkemesi Başkanı, biri de Yargıtay Birinci Başkanvekili olmuştur.

1982 Anayasası döneminde YSK Başkanı olan üyeler daha sonralarda ya sade üye olarak Yargıtay'daki görevlerine devam etmişler ya da görev yaptıkları dairenin başkanı olmuşlardır.

⁶³ Bir önceki YSK Başkanı Sadi Güven YSK üyesi seçilmesinin ertesi günü yapılan seçimde başkan seçilmiştir.

⁶⁴ YSK Başkanı Tufan Algan 8 yıl, Sadi Güven ise 7 yıl YSK Başkanı olarak görev yapmışlardır.

⁶⁵ Görev yapan on beş YSK Başkanından dokuzu Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, altısı İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur.

3.2.2. YSK Başkanvekilleri

YSK Başkanvekilleri ortalama 54 yaşında ve 29 yıllık mesleki tecrübenin ardından bu makama seçilmişlerdir. Mevcut başkanvekili üye seçilmesinin hemen ardından, iki başkanvekili bir yıllık üye olmalarının ardından, diğer altı başkanvekili ise üç yıllık üyeliklerinin ardından başkanvekili seçilmişlerdir.

Bu anlamlı teamül ile daha önceden seçim teşkilatı ile doğrudan bir ilgisi olmayan yüksek yargı organı mensupları üç yıl boyunca teşkilatı tanıma imkânı bulmaktadırlar⁶⁶.

YSK Başkanvekili olan üyelere 1983-1993 arasında görev yapan beşinden ikisi daha sonra Danıştay Başkanı, biri Danıştay Başsavcısı, biri Danıştay Başkanvekili gibi temsil düzeyi daha yüksek makamlarda görev almışlardır. Bu tarihten sonra YSK Başkanvekili olan üyeler daha sonralarda ya sadece üye olarak Danıştay'daki görevlerine devam etmişler ya da görev yaptıkları dairenin başkanı olmuşlardır.

3.2.3. YSK Üyeleri

YSK üyeleri ortalama 54 yaşında ve 29 yıllık mesleki tecrübenin ardından seçilmişlerdir. Yargıtay kökenli üyelerin üçte ikisi hukuk dairelerinden üçte biri ceza dairelerinden gelmektedir. Danıştay kökenli üyelerin beşte dördü idari dava dairelerinden beşte biri vergi dava dairelerinden gelmektedir⁶⁷.

Seçim hukuku uygulamada ortaya çıkan konulara göre şekillenen dinamik bir hukuk dalıdır. Bu dinamizm ise içtihatların önemini arttırmaktadır. YSK'nın içtihatlarında üyelerin yargıçlık geçmişleri bu dinamizme yön vermiştir. Örneğin idari, vergi ve ceza yargılamasında re'sen araştırma ilkesi hâkim iken hukuk yargılamasında taleple bağıllık ilkesi hâkimdir. Taleple bağıllık ilkesi, Medenî Usul Hukuku'nda yer alan yargılamaya hâkim olan önemli ilkelerden bir tanesi olup, hâkimin, davanın taraflarının

⁶⁶ Görev yapan YSK Başkanvekillerinin tamamı Ankara Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Yedi Başkanvekili Hukuk Fakültesinden, beş Başkanvekili Siyasal Bilgiler Fakültesi mezun olmuştur.

⁶⁷ YSK üyeliği yapmış 64 yüksek hâkimden, 38 yüksek hâkim Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 14 yüksek hâkim İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2 yüksek hâkim İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 3 yüksek hâkim Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezun olmuştur.

taleplerine bağılı olduğunu, tarafların taleplerinden fazlasına veya talebin dışında başka bir karar veremeyeceğini; ancak kanuni şartlar mevcutsa talep sonucundan daha azına karar verebileceğini ifade eder⁶⁸. Seçim hukuku esasen daha çok idari yargıyla benzeşeceği düşünülse de YSK'nın özellikle önemli birçok içtihadına temel teşkil eden ilke taleple bağılılık ilkesi olmuştur.

YSK başkan, başkanvekili ve üyeler Yargıtay veya Danıştay'da ortalama 4,5 yıl yüksek yargıç olarak görev yaptıktan sonra YSK üyesi seçilmişlerdir. Bu durum yüksek organı nezdinde önemli sayılabilecek süre tecrübenin ardından YSK'ya üye olarak seçildiklerini göstermektedirler.

3.3. YÜKSEK SEÇİM KURULUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ

YSK'nın seçimlerin denetlenmesine ilişkin görevlerine ilişkin anayasal hükümlerin anayasanın yasama bölümünde düzenlenmesinin de etkisiyle doktrinde ve uygulamada en çok tartışılan konulardan birisi YSK'nın bir mahkeme/Yüksek mahkeme olup olmadığı noktasında toplanmıştır. YSK'nın ve Anayasa Mahkemesinin bu hususla ilgili farklı zamanlarda verdiği farklı kararlar da bu hususun çokça tartışılmasında önemli bir etken olmuştur. Doktrinde de YSK'nın niteliği üzerinde bir uzlaşma söz konusu değildir.

İlk bakışta YSK'nın yüksek mahkeme niteliği üzerindeki tartışmaların bir akademik tartışma olduğu ve uygulamada bir öneminin olmadığı düşünülebilir. Fakat YSK'nın yüksek mahkeme olarak kabul edilmemesinin ciddi bir takım sonuçları vardır.

Yüksek mahkeme olarak kabul edilmemesinin pratikteki en önemli sonuçlarından bir tanesi önüne gelen uyuşmazlıkta uygulanacak kanun hükmünün anayasaya aykırı olması durumunda Anayasa Mahkemesine dava açma yetkisinin olmamasıdır.

Ülkemizde yasaların anayasaya uygunluğunun teminatı Anayasa Mahkemesine açılacak iptal ve itiraz davalardır. Anayasaya uygunluk denetimi iki şekilde olabilmektedir.

Seçim mevzuatının yegâne uygulayıcıları ve seçim uyuşmazlıklarının çözüm noktası seçim kurullarındadır. YSK mahkeme olarak kabul edilmemesi sebebiyle seçim

⁶⁸ Habip Oğuz, "Taleple Bağılılık İlkesi Bakımından Yargıtay'ın Bir Kararının İncelenmesi". *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 8, (Ocak 2017): ,s.301

mevzuatının anayasaya uygunluk denetimi eksik kalmaktadır. Anayasada bazı kanunların anayasa yargısı denetiminin dışında tutulduğu açıkça ifade edilmiştir. Fakat bu kanunlar arasında seçim kanunları yoktur. Dolayısıyla anayasa koyucunun da amacı seçim kanunların da denetlenmesi yönündedir.

YSK'nın seçimlerde uyguladığı üç temel kanun bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 298 sayılı Kanun, ikincisi 2839 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunu⁶⁹, üçüncüsü ise 2972 Sayılı Mahalli İdareler ve Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanundur⁷⁰. Bu kanunlar yaklaşık altmış yıldır yürürlüktedir. Bu üç kanun ile ilgili Anayasa Mahkemesine yapılan başvuru sayısı yirmi üç olup bunlardan sadece biri⁷¹ itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi'nin gündemine alınmış olup diğerlerinin tamamı soyut norm denetimi ile Anayasa Mahkemesi'nin gündemine alınmıştır.

⁶⁹ Kanun 10.06.1983 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilmiştir. Bu kanundan önce 30.05.1961 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Hakkında Kanun ve 30.05.1961 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 306 sayılı Milletvekili Seçimi Hakkında Kanun ile ilgili yapılan başvurular bu kapsamda değerlendirilmiştir.

⁷⁰ Kanun 18.01.1984 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilmiştir. 19.7.1963 gün ve 307 sayılı Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile ilgili yapılan başvurular bu kapsamda değerlendirilmiştir.

⁷¹ Kozan Asliye Ceza Mahkemesi sandık kuruluna seçildiği halde haklı bir sebep olmaksızın görevine gitmeyenlere verilecek cezanın anayasanın angarya yasağını ihlal ettiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine itiraz yolu ile başvurmuş, Anayasa Mahkemesi 6/3/1964 tarihinde aldığı ve 11717 sayı ve 2.6.1964 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan Esas No.:1963/358 Karar No.:1964/17 sayılı kararında : "Demokratik rejimi kabul etmiş olan memleketimizde, rejime varlık veren seçim işi, diğer hizmetlerden ayrı olarak önemli bir kamu hizmeti niteliğini gösterir. Özellikle bütün memlekette aynı günde ve aynı zaman da başlanıp bitirilmesi gereken seçim işinde hizmetin, bütün yurttta aynı günde ve düzen içinde aralıksız yapılması zorunluğu karşısında, istisnai bir vatandaşlık hizmeti niteliğini taşıdığı meydandadır. Böyle bir hizmetin aksamasını önlemek için çalışmadan kaçınmanın cezalandırılması hizmetin niteliğinin zorunlu kıldığı bir sonuçtur." işaret edip başvuruyu reddetmiştir.

Tablo 4- Anayasa Mahkemesince Seçim Kanunlarının Denetimi

	KARAR	ESAS	TARİH	RESMİ GAZ.	DAVAYI AÇAN	KANUN	SONUÇ	OY
1	1984/2	1984/1	01.03.1984	01.05.1984	ANA MUHALEFET P.	2972	RED	OYÇOKLUĞU
2	1984/3	1984/2	01.03.1984	01.05.1984	85 MİLLETVEKİLİ	2972	RED	OYÇOKLUĞU
3	1986/12	1987/13	22.05.1987	18.09.1987	CUMHURBAŞKANI	298-2839	RED	OYÇOKLUĞU
4	1986/11	1987/17	22.05.1987	18.09.1987	ANA MUHALEFET P.	298-2839	KISMEN İPTAL	OYÇOKLUĞU
5	1987/27	1987/23	14.10.1987	14.10.1987	ANA MUHALEFET P.	298-2839	KISMEN İPTAL	OYÇOKLUĞU
6	1988/18	1988/14	14.06.1988	14.07.1988	ANA MUHALEFET P.	298-2972	KISMEN İPTAL	OYÇOKLUĞU
7	1995/59	1995/54	18.11.1995	21.11.1995	92 MİLLETVEKİLİ	298-2839	KISMEN İPTAL	OYÇOKLUĞU
8	1995/60	1995/56	07.12.1995	07.12.1995	CUMHURBAŞKANI	2839	İPTAL	OYÇOKLUĞU
9	2012/207	2012/102	27.12.2012	02.04.2013	123 MİLLETVEKİLİ	298	RED	OYBİRLİĞİ
10	2018/47	2018/69	31.05.2018	06.06.2018	129 MİLLETVEKİLİ	298-2972	RED	OYÇOKLUĞU
11	1963/161	1963/192	21.06.1963	01.08.1963	TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ	298	RED	OYBİRLİĞİ
12	1964/17	1963/358	06.03.1964	02.06.1964	KOZAN AS. CEZA MAH.	298	RED	OYBİRLİĞİ
13	1987/14	1987/6	22.05.1987	18.09.1987	ANA MUHALEFET P.	298	İPTAL	OYBİRLİĞİ
14	2008/113	2008/33	29.05.2008	05.07.2008	ANA MUHALEFET P.	298	İPTAL	OY BİRLİĞİ
15	1992/30	1992/17	21.04.1992	02.10.1992	CUMHURBAŞKANI	2972	KISMEN İPTAL	OYÇOKLUĞU
16	1963/280	1963/300	25.11.1963	14.03.1964	ADALET PARTİSİ	304	RED	OYÇOKLUĞU
17	1964/39	1963/201	14.05.1964	16.06.1964	TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ	304	K.V.Y.O	OYBİRLİĞİ
18	1965/13	1963/171	05.03.1965	13.11.1965	TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ	306	RED	OYBİRLİĞİ
19	1966/12	1964/34	08.03.1966	07.05.1966	MİLLET PARTİSİ	306	K.V.Y.O	OYBİRLİĞİ
20	1966/13	1964/35	08.03.1966	07.05.1966	MİLLET PARTİSİ	306	K.V.Y.O	OYBİRLİĞİ
21	1971/73	1970/40	19.10.1971	02.07.1972	TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ	306	İPTAL	OYÇOKLUĞU
22	2019/16	2019/14	14.03.2019	26.03.2019	140 MİLLETVEKİLİ	7062	RED	OYBİRLİĞİ

23	2011/39	2009/88	10.02.2011	18.02.2011	ANA MUHALEFET P.	2839	İPTAL	OYBİRLİĞİ
----	---------	---------	------------	------------	------------------	------	-------	-----------

Kaynak: Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası verilerinden derlenmiştir.

Uygulamaya alanı bu kadar fazla olan ve süreç içerisinde azımsanmayacak değişikliklere uğrayan bu üç kanun hakkında bu kadar az sayıda itiraz başvurusunun olmasının en temel sebebi YSK'nın mahkeme olarak kabul edilmemesidir.

TBMM çatısı altında 2013 yılında yapılan Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüşmeleri esnasında YSK'nın mahkeme olarak kabul edilmesi yönündeki görüşler ifade edilmiştir. Bu görüşler YSK'nın bir takım kararlarına karşı Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmasını imkân veren düzenlemelerin gölgesinde kalmış ve madde metninde yer almamıştır⁷².

Diğer bir taraftan da seçimlerin yargı organının genel yönetim ve denetimi altında yapılacağına dair anayasal hükümle birlikte bu görevin YSK, il ve ilçe seçim kurulları tarafından yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda YSK'yı, il ve ilçe seçim kurullarını bir yargı organı kabul etmemenin iki mantıklı sonucu ortaya çıkmaktadır. Birincisi eğer YSK, il ve ilçe Seçim Kurulları seçimleri yönetip denetliyorsa ve yargı organı değilse Türkiye'de seçimler yargı organı tarafından yönetilip denetlenmemektedir. İkincisi Türkiye'de seçimlerin yargı organı tarafından yönetilip denetleniyorsa ve bu organ YSK değilse, seçimi yöneten ve denetleyen o organ kimdir?

3.3.1. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Perspektifinden YSK

1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi'nin 4 Kasım 1950 tarihinde kabul ettiği Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gerekli süreçlerin ardından 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemizin de taraf olduğu bu sözleşmenin uygulanmasının teminatı ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'dir.

⁷² T.B.M.M., 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 2013, s.3259-3267

3.1.1.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Serbest Seçim Hakkı

Anayasamızın 90.maddesine göre usulüne göre yürürlüğe girmiş uluslararası anlaşmalar kanun hükmündedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Ek 1. Protokolünün 3.maddesine göre “Yüksek Sözleşmeciler, yasama organının seçilmesinde halkın kanaatlerinin özgürce açıklanmasını sağlayacak şartlar içinde, makul aralıklarla, gizli oyla serbest seçimler yapmayı taahhüt ederler.”

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 13. maddesine göre “Sözleşmede tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir”

Seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili konular Ek 1. Protokolün 3.maddesinin koruması altında olmakla birlikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bazı başvurularda Sözleşmenin 13. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkı ile ilgili kararlarda verebilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi serbest seçim hakkının ihlali iddialarına yönelik gerek Türkiye gerekse de diğer üye ülkeler ile ilgili birçok karar vermiştir. Burada serbest seçim hakkının bir unsuru olan seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili kararlar tartışılacaktır.

3.1.1.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Seçimlerin Yönetim ve Denetimi ile ilgili Genel Yaklaşımı

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi sözleşmede korunan diğer birçok hakkın aksine serbest seçim hakkının uygulamasında kısmen çekingen davrandığını, daha dar sınırlarda bir çerçeve çizdiğini görmek mümkündür. Bu tutumun altında yatan neden Mahkemenin sarıh veya zımnî meşruiyetinin sınırlarını aşmaması ve halkın kendisi için kurduğu anayasal düzen konusunda halkın yerine karar vermemesi gerektiği düşüncesinin olduğu söylenebilir⁷³.

⁷³ Serhat Altınkök, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Açısından Serbest Seçim Hakkı”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 5,2015, s 74

Bu çerçevede Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi⁷⁴, seçimlerin şeffaf bir şekilde işleyen ve siyasi manipülasyonlara karşı tarafsızlık ve bağımsızlığını koruyabilen bir organ tarafından yönetilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi⁷⁵, yasama organının seçiminde halkın düşüncesini özgürce açıklama hakkına saygı gösterilmesi koşuluyla, seçimlerin yönetimi alanında devletlerin geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu belirtmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi⁷⁶, seçimlere hile karıştırıldığına dair somut bir veri olmaması sebebiyle sadece üyelerinin çoğunluğunun (devlet) başkan tarafından atanmasını ülkelerin takdir yetkisi sınırları içerisinde görmektedir.

Bu ilkeler çerçevesinde Türkiye'deki başta YSK olmak üzere seçim kurullarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi aradığı ilkelerin kural olarak oldukça üstünde olduğunu söylemek mümkündür.

3.1.1.3. Seçimlerin Yönetim ve Denetimi Bağlamında Türkiye Aleyhine Serbest Seçim Hakkının İhlali İddiası ile İlgili Başvurular

Bilindiği gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin denetim organı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'dir. V YSK'nın taraf olduğu bazı önemli kararların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde başvuru konusu olması beklenebilir. Bunlar Bahattin Şeker, Merve Safa Kavakçı ve Hatip Dicle kararları olarak ifade edilebilir.

Milletvekili seçilmeden önce ifa ettiği dövizli askerlik hizmetinde tespit edilen usulsüzlükler sebebiyle yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış duruma düşen ve milletvekilliği seçilmesinden üç yıl sonra YSK tarafından iptal edilen Bahattin ŞEKER⁷⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru yapmamıştır.

Milletvekili seçilmeden önce izinsiz başka ülke vatandaşlığına geçmesi sebebiyle milletvekili seçildikten sonra Bakanlar Kurulu Kararı ile vatandaşlığı kaybettirilen ve devamında da milletvekili sıfatının kalmadığına karar verilen Merve Safa KAVAKÇI

⁷⁴ Georgian Labour Party/Gürcistan, B. No: 9103/04, 8/7/2008, §§ 100-101.

⁷⁵ a.g.e., §§ 100-101.

⁷⁶ a.g.e., §§ 100-101.

⁷⁷ Şeker, başına gelenlerden dolayı AİHM'ye başvurmak istediğini ama kendisinin karşısında devlet, Türk Silahlı Kuvvetleri olduğu için ve ülkesini, silahlı kuvvetleri yurtdışına şikâyet etmesinin mümkün olmadığını da sözlerine ekledi. <http://arsiv.sabah.com.tr/2002/02/25/p04.html> (erişim tarihi 24.10.2019)

hakkında YSK gerekli araştırmaları yapıp milletvekili seçilme yeterliliğini seçimden sonra yitirdiğine işaret ederek karar merciinin TBMM olduğuna karar vermiřtir⁷⁸.

Bu çerçeve de tespiti YSK yapmış, kararı TBMM vermiştir. Nitekim Merve Safa KAVAKÇI'nın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvurusuna üçüncü taraf olarak katılan Parlamentolararası Birlik (uluslararası kuruluş) Türk Hukuku'nda seçilebilme sıfatının sona ermesi halinde otomatik olarak milletvekilliği sıfatının sona ermesini öngören hiçbir hükmün yer almadığını, YSK'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu yönde çağrıda bulunmadığı halde milletvekilliğinin düşürülmesi konusunda yetkiyi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verdiğini işaret etmiştir.

Merve Safa KAVAKÇI tarafından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının kaybettirilmesine esas Bakanlar Kurulu kararının iptali amacıyla Danıştay'da açılan davanın 14.03.2001 tarihinde davaların reddedilmesi ve bu kararın kesinleşmesi üzerine, Merve Safa KAVAKÇI'nın, milletvekili sıfatının kalmadığına ilişkin TBMM Başkanlık tezkeresi TBMM Genel Kurulu'nun bilgisine sunulmuştur.

Bunun üzerine Merve Safa KAVAKÇI 28 Mayıs 2001 tarihinde serbest seçim hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuru yapmıştır.

Başvurudan yaklaşık bir ay sonra Merve Safa KAVAKÇI'nın üyesi olduğu Fazilet Partisi Anayasa Mahkemesi tarafından laik Cumhuriyet ilkesine aykırı eylemleri nedeniyle kapatılmış, Merve Safa KAVAKÇI'nın beyan ve eylemleriyle Fazilet Partisi'nin kapatılmasına neden olması sebebiyle Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamayacağına hükmedilmiřtir⁷⁹.

Esasen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvuru milletvekilliğinin düşürülmesi olmasına rağmen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararın temelini başvurudan sonra ortaya çıkan Anayasa Mahkemesince verilen beş yıllık siyasi yasağı

⁷⁸ YSK'nın 17.05.1999 tarih ve 1585 sayılı kararı <http://www.ysk.gov.tr/doc/ilkeKarar/dosya/4606/1999-1585-karar.htm> (erişim tarihi 24.10.2019)

⁷⁹ Anayasa Mahkemesinin 05.01.2002 tarih ve 24631 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 22.6.2001 tarihli Esas Sayısı: 1999/2 (Siyasî Parti Kapatma) Karar Sayısı: 2001/2

koymuş ve başvuranın milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin şikâyetinin ayrıca incelenmesini gerekli görmediğine karar vermiştir⁸⁰.

2011 yılı milletvekili genel seçimlerinde Diyarbakır ilinden bağımsız aday olarak milletvekili seçilen, 21 Haziran 2011 tarih ve 1022 sayılı YSK kararı milletvekili tutanağının seçilme yeterliğine (hapis cezası) ilişkin tam kanunsuzluk hali nedeniyle iptalin edilen Hatip Dicle serbest seçim hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine 11 Ağustos 2011 tarihinde başvuru yapmıştır. Mahkemenin Yargılama Süreci Arama Motoru (SOP) üzerinden ⁸¹ 53915/11 başvuru numarası ile sorgu yapıldığından başvurunun derdest olduğu ve son işlemin 13.11.2014 tarihinde görüşlerini sunması üzerine Hükümet'e bildirim yaptığı anlaşılmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi YSK kararlarının konu edildiği bazı kararlarda da ⁸², YSK kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaması nedeniyle, iç hukukta etkin bir başvuru yolu bulunmaması iddialarını kabul etmeyerek YSK'yı kural olarak etkin bir hukuk yolu olarak kabul etmiştir.

3.3.2. Kamu Denetçiliği Kurumu Perspektifinden YSK

Bilindiği üzere YSK'nın biri seçimleri yönetmek gibi idari fonksiyona haiz, diğeri de seçimleri denetlemek gibi yargısal fonksiyonu haiz iki görevi bulunmaktadır.

Seçimleri yönetme fonksiyonunun niteliği üzerinde pek tartışma olduğu söylenemez. Doktrinde ve uygulamada bu konunun üzerinde çok durulmasa da seçimleri yönetme fonksiyonunun bir idari işlem niteliğinde olduğu açıktır.

Milletvekili Genel Seçimi kapsamında hazırlanan eğitim filmlerinin herkesin Türkçe ya da okuma yazma bildiği varsayımı ile tasarlandığı, YSK'nın anadili Kürtçe olan ve Türkçe bilmeyen seçmenleri dikkate almadığı iddiasıyla bir dernek Kamu Denetçiliği Kurumuna başvurmuştur⁸³.

Anayasamızın 74.maddesinin beşinci fıkrasına göre Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler. 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu

⁸⁰ Kavakçı/Türkiye, B. No: 71907/01, 05/4/2007, § 49

⁸¹ <http://app.echr.coe.int/SOP/index.aspx?lg=tur> (erişim tarihi: 24.10.2019)

⁸² Oran/Türkiye, B. No: 28881/07 ve 37920/07, 15/4/2014, § 87. , Dicle ve Sadak/Türkiye, B No: 48621/07, 16/06/2015, § 96.

⁸³ Kamu Denetçiliği Kurumunun 27/10/2015 tarih ve 2015/2608 sayılı şikâyete ilişkin tavsiye kararı

Kanunu'nun beşinci maddesine göre Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevli olup, yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler ve yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar Kurumun görev alanı dışındadır.

Bu çerçevede YSK kararları eğer yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin ise Kamu Denetçiliği Kurumunun görev alanına girmemesi, aksi takdirde görev alanına girmesi gerekmektedir.

Kamu Başdenetçisinin şikâyet ile ilgili açıklama talebine ilişkin YSK'nın cevabında konunun yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin bir işlem olduğu veya "YSK kararları aleyhine hiçbir mercie başvurulamayacağı" ile ilgili anayasal hükmü işaret ederek konunun Kamu Denetçiliği Kurumunun görev alanı dışında olduğu iddiasından bulunmayarak, kararının idari işlem niteliğinde olduğunu kabul etmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu YSK Başkanlığının eğitim filmleri hazırlatılması yönünde iradesini yansıtan işleminin, seçim hukuku çerçevesinde gerçekleştirilen bir işlem mi olduğu yoksa idari işlem mahiyetine mi haiz olduğu hususu mezkûr kararda tartışmıştır. Kararda YSK'nın hiçbir zaman "Yargı Organı" veya "Mahkeme" olmadığı, YSK "Yargı organı" veya "Mahkeme" olsaydı Anayasada açıkça yazılması gerektiği, YSK kararlarına etkin bir başvuru imkânı olmadığı gibi, yargı kararlarında olduğu gibi kanun yoluna başvurulması vb. gibi mahkeme ve yargılamada aranan hiçbir unsur bulunmadığını, YSK'nın yüksek yargıçlardan da oluşsa, idari eylem ve işlemde bulunan bir "Kurul" olduğuna işaret edip, YSK'nın yargı organı veya mahkeme olmayıp idari bir kurul ve kurum olduğuna karar vermiştir.

Bu çerçevede YSK'nın eğitim filmleri vb. bilgilendirici kararlar alması, hazırlatılması yönünde işlemlerin "idari işlem" niteliğinde kabul ederek, Kamu Denetçiliği Kurumunun yetki ve görev alanı içinde olduğu kanaatine varmıştır. Kamu Başdenetçisi Türkçe bilmeyen ve okuryazar olmayan tüm seçmenlere (dezavantajlı gruplar dâhil) sağlıklı şekilde seçime iştirakleri ve oy kullanabilmeleri için eğitici ve bilgilendirici çalışmalar yapılması, bu bağlamda; kamu spotu, filmler, yayınlar ve vb. yöntemler kullanılarak önümüzde yapılması muhtemel ve YSK'nın denetiminde

yapılacak genel ve yerel seçimlerde makul sürede bu faaliyetlerde bulunmaları yönünde yeni bir işlem tesisi hususunda YSK'ya tavsiyede bulunulmasına karar vermiştir.

Eşit Haklar İçin İzleme Derneğinin başvurusu üzerine aynı konu ile ilgili Türkiye İnsan Hakları Kurumu devletin pozitif yükümlülüklerinin gereği olarak Türkçe dışındaki dillerde de kamu spotu hazırlanması hususunda tavsiyede bulunulmasına, kararın gereği için aleyhine başvuru yapılan YSK'ya gönderilmesine karar verilmiştir⁸⁴.

Türkiye İnsan Hakları Kurumunun lağvedilmesi üzerine onun yerine kurulan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun görev ve yetkilerini gösteren 6.4.2016 tarih ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 7.maddesinde yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemlerin başvuru konusu olamayacağı belirtilmesine rağmen,21.6.2012 tarih ve 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanununda yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemlerin başvuru konusu olamayacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla Türkiye İnsan Hakları Kurumunun bu konuyla ilgili karar vermiş olmasının YSK'nın niteliği açısından doğuracağı bir sonuç bulunmamaktadır.

3.3.3. Anayasa Mahkemesi Perspektifinden YSK

Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve TBMM İçtüzüğü'nün Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından, anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından uygunluğunu denetler. Bunun yanında Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları karar bağlama, siyasi partilerin kapatılması, siyasi partilerin mali denetimi ve Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapma gibi görevleri de bulunmaktadır.

⁸⁴ Türkiye İnsan Hakları Kurumu İnsan Hakları Kurulu Kararı, Başvuru Kayıt Numarası: 2015/1344, Karar Tarihi: 25.06.2015 den aktaran, Emine Cin Karagöz, "Kadın-Erkek Eşitliği ve Ayrımcılık Yasağı Bağlamında Türkiye Eşitlik ve İnsan Hakları Kurumu'nun Yetkileri", *Yasama Dergisi*, Sayı 32, 2016, s.36

3.3.3.1. Bireysel Başvuru Karar Mercii olarak Anayasa Mahkemesi Perspektifinden YSK

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, 2010 yılında yapılan anayasa değişiklikleri ile hukuk sistemimize girmiş ve 23/9/2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvurulara konu olmuştur.

Anayasa Mahkemesi YSK'nın kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamayacağına dair anayasal hükümde yer alan “merci” ifadesinin Anayasa Mahkemesini de kapsadığına işaret ederek YSK kararları aleyhine yapılan başvuruları konu bakımında yetkisizlik sebebiyle kabul edilemez bulmuştur⁸⁵.

Anayasa Mahkemesi serbest seçim hakkının kapsamının sadece parlamento seçimleri ile sınırlı olduğunu, birlik seçimlerini,⁸⁶ yerel seçimlerini,⁸⁷ Cumhurbaşkanlığı seçimlerini,⁸⁸ halkoylamasını,⁸⁹ kapsamadığına işaret ederek bu başvuruları konu bakımında yetkisizlik sebebiyle kabul edilemez bulmuştur.

YSK'nın kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamayacağına dair anayasal hüküm, Anayasa'nın 79. maddesi uyarınca YSK kararlarının yargı denetimi dışında bırakılması ve YSK'ya yapılacak bir başvurunun olumsuz sonuçlanması halinde bu karara karşı bireysel başvuru imkânının bulunmaması, YSK'ya başvuru yolunun pasifize edilerek doğrudan bireysel başvuruda bulunulmasını haklı hale getirmeyeceği Anayasa Mahkemesinin yerleşmiş bir içtihadı haline gelmiştir⁹⁰.

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölümünün⁹¹ farklı bir yaklaşım sergilediği bireysel başvuru kararı ise Mersin Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası seçiminde başkan adayı olan başvurucunun adaylığının divan başkanlığı tarafından kabul edilmemesi sebebiyle seçime katılamamasından kaynaklanmıştır.

1.6.1989 tarih ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'nun “Oda ve birlik organlarının seçim esasları” başlıklı

⁸⁵ (Turgut Yenilmez, B. No: 2015/6402, 19/11/2015, § 25), (Vatan Partisi, B. No: 2015/8764, 18/11/2015, § 27)

⁸⁶ (Mehmet Yiğiner, B. No: 2014/1944, 23/7/2014, § 24),

⁸⁷ (Fatih Poyraz ve diğerleri, B. No: 2014/2606, 19/11/2015)

⁸⁸ (Ahmet Çalışkan, B. No: 2014/11717, 4/11/2014, § 22)

⁸⁹ (Nurullah Efe ve Halkın Kurtuluş Partisi, B. No: 2017/20127, 7/6/2017, § 17)

⁹⁰ (Lokman Ayva, B. No: 2014/19301, 27/12/2017, § 31)

⁹¹ (İsmail Taşpınar, B. No: 2013/3912, 6/2/2014)

40.maddesinin “seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren iki gün içinde seçim sonuçlarına yapılacak itirazlar, hâkim (ilçe seçim kurulu başkanı) tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.” hükmü çerçevesinde başvuruçunun seçim iptal talebi ilçe seçim kurulu başkanı tarafından reddedilip kesinleşmesi üzerine başvuru Anayasa Mahkemesi’ne adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

Yukarıdaki kanun hükmünde açıkça görüldüğü üzere bu tür seçimlerde ilçe seçim kurulu başkanın vereceği kararlar kesin olup olağan ve olağanüstü bir kanun yolu söz konusu değildir. Zira YSK meslek kuruluşlarının organ seçimlerinde yetkisi olmadığını ısrarla vurgulamış, bu konularda itiraz merci olmadığını altını çizmiş ve bu konularda danışma yoluyla dahi karar veremeyeceğini belirtmiştir⁹².

Bu kararın konumuz açısından önemi ise Anayasa Mahkemesi’nin bu bireysel başvuru kararında ilçe seçim kurulu başkanın verdiği kararın niteliği açısından geniş değerlendirme yapmasından kaynaklanmaktadır. Anayasa Mahkemesi bu kararda ilçe seçim kurulu başkanının bir yargılama faaliyeti yerine getirdiğini ve bir “yargı yeri” olduğunu kabul edip adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğini tartışmıştır.

3.3.3.2. Norm Denetimi Mercii olarak Anayasa Mahkemesi Perspektifinden YSK

1973 yılında Anayasa Mahkemesi Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun itiraz yolu ile başvurusu üzerine verdiği bir kararda Sayıştay’ın anayasal niteliği ile tespit yaparken örneklendirme yoluyla YSK’nın niteliği ile ilgili bir takım değerlendirmeler de bulunmuştur.

Kararda⁹³ şu hususların altı özellikle çizilmiştir.

-YSK, altı üyesi Yargıtay, beş üyesi Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından seçildiği,

- Üyelerin Anayasa uyarınca bağımsız, hâkimlik teminatı ve yargılama yetkisiyle donatılmış kimseler olduğu ve esas yerlerinin Anayasa’nın Yargı Bölümü olduğu,

⁹² Gönenç, *Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s. 149 -150

⁹³ Anayasa Mahkemesinin 06.03.1973 gün, Esas 1972/56, Karar 1973/11

- YSK'ya seçimlerin yönetim ve denetimi yanında yine Anayasa ile "seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama" yetkisi olduğu,

- Niteliği, görev ve yetkileri Anayasa'nın açık hükümleriyle böylesine belirlenen bir kuruluşun, Anayasa metnindeki yeri elbette ki yine Anayasa ile belirlenen niteliğini etkilemeyeceğini,

- Anayasa'nın yargı bölümünde değil, görevinin konusu bakımından olan ilgisine göre yasama bölümünde düzenlendiğini, fakat tamamıyla idarî görev yapan Yüksek Hâkimler Kuruluna da, görevinin çeşidine göre Anayasa'nın yürütme bölümünde değil hâkimlerle ve yargı organlarıyla yakın ilişkisi nazara alınarak yargı bölümünde yer verilmiş olmasının bu argümanı desteklediği,

- YSK'nın, kesin kararlar veren bir yüksek yargı organı olduğu, kararları da kesin nitelikte bulunduğu ve Danıştay'ca da böyle kabul edildiği.

1992 yılında bir ilçe seçim kurulu başkanının seçimlere mazeretsiz olarak katılmayan bir seçmene uygulanacak para cezasına sebep teşkil eden kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla önüne gelen başvuruda YSK, İl ve İlçe Seçim Kurulları ile ilgili geniş bir değerlendirme yapmıştır⁹⁴.

Anayasa Mahkemesi seçim kurullarının Anayasa'nın yargı bölümünde yer almadıkları gibi yargı organlarının sahip olması gerekli olan anayasal niteliklerin tümüne de sahip olmadıklarını işaret ederek seçimle ilgili uyumsuzlukları kesin nitelikte olarak çözümlenmiş olmaları, YSK'nın tümünün yüksek yargıçlardan kurulu bulunması, il ve ilçe seçim kurulu başkanların yargıç olmaları, ilçe seçim kurulu başkanının bazı cezai yaptırımlar uygulamaya yetkili olmasının bu kurulların mahkeme olarak nitelendirilmeleri için yeterli olmadığına hükmetmiştir⁹⁵.

Aşağıda "YSK Perspektifinden YSK" bölümünde 1961 Anayasası döneminde YSK'nın kendisini yargı organı olarak nitelendirdiği, 1982 Anayasası döneminde ise bu içtihadından ayrılarak kendisinin bir yargı organı olmadığını içtihat ettiği ifade edilmiştir. Anayasa Mahkemesi de aynı şekilde 1961 Anayasası döneminde YSK'yı yargı organı

⁹⁴ Karara muhalif olan üç üye (Güven Dinçer, Servet Tüzün, Yalçın Acargün) karşı oylarında şu hususa işaret etmişleridir. "Seçimle ilgili uyumsuzlukların çözümünde görevli olan ve YSK'nın başında olduğu yargı düzeni adli, idari ve askeri yargının yanında egemen bir yargı düzenidir. YSK'nın ve il ve ilçe seçim kurulu başkanı yargıçların seçim yargısı ile görevli oldukları işlerde mahkeme sıfatı ile Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluyla başvurmaya yetkilidirler."

⁹⁵ Anayasa Mahkemesinin 13.05.1992 gün ve 21227 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 18.02.1992 gün, Esas 1992/12, Karar 1992/7

olarak nitelendirmişken, 1982 Anayasası döneminde bu içtihadından ayrılarak YSK'nın bir yargı organı olmadığını içtihat etmiştir.

3.3.4. Danıştay Perspektifinden YSK

YSK kararları belli durumlarda Danıştay'da başvuru konusu olabilmektedir. Bu başvurularda Danıştay YSK ve kararları üzerinde bir takım değerlendirmeler yapmaktadır.

1961 Anayasasında YSK kararları aleyhine başka bir mercie başvurmaya engel olan bir anayasal hüküm bulunmamaktaydı. Buna rağmen Danıştay⁹⁶ YSK'nın en yüksek bir seçim mahkemesi olduğunu, yasa koyucunun adli, idari, askeri yargı düzeni ve Anayasa ve Uyuşmazlık Mahkemeleri dışında ayrı bir yargı organı kurduğunu; bu şekilde ilçe, il ve Yüksek Seçim Kurulları olarak sıralandıklarını işaret etmekle birlikte organik ölçütü esas alarak YSK anayasanın "idare" bölümünde yer almadığından idari işlem olarak kabul etmemiştir.

2017 yılında gerçekleşen anayasa değişikliklerinin halkoylamasına sunulması esnasında ülke genelinde bazı sandıklarda oy pusulalarının sandık kurulu tarafından mühürlenmediğine dair duyum ve başvuru üzerine bu oy pusulalarının geçerli sayılması gerektiğine dair YSK karar almıştır⁹⁷. Bu kararın iptali için Cumhuriyet Halk Partisi, Danıştay'a başvurmuştur.

Bilindiği üzere 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanununa göre idari yargıda genel görevli ilk derece mahkemesi idare mahkemesidir. Hangi hallerde Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak görev yapacağı da 2575 sayılı Danıştay Kanununda açıkça belirtilmiştir ve bunlar arasında YSK kararı sayılmamıştır. Bu çerçevede Danıştay yetki yönünden bu başvuruyu reddetme imkanı olmasına rağmen, bunu tercih etmemiş ve başvuruyu karara bağlamıştır.

⁹⁶ Danıştay 11. Daire, Esas 1979/879, Karar 1979/1488, Karar Tarihi 8.5.1979, *Danıştay Dergisi*, Sayı 36-37, s.554.

⁹⁷ YSK'nın 16.04.2017 tarih ve 560 sayılı kararı

Danıştay, ayrıntılı bir tahlil yaptığı kararında⁹⁸ YSK'nın öz itibariyle bütün iş ve işlemlerinde idare hukuku ilke ve kurallarının uygulandığı bir kamu idaresinin olmadığı, seçim hukuku kapsamında almış olduğu kararların idari işlevine ilişkin bulunmadığı, bu nedenle seçime ilişkin kararların idari işlem niteliği taşımadığı yönünde hüküm kurmuştur.

Danıştay⁹⁹, "seçimlerin yönetilmesine" ilişkin görevler kapsamında kalan 29 Mart 2009 tarihli mahalli idareler genel seçimlerine hazırlık olarak, seçimde oy kullanmaya esas oluşturacak Bilgisayar Destekli Seçmen Kütüğü (SEÇSİS) kapsamında yürütülecek güncelleştirme işlemlerinin iptali istemiyle açılan dava sonucunda seçimin düzenli, çabuk ve ekonomik biçimde yapılmasının sağlanması amacıyla, vatandaşın ve görevlilerin işlemlerini kolaylaştırması amacıyla YSK tarafından çıkarılan genelgenin de seçime ilişkin olduğuna işaret etmiş ve yargı denetiminin dışında kaldığına işaret etmiştir.

2017 yılında YSK'nın 560 sayılı kararı Danıştay'ın gündeminde iken Danıştay'ın daha önceden YSK'nın kararlarını iptal ettiği yönünde bir karar gündeme gelmiştir. Kararın sadece son sayfası medyaya servis edildiğinden ve bu sayfada "**YSK kararı ile sınırlı olarak yargı denetimi yapılarak bir sonuca varılması gerekirken**" ifadesi yer aldığı için gerçekten de Danıştay'ın YSK kararlarının denetlediği algısı oluşmuş olabilir.

Davaya konu olay, yanlış yayın yaptığı gerekçesiyle Star TV'ye YSK kararına istinaden Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından uygulanan beş kez yayın durdurma cezasının iptaline ilişkindir. İlk derece mahkemesi olan Ankara 9. İdare Mahkemesi¹⁰⁰ davayı reddetmiş, Danıştay 5. Dairesi¹⁰¹ ise kararı bozmuştur fakat Danıştay, kararı esastan değil usulden bozmuştur. Davacı tarafından sadece YSK kararının iptali istenmişken, ilk derece mahkemesi husumeti sadece YSK'ya yönelmesi ve YSK kararı ile sınırlı olarak yargı denetimi yapılması gerekirken Radyo ve Televizyon Üst Kurulunu da husumet yöneltmesi ve bu işlemin de hukuka uygunluk denetimi yapılması sebebiyle bir bozma kararı vermiştir. Dolayısıyla Danıştay'ın bu içtihadı YSK kararlarının

⁹⁸ İdari Dava Daireleri Kurulunun 15.05.2017 tarihli 2017/739 Esas 2017/2110 Karar ile onanan Danıştay 10.Dairesinin 24.04.2017 tarihli 2017/594 Esas 2017/2222 Karar sayılı kararı

⁹⁹ Danıştay 10.Dairesinin 18.03.2013 tarihli 2008/11926 Esas 2013/2352 Karar sayılı karar. Aynı yönde başka bir karar için Danıştay 10.Dairesinin 13.03.2014 tarihli 2009/4429 Esas 2014/1548 Karar sayılı kararı

¹⁰⁰ 25.02.2003 tarihli 2002/1430 Esas 2003/150 Karar sayılı karar

¹⁰¹ 02.03.2005 tarihli 2005/579 Esas 2005/983 Karar sayılı karar

Danıştay'ın hukuka uygunluk denetimine tabi olduğu sonucunu ortaya koymayacağı gibi, daha önceki içtihatları ile bir çelişki oluşturmaz.

3.3.5. YSK Perspektifinden YSK

Bu nitelendirmeler arasında en kayda değer olanlardan bir tanesi de YSK'nın kendi perspektifi olduğu şüphesizdir. YSK'nın konuya ilişkin yaklaşımı Anayasa Mahkemesine benzer şekilde 1961 Anayasası döneminde YSK'nın yüksek mahkeme olduğu yönünde 1982 Anayasası döneminde YSK'nın yüksek mahkeme olmadığı yönünde gelişmiştir.

YSK bu konuyla ilgili verdiği ilk kararında¹⁰² yetkilerinin bir bölümünün yönetme görev ve yetkileri, bir bölümünün de, yargı görevi ve yetkileri niteliğinde olduğunu vurgulamıştır. 1961 Anayasası döneminde bu içtihadını istikrarlı olarak takip etmiştir.

1982 Anayasası döneminde YSK kendisi bir mahkeme olarak görmediğini istikrarlı olarak içtihat etmiştir. YSK kararında¹⁰³ kendisinin “mahkeme” olmadığını, itiraza konu edilen meseleyi Anayasa Mahkemesine götüremeyeceği, Anayasa Mahkemesine başvurma (dava açma) yetkisi bulunmadığını vurgulamıştır.

YSK'nın kendisini yüksek yargı mercii olarak nitelendirdiği kararların tamamının 1961 Anayasası döneminde alınmış olması, 1982 Anayasası dönemindeki kararları da göz önüne alındığında, herhangi bir tesadüfle açıklanamaz¹⁰⁴. Her iki anayasa döneminde de aynı hukuki yapıda bulunan YSK'nın kendi hakkında verdiği tamamen çelişkili iki farklı kararın, kurumsal tutarlılık ve kurumsal güven açısından ortaya koyacağı tutarsızlığın arkasında ciddi bir zihniyet değişim ve dönüşümü olduğu oldukça görülmektedir¹⁰⁵.

¹⁰² YSK'nın Karar No: 1963/618, İtiraz No: 1963/481, Karar Tarihi: 7.12.1963, Resmi Gazete, 18.12.1963-11584, s. 4-5.

¹⁰³ YSKK. No: 1999/96-34 Karar Tarihi: 06.2.1999, bu karar Resmi Gazetede yayımlanmamıştır. Dursun Karaman, *Seçim Hukuku ve Uygulaması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 357. den aktaran Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e., s. 113

¹⁰⁴ Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e., s. 115

¹⁰⁵ a.g.e., s. 115

3.3.6.Yargıtay Perspektifinden YSK

2821 sayılı Sendikalar Kanununun ilk halinde delege seçimlerinin ilçe seçim kurulu başkanının gözetiminde yapılacağı öngörülmüşken, sonradan yapılan değişiklikle bu hüküm kaldırılarak uyuşmazlıkların çözümü genel yargıya bırakılmıştır.

Yargıtay yerleşmiş içtihadı ilçe seçim kurulu başkanının seçim hukukuna ilişkin kararlarının yargı kararları olduğu yönündedir. 1987 yılında, Yargıtay¹⁰⁶, yerleşik içtihadından ayrılarak, İlçe seçim kurulu başkanı hâkime verilen görevin yargılama faaliyeti olmadığını, söz konusu faaliyetlerin “sui-generist” nitelikte işlemler olduğunu belirterek, ilçe seçim kurulu başkanı hâkimin verdiği kararın yargı kararı olmadığına hükmetmiştir¹⁰⁷.

3.3.7. Uyuşmazlık Mahkemesi Perspektifinden YSK

2821 sayılı Sendikalar Kanununun ilk halinde delege seçimlerinin ilçe seçim kurulu başkanının gözetiminde yapılacağı öngörülmüşken, sonradan yapılan değişiklikle bu hüküm kaldırılarak uyuşmazlıkların çözümü genel yargıya bırakılmıştır. İlçe Seçim Kurulu başkanlıkları ile iş mahkemeleri arasında bu sebeple oluşan olumsuz görev uyuşmazlıkları Uyuşmazlık Mahkemesinin¹⁰⁸ önüne gelmesiyle mahkeme seçim kurullarıyla ilgili bir değerlendirme yapma imkânı bulmuştur.

Uyuşmazlık Mahkemesinin yedi üyeden oluşan Hukuk Bölümünün çoğunluğu oluşturan dört üyesi yüksek mahkemenin adli, idari ve askeri yargı arasındaki hüküm uyuşmazlıklarını çözmekle yetkili olduğuna işaret ederek ilçe seçim kurulunun adli, idari ve askeri yargıya dâhil olmadığını belirtmekle yetinmişlerdir. Azınlıkta kalan üç üye ise seçim kurullarının idari yargıya dâhil bir özel yargı yeri olduğu yönünde görüş bildirmeyi tercih etmişlerdir.

¹⁰⁶ 4. HD., E: 1987/4833, K: 1987/8890, Karar Tarihi: 3.12.1987 den aktaran Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e. s. 107

¹⁰⁷ Didem Yılmaz, a.g.e., s. 311

¹⁰⁸ Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün 13.10.1986 tarih Esas No:1986/48, Karar No:1986/47 sayılı kararı, Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümünün 26 Ekim 1987 tarih ve 19616 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 22.06.1987 tarih Esas No:1987/13, Karar No:1987/16 sayılı kararı,

4. İL SEÇİM KURULU

Modern anlamda il seçim kurulu ülkemizde 16.2.1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu ile kurulmuştur. Bu düzenlemeye göre, il merkezindeki en kıdemli hâkimin başkanlığında kurulan il seçim kurulu on asil ve beş yedek üyeden oluşmaktadır. Beş asıl, iki yedek üye, kendi tüzüklerine göre ilk genel toplantılarını yapmış, en az yirmi seçim çevresinde altı aydan beri teşkilât kurmuş bulunan siyasi partiler arasından kur'a ile; üç asıl, iki yedek üye belediye meclislerinden kur'a ile; iki asil bir yedek üye il genel meclislerinden kur'a ile seçilmesi benimsenmiştir.

1950-1961 yılları arasında 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda dört değişiklik yapılmış, bu değişikliklerle YSK ve sandık kurullarının yapısı değişikliğe uğramışken il seçim kurulunun yapısında herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

1961 yılında yürürlüğe giren 298 sayılı Kanun ile il seçim kurulunun yapısı tamamen değişmiştir. Bu düzenleme ile il seçim kurulunun üç asil iki yedek üyeden oluşması öngörülmüştür. İl seçim kurulunun başkan ve üyeleri ilgili il merkezinde görev yapan en kıdemli beş yargıçtır. İl seçim kurulunun bu yapısı esaslı bir değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelmiştir.

2005 yılında 298 sayılı Kanunda 5435 sayılı yasayla yapılan değişiklikle il seçim kurulunda görev alan yargıçların belirlenmesinde devlet memurluğuna esas kıdem değil hâkimlik kıdeminin esas alınması ilkesi getirilmiştir. Bu düzenleme ile disiplin ceza vb. sebeplerle hâkimlik kıdeminde gerileme olanların yerine hâkimlik kıdemi daha yüksek olanların il seçim kurulunda görev alması benimsenmiştir. Bu yasa koyucunun seçim kurullarına verdiği önemin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

5. İLÇE SEÇİM KURULU

Günümüzde seçimlerin yönetim ve denetiminde görev alan üç seçim kurulu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ilçe seçim kurulu, ikincisi il seçim kurulu, üçüncüsü ise YSK'dır. İl seçim kurulu ve YSK'nın bütün üyeleri hâkimlerden oluşmakta iken, ilçe seçim kurulunun sadece başkanı hâkim olup diğer altı üyeden dördü siyasi parti temsilcilerinden, ikisi ise ilçede görev yapan kamu görevlilerinden seçilmektedir.

Tarihsel olarak bu kurullar zamanla bir takım yapısal değişikliklere uğramış ve son hallerini almışlardır.

Modern anlamda ilçe seçim kurulu ülkemizde 16.2.1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu ile kurulmuştur. İlçedeki en kıdemli hâkimin başkanlığında oluşan kurulun altı asil dört yedek üyesi bulunması öngörülmüştür. Dört asıl, iki yedek üye kendi tüzüklerine göre ilk genel toplantılarını yapmış, en az yirmi seçim çevresinde altı aydan beri teşkilât kurmuş bulunan siyasi partiler arasından kur'a ile; bir asıl, bir yedek üye belediye meclislerinden kur'a ile; bir asıl bir yedek üye il genel meclislerinden kur'a ile seçilmesi benimsenmiştir.

1950-1961 yılları arasında 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda dört değişiklik yapılmış, bu değişikliklerle YSK ve sandık kurullarının yapısı değişikliğe uğramışken ilçe seçim kurulunun yapısında herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir.

1961 yılında yürürlüğe giren 298 sayılı Kanun ile ilçe seçim kurulunun yapısı kısmen değişmiştir. İlçedeki en kıdemli hâkimin başkanlığında oluşan kurulun altı asil dört yedek üyesi bulunması öngörülmüştür. Dört asıl üye ve iki yedek üye kendi tüzüklerine göre ilk genel toplantılarını yapmış, en az on beş seçim çevresinde altı aydan beri teşkilât kurmuş bulunan siyasi partiler arasından kur'a ile seçilmektedir. İlçe merkezinde bulunan okulların (ilk, orta, lise ve dengi) bütün öğretmenleri toplanarak kendi aralarında, gizli oyla, dört kişi seçilmesi, bunlardan aldıkları oy sırası ile ilk ikisi ilçe seçim kurulu asıl üyesi, diğer ikisi de yedek üyesi olarak tespit edilmesi benimsenmiştir.

298 sayılı Kanunda 1965 yılında 533 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle ilçe seçim kuruluna üye verebilecek siyasi partiler arasına ilk genel kongrelerini yapmış olmak kaydıyla TBMM Birleşik Toplantısında grubu olan ve o ilde seçime katılan siyasi partiler eklenmiştir.

298 sayılı Kanunda 1979 yılında 2234 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle kanunun yarısından fazlası değişmiş ve bu çerçevede ilçe seçim kurulu da günümüzdeki halini almıştır.

İlçe seçim kurulu, bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden kurulur. İlçedeki en yüksek dereceli yargıç kurulun başkanıdır. İlçe seçim kurulunun dört asıl ve dört yedek

üyeleri siyasi partilerden alınır. Bu üyeler ilçede teşkilatı bulunan ve son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan dört siyasi parti birer asıl ve birer yedek üye belirler. Diğer iki asıl ve yedek üyelikler ilçe merkezinde görev yapan ve toplam memuriyet süresi on yıldan fazla olan, yasama meclisleri veya yerel idare seçimlerinden birine siyasi parti adayı veya aday adayı olarak katılmamış ve evvelce hiçbir siyasi partiye kaydolmamış devlet memurlarını gösteren, o ilçedeki görev süreleri esas alınarak düzenlenecek listenin ilk sekiz sırasında yer alanlar arasından ad çekme ile belli edilir. Ad çekme sırasında, adları önce çıkanlar asıl, sonrakiler sıra ile yedek üye olur.

Görüleceği üzere 1950 den günümüze gelene kadar ilçe seçim kurulunun başkanı ilçede görev yapan en kıdemli hâkim olarak belirlenmiştir. Üyelerin üçte ikisi ise siyasi parti temsilcilerinden oluşmuştur. Üçte biri ise ilk önce belediye ve il genel meclisi üyelerinden, sonra ilçede görev yapan öğretmenlerden, son olarak ise tüm kamu görevlileri arasından seçilerek belirlenmesi esası kabul edilmiştir.

5.1. İLÇE SEÇİM KURULU BAŞKANI

Seçim kurulları esas itibariyle milletvekili seçimleri, mahalli idareler seçimleri, cumhurbaşkanlığı seçimi ve halkoylaması ile ilgili görevlidir. Ayrıca seçim kurulları siyasi, sendika ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının organ seçimleri ile ilgili de görevlidir.

Siyasi parti ve sendikaların demokrasiler için önemi tartışmasıdır. Anayasal bir zorunluluk olmamasına rağmen kanun koyucu sendika ve siyasi parti organ seçimlerinin yargı gözetiminde yapılması ilkesini benimsemiştir.

Anayasal düzenlemeye konu edilmiş olan kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının Türkiye açısından kökenleri ortaçağın esnaf localarına ve ahilik teşkilatına kadar uzandığı söylenebilir¹⁰⁹. Bu köklü tarihten kaynaklı öneminde etkisiyle kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları anayasal düzenlemeye konu olmuştur.

¹⁰⁹ Bekir Parlak, Zahid Sobacı, *Kuram ve Uygulamada Kamu Yönetimi Ulusal ve Küresel Perspektifler*, 3. Baskı, Bursa:Alfa Aktüel,2010, s.180

Anayasal hüküm gereği odalar ve borsalar, eczacılar odası, noterler odası, esnaf ve sanatkârlar odası, baro, tabip odası, diş hekimleri odası, veteriner odası, turist rehberleri odası, tohumcular birliği, sigortacılar birliği, serbest muhasebeci ve mali müşavirler odası, ziraat odası, mühendis ve mimarlar odası organ seçimleri de yargı gözetimi altında yapılmaktadır. Anayasanın gözetimini istediği “yargı” organını kanun koyucu “ilçe seçim kurulu başkanı” olarak tespit etmiştir.

Burada ilgili kanunlar seçim ile ilgili görevleri ilçe seçim kuruluna değil de ilçe seçim kurulu başkanına vermiştir. İlgili kanunlar İl seçim kurulu başkanına veya YSK başkanına kuruldan bağımsız bir yargısal görev vermemişken, ilçe seçim kurulu başkanına kuruldan ayrı böyle bir yetki verilmesindeki sebep, ilçe seçim kurulunun diğer üyelerinin hâkim olmamasından kaynaklı olduğu düşünülebilir.

5.2. SUI GENERİS İLÇE SEÇİM KURULU: YURT DIŞI İLÇE SEÇİM KURULU

Bir devletin ülke dışında yaşayan seçmen olma yeterliliğine sahip vatandaşlarının bir kısmının ya da tamamının oy hakkını ülke sınırları dışından kullanmasına imkân tanıyan mevzuat hükümleri¹¹⁰ yurt dışında oy kullanma olarak tanımlanmaktadır. Belirli bir niceliksel demografik yapıya ve güce diğer ülkelerde erişen vatandaşlara sahip olan ülkeler, yurtdışındaki yurttaşlarıyla aralarındaki ilişkiyi, devlet ve ulus perspektiflerini bu topluluklarla siyasi ve hukuki bağlar üzerinden yeniden oluşturmayı daha fazla önemsemektedirler¹¹¹. Günümüzde, yurtdışından oy kullanmayı yasalarla düzenleyen 120’den fazla ülke bulunmaktadır¹¹². Yurt dışı seçmenler Türkiye genelindeki etki gücü iller bazında karşılaştırmalı olarak ele alındığında, ülkede sırasıyla İstanbul, Ankara ve İzmir’den sonra en kalabalık dördüncü seçmen nüfusuna karşılık gelmektedir¹¹³.

¹¹⁰ IDEA, *Voting From Abroad: The International IDEA Handbook*, Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance Handbook Series, 2007, s.248

¹¹¹ Mehmet Güneş, “Küresel Siyasette Demokratik Katılım Örneği Olarak: Yurtdışındaki Vatandaşların Siyasal Katılımı” *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi IV*, Malatya:11-12 Mayıs 2017 s.446

¹¹² <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/turkiyedeki-secimlere-katilim> (erişim tarihi: 09.01.2020)

¹¹³ Mencütek, Zeynep Şahin ve Murat M. Erdoğan, “The Implementation of Voting From Abroad: Evidence from the 2014 Turkish Presidential Election”, *International Migration*, 2015, s.4

15.04.1986 tarihli 3270 sayılı Kanunla ve 3.06.1987 tarihli 3377 sayılı Kanunla 298 sayılı Kanunda yapılan değişlikle ilk kez altı aydan fazla yurtdışında ikamet eden vatandaşlarımıza gümrük kapılarında oy kullanma hakkı tanınmıştır.

1995 yılında yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanunun uygulanabilir tedbirler belirlenmesine yönelik anayasa değişikliğine rağmen konuyla ilgili somut adımlar atılması ancak on üç yıl sonra mümkün olmuştur.

298 sayılı Kanunda 13.3.2008 tarih ve 5749 sayılı değişlikle yurtdışında ikamet eden vatandaşlarımızın gümrük kapılarının dışında

- ✓ Mektup,
- ✓ Elektronik oylama,
- ✓ Yurt dışı temsilciliklerimizdeki ve ihtiyaç duyulması halinde yerel makamların uygun göreceği diğer yerlerdeki sandıklarda oy kullanma imkânı tanınmış ve

yurt dışında bulunan vatandaşların oy kullanmalarıyla ilgili seçim işlerini yönetmek üzere Ankara İl Seçim Kuruluna bağlı Yurt Dışı İlçe Seçim Kurulu oluşturulması öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesi mektupla oy kullanma yönteminin seçmenin oyunu kullanırken aile üyelerinden ve sosyal çevresinden gelebilecek her türlü etkiye açık olması nedeniyle seçmenin iradesini korumaya elverişli bulunmadığı gerekçesiyle yürürlüğünü durdurmuş¹¹⁴ sonrasında da iptal etmiştir¹¹⁵.

Gerek 1995 yılında gerçekleştirilen anayasa değişikliği sonrası 298 sayılı Kanuna 28.10.1995 tarih ve 4125 sayılı Kanunla eklenen “bu Kanunun yayımından sonra yapılacak ilk milletvekili genel seçimi için yurt dışında mukim vatandaşlarımızın oturdukları ülkelerde oy kullanmaları, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre YSK’nın yönetiminde gerçekleştirilmesi gerektiğine” dair hüküm gerekse de yukarıda ifade edilen 5749 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler YSK’ya bu konuyla ilgili harekete geçirmemiştir. Yasa koyucunun 2008 yılında ortaya

¹¹⁴ Esas Sayısı: 2008/33 Karar Sayısı: 2008/15 (Yürürlüğü Durdurma) Karar Günü: 29.5.2008 Resmi Gazete Tarih-Sayı: 05.06.2008-26897

¹¹⁵ Esas Sayısı: 2008/33 Karar Sayısı: 2008/113 Karar Günü: 29.5.2008 Resmi Gazete Tarih-Sayı: 05.07.2008-26927

çıkan apaçık iradesine ve aradan üç yıl geçmesine rağmen YSK yurt dışı temsilciliklerimizdeki ve ihtiyaç duyulması halinde yerel makamların uygun göreceği diğer yerlerdeki sandıklarda oy kullanma imkânının 12 Haziran 2011 tarihinde gerçekleştirilecek olan milletvekilliği genel seçimlerinde uygulanamayacağına seçimden dört ay önce karar vermiştir¹¹⁶. O tarihte YSK'nın bu mesnetsiz kararı ciddi tepkilere sebep olmuştur¹¹⁷.

Bu doğrultuda yurt dışı temsilciliklerimizdeki ve ihtiyaç duyulması halinde yerel makamların uygun göreceği diğer yerlerdeki sandıklarda oy kullanma imkânı ilk kez 2014 yılında gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçiminde mümkün olabilmiştir.

Tablo 5- 1987-2018 Yılları Arasında Gümrük Kapılarında ve Yurt Dışında Kurulan Sandıklarda Oy Kullanan Seçmen Sayısı

SEÇİM ADI	OY KULLANAN YURT DIŞI SEÇMEN
1987 yılı Milletvekilliği Genel Seçimleri	47.942
1991 yılı Milletvekilliği Genel Seçimleri	45.192
1995 yılı Milletvekilliği Genel Seçimleri	86.601
1999 yılı Milletvekilliği Genel Seçimleri	65.254
2002 yılı Milletvekilliği Genel Seçimleri	114.035
2007 yılı Milletvekilliği Genel Seçimleri	226.784
2007 yılı Halkoylaması	25.103
2010 yılı Halkoylaması	196.299
2011 yılı Milletvekilliği Genel Seçimleri	129.283
2014 yılı Cumhurbaşkanlığı seçimi	530.135
7 Haziran 2015 Milletvekilliği Genel Seçimleri	1.056.078
1 Kasım 2015 Milletvekilliği Genel Seçimleri	1.298.325
2017 yılı Halkoylaması	1.424.269
2018 yılı Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği Genel Seçimleri	1.525.615

Kaynak: YSK verilerinden derlenmiştir.

Görüldüğü üzere 2014 yılında gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçiminde ilk kez uygulanan yurt dışı temsilciliklerimizdeki ve ihtiyaç duyulması halinde yerel makamların

¹¹⁶ YSK'nın 26/02/2011 tarih ve 120 sayılı kararı

¹¹⁷ https://www.takvim.com.tr/siyaset/2011/03/02/ysk_beni_sabote_mi_ediyor (erişim tarihi: 29.02.2020), <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a482066.aspx> (erişim tarihi: 29.02.2020), <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ysk-ak-partinin-basvurusunu-reddetti-17222392> (erişim tarihi: 29.02.2020), <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/ysk-ak-partinin-basvurusunu-reddetti-1362014> (erişim tarihi: 29.02.2020), <https://www.turkishtimes.co.uk/haber/gurbetciler-bu-secimde-de-yok.html> (erişim tarihi: 29.02.2020)

uygun göreceği diğer yerlerdeki sandıklarda oy kullanma imkânı ile oy kullanma oranı ciddi derece artmıştır. Bu ilk yurt dışı seçiminde katılımın beklenenin altında olmasının en önemli nedenlerinden biri belli bir ölçüde bilgi işlem teknolojisini kullanma becerisi ve bilgisayar erişimi gerektiren, aynı zamanda ortalama bir vatandaş için çokta kolay anlaşılabilir olmayan randevu sisteminden kaynaklanan zorluklar olarak değerlendirilmiştir¹¹⁸.

Bu kapsamlı ve birçok kamu kurumu ile koordinasyon gerektiren yönetim ve denetim işleminin “ilçe seçim kurulu” adı ile teşkilatlanması ve il seçim kuruluna bağlı olması yasa koyucunun dikkatinde kaçmış olabilir. “Yut Dışı İlçe Seçim Kurulunun ” konunun önemi ile mütenasip bir isim ile teşkilatlandırılması, YSK ile farklı bir hiyerarşik bağ ile kademelendirilmesi düşünülmelidir.

5.3. GEÇİCİ İLÇE SEÇİM KURULU

Geçici ilçe seçim kurullarının kurulması 298 sayılı kanunda 02.08.1998 tarih ve 4381 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle mümkün olmuştur. Bu kurullar devamlı kurullar olmayıp seçim zamanında iş yükü fazla olan ilçe seçim kurullarının iş yükünü paylaşmak ve belli görevleri yerine getirmek üzere kurulan kurullardır¹¹⁹.

Seçmen sayısı 25 000’i aşan ilçelerde seçim evrakının dağıtım ve toplanması sandık kurul başkanları ve en az bir üyenin eğitimi ile sandık kurullarından sonuçların alınması ve birleştirilerek bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna teslim görevini niyabeten yerine getirmek amacıyla geçici ilçe seçim kurulları oluşturulabilir. Bu kurullar bir başkanla altı üyeden oluşur.

İl ve ilçe seçim kurullarında görev almış hâkimlerden sonra gelen en kıdemli hâkimler bu kurullara başkanlık eder. Kurulun iki üyesi kurul başkanınca kamu görevlileri arasından belirlenir. Dört üye ise dört yedeği ile birlikte ilçe seçim kurulu

¹¹⁸ Abadan-Unat, Nermin, Volkan Çıdam, Dilek Çınar, Zeynep Kadirbeyoğlu, Selcan Kaynak, Bahar Özay ve Sercan Taş, *Avrupa’da Yaşayan Türklerin Oy Verme Davranışları ve 2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi Raporu*, Boğaziçi Üniversitesi ve Friedrich Ebert Stiftung Yayını, Aralık 2014, s.21

¹¹⁹ Sabri Coşkun, *Seçim Hukuku*, Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2007, s. 119

üyelerinin belirlenmesi esaslarına göre siyasî partilerden alınır. Bu kurulların çalışma usul ve esasları, kurulacağı ilçeler ile sayısı ve görev süresi YSK tarafından kararlaştırılır.

YSK bu kapsamda gümrük kapılarında mevcut ilçe seçim kurulları dışında ayrıca gümrük kapıları ilçe seçim kurulları¹²⁰ oluşturulmasını kabul ettiği gibi¹²¹, iş yoğunluğu sebebiyle ilçe seçim kurulu başkanlığının talebi üzerine de geçici ilçe seçim kurulu oluşturulmasını kabul etmektedir¹²².

6. SANDIK KURULU

YSK, il ve ilçe seçim kurullarına ilişkin incelemelerde 1950 yılı esas alındığından sandık kurulunda da aynı tarih esas alınmıştır.

16.2.1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununa göre sandık kurulu bir başkan dört asil, üç yedek üyeden oluşmaktadır. Bu düzenlemeye göre;

Sandık başkanı seçimi için ilçe seçim kurulu toplanarak seçim bölgesindeki veya dışındaki seçmenler arasından iyi şöhret sahibi olmakla tanınmış, okuryazar kimselerden kurula bağlı seçim bölgelerindeki sandıklardan her biri için ikişer kişiden oluşan bir liste düzenler ve bunlardan birini kur'a ile sandık başkanlığına seçmektedir.

Üç asil iki yedek üye kendi tüzüklerine göre ilk genel toplantılarını yapmış olup, o yer seçim çevresiyle birlikte en az yirmi seçim çevresinde altı aydan beri teşkilât kurmuş bulunan siyasî partiler arasından kur'a ile bir asil bir yedek üye sandığın bulunduğu köy ve mahalle ihtiyar heyeti üyelerinin seçmen sıfatına sahip olanlar arasından kur'a ile seçmektedir.

1961 yılında yürürlüğe giren 298 sayılı Kanunda sandık kurulu aynı şekilde düzenlenmiş olup sadece yirmi ilde teşkilatlanma şartı onbeş ile düşürülmüştür. 298 sayılı Kanunda 1965 yılında 533 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle sandık kuruluna üye

¹²⁰ YSK'nın 27.05.2007 gün ve 282 sayılı kararı.

¹²¹ YSK'nın 28.08.2002 gün ve 481 sayılı kararı

¹²² YSK Başkanlığına Ceyhan İlçe Seçim Kurulu Başkanlığınca gönderilen yazıda; İlçelerinde geçici ilçe seçim kurulu oluşturulması hususunda gerekli kararın verilmesi istenilmiş, Ceyhan İlçesinde mevcut ilçe seçim kurullarına ilaveten (1) Bir adet geçici ilçe seçim kurulu oluşturulmasına YSK'nın 16.03.1999 gün ve 370 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

verebilecek siyasi partiler arasına ilk genel kongrelerini yapmış olmak kaydıyla TBMM Birleşik Toplantısında grubu olan ve o ilde seçime katılan siyasi partiler eklenmiştir.

298 sayılı kanunda 1979 yılında 2234 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle kanunun yarısından fazlası değişmiş ve bu çerçevede sandık kurulunun yapısı da esaslı bir değişikliğe uğramıştır.

Bu düzenlemeye göre sandık kurulu bir başkan altı asil ve altı yedek üyeden oluşmaktadır. Sandık kurulu başkanı seçim bölgesindeki veya dışındaki seçmenler arasından iyi şöhret sahibi olmakla tanınmış, okuryazar kimseler arasında seçilecektir. Fakat önceki düzenlemeden farklı olarak sandık kurulu başkanı için ilçe seçim kuruluna üye veren her siyasi parti bir aday, siyasi partiler dışında gelen üyeler ise bir aday gösterecek ve bunlar arasında kur'a ile her bir sandık kurulu için bir başkan seçilecektir.

Beş asil beş yedek üye o seçim çevresinde seçime katılan ve ilçede teşkilatı bulunan siyasi partilerden, son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş parti tarafından tespit edilecektir. Bir asil bir yedek üye sandığın bulunduğu köy ve mahalle ihtiyar heyeti ve ihtiyar meclisi asil ve yedek üyelerinden arasından kur'a ile tespit edilecektir.

1979 yılında yapılan bu düzenlemeden sonra sandık kurulu başkanın belirlenmesi için ilçe seçim kuruluna üye veren siyasi partiler her siyasi parti birer olmak üzere toplam dört üye, devlet memuru olan üyeler ise bir üye olmak üzere beş aday arasından kur'a ile seçilmekteydi. Basit bir olasılık hesabıyla siyasi partilerce gösterilen adayların seçilme şansının daha yüksek olduğu açıktır fakat uygulamada seçim kurullarının sandık kurulu başkanının devlet memuru olması yönünde bir eğilimi olduğu ve bu konuda kanunun lafzı hilafına bir uygulamasının olduğu söylenebilir. Örneğin YSK siyasi partilerin ilçe seçim kurulu başkanlıklarına vereceği sandık kurulu başkanlarını kapsayan listelerde bildirecekleri isimlerin kamu görevlisi olma zorunluluğunun bulunmadığına dair karar vermek zorunda kalmıştır¹²³.

2018 yılında 7102 sayılı yasa ile 298 sayılı Kanunda yapılan değişiklikle seçim kurullarının uygulaması kanuni temele kavuşmuştur. Buna göre siyasi partiler aynı şekilde sandık kurullarına üye vermeye devam edeceklerdir. Fakat sandık kurulu başkanı

¹²³ YSK'nın 04.03.2015 tarih ve 294 sayılı kararı

ve ihtiyar heyetinden seçilecek olan bir asil bir yedek üye o ilçede görev yapan kamu görevlileri arasından kur'a ile seçilecektir.

298 sayılı Kanun sandık kurulunun sağlıklı bir şekilde işlemesi amacıyla tarafsız bir kamu görevlisinin başkan, tarafsız bir kamu görevlisinin de üye olmasını öngörmüştür.

31 Mart 2019 tarihinde gerçekleşen Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimine ilişkin tutanağın iptaline yönelik olağanüstü itiraza ilişkin başvuru sonucunda oluşan içtihadta göre eğer kanuna aykırı olarak atanan sandık kurulu başkanlarının görevli olduğu sandıkta kullanılan oy sayısı seçimin sonucuna etki edecek düzeyde ise seçim iptal edilmektedir.

7. MÜLKİ İDARE AMİRLİKLERİ

Seçimlerin yönetiminde mülki idare amirliklerinin en temel görevi seçimin güvenliğinin sağlanmasıdır. Doktrinde seçim güvenliği ile yapılmış ve üzerinde uzlaşmış bir tanımı olduğunu söylemek güçtür. En genel anlamda seçimlerin huzur ve güven içinde yapılmasını ifade eden seçim güvenliği; seçmenin hiçbir baskı ve etki altında kalmadan, özgür iradesi doğrultusunda oy kullanmasını ve bu suretle ortaya konulan iradenin muhafazasını ve sağlıklı olarak tespitini sağlayan tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir¹²⁴.

Seçim güvenliği sürecinin paydaşları mülki idare, seçim kurulları, siyasi partiler ve adaylardır. Çağdaş yönetim anlayışı çerçevesinde bu sürecin aktörlerinin seçim süreci içerisinde bir araya gelmelerini sağlayacak bir kurumsal yapıya ilişkin bir düzenlemenin olması beklenir.

Seçim yönetim sistemimizde böyle bir sürecin işlemlerini zorunlu kılan düzenleme mevcut değildir. Fakat uygulamada bazı mülki idare amirlikleri, başkanlıklarında, tüm bu paydaşların katılımı ile eşgüdüm toplantıları düzenlemektedirler. Bu toplantılar marifetiyle sürecin ana aktörleri olan siyasi partiler bir takım centilmenlik anlaşmaları

¹²⁴ Anayasa Mahkemesinin 6.6.2018 tarih ve 30443 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 31.5.2018 tarihli Esas Sayısı:2018/69 ve Karar Sayısı:2018/47 sayılı kararı

imzalamaktadırlar¹²⁵. Şüphesiz bu centilmenlik anlaşmaları marifetiyle seçim süreci daha sağlıklı ilerlemekte, kamu otoritesinin seçim sürecine müdahalesi daha sınırlı olmaktadır.

Bu tür toplantıların yapılması konusunda idari bir teamül gelişmesine, İçişleri Bakanlığı tarafından gönderilen genelgede siyasi parti yetkilileri ile koordinasyon içerisinde olunması yönünde talimat olmasına rağmen bu konu ilgili mülki idare amirlerinin takdir yetkisinde kalmaktadır.

31 Mart 2019 tarihinde gerçekleşen Mahalli İdareler Genel Seçimlerine ilişkin İçişleri Bakanlığı'nın seçim güvenliği genelgesinde valilerin illerinde güvenlik birim amirleri ve lüzum görülecek diğer yetkililerin katılımıyla seçim güvenliği toplantıları yapılması gerektiği belirtilerek katılımcıları belirleme yetkisi tamamıyla valilere bırakılmıştır¹²⁶. Nitekim 31 Mart 2019 tarihinde gerçekleşen Mahalli İdareler Genel Seçimleri öncesinde seçim güvenliği toplantılarının katılımcıları ile ilgili yapılan çalışmada;

- 14 ilde seçim güvenliği toplantısı yapıldığına dair resmi bir açıklama yapılmadığı anlaşılmıştır.
- 31 ilde seçim güvenliği toplantısına sadece mülki idare amirleri ve güvenlik bürokrasinin¹²⁷ katıldığı,
- 9 ilde seçim güvenliği toplantısına mülki idare amirleri ve güvenlik bürokrasinin yanında seçim kurulu başkanı veya müdürlerinin katıldığı,
- 19 ilde seçim güvenliği toplantısına mülki idare amirleri ve güvenlik bürokrasinin yanında siyasi parti temsilcilerinin katıldığı,¹²⁸

¹²⁵ http://litroshaber.com/se-oimg-svenliuginedeniylesiyasipartilercentilmenlikanlacgmasug_h1631.html (erişim tarihi 18.11.2019), <https://www.yeniasir.com.tr/politika/2015/10/10/izmirde-3-parti-arasinda-centilmenlik-anlasmasi> (erişim tarihi 18.11.2019), <https://www.haberler.com/4-siyasi-partinin-il-baskanlari-centilmenlik-7189634-haberi/> (erişim tarihi 18.11.2019), <http://www.yenihaberden.com/derebucakta-belediye-baskani-adaylari-centilmenlik-anlasmasi-yapti-872985h.htm> (erişim tarihi 18.11.2019), <http://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/bursa/secim-oncesi-centilmenlik-anlasmasi-11003015> (erişim tarihi 18.11.2019), <https://www.kapsamhaber.com/guncel/vali-baskanliginda-siyasi-parti-temsilcilerinden-centilmenlik-anlasmasi-h39099.html> (erişim tarihi 18.11.2019)

¹²⁶ <https://www.icisleri.gov.tr/31-mart-yerel-secimleri-oncesi-81-il-valiligine-icisleri-bakani-suleyman-soyulu-imzali-secim-tedbirleri-genelgesi-gonderildi>, (erişim tarihi 18.11.2019)

¹²⁷ Güvenlik bürokrasi olarak toplantılara il emniyet müdürlüğü ve il jandarma komutanlığı yetkilileri katılmaktadır. Teşkilatın olduğu yerlerde sahil güvenlik komutanlığı yetkilileri, güvenlik hassasiyetinin yüksek olduğu illerde ise askeri yetkililerde bu toplantılara katılmaktadır.

¹²⁸ Hangi siyasi partilerin bu toplantılara katılacağı da yine mülki idare amirlerinin takdirindedir. Bazı iller Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partiler, bazı illerde seçime katılan siyasi partiler, bazı illerde o ilde teşkilatı bulunun bütün partiler toplantıya davet edilmişlerdir.

- 8 ilde seçim güvenliği toplantısına mülki idare amirleri ve güvenlik bürokrasi, siyasi parti temsilcileri ve seçim kurulu başkanı veya müdürlerinin katıldığı görülmüştür.

Tablo 6- 31 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilen Mahalli İdare Genel Seçimlerinde Valilerce Yapılan Seçim Güvenliği Toplantılarına Seçim Kurulu, Güvenlik Bürokrasisi ve Siyasi Partilerin Katılım Durumu

	SİYASİ PARTİ TEMSİCİLERİNİN KATILIMI OLAN İLLER	SEÇİM KURULU BAŞKANININ KATILIMI OLAN İLLER	SADECE VALİ VE GÜVENLİK BÜROKRASİSİNİN KATILIMI OLAN İLLER	TOPLANTIYLA İLGİLİ AÇIKLAMA YAPILMAYAN İLLER
1	Adana	Afyon	Adıyaman	Ağrı
2	Aksaray	Ardahan	Antalya	Ankara
3	Amasya	Artvin	Bayburt	Aydın
4	Balıkesir	Batman	Bilecik	Edirne
5	Bartın	Bursa	Bingöl	Gaziantep
6	Bolu	Hakkari	Bitlis	İstanbul
7	Burdur	Karaman	Çanakkale	İzmir
8	Çankırı	Siirt	Çorum	Kilis
9	Diyarbakır	Van	Denizli	Mardin
10	Düzce		Erzincan	Niğde
11	Elazığ		Erzurum	Osmaniye
12	Giresun		Eskişehir	Şırnak
13	Gümüşhane		Hatay	Tunceli
14	Karabük		Kırşehir	Zonguldak
15	Kastamonu		Iğdır	
16	Kırklareli		Isparta	
17	Kocaeli		Kahramanmaraş	
18	Konya		Kars	
19	Malatya		Kayseri	
20	Manisa		Kırıkkale	
21	Muğla		Kütahya	
22	Nevşehir		Mersin	

23	Rize		Muş	
24	Sakarya		Ordu	
25	Samsun		Sinop	
26	Uşak		Sivas	
27	Yalova		Şanlıurfa	
28			Tekirdağ	
29			Tokat	
30			Trabzon	
31			Yozgat	

Kaynak: Valiliklerin resmi web adreslerindeki verilerinden derlenmiştir.

Mülki idare makamlarının çok çeşitli görevleri bulunmaktadır. Fakat mülki idare amirlerinin en çok ilgilendikleri ve zaman ayırdıkları ilk görev asayiş ve güvenlik olduğu söylenebilir¹²⁹. İlk başta seçim güvenliğinin seçimlerin yönetimi içerisinde değerlendirilemeyeceği, seçim güvenliğinin genel güvenliğin bir alt alanı olduğu düşünülebilir fakat seçim güvenliği çerçevesinde alınan tedbirlerin çerçevesi başta YSK olmak üzere seçim kurulları tarafından çizildiğinden genel güvenliğin bir alt alanı olarak değil, seçimlerin yönetiminin bir alt alanı olarak değerlendirmek amaca daha uygun olacaktır.

Emniyet Genel Müdürlüğünün seçim güvenliğinin kurumsal bir yapıya kavuşturulması amacına yönelik bir takım çalışmalarının olduğunun ifade edilmelidir. 2012 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü lisansüstü eğitim gören teşkilat mensuplarına araştırılmasını tavsiye ettiği konular arasında “Seçim Güvenliği Uygulamalarının Analizi” yer almaktadır.

Kamu idareleri, yürütecekleri faaliyet ve projeler ile bunların kaynak ihtiyacını, performans hedef ve göstergelerini içeren performans programı hazırlar¹³⁰. Emniyet Genel Müdürlüğünün 2015¹³¹ ve 2017¹³² yılları performans programlarında uygulanması

¹²⁹ Ayhan Özkan, *Mülki İdare Amirlerinin Liderlik Davranışlarının Eğitim Üzerindeki Etkisi*, (Doktora Tezi), Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, Tablo 61: Mülki İdare Amirlerine Göre Buldukları Yörede Mülki İdare Amirlerinin Öncelikli Olarak İlgilendikleri, Zaman Ayırdıkları İlk Beş Görev, s.187

¹³⁰ 10/12/2003 tarih ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Kanununun 24.07.2008 tarih ve 5793 sayılı Kanununun 30. maddesi ile değişik 9. maddesinin 4. Fıkrası

¹³¹ İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, *2015 yılı Performans Programı*, Ankara: 2015

¹³² İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, *2017 yılı Performans Programı*, Ankara: 2017

düşünülen stratejik amaç ve hedefler arasında “Etkin Bir Seçim Güvenliği Sistemi Oluşturulması” yer almaktadır.

Seçim kanunlarının yürürlüğe girdiği tarihten bu yana uzunca bir zaman geçmiş olması, teknolojideki gelişmeler ve toplumumuzun değişen talep ve beklentileri ile güncel sorunlar dikkate alınmak suretiyle mevzuatın yeniden değerlendirilmesi ve bu kapsamda güncellenmesi amacıyla 06.11.2015 tarihinde (Adalet) Bakan Olur’u ile Çalışma Grubu kurulmuştur¹³³.

Etkin bir seçim güvenliği sistemi oluşturulması amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü temsilcileri bu toplantılara katılmış ve mevzuatta seçim güvenliği ile ilgili yapılması gerektiği düşünülen değişikliklerle ilgili görüşlerini ifade etmişlerdir. Emniyet Genel Müdürlüğü yine bu amaca yönelik olarak seçim görevi standartlarını gösteren rehber hazırlanmasını da hedefler arasında yer vermiştir.

¹³³ Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *2015 yılı Bakanlık Faaliyet Raporu*, Ankara: Şubat 2016, s. 61

İKİNCİ BÖLÜM

YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAPISAL VE İŞLEVSEL SORUNLARI

Türkiye’de yürürlükte olan seçim yönetim ve denetim sistemi içerisinde yer alan kurullar, kuruldukları tarihten bu güne kadar, karar ve uygulamaları ile mümkün olduğunca kuruluş amacını gerçekleştirmeye yönelik şekilde kararlar vermiş ve uygulamalarda bulunmuş, toplum nezdinde güvenilir bir kurum olmayı başarmıştır¹. Türkiye’de seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin mer’i durumda olan anayasal ve yasal düzenlemeler büyük ölçüde uluslararası normları karşılamakta olup ve bu normlar çerçevesinde işleyen seçim yönetim ve denetim sistemi liberal demokratik rejimin ihtiyaçlarını karşılayacak niteliktedir² fakat bu durum seçim yönetim ve denetimine ilişkin sistemde bir aksaklık olmadığı ve seçim yönetim ve denetim sistemini idealize etmek amacıyla yeni bir perspektif ortaya koymaya engel değildir.

Karşılaştırmalı hukuk verileri esas alınarak bir takım ortak seçim yönetim ve denetim değerleri sistemi oluşturmanın zorluğu yukarıda ifade edilmiştir fakat seçim yönetim ve denetim kurumsal yapıların işleyişindeki aksaklıkların ele alındığı bu bölümde ve çözüm önerilerin ifade edildiği üçüncü bölümde yer yer bu konuyla ilgili bir takım uluslararası kaynaklara referans verme ihtiyacı hissedilmiştir.

Bu çerçevede 2002 yılında kabul edilen ve tüm ülkeler için geçerli olan Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu İlkeler ve Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatının yürütme organların biri olan Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu kararlarından objektif

¹ Didem Yılmaz, a.g.e., s.354

² Gönenç, *Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s. 323

esasları temel alan değerlendirmeler ikinci ve üçüncü bölümde referans metinler olarak kabul edilmiştir.

Avrupa Konseyinin³ anayasal danışma organı olan Avrupa Konseyi Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu Venedik'te toplandığı için kamuoyunda Venedik Komisyonu olarak bilinmektedir. Venedik Komisyonu'nun Avrupa Konseyi bünyesinde “bağımsız düşünce kuruluşu” gibi çalıştığı düşünülebilir⁴.

Venedik Komisyonu'nun 2020 yılı Mart ayı itibariyle 62 üyesi bulunmaktadır. Her bir üye ülke komisyonda bir üye ile temsil edilmektedir. Venedik Komisyonunda, ülkemizi, kurulduğu 1990 yılından 2014 yılına kadar Prof. Dr. Ergun ÖZBUDUN, 2014-2018 yıllarında Prof. Dr. Osman CAN temsil etmiş olup 2018 yılından itibaren de Prof. Dr. Yavuz ATAR temsil etmektedir. Ülkemizi temsil eden öğretim üyelerinin üçü de anayasa hukuku alanındaki çalışmalarıyla bilinen araştırmacılar.

Venedik Komisyonu, uluslararası örgütlerin ve ülkelerin yetkili makamlarının bağımsız, tarafsız, yetkin ve güvenilir⁵ bir partneri olarak, saygınlığını kanıtlamıştır⁶. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2002 yılından bugüne kadar doksanın üzerinde davada Venedik Komisyonu'nun görüşlerine atıfta bulunmuştur⁷.

³ 1949 yılında kurulan ve şu an 47 üyesi bulunan Avrupa Konseyi'nin amacı, ortak mirasları olan ülkü ve ilkeleri korumak ve gerçekleştirmek ve ekonomik ve sosyal ilerlemelerini kolaylaştırmak üzere üyeleri arasında daha güçlü bir birliğe ulaşmaktır. Avrupa Konseyi, 1950 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini kabul etmiştir. Sözleşme, insan hakları ihlallerine karşı koruma sağlamaktadır. Ayrıntılı bilgi için <https://www.coe.int/en/web/portal/home> (erişim tarihi: 09/03/2020)

⁴ T.B.M.M. Araştırma Merkezi, *Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu) Türkiye'ye İlişkin Görüşleri, Seçimler Yargı Ve Referandumla İlişkin Karar Ve Uygulama Kodları*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 2006, s.3.

⁵ Venedik Komisyonun ülkemizle ilgili verdiği tavsiye kararları mevcuttur. Son beş yıla kadar olan tavsiye kararlarının teknik yönü ön planda ve baskın iken, son beş yılda siyasi yönü ön planda ve baskın olması eleştirilmekte ve ülkemiz açısından Venedik Komisyonu kararlarına şüpheyle yaklaşılmasına sebebiyet vermektedir.

⁶ Seher Kırbaş Canikoğlu, “Venedik Komisyonu”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2017/3, 2017, s.348

⁷ a.g.m., s.349

Bunun yanında YSK da bazı kararlarında Venedik Komisyonu İlkelerine⁸ atıf yapmaktadır⁹. Aynı zamanda YSK Venedik Komisyonu tarafından düzenlenen toplantılara kurumsal olarak katılım sağlamaktadır¹⁰.

Türkiye’de seçimlerin yönetim ve denetiminde görev alan kurulların Venedik Komisyonu’nun seçim konularında iyi uygulama kodu kabul edilen kılavuz ilkelere büyük oranda uygun olarak organize edildiği görülmektedir.

Güvenlik ilke, norm ve standartlar geliştirmek, yükümlülüklerin uygulanma durumlarını izlemek, esnek müzakere ve siyasi diyalog forumu teşkil etmek, ayrıca katılımcı devletlerin demokratikleşme, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı alanlarındaki çabalarına destek ve yardım işlevini amaçlayan¹¹ Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatının yürütme organların biri olan Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu demokratik seçimlerin gerçekleşmesine yönelik gözleme ve raporlama faaliyetleri yürütmektedir.

Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu ülkemizde seçimlerin adil ve güvenilir bir zeminde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla gözlem ve raporlama çalışmalarında bulunmuş ve kamu otoriteleri tarafından sürekli kolaylaştırıcı faaliyetlerle desteklenmiştir. Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu tarafından yayımlanan rapordan son beş yıla kadar olan tavsiye kararlarının teknik yönü ön planda ve baskın iken, son beş yılda siyasi yönü ön planda ve baskın olması eleştirilmekte ve ülkemiz açısından Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosunun bazı kararlarına şüpheyle yaklaşılmaya sebebiyet vermektedir¹².

⁸ Seçim Konularında İyi Uygulama Kodu Kabul Edilen Kılavuz İlkeler Venedik Komisyonu tarafından, 52. Genel Kurulunda kabul edilmiştir (Venedik, 18-19 Ekim 2002)

⁹ YSK’nın 18/09/2015 tarih ve 1702 sayılı kararı, YSK’nın 03/10/2015 tarih ve 1839 sayılı kararı,

¹⁰ Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu ve Romanya Daimi Seçim Otoritesi ortaklığında 14-15 Nisan 2016 tarihlerinde Romanya’nın başkenti Bükreş’te bu yıl 13.’sü düzenlenen “Seçim Yönetim Organları Avrupa Konferansı” toplantısına YSK Başkanı Sayın Sadi Güven katılmıştır. <http://www.ysk.gov.tr/tr/haber/secim-yonetim-organlari-avrupa-konferansi/5409> (erişim tarihi 09/03/2020) Venedik Komisyonu ve Rusya Merkezi Seçim Komisyonu koordinasyonunda 15-16 Mayıs 2017 tarihlerinde Rusya’nın St.Petersburg şehrinde gerçekleştirilen 14. Seçim Organları Avrupa Konferansına YSK Başkanı Sayın Sadi Güven ve YSK Üyesi Sayın Sadi Sarıyıldız katılmışlardır. <http://www.ysk.gov.tr/tr/haber/14-secim-organlari-avrupa-konferansi/5473> (erişim tarihi 09/03/2020)

¹¹ http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-agit_tr.mfa (erişim tarihi 09.03.2020)

¹² Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının konuyla ilgili basın açıklaması için http://www.mfa.gov.tr/agit-demokratik-kurumlar-ve-insan-haklari-ofisi_nin-akpm-gozlem-heyetiyle-birlikte-ulkemizde-gerceklestirilen-halkoylamasına-hk_tr.mfa (erişim tarihi 09.03.2020)

1. SEÇİME KATILACAK SİYASİ PARTİLERİN TESPİTİNDE YAŞANAN SORUNLAR

Seçimlerin yönetilmesi sürecindeki en hassas konulardan birisi seçime katılacak siyasi partilerin tespit edilmesidir. Çünkü seçimi kazanabilmek için her şeyden önce o seçime katılabilmek gereklidir. Siyasi partilerin seçimlere katılmasının herhangi bir hukuki argümanla engellenmesinin başarı üzerinde etkisi olduğu ifade edilmelidir¹³

Planlanan anayasal veya yasal tarihten önce yapılan, bazı siyasi partilerin seçime girmesini engelleme amacı olan ve kamuoyunda baskın seçim olarak değerlendirilecek seçimlerde seçime katılabilmek konusu daha da hayati önem arz etmektedir.

Seçim mevzuatına göre seçime katılabilecek siyasi partiler için bazı hak ve yetkiler doğmaktadır. Örneğin radyo ve televizyonlarda propaganda yapabilmek, diğer koşullar gerçekleştiğinde YSK'da, il seçim kurulunda ve ilçe seçim kurulunda temsilci bulundurabilmek, ilçe seçim kuruluna üye verebilmek, sandık kuruluna üye verebilmek, basın, iletişim araçları ve internette propaganda yapabilmek, seçim bürosu açabilmek, seçmen listelerini temin edebilmek gibi önemli ve hassas birçok hak ve yetki sadece seçime katılan siyasi partilere tanınmıştır.

Seçime katılabilecek siyasi partilerin sahip olması gereken asgari şartlar konusunda takdir yetkisi yasa koyucudadır. Yasa koyucu tarafından belirlenen kriterler ışığında hangi siyasi partilerin seçime katılacağını belirleme yetkisi de YSK'dadır.

1.1.TARİHSEL SÜREÇ

Siyasi Partiler Kanununda en çok değişikliğe uğrayan maddelerden bir tanesinin de seçime katılma yeterliliğine sahip olabilecek siyasi partilerin sahip olması gereken asgari şartları düzenleyen madde olduğu söylenebilir.

¹³ Refah Partisi örneği için; Erik Meyersson, "Islamic Rule And The Empowerment Of The Poor And Pious" *Econometrica*, Vol. 82, No. 1, 2014, s.234.

Seçime katılabilmek için gerekli asgari şartların ilk olarak düzenlendiği 25.05.1961 Tarih ve 306 Sayılı Milletvekili Seçim Kanununda “*Siyasi partilerin seçimlere katılabilmesi için kendi tüzüklerine göre ilk genel kurulunu yapmış olması ve en az on beş ilde altı aydan beri teşkilat kurmuş ve on beş ilin her birinde o çevrenin çıkaracağı sayıda aday göstermesi gerekir.*” hükmüne yer verilmiştir.1961 yılında ülkemizde 67 il olduğu düşünüldüğünde seçime katılabilmek için illerin yaklaşık beşte birinde teşkilatlanma arandığı görülmektedir.

17.5.1979 tarih ve 2234 sayılı Kanunla seçime katılabilmek için gerekli olan asgari şartlar 306 sayılı Milletvekili Seçim Kanundan kaldırılarak 298 sayılı Kanununa aktarılmıştır. Bu düzenlemeyle “*Siyasi partilerin seçimlere katılabilmeleri için, kendi tüzüklerine göre ilk genel kongrelerini yapmış olup en az 15 ilde oy verme gününden en az altı ay evvel il ve illere bağlı bütün ilçelerde ilçe teşkilatlarını kurmuş bulunmaları veya ilk genel kongrelerini yapmış olmaları kaydıyla TBMM Birleşik Toplantısında gruba sahip olmaları gereklidir.*” hükmü getirilmiştir. Böylece teşkilat kurmayan fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde grubu bulunan siyasi partilere seçimlere katılma anlamında bir kolaylık sağlanmış, ancak on beş ilin tüm ilçelerinde teşkilat kurma şartı getirilerek kısmen seçimlere katılım zorlaştırılmıştır.

10.06.1983 tarih ve 2839 Milletvekili Seçim Kanunuyla yukarıdaki hüküm “*siyasi partileri seçimlere katılabilmelere için, illerin en az yarısında oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olmaları veya Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde gruplarının bulunması şarttır. Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dâhil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmayı gerektirir.*” olarak değiştirilmiştir. Aynı düzenlemeler 22.4.1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 36.maddesinde de düzenlenmiştir. Böylece teşkilatlanma sayısı illerin beşte birinden yarısına yükseltilmesiyle siyasi partilerin seçime katılması kısmen zorlaştırılmıştır.

Siyasi Partiler Kanunu’nun 36.maddesinde ve 298 sayılı Kanununda 28.3.1986 tarih ve 3270 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle “*Siyasi partilerin seçimlere katılabilmesi için illerin en az üçte ikisinden fazlasında teşkilat kurmuş ve büyük kongresini yapmış olması veya Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde grubu bulunması*

şarttır. Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dâhil o ilin ilçelerinin en az üçte ikisinde teşkilat kurmayı gerektirir. “ hükmü getirilmiştir. Böylece siyasi partilerin seçime katılması oldukça zorlaştırılmıştır.

Seçime katılmayı ciddi şekilde zorlaştıran bu kanuni düzenleme dönemin ana muhalefet partisi tarafından anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla iptal davasına konu edilerek Anayasa Mahkemesi'nin gündemine gelmiştir. Anayasa Mahkemesi,¹⁴ "ülke genelinde baraj" ve "seçim çevresi barajı" ile yeterince sınırlama getirilmişken bunlara ek olarak seçime katılma koşullarını ağırlaştırmanın demokrasiye uygun düşmediğini ifade ederek seçime katılmayı ciddi şekilde zorlaştıran bu kanuni düzenlemeyi anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir.

Bu iptal kararından doğan hukuki boşluğu doldurmak üzere TBMM 31.3.1988 tarihinde 3420 tarihli Kanunu kabul etmiş olup 1983 tarihli düzenlemeye geri dönmüştür ve bu düzenleme halen yürürlüktedir. Bu düzenleme de dönemin ana muhalefet partisi tarafından anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla iptal davasına konu edilerek Anayasa Mahkemesinin gündemine gelmiştir. Anayasa Mahkemesi¹⁵ düzenlemenin makul ve kabul edilebilir bir sınırlama olduğuna işaret ederek Anayasaya aykırı olmadığına hükmetmiştir.

Burada işaret etmek istenilen diğer bir husus ise 3420 sayılı Kanunla getirilen diğer bir kritere ilişkindir. Yasa koyucu Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile teşkilatlanma şartını daha aşağı bir sınıra çekse de getirdiği farklı bir düzenlemeyle seçime katılmak için ayrı bir kriter ihdas etmiştir. O tarihteki mevcut düzenlemeye göre bir ilçede teşkilatlanmak için ilçe başkanlığı yeterli idi. Ama 3420 sayılı kanunla yapılan değişiklikle *“Bir ilçede teşkilatlanma, ilçe sınırları içerisindeki beldelerin en az yarısında teşkilat kurmayı gerektirir. Belde sayısı üç veya daha az ise beldenin sadece birinde teşkilat kurulmuş olması yeterlidir.”* hükmü getirilmiştir. Böylece seçime katılımı zorlaştıracak yeni bir kriter ihdas edilmiştir.

¹⁴ Anayasa Mahkemesinin 18.09.1987 tarih ve 19578 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Esas sayısı: 1986/17 Karar sayısı: 1987/11 Karar günü: 22.5.1987 sayılı kararı

¹⁵ Anayasa Mahkemesinin 14.07.1988 tarih ve 19872 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Karar günü: 14.6.1988 Esas sayısı: 1988/14 Karar sayısı: 1988/18 sayılı kararı

2.3.2014 tarih ve 6529 sayılı Kanunla 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda değişiklik yapılarak siyasi partilerin beldelerde teşkilat kurma zorunluluğu kaldırılmış, teşkilatlanma ve seçime katılma imkânı kısmen de olsa kolaylaştırılmıştır.

Özetle siyasi partilerin seçime katılmasına ilişkin kriterler ilk önce Milletvekili Seçim Kanununda, ardından Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda, sonra da hem Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunda hem de Siyasi Partiler Kanununda düzenlenmiştir. Zaman içinde konuya ilişkin kriterler açısından yasa koyucunun takdir yetkisini Anayasa Mahkemesinin kararına kadar zorlaştırma yönünde kullandığını ifade edebiliriz. Bunun yanında mevcut düzenlemelerin siyasi partiler arasında adaletsiz bir ortam sağladığına dair eleştiriler de mevcuttur¹⁶.

1.2. MEVCUT DURUM VE YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAKLAŞIMI

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 36.maddesinin "*Siyasi partilerin seçimlere katılabilmesi için illerin en az yarısında oy verme gününden en az altı ay evvel teşkilat kurmuş ve büyük kongrelerini yapmış olması veya Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunması şarttır. Bir ilde teşkilatlanma, merkez ilçesi dâhil o ilin ilçelerinin en az üçte birinde teşkilat kurmayı gerektirir.*" hükmü amirdir.

298 sayılı Kanununun 14.maddesi gereği seçime katılabilecek siyasi partilerin tespit edilmesi görevi YSK'nındır. Uygulamada YSK seçim süreci başladığında bu konuyla ilgili bilgi ve belgeleri Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan talep etmekte, bu bilgilere göre seçime katılacak siyasi partileri tespit ve ilan etmektedir çünkü YSK'nın verilerinde hangi siyasi partinin hangi il ve ilçede teşkilatlandığına dair bilgi ve belge bulunmamaktadır.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 33.maddesine göre "*Parti kongreleri hariç olmak üzere, her kademedeki parti organlarıyla parti tüzüğünde belirtilen bir göreve getirilenlerin adları, soyadları, doğum yer ve tarihleri, meslek veya sanatları,*

¹⁶ Fehim Üçışık, "Parti İçi Demokrasi Açısından Yasa Değişikliği Gereği", *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 16, 1999, s. 355-376

ikametgâhları ve nüfus cüzdanı örnekleri; o mahallin en büyük mülki idare amirliğine seçim veya atanmadan başlayarak on beş gün içinde yazı ile bildirilir. Valiliklerce birleştirilen bu bilgi ve belgeler İçişleri Bakanlığı'na ve Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilir” hükmü çerçevesinde bu bilgi ve belgeler siyasi parti yetkilileri tarafından Valiliklere teslim edilmekte, Valilikler de İçişleri Bakanlığı'na ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına göndermektedirler.

Valiliklerde bu görev daha önceleri Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Dairesi Başkanlığı Merkez ve Taşra Birimleri Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde İl Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürlüğü Siyasi Partiler Büro Amirliği ve bu büro amirliğinin ilçelerdeki izdüşümü olan İlçe Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Büro Amirliği tarafından yürütülmekteydi. 03.01.2014 tarihli İçişleri Bakanlığı 2004/1 sayılı genelgesi ile Valiliklerde bu görev İl Dernekler Müdürlüklerine devredilmiştir¹⁷.

Uygulamada seçime katılacak siyasi partilerin tespit ve ilan sürecinin işleminde birtakım sorunlar mevcuttur¹⁸. Seçime katılabilecek siyasi partilerin tespitine ilişkin YSK'nın birçok kararına, seçime katılamayacağına karar verilen siyasi partiler itiraz etmekte ve YSK bu itirazların önemli bir kısmını kabul ederek daha önceden gerekli

¹⁷ Bu görevin kolluk kuvvetlerinden alınması dört açıdan isabetlidir. Birinci olarak bu tür görevler kolluğun asli görevleri arasından yer almamakta olup bu tür görevlerin artması kolluğun asli görevlerinde aksama oluşturma potansiyelini haizdir. İkinci olarak bu tür görevlerin kolluk kuvvetlerinden ziyade sivil birimler tarafından ifa edilmesi demokratik değerler açısından oldukça önemlidir. Üçüncüsü kolluk kuvvetlerinde uygulanan zorunlu hizmet bölgesi atamaları sebebiyle bu birimlerde personel değişikliği daha sık yaşandığından uzmanlaşma daha zor olmaktadır. Dördüncü olarak kolluk kuvvetlerinde şube ve birim sayısının fazlalığı sebebiyle personel rotasyonu diğer kurumlara göre daha sık yaşandığından uzmanlaşma daha zor olmaktadır.

¹⁸ T.B.M.M., 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 29.05.2013 tarihli toplantı, s. 3484. Mustafa Şentop (Adalet ve Kalkınma Partisi Anayasa Uzlaşma Komisyonu Üyesi - Anayasa Hukuku Profesörü), “ Şöyle, onu ben de izah edeyim: Benim de kanaatim o şekilde. Bugün tabii, siyasi partilerin üye kayıtlarını Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tutuyor. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı bu işi yapamıyor, tamamen bir angarya olarak görüyor. Oradaki sistem de bunun yapılmasına çok müsait değil. Şimdi oraya, üyeler mesela bildiriliyor, altı ay içerisinde kayıtlar bildirilebiliyor. Bildirdikten sonra Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı bunu ne kadar zamanda sisteme işleyecek? Bunun hiçbir müeyyidesi yok. Oradaki sistemde de sorunlar var. Yani ben gittim, gördüm, şu anda elektronik sistemlerle çalışmayı beceremiyorlar. Sistemin altyapısı da ona müsait değil. Tabii, YSK'nın altyapısı buna müsait. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının üye kayıtlarını tutmasının, denetlemesinin sebebi, gerekçesi neyse, aynı şey YSK için de olabilir. Kaldı ki bir yargı organıdır, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı yargı organı da değildir sonuçta, savcılık.”

teşkilatlanma şartlarını sağlayamadığından bahisle seçime katılamayacağına karar verdiği partilerin, sonradan seçime katılabileceğine karar vermiştir.

Örneğin

- 1992 yılında yapılan mahalli idareler ara seçimlerinde İşçi Partisi ve Halkın Emek Partisi¹⁹
- 1995 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerinde Yeni Demokrasi Hareketi Partisi²⁰
- 2004 yılında yapılan mahalli idareler genel seçimlerinde Sosyal Demokrat Halkçı Parti²¹
- 2009 yılında yapılan mahalli idareler genel seçimlerinde Barış ve Demokrasi Partisi ve Halkın Yükselişi Partisi²²
- 2014 yılında yapılan mahalli idareler genel seçimlerinde Yurt Partisi ve Muhafazakâr Yükseliş Partisi²³
- 2018 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerinde Hür Dava Partisi²⁴

Seçime katılacak siyasi partilerin tespitinin siyasi sonuçları itibariyle önemini gösteren olay ise 3 Kasım 2002 milletvekili genel seçimlerinde Demokratik Halk Partisi ile ilgili olanıdır.

YSK Türkiye Büyük Millet Meclisinin erken seçim kararı almasının ardından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nda siyasi partilerin teşkilatlanma konuları talep etmiş, cevabi yazı ile Demokratik Halk Partisi'ni 63 ilde teşkilat kurduğu bilgisi verilmiştir. Bu bilgilere istinaden YSK Demokratik Halk Partisi'ni seçime katılabilecek siyasi partiler arasında tespit etmiştir.

¹⁹ 03.08.1992 tarih ve 21304 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan YSK'nın 30.07.1992 tarih 1992/191 sayılı kararı

²⁰ 02.11.1995 tarih ve 22451 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan YSK'nın 30.10.1995 tarih 1995/344 sayılı kararı

²¹ 04.01.2004 tarih ve 25336 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan YSK'nın 02.01.2004 tarih 2004/1 sayılı kararı

²² 07.01.2009 tarih ve 27103 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan YSK'nın 06.01.2009 tarih 2009/7 sayılı kararı

²³ 17.01.2014 tarih ve 28885 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan YSK'nın 16.01.2014 tarih 2014/67 sayılı kararı

²⁴ 25.04.2018 tarih ve 30402- 3. Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan YSK'nın 25.04.2018 tarih 2014/287 sayılı kararı

Gümrük kapılarında oy verme işleminin başlamasından beş gün sonra Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı YSK'ya başvurarak Milliyet Gazetesinde Demokratik Halk Partisi'nin seçimlere katılma yeterliliğinin bulunmadığına ilişkin bir haberin²⁵ yer alması üzerine araştırma yaptığını söz konusu partinin kanunun öngördüğü anlamda sadece Siirt, İzmir, İstanbul, Hakkâri, Ankara ve Adıyaman'da teşkilatlarının mevcut olduğu, başka illerde teşkilatının bulunmadığının belirlendiğini belirterek Demokratik Halk Partisinin seçime katılabilme kararının kaldırılmasını talep etmiştir²⁶. YSK Demokratik Halk Partisinin seçime girebileceğine ilişkin kesin nitelikteki kararının kaldırılmasını gerektirecek hukuken geçerli somut bilgi ve belge bulunmadığından başvuru kesin olarak reddetmiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, yaptığı başvurunun YSK tarafından reddinden hemen sonra 16.10.2002 tarihinde Demokratik Halk Partisi'nin sorumlu yöneticileri hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunmuştur. Yargıtay²⁷ kararı ile onanan ilk derece mahkemesi²⁸ kararı ile Demokratik Halk Partisi'nin bir takım yöneticileri teşkilatlanmaya ilişkin yanlış bilgileri Valiliklere ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na vererek resmi belgede sahtecilik suçunu işledikleri sabit görülerek 1'er yıl 11'er ay 10'ar gün ağır hapis cezasına mahkûm edilmişlerdir. Özetle seçime katılma hakkı olmayan bir siyasi parti sahte evraklarla seçime katılmış, seçmenlerden yaklaşık 2 milyon (%6,2) oy almıştır.

İşin daha hassas ve önemli yanı ise Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin kararından sonra gerçekleşmiştir. Zira YSK Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazını sahteciliğe yönelik somut bilgi ve belge olmadığından bahisle reddetmişti. Fakat Yargıtay 6.Ceza Dairesi'nin kararı ile teşkilatlanmaya ilişkin sahtecilik somut belgeye dayanmış oldu.

Bu yeni hukuki durum üzerine genel seçimde ülke barajını geçemeyen Milliyetçi Hareket Partisi, İşçi Partisi, Liberal Demokrat Parti, Saadet Partisi, Genç Parti, Demokrat Parti seçimin tamamen iptal edilerek yenilenmesine, mezkûr seçimde %9.54 oy alarak ülke barajını geçemeyen fakat Demokratik Halk Partisi'nin yaklaşık 2 milyon oyunun

²⁵ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kanadoglundan-yskya-dehap-basvurusu-38419842> (erişim tarihi 09.03.2020)

²⁶ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kanadoglundan-yskya-dehap-basvurusu-38419842> (erişim tarihi 09.03.2020)

²⁷ Yargıtay 6. Ceza Dairesinin 29.09.2003 günlü, E:2003/6243, K:2003/5880 sayılı kararı

²⁸ Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 26.06.2003 günlü, E:2003/64, K:2003/32 sayılı kararı

geçersiz sayılması halinde ülke barajını (%10.17) geçerek 66 milletvekili kazanacak olan Doğru Yol Partisi, Demokratik Halk Partisi'nin oylarının geçersiz sayılmasına, 66 milletvekili adayını ise mazbatalarının verilmesine karar verilmesini talep ederek YSK'ya başvurmuştur.

YSK'ya başvuruyu kesinlik sebebiyle reddedecek, ya seçimi ülke çapında iptal edip yenileme kararı alacak, ya da Demokratik Halk Partisi'nin oylarını geçersiz sayacak yeni bir milletvekili dağılımını yapacaktır.

Seçimlerin ülke çapında yenilenmesi halinde oluşacak siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, seçim ekonomisi ve seçim maliyeti izahtan varestedir. Demokratik Halk Partisi'nin oyları geçersiz sayılırsa Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi'nden oluşan iki siyasi partili TBMM, Doğru Yol Partisinin katılımıyla üç siyasi partili bir yapıya dönüşecekti. Eğer YSK böyle bir karar alırsa birkaç bağımsız adayın desteğiyle anayasayı tek başına değiştirecek sayıda milletvekili olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nden 44 milletvekili ve Cumhuriyet Halk Partisi'nden 22 milletvekili düşerek Doğru Yol Partisi'ne geçecekti. 2002 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde böyle bir dağılım oluşsa idi bunun muhakkak çok farklı siyasi sonuçları olurdu.

YSK seçimden yaklaşık bir yıl sonra 4.10.2003 tarihinde tüm başvuru ve talepleri süre ve kesinlik gerekçeleri reddetmiştir²⁹.

YSK'nın bu kararı o dönemde de çok eleştirilmiş, şu anda da eleştirilecek birçok yönü ifade edilebilir. Fakat işaret edilmek istenen nokta ise şudur. Nispeten çok daha basit bir süreç olan teşkilatlanmaya ilişkin bilgi ve belgeler doğru olarak tespit edilse idi böyle çok önemli siyasi sonuçlar doğurmaya namzet gelişmeler hiç yaşanmazdı.

²⁹ YSK 4.10.2003 tarih ve 832 sayılı kararı

1.3. SİYASİ PARTİ TEŞKİLATLARININ DAĞILMA DURUMUNUN TESPİTİ

Bazı siyasi partiler sadece seçime katılabilmek adına faaliyette bulunmadıkları bazı il ve ilçelerde göstermelik teşkilatlar kurmakta, fakat devamında kongre dahi yap(a)mamaktadırlar³⁰. Kanun koyucunun illerin yarısında teşkilatlanma şartını getirme amacı belli bir ciddiyeti olan siyasi partilerin seçime katılmasını sağlamaktır.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 19. ve 20. maddelerine göre il ve ilçe kongreleri en geç üç yılda bir (tüzükte daha kısa süre öngörülmemişse) toplanmalıdır. Aynı maddeye göre genel merkez yetkili kurulları tarafından mevcut yönetim görevden el çektirilmiş ise 45 gün içinde il kongresi, 30 gün içinde ilçe kongresi toplanmalıdır. Bu süreler aşıldığı takdirde daha önceden kurulmuş teşkilatlar fiilen var olsalar da hukuken yok kabul edilmeli ve seçilme yeterliliği açısından dikkate alınmamalıdır.

Fakat uygulamada son zamanlara kadar bu husus göz ardı edilmiş, bazı il veya ilçe teşkilatları kendiliğinden münfesihe duruma düşmesi sebebiyle aslında seçime katılma yeterliliği olmayan partiler seçime katılmıştır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 2019 yılında içtihadını yukarıda ifade edilen şekilde güncellemiş, fiilen kurulu fakat hukuken dağılmış sayılan bazı teşkilatlar sebebiyle bazı siyasi partileri seçime katılacak siyasi partiler arasında saymamıştır³¹.

Fakat siyasi parti teşkilatlarının dağılmış sayılması ayrı bir sorunlu alandır. Siyasî Partiler Kanunu'nun 121. maddesinin birinci fıkrasında "*Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasî partiler hakkında da uygulanır*" denilmektedir.

³⁰ T.B.M.M., 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 15.08.2012 tarihli toplantı, s. 843 - 844.

³¹ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-46736374> (erişim tarihi 25.08.2019) Emek Partisi Genel Merkezi konuyla ilgili bir yazılı açıklama yayınlayarak "Partimizin hukuki durumunu incelemeye gerek bile duymayan YSK, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yasaya aykırı yorumlayarak tuttuğu kayıtlarını esas almıştır" dedi. Açıklamada şu ifadeler yer aldı: "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı yasayı keyfi biçimde yorumlayarak 'bir ilçe veya ilçe yönetim kurulu atandığında orada 45 gün içinde kongre yapılmazsa örgüt kurulmuş olmaz' kararı vermiştir. Oysa yasa hükmüne göre bir ilçe veya ilçe yönetim kurulu atandığında orada bir örgüt kurulmuş olacağı yönündedir. Eğer il ya da ilçe örgütü 45 gün içinde kongresini yapmamışsa münfesihe olur. Bu durumda ya üst yönetim yeni yönetim atar ve örgüt yeniden kurulmuş olur ya da yeni yönetim atanmaz ve o il veya ilçede örgüt olmaz. Son 3-4 yıla kadar sistem buna göre işletilirken, son yıllarda kurulmuş il ve ilçe kuruluşlarımız yasaya aykırı bir uygulama ile örgütlenmiş kabul edilmemektedir."

Dernekler Kanunu'nda konuyla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiş, hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun kurallarının uygulanacağı öngörülmüştür. Türk Medeni Kanunu'nun 87. maddesinde, *“ilk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış ve zorunlu organların oluşturulmamış olması, tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hale gelmesi, olağan genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılamaması”* gibi durumlar derneğin kendiliğinden sona ermesi nedeni olarak sayılmaktadır.

Siyasi partilerin dağılma durumunun tespitinde hangi mahkemenin görevli olacağı konusu doktrinde üzerinde durulan bir konu olmamıştır. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi (bu konuyla ilgili vermiş olduğu ilk karar dışında) bu konuyu tartışmaya değer dahi görmeden, dağılma durumunun tespiti konusunda kendini görevli kabul ederek kararlar vermiştir.

Siyasi partilerin dağılma durumunun tespitinde Siyasî Partiler Kanunu'nun 121. maddesinin *“Türk Kanunu Medenîsi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasî partiler hakkında da uygulanır”* hükmü doğrultusunda ilk önce özel kanun olan Dernekler Kanunu, eğer hüküm yoksa Medeni Kanun hükümleri uygulanması gerekmektedir.

07.10.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2908 sayılı Dernekler Kanunu, 23.11.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5253 sayılı Dernekler Kanunu ile yürürlükten kalkmıştır. 2908 sayılı Dernekler Kanunu 51. maddesinde kendiliğinden dağılmış sayılma ile ilgili düzenlemeye yer vermişken, 5253 sayılı Dernekler Kanunu kendiliğinden dağılmış sayılma ile ilgili bir hükme yer vermemiştir. Bu çerçevede 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun yürürlüğe girdiği 24.04.1983 tarihinden 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 23.11.2004 tarihine kadar siyasi partilerin dağılma durumunun tespitine ilişkin Dernekler Kanunu, bu tarihten itibaren Dernekler Kanunu'nun 36.maddesinin yollamasıyla *(Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun hükümleri uygulanır)* 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu hükümleri uygulanması gerekmektedir.

Kendiliğinden dağılmış sayılma ile ilgili hükümleri içeren Dernekler Kanunu'nun 51. maddesinin iki veçhesi bulunmaktadır. Birincisi hangi hallerde dağılmış sayılacağı ikincisi ise dağılmış sayılma halinin tespitini kimin yapacağıdır. Bu bölümde 51.

maddenin ikinci veçhesi çalışmayı ilgilendirmektedir ve buna ilişkin hükümler 03.07.1997 tarih ve 4279 sayılı Kanunun 2. maddesi ile değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklik dağılma halinin tespitine ilişkin kararı verecek mercii ile ilgilidir. Kanunun ilk halinde mercii dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki idare amiri iken, 03.07.1997 tarihinde yapılan değişiklikle dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki idare amirinin veya Cumhuriyet Savcılığının istemi üzerine sulh hukuk mahkemesi olarak belirlenmiştir. Yukarıda ifade edildiği gibi 23.11.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5253 sayılı Dernekler Kanunu dağılmış sayılma halinin tespiti ile ilgili hüküm içermediğinden, bu tarihten itibaren 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 87.maddesi hükümleri uygulanacaktır. Buna göre şartlar oluştuğunda *her ilgili, sulh hâkiminden, derneğin kendiliğinden sonra erdiğinin tespitini isteyebilir.*

Tablo 7- Siyasi Partilerin Hukuki Varlığının Sona Erdiğinin Tespitine İlişkin Talep ve Karar Makamları

TARİH	TALEP EDECEK MAKAM	KARAR VERECEK MAKAM
24/04/1983 - 03/07/1997	Belirtilmemiş	Dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki idare amiri
03/07/1997 - 23/11/2004	Dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülki idare amiri veya Cumhuriyet Savcılığı	Sulh Hukuk Mahkemesi
23/11/2004 - 03/04/2011	Her ilgili	Sulh Hâkimi
03/04/2011 - ...	Her ilgili	Anayasa Mahkemesi

Yukarıdaki tablo çerçevesinde siyasi partilerin dağılma durumunun tespitinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talepte bulunmasında bir sakınca bulunmamaktadır. Fakat yukarıda görüldüğü gibi karar verecek makam açısından aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

Dağılma haline karar verecek makamlar kanunda açıkça belirlenmiştir. Bilindiği üzere hem ceza yargılamasında hem de hukuk yargılamasında mahkemelerin görevleri kanunla düzenlenir ve görev kamu düzenindedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi 03.04.2011 tarihine kadar vermiş olduğu dağılma halinin tespitine ilişkin kararların hukukiliği tartışmaya açıktır.

Siyasi partilerin kapatılmasına ve siyasi partilerin mali denetimine Anayasa Mahkemesi karar verdiği için siyasi partilerin dağılma haline de Anayasa Mahkemesi'nin

karar vermesi gerektiği düşünülebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de bu çerçevede düşünerek siyasi partilerin dağılma haline tespit görevini kendisinde görmüştür. Bunun yanında bir mülki idare amirinin veya sulh hukuk hâkiminin demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partiler açısından kapatmaya benzer bir sonucu olan dağılma halinin tespitine karar vermesi demokratik esaslara ve temel hukuk mantığına aykırı gözükse ve de en az onun kadar mantığa aykırı olan bir diğer durumda bir mahkemenin görevi olmayan bir konu ile ilgili görev alanını kıyas yoluyla genişletmesidir. İkincisi hukuk devleti açısından daha tehlikelidir.

Anayasa Mahkemesi, 03.04.2011 tarihine kadar kendisinin önüne gelen bu taleplerde bir mülki idare amirinin veya sulh hukuk hâkiminin demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partiler açısından kapatmaya benzer bir sonucu olan dağılma halinin tespitine karar vermesinin hukuk devletinin temel ilkeleri açısından uygun olmadığına, fakat kendisinin de bu konuyla ilgili görevli olmadığına işaret edip kamuoyunu “tahrik edici” bir karar vererek, dosyayı görevli olan mülki idare amirine veya sulh hukuk hâkimine sevk etmesi gerekirdi. Bu durum belki yasa koyucunun dikkatini çekecek konuyla ilgili tereddütte mahal vermeyecek bir yasal düzenleme yapılacaktı.

Nitekim 03.04.2011 tarihinde yürürlüğe giren Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında kanunun Anayasa Mahkemesi'nin görevlerini belirleyen 3.maddesinin d bendi siyasi partilerin dağılma durumunun tespiti istemlerini karara bağlama görevini Anayasa Mahkemesi'ne vermiştir. Böylece bu konuyla ilgili belirsizlik sona ermiştir.

Sorun siyasi partilerin tek ve genel merkezi kapsayan tüzel kişiliği açısından çözülsede il ve ilçe teşkilatları açısından çözülmüş değildir. Seçime katılacak siyasi partilerin tespitinde illerde ve dolayısıyla ilçelerde siyasi partilerin teşkilatlanma durumu en temel kriterdir. İlk başta ilçede teşkilatlanan fakat ilk kongresini yapmayan ya da üst üste iki olağan kongresini yapmayan siyasi parti teşkilatlarının dağılma durumu nasıl ve kim tarafından tespit edilecektir? Mülki idare amirlikleri mi? Sulh hukuk mahkemeleri mi? Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı mı? Anayasa Mahkemesi mi?

Örnek bir olayda, Şanlıurfa Asliye 1. Hukuk Mahkemesi'nin³² kararı ile Değişen Türkiye Partisi'nin İl ve Merkez İlçe örgütlerinin, tüzükte belirtilen sürede olağan genel kurul kongresini yapmadığı sonucuna varılarak, adı geçen partinin Şanlıurfa İl Teşkilatı ile Merkez İlçe Teşkilatının feshine karar verilmiş ve karar temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

Adalet Bakanlığı'nın kanun yararına bozma talebi üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 29.09.2003 tarihli yazısı ile Şanlıurfa Asliye 1. Hukuk Mahkemesi'nin mezkûr kararının Yargıtay'ca incelenmesi istenmiştir. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi³³ kararı ile siyasi partinin il ve ilçe örgütlerinin kuruluşlarından itibaren üç yıl geçtiği halde genel kurul toplantısını yapmamış olması olgusunun değerlendirmesini yapacak olan yargı yerinin adli yargı değil, Anayasa Mahkemesi olduğu sonucuna varmış, Şanlıurfa Asliye 1. Hukuk Mahkemesi'nin mezkûr kararını sonuca etkili olmamak kaydıyla kanun yararına bozmuştur.

Bu çerçevede adli yargı yerleri tarafından siyasi partilerin il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespit edilmesinin yolu kapanmış oldu.

2017 yılı sonunda Afyonkarahisar 1. Sulh Hukuk Mahkemesi'nin genel kurul toplantılarını süresinde yapmadıkları gerekçesiyle Saadet Partisi, Doğruyol Partisi ve Vatan Partisi'nin Afyonkarahisar Merkez İlçe Teşkilatı ile Çobanlar İlçe Teşkilatının kendiliğinden dağılma hâlinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi talebi üzerine Anayasa Mahkemesi kararlarında³⁴ ve 2018 yılı ortasında Nurdağı Kaymakamlığı'nın genel kurul toplantılarını iki kez üst üste yapmadıkları gerekçesiyle Demokrat Parti Nurdağı İlçe Teşkilatı ile Genç Parti Nurdağı İlçe Teşkilatının kendiliğinden dağılma hâlinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi talebi üzerine Anayasa Mahkemesi kararında³⁵ siyasi partilerin dağılma halinin tespitine ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın

³² 17.4.2002 gün ve 2001/1213 Esas 2001/356 Karar sayılı

³³ Anayasa Mahkemesinin 9.2.2004 tarih ve 2003/15197 Esas 2004/3592 Karar sayılı kararı

³⁴ 15.11.2017 tarihli ve E.2017/7 (Değişik İşler) K.2017/6 sayılı, 15.11.2017 tarihli ve E.2017/8 (Değişik İşler) K.2017/7 sayılı, 15.11.2017 tarihli ve E.2017/9 (Değişik İşler) K.2017/8 sayılı kararlar. Bu kararlar Resmi Gazetede yayımlanmamıştır.

³⁵ Anayasa Mahkemesinin 31.5.2018 tarih ve E.2018/6 (Değişik İşler) K.2018/5 sayılı karar. Bu karar Resmi Gazetede yayımlanmamıştır.

başvurabileceğini işaret edip mülki idare amirliklerinin ve mahkemelerin Anayasa Mahkemesi'ne başvurma konusunda yetkisiz olduğuna karar verip talepleri reddetmiştir.

2018 yılı sonunda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı genel kurul toplantılarını süresinde yapmadıkları gerekçesiyle Engelsiz Türkiye Partisi'nin Adana, Aydın, Diyarbakır, Edirne, Gaziantep, Mersin, İzmir, Kocaeli ve Kilis il teşkilatları ile Edirne Merkez ilçe, Kuşadası, Nazilli, İzmit ve Kartepe ilçe teşkilatlarının kendiliğinden dağılma hâllerinin ve buna bağlı olarak hukuki varlıklarının sona erdiğinin tespitine karar verilmesini Anayasa Mahkemesi'nden istemiştir. Anayasa Mahkemesi siyasi partilerin dağılma hâlini tespiti ile ilgili görevinin genel merkez, il ve ilçe teşkilatlarının tamamını kapsayan siyasi parti tüzel kişiliğine yönelik olduğunu değerlendirerek, siyasi partilerin il ve ilçe teşkilatlarının dağılma hâllerinin tespiti görevi bulunmadığına karar verip görevsizlik nedeniyle başvurunun reddine karar vermiştir³⁶.

2019 yılının son aylarında Hayrat Kaymakamlığı'nın Genç Parti³⁷, Liberal Demokrat Parti³⁸, Demokrat Parti³⁹, Bulank Kaymakamlığı'nın Alternatif Parti⁴⁰, Genç Parti⁴¹, Liberal Demokrat Parti⁴², Demokrat Parti⁴³, Of Kaymakamlığı'nın Genç Parti⁴⁴ ilçe teşkilatlarının üst üste iki olağan kongrelerini toplamadıkları gerekçesiyle kendiliğinden dağılma hâlinin ve buna bağlı olarak hukuki varlığının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi talebi üzerine Anayasa Mahkemesi aynı içtihadını sürdürerek başvuranların yetkisiz olduğuna işaret edip, siyasi partilerin il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumuna karar verme konusunda görevsiz olduğuna karar verip reddetmiştir.

³⁶ 15.01.2019 tarih ve 30656 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 27.12.2018 tarihli ve E.2018/13 (Değişik İşler) K.2018/13 sayılı karar.

³⁷ 13.09.2019 tarih ve 30887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.07.2019 tarihli ve E.2019/2 (Değişik İşler) K.2019/3 sayılı karar.

³⁸ 13.09.2019 tarih ve 30887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.07.2019 tarihli ve E.2019/3 (Değişik İşler) K.2019/4 sayılı karar.

³⁹ 13.09.2019 tarih ve 30887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.07.2019 tarihli ve E.2019/1 (Değişik İşler) K.2019/2 sayılı karar.

⁴⁰ 13.09.2019 tarih ve 30887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.07.2019 tarihli ve E.2019/4 (Değişik İşler) K.2019/5 sayılı karar.

⁴¹ 13.09.2019 tarih ve 30887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.07.2019 tarihli ve E.2019/6 (Değişik İşler) K.2019/7 sayılı karar.

⁴² 13.09.2019 tarih ve 30887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.07.2019 tarihli ve E.2019/5 (Değişik İşler) K.2019/6 sayılı karar.

⁴³ 13.09.2019 tarih ve 30887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.07.2019 tarihli ve E.2019/7 (Değişik İşler) K.2019/8 sayılı karar.

⁴⁴ 13.09.2019 tarih ve 30887 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 11.07.2019 tarihli ve E.2019/12 (Değişik İşler) K.2019/9 sayılı karar.

Bu konuyla bağlantılı diğer bir soruna işaret etmek gerekmektedir. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 19.maddesine göre “*İl kongresince seçilen il başkanı ile il yönetim kurulunun, seçim şekli ve merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çektirme kararı, yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çektirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren kırk beş gün içinde il kongresi toplanarak yeni il yönetim kurulunu seçer.*” 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 20.maddesine göre “*ilçe kongresince seçilen ilçe başkanı ile ilçe yönetim kurulunun, seçim şekli ve il yönetim kurulunca veya merkez karar ve yönetim kurulunca hangi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim kurulunun nasıl oluşturulacağı parti tüzüğünde gösterilir. El çektirme kararı yetkili kurulların üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ve gizli oyla alınır. İşten el çektirme kararının ilçe yönetim kuruluna bildirilmesinden itibaren otuz gün içinde ilçe kongresi toplanarak yeni ilçe yönetim kurulunu seçer.*”

Burada il kongresi için kırk beş, ilçe kongresi için otuz gün geçtikten sonra siyasi parti genel merkezi tarafından görevlendirilen geçici yönetim kurullarının sona erip ermediği eğer sona eriyorsa seçime katılacak siyasi partilerin teşkilatlanmasında dikkate alınıp alınmayacağı hususu önem kazanmaktadır.

YSK; il kongresi için kırk beş, ilçe kongresi için otuz gün geçtikten sonra siyasi parti genel merkezi tarafından görevlendirilen geçici kurulu yasa gereği bulunmadığına karar vermiştir⁴⁵.

Görüldüğü üzere siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespitinde Yargıtay adli yargının görevli olmadığına, Anayasa Mahkemesi'nin görevli olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi ise siyasi partilerin genel merkez ve diğer tüm teşkilatlarını kapsayan tek tüzel kişiliğinin dağılma halinin tespitinde kendisinin görevli olduğuna, siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespitinde kendisinin görevli olmadığına karar vermiştir. Anayasamızın 158.maddesinin son fıkrasının “*Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev*

⁴⁵ YSK'nın 16/07/2005 tarih 340 sayılı kararı, YSK'nın 06.08.2005 tarih ve 352 sayılı kararı

uyuşmazlıklarında, Anayasa Mahkemesi'nin kararı esas alınır.” hükmü çerçevesinde bir görev uyuşmazlığı çıkartma imkânı söz konusu değildir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın da Anayasa Mahkemesi'nden siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespiti ile ilgili talepte bulunduğu göz önüne alındığında kendisini siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespitinde görevli görmediği sonucuna ulaşılsa da 2019 yılında bazı siyasi partilerin basına yansıyan ve yukarıda zikredilen ifadelerinden Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kanuni şartlar oluştuğunda de jure olarak olmasa da de facto olarak siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespitine karar verildiği görülmektedir.

Böyle hassas ve Demokratik Halk Partisi örneğinde açıkça görüldüğü üzere önemli siyasi sonuçlar doğurma potansiyelini haiz bir konuda kanundan kaynaklanmayan bir yetkinin kullanılması problematik olmakla birlikte, bu konuyla ilgili sarih bir kanuni düzenlemenin olmaması da ciddi bir eksikliklerdir.

2. SEÇMEN KÜTÜKLERİNİN GÜNCELLENMESİNE İLİŞKİN SORUNLAR

Seçimlerin yapılabilmesi için her şeyden önce seçecek kişiler olan seçmenlerin sağlıklı bir şekilde belirlenmesi gerekir. Seçimlerde oy kullanabilecek kişilerin her türlü şüpheden uzak ve dürüst şekilde belirlenmesi, hem seçimde oy kullanacak vatandaşlar hem de seçilme haklarını kullanan adaylar açısından büyük öneme sahip olması sebebiyle, seçim sonuçlarına doğrudan etki edebilecek bir niteliktedir⁴⁶.

Seçmen kütükleri ve listeleri, genel olarak seçim mevzuatını oluşturan hukuki belgelerde seçme ve seçilme hakkının düzenlendiği siyasi hak ve ödevler başlığı altında yer alan düzenlemelerin doğrudan bir sonucu olarak, seçme hakkına sahip ve oy kullanabilmesinin önünde herhangi bir engeli bulunmayan vatandaşların resmi nitelikli kayıtları olarak tanımlandığı gibi⁴⁷ seçmen niteliğini haiz vatandaşları kümülatif olarak

⁴⁶ Nizamattin Aydın, Sinan Sunar, “Seçimlerin Yönetimi Bağlamında Seçmen Kütüklerinin Ve Listelerinin Yerel İdareler Tarafından Hazırlanması: Danimarka Örneği Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2018, s. 14.

⁴⁷ a.g.m., s. 18.

tanımlayan ve seçmenin ikametini belirleyen bilgileri kapsayan bilgi kümeleri olarak da tanımlanabilir.

Seçmen kütüğünün güncelleştirilmesi seçmenlere ilişkin verilerin kanunda yazıldığı şekilde değiştirilmesi, düzeltilmesi ve tamamlanmasıdır. Seçmen kütüklerinin güncellenmesinde birçok önemli husus olsa da konunun temeli seçmen niteliğini haiz olanların kütüğe dâhil edilmesi, seçmen olamayacakların ve oy kullanamayacakların kütükten çıkarılması olarak ifade edilebilir.

Seçim yönetimi sistemlerinde ülkeler arasında farklı tercihler söz konusu olduğu gibi seçmen kütükleri konusunda da farklı sistemler söz konusudur. Bu hususla ilgili olarak üç farklı yöntem bulunmaktadır. Bunlar; periyodik liste, daimi kütük ve nüfus kütüğü yöntemleridir.

Periyodik listede, seçmen kütükleri her seçim döneminde ve sadece o seçime özgü olarak hazırlanması sebebiyle, seçimlerin ardından listelerin saklanması veya güncellenmesi gibi durumlar söz konusu olmamaktadır⁴⁸.

Daimi kütük yönteminde, seçimlerin yönetim ve denetiminde yetkili ve görevli organlar tarafından oluşturulup muhafaza edilen ve sürekli bir güncellemeye tabi tutulan daimi bir seçmen kütüğü oluşturulur⁴⁹. Seçmenlerin kütüğe eklenme ve çıkarılmaya esas değişiklikleri sürekli bir sistematik yaklaşımla takip edilerek kütüğün güncel kalması sağlanmaktadır.

Nüfus kütüğü yönteminde ise nüfus idarelerinde yer alan seçmenliğe eklenme ve çıkarılmaya esas bilgilerin seçmen kütüğüne aktarılması olarak tanımlanmaktadır.

Ülkemizde 298 sayılı Kanunun ilk halinde periyodik liste usulü benimsenmiştir. Daha sonra 1973 yılında 1700 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler ile periyodik liste usulü yerini daimi kütük yöntemine bırakmıştır. 2008 yılında ise daimi kütük yöntemi yerini nüfus kütüğü yöntemine bırakmıştır.

⁴⁸ Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, s.312.

⁴⁹ Gönenç, *Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s.184.

2.1. SEÇİM BİLİŞİM SİSTEMİ

Uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan seçim gözlem raporlarında seçim yönetim ve denetim sistemi ile ilgili bazı konular esaslı olarak eleştirilse de seçmen kütüğü ile ilgili olarak genel itibariyle olumlu görüşlere yer verildiği ifade edilebilir.

Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu tarafından ülkemizde seçimlere ilişkin yapılan gözlemler esnasında görüşme yapılan kişilerin çoğunun, seçmen kütüklerine güven duyduklarını ifade ettiklerini ve seçmen kütüklerinin güvenilirliği ve kapsamlı olup olmadığı ile ilgili az sayıda endişe dile getirildiğini⁵⁰, siyasi partilerin seçmen kütüklerinin kopyalarını edinme hakkına sahip olduğunu, hak sahibi toplam yirmi altı partiden sadece dört tanesi kopya almak üzere YSK'ya başvuruda bulunduğunu ve hiç birinin kütüklerin doğruluğu ile ilgili herhangi bir şikâyette bulunmadığını, partilerin kendi aralarında seçmen listelerini birbirleri ile paylaştıkları ve bunu yapmalarını engelleyecek herhangi bir yasal düzenleme bulunmadığını, genel olarak paydaşlar tarafından seçmen kütüklerinin güvenli bulunduğu ifade ettiklerini⁵¹ raporlarda yer verilmiştir.

Günümüz koşullarında yaklaşık 82 milyon nüfus içerinden 57 milyon seçmeni⁵² tespit ederek seçmen kütüğünü oluşturmak için bir takım bilgi işlem uygulamalarını kullanmanın bir zorunluluk olduğu yadsınamaz bir gerçektir. YSK seçmen kütüğünü oluşturmak için SEÇSİS'i (Seçim Bilgi Sistemi) kullanmaktadır.

SEÇSİS kanunlara uygun olarak yurt içinde ve yurt dışında yaşayan ve 18 yaşını doldurmuş her Türk vatandaşının seçmen olarak eksiksiz belirlenmesini, seçmen listelerinin mükerrer kayıt içermeyecek şekilde oluşturulmasını, seçmenin kolay ve hızlı oy kullanması için gerekli şartların oluşturulmasını, seçim sonuçlarının güvenli ve hızlı bir şekilde alınmasını, kamuoyuna duyurulmasını sağlamak amacıyla seçim iş ve işlemleri ile ilgili her türlü bilgi ve belgenin üretildiği ve güvenli bir şekilde saklandığı

⁵⁰ AGİT DKİHB, “Türkiye Cumhuriyeti 1 Kasım 2015 Milletvekili Seçimi Uluslararası Seçim Gözlem Heyeti İlk Bulgular ve Sonuçlar ile İlgili Rapor”, Varşova: 2015, s. 7.

⁵¹ AGİT DKİHB, “Türkiye Cumhuriyeti 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Uluslararası Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu”, Varşova: 18 Kasım 2014, s.13.

⁵² <http://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2019MahalliIdareler/2019Mahalli-il-ilce-SecSanSay.pdf> (erişim tarihi 05.09.2019)

bir elektronik seçim yönetim sistemidir⁵³. Yurt içi seçmen listeleri, askı öncesi, askı sonrası (listeler kesinleştikten sonra) ve sandık atamaları yapıldıktan sonra (sandık seçmen listesi) siyasi partiler ile elektronik ortamda paylaşılmaktadır⁵⁴.

YSK, SEÇSİS ile seçmen kütüklerini oluştururken verileri siyasi bir otorite olan İçişleri Bakanlığına bağlı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden alması sebebiyle seçimlerin yargı gözetim ve denetimi ilkesinin örselendiği⁵⁵, “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi” baz alınarak oluşturması ile sebebiyle, birçok şaibe odaya çıktığı, boş tarhalara kayıt olmuş kişilere, bazı il, ilçe ve beldede görülen nüfus değişimlerine ilişkin iddialar ortaya atıldığı⁵⁶ kamuoyunda sıklıkla ifade edilmektedir.

Konunun uzmanı olan bilişimciler ile siyasilere⁵⁷ bir araya getirilerek konunun ve iddiaların tartışılması amaçlanan bilimsel toplantılarda⁵⁸ SEÇSİS tüm sistem altyapısı ve uygulama yazılımlarının, Türk firmaları tarafından, Türkiye’deki yazılımcılarca geliştirildiği, bu boyuttaki ve önemdeki bir bilişim sisteminin gerektirdiği bilişim güvenliğine sahip olduğu, bu alandaki evrensel standartlara uygun olduğu, internete açık olmadığı, dışarıdan herhangi bir saldırıda bulunulamayacağı, yetkisiz hiçbir kullanıcı sisteme giremeyeceği, sistemdeki her tür işlem ve veri değişikliği sistemin günlüklerinde anı anına izlenebildiği konusunda mutabık kalmışlardır.

Bağımsız kamu kurumu niteliği meslek kuruluşlarının raporlarında⁵⁹ ve YSK’nın bu kuruluşlara gönderdiği cevabi yazılarda⁶⁰ gerek seçmen kütüklerinin oluşturulmasında gerekse de diğer seçim uygulamalarında SEÇSİS’in tüm çıktılarının eş zamanlı olarak siyasi partilerle paylaşıldığı ve yasal süreler içerisinde her türlü itiraza açık olduğu

⁵³ <http://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/Kurumumuz/SECSISTanitimKitapciği/SECSIS-TanitimKitabi.pdf> (erişim tarihi 05.09.2019)

⁵⁴ <http://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/Kurumumuz/SECSISTanitimKitapciği/SECSIS-TanitimKitabi.pdf> (erişim tarihi 05.09.2019)

⁵⁵ Ömer Lütfi Taşcıoğlu, “Seçim Sistemimiz, Seçim Şaibeleri ve Öneriler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 110, 2014,s.110.

⁵⁶ <http://www.ankarabarsu.org.tr/e-yayın/faaliyetraporu/Dosyalar/Ankara-barsu-61-Olagan-Genel-Kurulu-ve-Abays-43-Olagan-Genel-Kurulu.pdf> (erişim tarihi 05.09.2019)

⁵⁷ 27 Ocak 2009 tarihinde İnternet Teknolojileri Derneği, Türkiye Bilişim Derneği ve Ankara Barosu tarafından organize edilen “Seçmen Kütükleri: Teknik ve Hukuki Değerlendirme ve Olası Çözüm Arayışları” Paneli Ankara Barosu Eğitim Merkezi’nde gerçekleştirildi.

⁵⁸ <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/Secsis/INETD.pdf> (erişim tarihi 05.09.2019)

⁵⁹ Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliği Bilgisayar Mühendisleri Odası, “Her Yönüyle Seçim Bilişim Sistemi SEÇSİS”, Ankara: Mart 2017.

⁶⁰ YSK Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliği Bilgisayar Mühendisleri Odasına muhatap 27/02/2019 tarih ve 12758526-952.02.08- E.153559 sayılı “Seçim Uygulamalarına İlişkin Öneriler ve Uygulamalar Hakkında Değerlendirmeler” konulu yazısı

istikrarlı olarak vurgulanmıştır. Bunun yanında seçim sonuçlarının sağlıklı bir şekilde tespit edilmesi amacıyla kurulan sivil inisiyatiflerin kendi gönüllüleri aracılığıyla SEÇSİS çıktıları üzerinde yaptıkları denetimlerde de şüphe uyandıracak sonuçların olmadığı görülmüştür⁶¹.

2015 yılında beş ay arayla gerçekleştirilen iki milletvekili genel seçiminde, siyasi partiler açısından seçim sonuçları bakımından anlamlı düzeyde geçişkenliklerin olması, seçim sonuçlarının uluslararası araştırmacılar tarafından analiz edilmesi yönünde bir istek uyandırmıştır. Bu çerçevede yapılan uluslararası bir çalışmada⁶² seçim sonuçlarının seçim yolsuzluğu yaşanmış olabileceği konusunda tutarlı çıktılar üretmesine rağmen bunu destekleyecek bir kanıt ve genel bir şikâyet yoğunluğunun olmadığı vurgulanması SEÇSİS sonuçlarının dürüstlüğü ve tutarlılığı açısından değerlidir.

2.2. SEÇMEN KÜTÜĞÜNÜN OLUŞTURULMASI

Kural olarak on sekiz yaşını dolduran, yasal ikametgâh sahibi her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir. Fakat kısıtlı olanlar ve kamu hizmetinden yasaklı olanlar seçmen olamamaktadırlar. Silah altında bulunan erler, onbaşılar ve kıta çavuşları, askeri öğrenciler, ceza infaz kurumlarında hükümlü olarak bulunanlar seçmen olsalar bile bu statüleri devam ettiği müddetçe oy kullanamazlar.

Bu çerçeve seçmenlerin sağlıklı bir şekilde seçmen kütüğüne işlenebilmesi için YSK'nın birçok kurum ve kuruluşla etkin bir işbirliği içinde olması gereklidir. YSK bu süreçteki işbirliği ve koordinasyonu SEÇSİS marifetiyle sağlamaktadır.

⁶¹ 24 Nisan 2014 tarihinde tamamen gönüllü ve siyasi partilerden bağımsız bir sivil toplum örgütü olarak 50.000 gönüllüsü ile şeffaf ve demokratik seçim bilincinin yerleşmesini isteyen bireylerden oluşan Oy ve Ötesi Derneği 2018 yılında yapılan Milletvekili Genel Seçimi ve Cumhurbaşkanı Seçimi ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmede SEÇSİS çıktılarının sapsması ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir. “Bu doğrultuda YSK'nın kesinleşmiş sonuçlarına göre yaptığımız analiz sonucunda; cumhurbaşkanı seçimi için ön raporda tutarsızlığı raporlanan 194 sandıktan 124'ünde 2093 oyun dağılımında uyumsuzluk hala devam etmekte olup bu oy adedinin, Türkiye genelindeki toplam geçerli oy adedine oranlandığında, etkisi %0,0045'tir. Milletvekili genel seçimi için ise ön raporda tutarsızlığı raporlanan 1110 sandıktan 337'sinde 10651 oyun dağılımında uyumsuzluk hala devam etmekte olup bu oy adedinin, Türkiye genelindeki toplam geçerli oy adedine oranlandığında, etkisi %0,0021'dir.” <https://oyveotesi.org/24-haziran-secim-raporu/> (erişim tarihi 15.09.2019)

⁶² Erik Meyersson, “Digit Tests and the Peculiar Election Dynamics of Turkey's November Elections”, <https://erikmeyersson.com/2015/11/04/digit-tests-and-the-peculiar-election-dynamics-of-turkeys-november-elections/>, erişim tarihi:01.05.2020

YSK Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden seçmen niteliğini haiz ve geçerli yerleşim yeri adresine sahip Türk vatandaşlarına ait bilgileri temin etmektedir. Ardından seçmen niteliğinin kaybına sebep olacak vatandaşlığın kaybedilmesi ve ölüm olaylarına ilişkin bilgiler yine İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden, oy verme gününde silahaltında olacak er ve erbaşlara ilişkin bilgiler, Millî Savunma Bakanlığı Asker Alma Genel Müdürlüğünden, oy verme gününde askeri öğrenci ve yedek subay statüsü devam edecek öğrencilere ait bilgiler de Milli Savunma Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğünden, ceza infaz kurumlarında bulunan taksirli suçlar dışındaki hükümlülere ait bilgiler ve haklarında kısıtlama kararı kesinleşenlere ait bilgiler, Adalet Bakanlığı'ndan temin edilmektedir.

Bu veriler seçimden yaklaşık üç ay kadar bir süre önce ilgili kurumlardan talep edilmektedir. Hiç şüphesiz bu verilerde üç aylık süreçte değişiklikler (ölüm, vatandaşlığın kaybı, kısıtlanma, hüküm giyme, terhis, katılım vb.) olabilmektedir. YSK bu üç aylık süreçteki değişiklikleri de seçimden bir hafta önce ilgili kurumlardan tekrar talep etmekte ve seçmen kütüğünü bu verileri esas olmak suretiyle güncellemektedir.

Bu şekilde güncelleme yapılmasına rağmen seçmen kütüklerinde hatalı yazımlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Seçmen olmayanların (örneğin kısıtlı⁶³, kamu hizmetlerinde yasaklı⁶⁴) ve oy kullanamayacak olanların (örneğin silah altındaki er ve erbaşlar⁶⁵)

⁶³ Kısıtlı kişinin oy kullanıp seçim sonucunu etkilemesi sonucu seçimin iptal edilmesi açısından YSK'nın 27.04.2004 tarih ve 2004/1775 sayılı kararı, YSK'nın 01.04.2006 tarih ve 2006/133 sayılı kararı. Kısıtlı kişinin oy kullanıp seçim sonucunu etkilemesi sonucu 2009 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Adana-Yumurtalık- Kaldırım, Aydın-Koçarlı'da YSK seçimlerinin yenilenmesine karar vermiştir. https://www.sabah.com.tr/gundem/2009/06/03/secim_yeniletan_bu_nedenler_ancak_turkiyede_olur, (erişim tarihi 05.09.2019) Kısıtlı kişinin oy kullanıp seçim sonucunu etkilemesi sonucu 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Yalova ilinde YSK seçimlerinin yenilenmesine karar vermiştir. <https://www.bik.gov.tr/ysk-2014te-ikisi-il-13-merkezde-secimi-iptal-etmisti/>, (erişim tarihi 05.09.2019) <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yalova-secimi-iptal-26268408>. (erişim tarihi 05.09.2019) Kısıtlı kişinin oy kullanıp seçim sonucunu etkilemesi sonucu 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Artvin-Yusufeli, Kırıkkale-Keskin, Denizli-Honaz'da YSK seçimlerinin yenilenmesine karar vermiştir. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/yskdan-keskin-yusufeli-ve-honaz-karari-412091.html> (erişim tarihi 05.09.2019)

⁶⁴ Kamu hizmetlerinden yasaklı kişinin oy kullanıp seçim sonucunu etkilemesi sonucu 2009 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Aydın-Söke-Bağırası'da YSK seçimlerinin yenilenmesine karar vermiştir. https://www.sabah.com.tr/gundem/2009/06/03/secim_yeniletan_bu_nedenler_ancak_turkiyede_olur (erişim tarihi 05.09.2019)

⁶⁵ Asker kişinin oy kullanıp seçim sonucunu etkilemesi sonucu seçimin iptal edilmesi açısından YSK'nın 01.05.2004 tarih ve 2004/1858 sayılı kararı, YSK'nın 14.04.1999 tarih ve 1999/1490 sayılı kararı. Asker seçmenin oy kullanıp seçim sonucunu etkilemesi sonucu 2009 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Çorum-Mecitözü'nde YSK seçimlerinin yenilenmesine karar vermiştir.

seçmen kütüklerinde bir şekilde yer alıp oy kullanmaları halinde, hukuka aykırı olarak kullanılan oy sayısı seçim sonucuna etki edecek düzeyde ise YSK istikrarlı olarak seçimleri iptal etmektedir.

İptal kararları ve YSK'nın güncelleme ile ilgili genelgeleri dikkatli bir şekilde incelendiğinde bu hususlardaki asli kusurun YSK'da değil, oy kullanmama ve seçmenlik engelliğine esas verileri YSK'ya ileten kurumlarda olduğu görülmektedir. Güncel bir örnek olarak 31 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilen İstanbul Büyükşehir Başkanlığı seçiminin 23 Haziran 2019 tarihinde yenilenmesi seçimi verilebilir. Bu seçime ait seçmen kütüğünde haklarında kısıtlama kararı kesinleşen 601 kişiye ait bilgilerin, kararı veren mahkemelerce UYAP sistemine girilmemesi nedeniyle Adalet Bakanlığınca gönderilen listelerde ismi yer almayanların oy kullanabilir durumda görüldükleri anlaşılmıştır⁶⁶.

2.3. SEÇMEN TAŞIMA İDDİALARI

Bu başlık altında işaret edilecek olan seçmen taşıma YSK'nın il seçim kurulu veya valiliklerin talebi üzerine güvenlik gerekçesiyle seçmenlerin taşınmasını değil, seçmenlerin bireysel tercihleri ile seçmenliğe esas ikametgâhlarını fiilen ikamet ettikleri yerden, desteklemek istedikleri aday veya partilerin bulunduğu seçim bölgelerine nakil ettirmelerini ifade etmektedir.

Siyasi partiler seçim süreçlerinde kendi aleyhlerine seçmen taşındığı⁶⁷ veya güvenlik güçlerinin (polis, jandarma, asker) eğitim veya görevlerinden kaynaklı bulunduğu ilde oy kullanması⁶⁸ sebebiyle kendi aleyhlerine bir durum oluştuğunu iddia

https://www.sabah.com.tr/gundem/2009/06/03/secim_yeniletan_bu_nedenler_ancak_turkiyede_olur, (erişim tarihi 05.09.2019) Asker seçmenin oy kullanıp seçim sonucunu etkilemesi sonucu 2009 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Isparta-Şakırağaç'da YSK seçimlerinin yenilenmesine karar vermiştir. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/sarkikaraagacta-secimler-iptal-11398746>, (erişim tarihi 05.09.2019) Asker seçmenin oy kullanıp seçim sonucunu etkilemesi sonucu 2009 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Trabzon- Gürbulak YSK seçimlerinin yenilenmesine karar vermiştir. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/4-asker-oy-kullandi-secim-iptal-edildi-11359782> (erişim tarihi 05.09.2019)

⁶⁶ YSK'nın 06.05.2019 tarih ve 2019/4219 sayılı kararı, s. 250.

⁶⁷ <https://www.takvim.com.tr/guncel/2014/03/27/chpden-soke-edecek-secim-hilesi>, (erişim tarihi 27.08.2019) <https://www.cnnturk.com/yemel-haberler/izmir/chpnin-tasima-secmen-iddiasina-ak-parti-sert-cikti-937685>, (erişim tarihi 27.08.2019), <http://www.silivrihurhaber.com/iyi-parti-ilce-secim-kuruluna-itaraz-etti-67059.html>, (erişim tarihi 27.08.2019)

⁶⁸ <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/1211996/chp-itaraz-etmisti-focada-633-kursiyer-secmenin-kaydi-silindi.html>, (erişim tarihi 27.08.2019)

edebilmektedir. Bu iddialar niteliği gereği daha ziyade mahalli idare seçimlerinde söz konusu olmaktadır. Örneğin 2018 yılı milletvekili genel seçimlerinde beyan ettikleri adreste oturmadıkları yapılan araştırma sonucu tespit edilen ve kaydı dondurulan seçmen sayısı 736 iken, 2019 yılında yapılan mahalli idareler genel seçimlerinde beyan ettikleri adreste oturmadıkları yapılan araştırma sonucu tespit edilen ve kaydı dondurulan seçmen sayısı 91 bin olduğu açıklanmıştır⁶⁹.

Uygulamada seçmen taşımanın iki temel sebebi olduğu düşünülebilir. Birincisi özellikle mahalli idare seçimlerinde siyasi partilerin kazanmayı yüksek ihtimal değerlendirildiği seçim bölgelerindeki seçmenlerin ikametlerini, kazanma ihtimali ile kaybetme ihtimali arasında farkın az olduğunu değerlendirdikleri seçim bölgelerine nakil ettirmelerinden kaynaklıdır. İkinci olarak muhtarların özlük haklarında birtakım iyileştirme yapılmasıyla muhtar aday sayısında ciddi bir artış söz konusu olmuştur⁷⁰. Bu iyileştirmeyle beraber özellikle mahalli idare seçimlerinde seçmenler fiilen ikamet ettikleri yerde değil, yakınlarını desteklemek amacıyla ikametlerini geçici olarak memleketlerine nakil ettirme yönünde bir eğilimde olmuşlardır. Bu durum, aslında üç kişinin yaşadığı köyde otuzaltı seçmenin kayıtlı olması gibi trajikomik sonuçlar doğurmuştur⁷¹. Bazı siyasi partiler kendilerine oy verme eğiliminde olan seçmenlerin bu davranışlarından zarar gördüklerini açıkça ifade etmişlerdir⁷². Genel itibariyle birinci ihtimalin oldukça sınırlı bir uygulama alanı olduğu, sorunun esasının muhtarlık seçimlerinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu sorunlar sebebiyle muhtarlık seçimlerinin farklı bir zamanda yapılması yönünde öneriler dile getirilmiştir⁷³.

Seçmen taşıma iddiaları üzerine ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kolluk kuvvetleri marifetiyle araştırma yapmakta ve nihai olarak karar vermektedir. İlçe seçim kurulu başkanı talebi üzerine kolluk kuvvetleri tarafından yapılan araştırmalar teknik

⁶⁹ <https://www.msn.com/tr-tr/haber/gundem/31-mart-%C3%B6ncesi-91-bin-se%C3%A7menin-kayd%C4%B1-donduruldu/ar-BBTFOBo> (erişim tarihi 27.08.2019)

⁷⁰ <https://www.aksam.com.tr/ekonomi/maas-ikiye-katlandi-aday-sayisi-patladi/haber-294427>, (erişim tarihi 27.08.2019)<https://www.internethaber.com/secimlerde-muhtar-adayi-sayisi-neden-patladi-653100h.htm>, (erişim tarihi 27.08.2019)<https://www.haberler.com/ozluk-haklarindaki-iyilestirme-muhtarliga-talebi-5776042-haberi/>, (erişim tarihi 27.08.2019)

⁷¹ <https://www.aa.com.tr/tr/politika/hane-sayisi-3e-dusen-koyde-muhtarlik-yarisi/1403480> (erişim tarihi 27.08.2019)

⁷² <https://www.haberturk.com/ordu-haberleri/68178814-mhpli-enginyurt-istanbulu-imamoglu-kazanmadi-cumhur-ittifaki-teslim-ettimhp-ordu> (erişim tarihi 27.08.2019)

⁷³ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/secmen-tasimaya-onlem-muhtar-secimi-ayri-yapilsin-onerisi-41182001> (erişim tarihi 27.08.2019)

imkanları diğer kolluk birimlere göre daha sınırlı olan ilçe emniyet müdürlükleri tarafından, basit mülakat usulleri ile sınırlı zamanlarda yapıldığından, beklenen faydayı veremediği gibi mağduriyetlere ⁷⁴ de sebep olabilmektedir.

Venedik Komisyonu ilkelerine göre seçmen kütüklerinin güvenilir olması⁷⁵ için aşağıdaki asgari şartların gerçekleşmesinin zorunluluğuna işaret etmektedir.

i. Seçmen kütükleri daimi olmalıdır.

ii. Düzenli güncellemeler, en azından yılda bir kez, yapılmalıdır. Seçmenlerin otomatik olarak kaydedilmediği yerlerde, kayıt işlemi görece uzun bir sürede yapılabilirdir.

iii. Seçmen kütükleri yayınlanmalıdır.

iv. Kayıtlı olmayan bir seçmenin kaydedilmesini sağlayan – yargısal denetime tabi – bir idari veya adli usul bulunmalıdır; kayıt işlemi seçim gününde oy verme işleminin gerçekleştiği yerde yapılmamalıdır

v. Seçmenlerin yanlış kayıtlarını düzeltebilmesine olanak sağlayan benzer bir usul bulunmalıdır.

vi. Seçmen kütüğünün son yayın tarihinden sonra taşınan veya oy kullanma yaşına gelen kişilerin oy kullanabilmeleri, tamamlayıcı bir kütük yoluyla sağlanabilir.

İlk beş ilke seçim yönetim ve denetim sistemimizde yer aldığı, fakat altıncı ilkenin uygulamasının tam anlamıyla sağlanamadığı ifade edilmelidir.

3. YÜKSEK SEÇİM KURULUNUN YETKİ GASPI NİTELİĞİNDEKİ UYGULAMALARI

Anayasa YSK'ya seçimlerin yönetimi ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma gibi çok geniş yetki ve görev alanı tanımlamıştır. Hiç şüphesiz değişen koşullar içerisinde gerçekleşen somut olaylar karşısında YSK'nın içtihat ve uygulama gerçekleştirmesi son derece doğaldır.

⁷⁴ Bildirdikleri adreste ikamet etmedikleri hakkında yapılan itiraz nedeniyle seçmen kayıtlarının dondurulması, bu konuda Emniyetin yaptığı araştırma sonucunda net bir bilgi tespit edilmemiş olmasına rağmen seçmen kaydı dondurulan kişilerin bireysel başvurularına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararı için (Fatih Poyraz ve diğerleri, B. No: 2014/2606, 19/11/2015)

⁷⁵ T.B.M.M. Araştırma Merkezi, a.g.e., s.174

Kanun hükümleri, sabit ve yoruma kapalı sözlerden oluşmaz⁷⁶. Örneğin milletvekili seçilme yeterliliklerinden bir tanesi ilkokul mezunu olmaktır. Uygulamada normal ilkokul diplomalarının dışında akşam okulu, halk eğitim, açık öğretim uygulamaları ile diplomalar bulunmaktadır. Bunların milletvekili yeterliliği açısından değerlendirilmesi YSK'dadır. Bir başka örnek olarak; silah altında olan er ve erbaşlar oy kullanamamaktadırlar fakat yükümlülerin kullanamadıkları yasal izin süreleri dikkate alınarak, terhis tarihleri ile uyumlu olacak şekilde terhis mahiyetinde izin verilmektedir. Bu kimselerin silah altında olup olmadığı açısından değerlendirilmesi YSK'dadır. Bu örnekler çoğaltılabilir.

Teorik açıdan bu gibi durumların sınırlılığı ile demokratik standartların gelişmesi açısından ters orantı olduğu düşünülebilir. YSK'nın içtihatları ile oluşan yeni gelişmelerin seçim süreçleri başlamadan önce kodifiye edilmesi konusunda yasama organının insiyatif alması beklenir.

Yukarıda açıklanan durumlarda YSK'nın somut olayları seçim hukukuna uygulaması kadar doğal bir durum yoktur. Fakat YSK'nın bu yetkisi sınırsız değildir. Seçim hukukunda sürece belirlilik ve güven sağlayan dayanaklardan birisi hukuki güvenlik ilkesidir⁷⁷. Hukuki güvenlik ilkesine göre ile kanunların ve onların yorumu olan seçim kurulu kararlarının belirli, anlaşılır ve istikrarlı olması beklenir⁷⁸.

YSK'nın kanunun açık hükümlerine rağmen aksi yönde uygulamalarına rastlamak mümkündür. Bu uygulamaları haklı kılacak hukuki bir argüman bulmak pek mümkün değildir. Yukarıda ifade edilen YSK'nın yorum yetkisinin doğal dış sınırı kanun metninin bizzat kendisidir. Ayrıca YSK'nın bu tür uygulamaları yetki gaspı mahiyetinde değerlendirilebilir.

Hukukta mevzuatın lafzına aykırı yorum yapılamaması “contra legem yorum yasağı” olarak ifade edilmektedir⁷⁹. Contra legem yorum hukuki nitelikte olan

⁷⁶ Tolga Şirin, “Referandum ve Serbest Seçim Hakkı: YSK'nın 16 Nisan 2017 Referandumundaki Yaklaşımına İlişkin Bir Değerlendirme”, www.academia.edu.tr, (erişim tarihi 01.02.2020)

⁷⁷ Adnan Gerçek, “Vergilemede Mükellef Hakları ve Türkiye'deki Durumun İncelenmesi”, *Vergi Sorunları*, Yıl 29, Sayı 209, Şubat 2006, s. 121-149

⁷⁸ Doğan Şenyüz, Mehmet Yüce, Adnan Gerçek, *Vergi Hukuku*, 7. Baskı, Bursa: Ekin, 2016, s. 124

⁷⁹ Kemal Fikret Arık, “Siyasal Bilgiler Fakültesinin 98 inci Yıldönümü Münasebetiyle 4 Aralık 1957 Tarihinde Fakülte Dekanı Prof. Dr. Kemal Fikret Arık Tarafından Yapılan Konuşma”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 01, 1958, s. 24-25

düzenlemelerin yaşayan organizmalar olduğu göz önünde bulundurularak ve özgürlüklerin, insan haklarının özüne uygun olarak ilerlemesi için elzem olduğu çok istisnai hallerde, doyurucu, durumu haklı kılacak ayrıntılı bir gerekçelendirme söz konusu olabilir⁸⁰.

YSK tarafından bazı konularda kabul edilen düzenlemelerin, YSK'nın düzenleme yapma yetkisini aştığı, mevzuata ters düşülmesi ile sonuçlandığı, bazı YSK kararlarının açık bir yasal dayanaktan yoksun olduğu, YSK'nın düzenleme yapma yetkisini aşacak ve mevzuata ters düşecek düzenlemeler hayata geçirmekten kaçınması gerektiği, YSK'nın aldığı kararların ilgili yasaları esas alması gerektiği yönünde eleştirilerde ifade edilmektedir⁸¹.

Bazı YSK kararlarının kurulun düzenleme yetkisini aştığı, açık bir yasal dayanaktan yoksun olduğu, kanunla tutarlılık sergilemediği veya yasaları demokratik ilkelerle tutarlı olmayan bir şekilde yorumladığı, YSK'nın seçim mevzuatını her yönüyle tamamlayıcı işlev gören, düzenleyici yetkisinin sınırları içinde kalan düzenlemeler benimsemesi gerektiği ve kapsamlı ve tutarlı bir yasal çerçeve oluşturmak için kanunlara uygun kararlar vermesi gerektiği tavsiye edilmiştir⁸².

3.1.SANDIK BÖLGESİ SEÇMEN SAYISI ÖRNEĞİ

298 sayılı Kanununun 5 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan; "Bir sandık bölgesi, esas itibariyle (300) seçmeni kapsar." yolundaki hüküm, 28 Aralık 1993 tarih ve 3959 sayılı Kanunla "Bir sandık bölgesi esas itibariyle köylerde (200), kasaba ve şehirlerde (150) seçmeni kapsar." biçiminde değiştirilmiştir.

Bu düzenleme yoruma açık bir hüküm barındırmadığı ve YSK'ya bir takdir yetkisi sunmadığı açıktır. Zira 2018 yılına kadar YSK'nın sandık bölgesi seçmen sayısını belirlemek gibi yetkisi yoktu. Buna rağmen 27 Mart 1994 tarihinde yapılan Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde, 24 Aralık 1995 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde,

⁸⁰ Şirin, a.g.m., s. 194

⁸¹ AGİT DKİHB, "Türkiye Cumhuriyeti 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Uluslararası Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu", Varşova: 18 Kasım 2014, s.6.

⁸² AGİT DKİHB, "Türkiye Cumhuriyeti 7 Haziran 2015 Milletvekili Seçimi Uluslararası Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu", Varşova: 2015, s. 5

04 Aralık 1994 tarihinde yapılamayan Milletvekili Ara Seçimlerinde, 18 Nisan 1999 tarihinde yapılan Milletvekili ve birlikte yapılan Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde, 03 Kasım 2002 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde, 28 Mart 2004 tarihinde yapılan Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde hükmün eski hali uygulanmış,⁸³ 4 Kasım 2007 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde 300⁸⁴, 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Anayasa Değişikliğinin Halkoyuna Sunulmasında 400-420⁸⁵, 12 Haziran 2011 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde 300⁸⁶, 30 Mart 2014 tarihinde yapılan Mahalli İdareler Genel Seçiminde 320⁸⁷, 10 Ağustos 2014 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanı Seçiminde 400⁸⁸, 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde 360-380⁸⁹, 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan Milletvekili Genel Seçiminde 360-380⁹⁰ olarak belirlenmiştir.

YSK bu uygulamasının gerekçelerini tasarruf yapılması, yetersiz sandık alanı olması, bu zamana kadar sorun çıkmaması, seçimlerin bir an önce neticelendirmesi olarak sıralamıştır. Bunların hiç biri kanunun açık hükmüne muhalif bir uygulama ortaya koymak için haklı bir gerekçe teşkil etmediği izahtan varestedir.

3.2.YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİ ÖRNEĞİ

1982 Anayasasının 76. maddesine göre belli suçlardan hüküm giymiş olanlar, *affa uğramış olsalar bile* milletvekili seçilemezler. “Affa uğramış olsalar bile” ifadesi 1924 Anayasasında ve 1950 tarihli 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu’nda yer almamıştır. Bu ifade ilk kez 1961 Anayasası’nın ilk halinde Temsilciler Meclisi görüşmelerinde değil Milli Birlik Komitesi görüşmeleri sırasında metine eklenmiştir⁹¹.

6.11.1969 tarih ve 1188 sayılı anayasa değişikliğine ilişkin kanunla “affa uğramış olsalar” ibaresi anayasa metninden çıkarılmıştır fakat bu değişiklik, Anayasa

⁸³ YSK’nın 23.06.2003 tarih ve 430 sayılı kararı

⁸⁴ YSK’nın 10.03.2007 tarih ve 130 sayılı kararı

⁸⁵ YSK’nın 31.05.2010 tarih ve 352 sayılı kararı

⁸⁶ YSK’nın 05.03.2011 tarih ve 156 sayılı kararı

⁸⁷ YSK’nın 02.11.2013 tarih ve 460 sayılı kararı

⁸⁸ YSK’nın 04.06.2014 tarih ve 2895 sayılı kararı

⁸⁹ YSK’nın 18.10.2014 tarih ve 4103 sayılı kararı

⁹⁰ YSK’nın 26.08.2015 tarih ve 1543 sayılı kararı

⁹¹ T.B.M.M., *Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanaqları*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 6. Cilt 81.,82.,83.,84.,85.,86. ve 87. Birleşimler.

Mahkemesi'nin kararı ile⁹², teklifin Millet Meclisi'ndeki birinci görüşme sırasında yer alan madde oylamalarında üçte iki çoğunluk aranmamasının, anayasa değişikliğinin şekil yönünden iptalini gerektirdiğine ve anayasa değişikliğinin bu nedenle iptaline karar vermiştir. Bunun üzerine 16.4.1974 tarih ve 1801 sayılı anayasa değişikliğine ilişkin kanunla “affa uğramış olsalar” ibaresi tekrar anayasa metninden çıkarılmıştır.

1982 Anayasasının Danışma Meclisi'nde görüşmeleri esnasında “Affa uğramış olsalar bile” ifadesinin madde metninden çıkarılmasına yönelik önerge verilmesine rağmen, bu önergeler reddedilmiş, “Affa uğramış olsalar bile” ifadesi madde metninde kalmıştır. Anayasa Komisyonu Sözcüsünün açıklamalarından da Anayasa Komisyonu görüşmeleri esnasında “Affa uğramış olsalar bile” ifadesinin madde metninden çıkarılmasına ilişkin görüşlerin kabul görmediği, “Affa uğramış olsalar bile” ifadesi madde metninde kaldığı anlaşılmaktadır⁹³.

1982 Anayasasında milletvekili seçilme yeterliliğini düzenleyen 67. madde hükümleri, 21.1.2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunun 3 üncü maddesiyle, “yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar,” ibaresi “askerlikle ilişkili olanlar,” şeklinde değiştirilmesine, 7.12.2002 tarihli ve 4777 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle, “ideolojik veya anarşik eylemlere” ibaresi, “terör eylemlerine” şeklinde değiştirilmesine rağmen “affa uğramış olsalar” ibaresi madde metninde kalmıştır.

Bu çerçevede anayasa koyucu olan asli ve tali kurucu iktidarın affa uğrasalar bile belli suçlardan mahkûm olanlara milletvekilliği yolunu tamamıyla kapattığı sonucu ulaşmak gerekmektedir. Anayasa hukukunun genel teorisinde bu tür seçilme yetersizliklerine mutlak yetersizlikler olarak ifade edilmektedir⁹⁴. Bu durumda bulunanlar, hiçbir zaman ve hiçbir şartta ilgili pozisyon açısından seçilme yeterliliğine sahip olamaz⁹⁵. Buradaki temel düşünce bazı suçları işledikleri açık yargılama sonucu sabit olan hukuki ve ahlaki bakımdan liyakatsiz olduğuna hükmedilen kişilerin parlamento üyeliği gibi önemli ve hassas nitelikteki görevlere seçilmelerini engellemek olduğu düşünülebilir⁹⁶. Bunun yanında anayasa koyucunun diğer bir amacı da parlamento

⁹² 16.6.1970 tarih ve E.1970/1 ve K.1970/31 sayılı kararı

⁹³ T.B.M.M., *T.B.M.M. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Cilt 9, Yasama Yılı 1, 138. Birleşim, 28 Ağustos 1982, s. 127-136.

⁹⁴ Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 13. Baskı, Bursa: Ekin, 2012, s. 173

⁹⁵ a.g.e., s. 173

⁹⁶ a.g.e., s. 173

üyesi olarak kanun koyma, savaş ilânına karar verme, genel ve özel af ilânına karar verme gibi oldukça hassas yetkilerin kullanılmasında karar verici pozisyonda olmayı hedefleyen kişilerden bu tür suçlardan uzak kalmalarını sağlayarak genel anlamda suçları önlemektir.

Dolayısıyla yukarıda ifade edilen suçlardan mahkûm olanların hiçbir şekilde milletvekili seçilememeleri gerekir fakat YSK bu suçlardan mahkûm olanlarla ilgili mahkemelerden memnu hakların iadesi (yasaklanmış hakların geri verilmesi) kararı almaları halinde milletvekili olabileceklerini içtihat etmiştir.

YSK'nın bu içtihadı hukuki temelden yoksundur. Çünkü 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, başka kanunlarda öngörölmüş sürekli hak yoksunlarını kaldırabilir; ama normlar hiyerarşisinde kendisinden daha üst bir hiyerarşik mertebede olan Anayasanın öngördüğü hak yoksunluğunu kaldıramaz⁹⁷. Hukukun en temel ilkelerinden olan normlar hiyerarşisi kanunların anayasa aykırı olamayacağını esas almaktadır.

Burada iki husus ile ilgili açıklama yapmakta fayda vardır. Birincisi “bile” ifadesi ile anayasa koyucunun iradesinin ne olduğu, ikincisi ise affin mı yoksa yasaklanmış hakların verilmesinin mi daha kapsamlı olduğudur.

Birinci olarak Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “bile” ibaresi “dahi, üstelik” anlamına gelmektedir⁹⁸. Affin yasaklanmış hakların geri verilmesine göre daha kapsamlı olup olmadığı hususuna bakmaksızın da anayasa koyucunun iradesinin bu suçlardan hüküm giyenlere milletvekili yolunu tamamıyla kapattığı açıkça anlaşılmaktadır.

İkincisi olarak genel affin yasaklanmış hakların geri verilmesinden daha kapsamlı olduğu açıktır. “Çoğu kapsayan azı da kapsar” ilkesi çerçevesinde “affa uğramış olsalar bile” ifadesinin aynı “yasaklanmış hakları geri verilse bile” olarak değerlendirilmesi gerekir.

Özet olarak anayasa ile getirilen geniş kapsamlı bir kısıtlama, kanunla getirilen görece dar kapsamlı bir hukuki teknik ile delinemez.

Burada şu hususu ifade etmek oldukça önemlidir. Yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin karar alıp milletvekili olmuş birçok değerli siyaset insanı

⁹⁷ a.g.e.,s. 173

⁹⁸ <https://sozluk.gov.tr/?kelime=bile> (erişim tarihi 23.09.2019)

bulunmaktadır. Bu kişilerin ülkemizin kalkınmasında ve demokratikleşmesinde çok değerli katkıları da olmuştur. Hatta anayasa ile milletvekili seçilme yeterliliğine ilişkin birtakım mutlak yetersizlikler getirmenin yerindeliliği de tartışılabilir.

Fakat buradaki temel sorun anayasa koyucunun iradesinin yok sayılmasıdır. Tali kurucu iktidar pekâlâ 1970’lerde olduğu gibi “affa uğramış olsalar bile” ifadesini madde metninden çıkarabilir. Hatta tali kurucu iktidar sarih bir şekilde anayasada “yasaklanmış hakların geri verilmesi” kararı ile belli suçlardan mahkûm olan vatandaşların tekrar milletvekili yeterliliğine kavuşmasına da müsaade edebilir. Şüphesiz bu tali kurucu iktidarın yetki alanı içindedir. Fakat tali kurucu iktidar böyle bir inisiyatif kullanmadığı sürece milletvekili seçilme yeterliliğine esas mutlak yetersizlikler yürürlükte ve uygulanması gerekir.

YSK 24.09.1961 tarih ve 170/27 sayılı kararında “*kanun koyucunun mahkûmiyetleri genel affa uğramış olanların dahi seçilme yeterliliğinden yoksun sayılmaları gerekeceği, Anayasa ve Seçim Kanunu hükümleri memnu hakların iadesi kararının seçme ve seçilme yeterliliğinin kazanılmasına ilişkin sonucu hakkındaki Ceza Kanunu hükmünü sınırladığına*” içtihat etmiştir⁹⁹.

YSK 1985 yılında içtihadını tam aksi yönde değiştirerek “*Diğer taraftan Anayasanın 76/2 maddesine paralel bulunan ve 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanununun 11/f maddesi hükmünün, seçilme yeterliliğinin bakımından Türk Ceza Kanununun memnu hakların iadesine ilişkin sonuçları sınırlandırmış olduğu görüşüne de katılmak da mümkün değildir. Nedenleri yukarıda açıklanan hususi esaslar karşısında 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu’nun 11/f maddesinde yazılı suçlardan mahkûmiyet halinde de memnu hakların iadesi kararının bu mahkûmiyetler nedeniyle yeniden kazanılmasına neden olacağı benimsenmelidir.*”¹⁰⁰ şeklinde bir içtihat ortaya koymuştur. Yargıtay’ın ¹⁰¹ konuyla ilgili içtihadı YSK’nın içtihadıyla aynı yöndedir.

⁹⁹ Kayıhan İçel, “Anayasa Hükümleri ve Yüksek Mahkemelerin Kararları Çerçevesinde Af, Şartlı Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Yasal Düzenlemelerin Yasaklanmış Haklar Üzerindeki Etkileri”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 18,2001, s.214.

¹⁰⁰ YSK’nın 7 Temmuz 1985 gün ve 18804 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan 25.5.1985 gün ve 313 sayılı kararı

¹⁰¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 23.11.1987 tarihli Esas: 1987/9-415 Karar: 1987/567 İtirazname: 137 kararı aktaran Kayıhan İçel, “Anayasa Hükümleri ve Yüksek Mahkemelerin Kararları Çerçevesinde Af, Şartlı Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Yasal Düzenlemelerin Yasaklanmış Haklar Üzerindeki Etkileri”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 18,2001, s.215

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda milletvekilliği seçilme yeterliliğine benzer memuriyete giriş şartları düzenlenmiş, bu düzenlemede de affa uğrasalar dahi belli suçlardan mahkûm olanların memur olmasını engelleyici düzenleme yapmıştır.

Danıştay'ın konuyla ilgili içtihadı YSK'nın ve Yargıtay'ın içtihadının aksi yönündedir. Danıştay¹⁰² mevzuatta sınırlı bir şekilde sayılan suçlardan biri olan dolandırıcılık suçundan mahkûm olmuş memura, yasaklanmış haklarının geri verilmesinin, devlet memuru olabilme şartlarını sağlamadığını; bu mahkûmiyetin affa uğramış bir mahkûmiyet olsa dahi süresiz hak yoksunluğu getirecek bir düzenleme olarak mevcut olduğunu, hatta bu mahkûmiyetin sicilden silinmesinin de durumu değiştirmeyeceğini ifade etmiştir¹⁰³. Danıştay, ilgili mevzuatta tahdidi olarak sayılmış suçlardan birinden mahkûmiyet kararı aldığı zaman, artık yasaklanmış hakları geri verilse dahi kişinin memur olamayacağını ifade etmektedir¹⁰⁴.

YSK Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na 23.02.2015 tarihinde bir yazı göndererek affa uğramış olsa bile milletvekili seçilmeye engel teşkil edecek suçlardan mahkûm olanların yasaklanmış hakların geri verilmesine dair karar almalarının milletvekili seçilme hakkını sağlayacağına dair içtihatlarını sıralamış, yasaklanmış hakların geri verilmesi talebinin reddi ya da yasaklanmış hakların geri verilmesine gerek olmadığına karar verilmesinin uygulamada ciddi hak kaybına neden olacağına işaret etmiş, bu görüşlerinin hukuk camiasına duyurulmasını teminen, yazının internet sayfasında yayınlanmasını talep etmiştir¹⁰⁵.

YSK seçilme hakkından ömür boyu mahrumiyet halinin yarattığı bireysel ve toplumsal sorunu memnu hakların iadesi kurumu ile aştığını kararlarında vurgulamıştır. YSK'nın siyasal alanı genişletici yorum, uygulama ve kararları ancak memnuniyet verici olarak görülebilir. Fakat anayasa koyucunun açık iradesi hilafına yorum, uygulama ve kararlar belki ilk bakışta siyasal alanı genişletici olarak değerlendirilse de uzun vadede hem hukuk sistemine hem de siyasal sisteme zarar vermektedir.

¹⁰² Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E:2007/2368, K: 2011/1214, KT: 17.11.2011, *Danıştay Dergisi*, sy. 130, 2012, s. 103-111.

¹⁰³ Seyit Rasim Doru, "Devlet Memurluğuna Alınma Şartlarından Biri Olarak Mahkûmiyet", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt. 73, Sayı 2, 2015, s.66-67.

¹⁰⁴ a.g.m., s. 67.

¹⁰⁵ <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/6848a2d4-7d6f-4ae0-a658-cbe7e40478bc.pdf> (erişim tarihi 09.08.2019)

YSK'dan beklenen tali kurucu iktidarın dikkatini bu hususa çekip, tali kurucu iktidarın bu konuda sarih iradesinin ortaya çıkmasını sağlamaya zorlamaktan ibarettir. YSK kararlarından doğrudan etkilenen tali kurucu iktidarın bu konuyla ilgili iradesini açıkça ortaya koymaması da şaşırtıcıdır. Çünkü yukarıda ifade edildiği gibi YSK birçok konuda yerleşmiş içtihadını kanuni bir değişiklik gibi zorlayıcı bir sebep olmadan değiştirmiştir. Yasaklanmış hakların iadesi özelinde de bu durum açıkça gözükmemektedir. Gerçekten de YSK ilk başta affa uğramış olsa bile milletvekili seçilmeye engel teşkil edecek suçlardan mahkûm olanların yasaklanmış hakların geri verilmesine dair karar almalarının milletvekili seçilme hakkını sağlamayacağını içtihat etmişken, yaklaşık yirmi beş yıl sonra bu içtihadını değiştirmiş affa uğramış olsa bile milletvekili seçilmeye engel teşkil edecek suçlardan mahkûm olanların yasaklanmış hakların geri verilmesine dair karar almalarının milletvekili seçilme hakkını sağlayacağını içtihat etmiştir. YSK'nın içtihadını tekrar değiştirip affa uğramış olsa bile milletvekili seçilmeye engel teşkil edecek suçlardan mahkûm olanların yasaklanmış hakların geri verilmesine dair karar almalarının milletvekili seçilme hakkını sağlamayacağına karar vermeyeceğinin hiçbir garantisi yoktur.

Bu konu esas itibariyle 2011 yılında yapılan milletvekili genel seçimlerinde kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Çoğunluğu Halkların Demokratik Partisi ve Barış ve Demokrasi Partisi tarafından desteklenen bağımsız milletvekili adaylarının adaylıkları seçilmeye engel mahkûmiyetleri olduğu ve milletvekili adaylarının başvuru tarihi itibariyle memnu hakların iadesine ilişkin bir karar ibraz etmediklerinden YSK tarafından 17 Nisan 2011 tarihinde iptal edilmiştir¹⁰⁶. YSK'nın konuyla ilgili karar almasından kısa bir süre önce Anayasa Mahkemesi Adli Sicil Kanunu ile ilgili verdiği iptal kararında¹⁰⁷ bu hususları özellikle vurgulamasının YSK bu kararı almasında önemi olduğu düşünülebilir.

Kamuoyunun hiç beklemediği bu karar üzerine özellikle Doğu ve Güneydoğu illerinde birçok yasadışı protesto gösterileri düzenlenmiş, bu gösterilerde birçok güvenlik görevlisi yaralanmış, bir göstericide hayatını kaybetmiştir¹⁰⁸. Milletvekili adaylıkları iptal

¹⁰⁶ YSK'nın 17.04.2011 tarih ve 400 sayılı kararı

¹⁰⁷ Anayasa Mahkemesininin 14.04.2011 gün ve 27905 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 20.01.2011 tarih ve 2008/44 Esas, 2011 K. sayılı kararı

¹⁰⁸ <https://www.cnnturk.com/2011/turkiye/04/20/veto.krizi.dogu.ve.guneydoguyu.karistirdi/614001.0/index.html> (erişim tarihi 07.09.2019)

edilenlerin itiraz süresi içinde verdikleri yeni yargı kararlarının yeniden incelemesi yapıldıktan sonra, bu belgeler ışığında 21.04.2011 tarihinde YSK tarafından yapılan toplantıda, milletvekili adayı olmaya engel durumlarının bulunmadığına karar vermiştir¹⁰⁹.

YSK'nın kararının ardından karara muhatap bağımsız adayları destekleyen siyasi parti başta olmak üzere siyasi partilerin tamamına yakını ve Cumhurbaşkanı YSK'ya ve kararını farklı tonlarda eleştirmiştir¹¹⁰.

YSK'nın bu siyasi tepkiler ve kamuoyu tepkileri ardından geri adım attığı düşünülebilir. Seçim yönetim ve denetiminin yasama ve yürütme dışındaki bağımsız kurullara verilmesinin en önemli nedeni dış etkenlerden etkilenmeyeceği varsayımı olduğu göz önünde bulundurulduğunda durumunun hassasiyeti daha açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Eğer YSK dış etkenlerden etkilenmemiş ise diğer bir sorun ortaya çıkmaktadır. YSK bağımsız adayların adaylıklarının iptal edilmemesinin böyle ciddi sonuçlar doğuracağını öngörememiş olması, bu sonuçlar gerçekleşikten sonra da bundan geri adım atması, süreç yönetimi anlamındaki başarısı açısından kayda değer bir örnektir.

3.3. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN TALEPLERİNE GENEL YAKLAŞIMI

Karşılaştırmalı hukuk verileri incelendiğinde Kosta Rika ve Uruguay örneklerinde seçim kurullarına seçim kanunu önerisi hazırlama görevi verdiği görülmektedir¹¹¹. Ülkemizde YSK'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne seçim kanunu önerme yetkisi veren bir yasa hükmü bulunmamaktadır. Buna rağmen YSK'nın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmekte olan kanun teklifleri ile ilgili görüşlerini yazılı veya sözlü olarak bildirmesini engelleyen bir durum söz konusu değildir. Hatta Türkiye Büyük

¹⁰⁹ YSK'nın 21.04.2011 tarihli basın açıklaması

¹¹⁰ 2011 seçimlerinde bağımsız adayların adaylıklarının iptal edilmesi en çok Adalet ve Kalkınma Partisi'nin lehine sonuç doğurması muhtemeldi. Buna rağmen Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkan Yardımcısı Haluk İpek de YSK'ya ve kararını açık bir şekilde eleştirilmiştir. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/04/21/son-sozu-beklenen-ysk-umut-verdi> (erişim tarihi 19.12.2019)

¹¹¹ Gönenç, *Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s.61

Millet Meclisi'nde görüşülmekte olan bir kanun teklifi olmasa dahi görüşlerini karar alıcılara ulaştırmasını engelleyen bir durum da söz konusu değildir.

Bazı durumlarda yüksek yargı organları kendi görev alanları ile ilgili reform taleplerini kamuoyu ile paylaşmaktadır. Örneğin 2004 yılında Anayasa Mahkemesi'nin kendi görev alanıyla ilgili ortaya koyduğu öneri hükümete, Ana muhalefet Partisi Genel Başkanına ve basına dağıtılmış¹¹², hatta dönemin Anayasa Mahkemesi Başkanı Mustafa Bumin, 2 Nisan 2004 tarihli mektubuyla Anayasa Mahkemesi tarafından hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan anayasa değişikliği taslağında öngörülen reform konusunda Venedik Komisyonu'nu Anayasa Mahkemesi'ne yardımcı olmaya davet etmiştir¹¹³.

Uygulamada da kanun tekliflerinin TBMM komisyonlarının sorumluluğunda oluşturan alt komisyonlarda kanun teklifi ile ilgili kurumlardan görüş isteme ve temsilci bulundurma gibi teamüllerin olduğu bilinmektedir.

Bir dönem için YSK ile Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında bir yetki çatışması ve çekişmesi olduğunu doğrular nitelikte gelişmelerin yaşandığı düşünülebilir. Bahattin ŞEKER'in milletvekilliğinin askerlik yükümlülüğünü yerine getirmemiş sayılması sebebiyle düşürülmesi konusu bu konuda örnek teşkil edebilir. Bahattin ŞEKER Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'nin aleyhinde verdiği karardan sonra milletvekilliğinden istifa etmiş fakat istifası TBMM Genel Kurulunda kabul edilmemiştir. İstifasının TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmemesinden saatler sonra YSK Bahattin ŞEKER'in milletvekilli seçim tutanağını tam kanunsuzluk gerekçesiyle iptal etmiştir. Bu olayda aslında YSK ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üstü örtülü bir yetki savaşının yaşandığını görmek mümkündür¹¹⁴. Zira, özellikle Fehmi Işıklar olayından sonra, oldukça prestij kaybeden YSK'ya karşı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin direnmesi anlamına gelmektedir¹¹⁵ fakat son dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin YSK'nın taleplerine duyarlı olduğu söylenebilir. Gerçekten de seçim propaganda araçlarının çeşitlenmesi ile seçim irtibat bürolarının yasal dayanağı olmamasına rağmen uygulamada

¹¹² Haşim Kılıç, "Türk Anayasa Mahkemesi'nin Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Öneri", *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 21, 2004, s.80

¹¹³ T.B.M.M. Araştırma Merkezi, a.g.e., s.3.

¹¹⁴ Didem Yılmaz, a.g.e., s. 295

¹¹⁵ a.g.e., s.295.

sıklıkla karşılaşılan bir durum haline gelmeye başladığı görülmüştür. 2010 yılında 298 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına dair kanunun görüşmeleri esnasında TBMM Anayasa Komisyonu tarafından YSK'dan görüş istendiği, bu raporda da seçim irtibat bürolarının yasal zemine kavuşturulması gerektiğine dair görüş sunulduğu ve bu görüşe istinaden de kanun metninde bu hususun düzenlendiği anlaşılmaktadır¹¹⁶.

3.4. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN HUKUKA AYKIRI UYGULAMALARINA TEPKİSİZLİĞİNİN KISMEN SONA ERMESİ

YSK'nın kanuna aykırı uygulamalarına sessiz kalmayı tercih eden TBMM 2018 yılında bu tepkisizliğine son vermeyi tercih etmiştir.

Yasa koyucu yaklaşık on beş yıl boyunca (1993-2018) YSK'nın sandık seçmen sayısı belirlemesine dair kanuna aykırı uygulamasına tepki göstermemiştir. 13.03.2018 tarih ve 7102 sayılı Kanunla 298 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak sandık bölgesinde 300 seçmen olacağına dair hüküm kaldırılmış ve YSK'ya “seçim türüne göre sandık bölgesi seçmen sayısını belirlemek” görev ve yetkisi verilmiştir.

PKK terör örgütü, Doğu ve Güneydoğu illerimizde, özellikle kırsal kesimlerde, vatandaşlarımızın iradesine ipotek koymak amacıyla seçim günlerinde yoğun bir baskı çabasında olduğu bilinmektedir. Hiç şüphesiz vatandaşların oylarını en rahat ve en kolay bir şekilde yerleşim yerine en yakın yerde kullanması esas olup bununla ilgili her türlü pozitif yükümlülük kamu otoritesindedir fakat işin doğası gereği seçmen sayısının sınırlı olduğu kırsal kesimlerde en yakın sandıkta oy kullanmak bazı durumlarda seçmen üzerinde başlı başına bir baskı oluşturma potansiyelini haizdir. Bu çerçevede dönemsel olarak sandık yerlerinin seçim bölgesi dışına çıkartılması bir teknik zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Temmuz 2015'den başlayarak, PKK terör örgütü, güvenlik güçlerinin hareket kabiliyetinin engellenmek amacıyla Cizre, Silopi, Sur, İdil, Nusaybin ilçeleri başta olmak

¹¹⁶ T.B.M.M. 23. Dönem 4. Yasama Yılı Anayasa Komisyonu Raporu (2/636, 2/123, 2/200, 2/288, 2/304, 2/342, 2/364, 2/474, 2/596) sayfa 52,77

üzere Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yerleşim yerlerinde hendek ve barikatlar oluşturulmuş; halkın güvenliğine kast edilmiş ve yaşam standartları kötüleştirilmiştir¹¹⁷. Bu durumun sonlandırılması amacıyla operasyonların ilgili il ve ilçe merkezlerinde de yapılmaya başlanmasıyla valiler ve kaymakamlar, vatandaşların can güvenliğini sağlamak için sokağa çıkma yasağı ve güvenlik bölgeleri ilan etme yoluna dahi gitmişlerdir¹¹⁸. 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan 26. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinde seçmen iradesinin sağlıklı bir şekilde oya dönüştürülmesini sağlamak amacıyla Doğu ve Güneydoğu bölgesinde bazı ilçe seçim kurulları tarafından YSK'dan riskli bölgelerdeki bazı sandık yerlerinin seçim bölgesi dışına çıkartılması hususunda görüş talep edilmiştir. YSK bu talepleri seçim mevzuatında bu talebe cevaz verecek bir düzenleme olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir¹¹⁹.

YSK'nın son derece haklı ve yerinde olan bu talepleri reddetmesi hiç şüphesiz eleştirilebilir. Fakat YSK'nın sandık yerlerinin seçim bölgesi dışına çıkartılmasına cevaz veren bir düzenleme olmadığı yönündeki gerekçesi en az talepler kadar değerlidir. Aksi takdirde YSK fonksiyon gaspı yaparak yasama yetkisini kullanmış olacaktır. Yasama organından beklenen yeni gelişen bu güvenlik paradigmasına cevap verecek bir düzenleme yaparak, sandık yerlerinin seçim bölgesi dışına çıkartılmasına hangi şartlarda ve nasıl karar verileceğine dair düzenleme yapmasıdır.

Bunun üzerine 2018 yılında 7102 sayılı Kanunla 298 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak YSK'ya seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesine ve bu hususların ilanına karar verme yetkisi verilmiştir. Nitekim kanun

¹¹⁷ Uluslararası Af Örgütü'nün (Amnesty International) 6 Aralık 2016 Tarihli Ve "Yerinden Edilenler Ve Mülksüzleştirilenler: Sur Sakinlerinin Evlerine Dönme Hakkı" Başlıklı Raporuna İlişkin İçişleri Bakanlığının 23.01.2017 tarihli Basın Açıklaması 4. ve 7. madde <https://www.icisleri.gov.tr/uluslararasi-af-orgutunun-raporuna-iliskin-basin-aciklamasi> (erişim tarihi 14.12.2019)

¹¹⁸ Fatih Kırışık, Muhammed Durdu, "Vali ve Kaymakamların Sokağa Çıkma Yasağı ve Güvenlik Bölgesi İlan Etmesi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 47, 2016, s.168

¹¹⁹ YSK'nın 03/10/2015 tarih ve 1819 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1821 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1822 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1823 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1824 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1825 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1826 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1827 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1828 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1829 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1830 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1831 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1833 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1834 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1835 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1836 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1837 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1838 sayılı kararı, 03/10/2015 tarih ve 1839 sayılı kararı, 05/10/2015 tarih ve 1854 sayılı kararı, 05/10/2015 tarih ve 1855 sayılı kararı, 05/10/2015 tarih ve 1856 sayılı kararı, 05/10/2015 tarih ve 1857 sayılı kararı, 05/10/2015 tarih ve 1858 sayılı kararı, 05/10/2015 tarih ve 1859 sayılı kararı, 05/10/2015 tarih ve 1860 sayılı kararı, 06/10/2015 tarih ve 1877 sayılı kararı, 15/10/2015 tarih ve 1967 sayılı kararı, 15/10/2015 tarih ve 1968 sayılı kararı,

teklifinin gerekçesinde de bu durumlara ilişkin kanunda bir düzenleme yer almadığı açıkça ifade edilmiştir¹²⁰.

Kanun'daki düzenlemeye dayanarak YSK 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleşen milletvekili genel seçimleri ve Cumhurbaşkanı seçimi için sandıkların taşınması konusunda valiliklerden gelen talepleri değerlendirmiş, 19 ilin bazı bölgelerinde sandıkların taşınması kararı vermiştir¹²¹. Bu düzenlemenin iptali amacıyla 129 milletvekili tarafından Anayasa Mahkemesi'ne açılan iptal davasına ilişkin kararda¹²² sandıkların taşınmasının, sandık ve seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesinin seçim güvenliğinin sağlanması bakımından elverişli bir araç olduğu işaret edilmiştir.

16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen anayasa değişikliği halkoylaması sırasında en çok tartışılan konu hiç şüphesiz, oylamanın devamı sırasında ilçe seçim kurullarından bazı sandıklarda sandık kurulu mührü bulunmayan oy pusulası ile oy kullanıldığı bilgisinin YSK'ya şifahi olarak ulaşması üzerine, YSK tarafından gönderildiğinden şüphe bulunmayan hallerde, sandık kurullarının hata veya ihmali sonucu mühürlenmeyen oy zarfı ve oy pusulası ile kullanılan oyların geçerli kabul edilmesi gerektiğine dair alınan karar olmuştur¹²³.

Bu tartışmanın en önemli sebebi 298 sayılı Kanununun 98. maddesinde 'üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü bulunmayan zarfların geçersiz sayılacağı, 101. maddesinde arkasında sandık kurulu mührü bulunmayan oyların geçersiz sayılacağına dair açık hükümlerdir.

Kararın yerindeliği ve hukukiliği çalışmanın kapsamı dışındadır. Ama kanunun açık hükümlerine rağmen YSK'nın yerleşmiş uygulamasının bu yönde olduğuna, uzun yıllardır istikrarlı olarak sandık kurullarının hata veya ihmali sonucu mühürlenmeyen oy

¹²⁰ T.B.M.M., 298 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/2137) ve Anayasa Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, T.B.M.M. Yasama Dönemi 26 Yasama Yılı 3 Sıra Sayısı: 534 s. 15

¹²¹ Cem Duran Uzun, "Seçim Güvenliği ve Sandıkların Birleştirilmesi", *Seta Perspektif*, Sayı:198, 2018, s.4

¹²² Anayasa Mahkemesinin 6/6/2018 tarih ve 30443 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 31/5/2018 tarihli Esas Sayısı: 2018/69 Karar Sayısı: 2018/47 kararı

¹²³ YSK'nın 16 Nisan 2017 tarih ve 560 sayılı kararı

zarfi ve oy pusulası ile kullanılan oyların geçerli saydığına işaret etmek gerekir¹²⁴. YSK geçmiş yıllarda bu yöndeki kararlara bakıldığında, uyuşmazlığın önce sandık kuruluna, sonra ilçe ve il seçim kuruluna intikal ettiği, buradan da YSK'nın önüne geldiği görülmektedir. YSK'nın 2017 yılındaki kararının tek farkı ilk defa bir seçimin devam ederken somut bir uyuşmazlık olmadan bu yönde bir karar alınmış olmasıdır.

YSK'nın içtihatlarından görüldüğü üzere bu sorun hemen hemen her seçimde uyuşmazlık olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum ilçe seçim kurullarının ve sandık kurullarının seçimlerin yönetimi anlamındaki kurumsal sorunlarına işaret etmek için oldukça değerlidir.

2017 yılında konunun kamuoyu gündeminde yer almasının nedenleri halkoylamasının çok ciddi siyasi sonuçları olması, sandık kurullarının hata veya ihmali sonucu mühürlenmeyen oy zarfı ve oy pusulası ile kullanılan oyların sayısının bilinmemesi, seçim sonuçlarının birbirine yakın olmasıdır. 2017 yılına kadar bu konuya YSK idari bir takım tedbirler ile çözüm üretmeliydi. Eğer YSK bu şekilde sonuca ulaşamıyorsa yasa koyucu buna çözüm üretmeliydi.

2018 yılında 7102 sayılı Kanunla 298 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak üzerinde sandık kurulu mührü bulunmamasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti YSK filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulu mührü bulunan zarflar geçerli sayılacağı, yetkili seçim kurulları tarafından gönderilen ve Türkiye Cumhuriyeti YSK filigranı bulunan oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması halinde oy pusulasının geçersiz olmayacağı açıkça kanuni düzenlemeye kavuşturulmuştur.

4. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN KARARLARININ

YAYINLANMAMASINDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR

YSK kararlarının yayımlanması birkaç açıdan oldukça önemlidir. Birinci olarak seçimlerin dürüstlüğü seçim sürecinin şeffaflığı ile doğru orantılıdır. Bu çerçevede seçim

¹²⁴ YSK'nın 02.04.1994 tarih ve Karar No:334 İtiraz No:262 sayılı kararı, YSK'nın 08.04.1994 tarih ve Karar No:680 İtiraz No:605 sayılı kararı, YSK'nın 01.04.1984 tarih ve Karar No:272 İtiraz No:108 sayılı kararı, YSK'nın 03.04.2004 tarih ve Karar No:935 sayılı kararı, YSK'nın 02.05.1999 tarih ve Karar No:1114 İtiraz No:831 sayılı kararı, YSK'nın 19.04.1999 tarih ve Karar No:489 sayılı kararı,

sürecinin şeffaf bir düzlemde ilerlemesi için bu sürecin yöneticisi ve deneticisi olan YSK'nın kararlarının eksiksiz bir şekilde yayımlanması oldukça önemlidir.

İkinci olarak YSK seçim hukukunda nihai karar mercii olması hasebiyle seçim hukukunun uygulaması konusunda içtihat oluşturma görev ve yetkisi de YSK'nındır. YSK kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi dâhil hiçbir mercie başvurma imkânı olmadığı da göz önünde bulundurulduğunda, bu içtihatlardan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenecekler açısından yadsınamaz bir önemi haiz olduğu açıktır.

Üçüncü olarak YSK kararları seçim hukuku açısından en önemli kaynaklardan biridir. Bu kararların yayımlanması ile seçim hukuku alanındaki akademik çalışmaların nitelik ve niceliğinin artması sağlanacaktır.

4.1. YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARININ YAYIMI İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

298 sayılı Kanunun 13.maddesine göre YSK'nın nihai kararları ile prensip kararları Resmi Gazete'de, en kısa zamanda yayımlanır. Bu hüküm bir değişikliğe uğramadan 1961 yılından 2017 yılına kadar gelmiştir.

2017 yılında YSK ile ilgili hükümlerin 298 sayılı Kanundan 7062 sayılı Kanuna taşınması esnasında YSK kararlarının yayımı ile hükümler de aynı şekilde yeni kanuna taşınmıştır. 7062 sayılı Kanunun 5.maddesine göre YSK'nın prensip kararları on beş gün içerisinde Resmî Gazete'de yayımlanır; seçime ilişkin diğer kararları ise YSK'nın resmî internet sitesinde yayımlanır.

4.2. YÜKSEK SEÇİM KURULUNUN KARAR TÜRLERİ

Mevcut hükümler ışığında birkaç kavramı tanımlamak ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Nihai karar, prensip kararı ve seçime ilişkin diğer kararlar.

4.2.1.Prensip (İlke) Kararlar

Seçim mevzuatında bu kararlar bazı yerlerde “prensip” bazı yerlerde “ilke” olarak ifade edilmişken, YSK bu kararları “ilke” kararlar olarak adlandırmayı tercih etmiştir.

Seçim mevzuatında YSK’nın alacağı prensip kararların tanımı yapılmadığı gibi hangi hallerde alınacağı da belirtilmemiştir. Buna rağmen seçim mevzuatında YSK’nın hangi seçimlerle ilgili prensip kararları almaya yetkili olduğu ifade edilmiştir.

3376 sayılı Anayasa Değişikliklerinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanunun 3. maddesinin 2. fıkrasına göre anayasa değişikliklerinin halkoyuna sunulması, 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanununun 42. maddesinin 2. fıkrası hükmü ile milletvekili seçimlerinin, 6271 sayılı Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu’nun 2. maddesinin 6. fıkrası hükmüncü Cumhurbaşkanı seçimlerinin sağlıklı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla ve 7062 sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin konular ile görev, yetki ve sorumluluk alanına giren hususlarda YSK gerekli prensip kararları almaya yetkilidir.

YSK’nın prensip kararları Anayasa Mahkemesi’nin pilot kararları gibi tanımlanmış olsaydı daha sağlıklı sonuçlar ortaya çıkabilirdi. Gerçekten de Anayasa Mahkemesi İçtüzüğüne¹²⁵ göre resen, Adalet Bakanlığı’nın ya da başvuruçunun istemi üzerine başlatılan, yapısal bir sorundan kaynaklanan ve başka başvurulara da yol açtığını tespit edilen ya da bu yeni başvurulara yol açacağını öngörülen, Anayasa Mahkemesi tarafından belirlenen ilkeler çerçevesinde idari mercilerce çerçevesinde çözümlenen; çözümlenmediği takdirde Anayasa Mahkemesi tarafından topluca görülerek karara bağlanan kararlara pilot karar denir.

Nitekim Anayasa Mahkemesi pilot karar olarak değerlendirdiği kararlarda ¹²⁶ kararın başlığına pilot karar ifadesini belirttiği gibi, kararın gerekçesinde neden pilot karar usulüne başvurulduğunu açıklamakta, kararın hüküm bölümünde de pilot karar usulünü ilan etmektedir. Fakat YSK ilke kararları ile ilgili böyle bir usul de işletmemektedir.

¹²⁵ 12.07.2012 tarih ve 28351 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 75. maddesi

¹²⁶ Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu kararı (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30.5.2019)

Doktrinde prensip kararlar Kanunun uygulanmasında açıklık bulunmayan hallerde veya seçmenleri ya da siyasi partileri doğrudan ilgilendiren durumlarda YSK'nın bilgilendirme amaçlı kararları olarak tanımlanmıştır¹²⁷.

YSK'nın prensip karardan ne anladığı ise ancak onun hangi kararları prensip karar olarak kabul ettiğinden anlaşılabilir. Birinci olarak YSK ilke kararlara bu başlığı vermemekte, fakat daha sonraki bazı kararlarda bu kararlara ilke karar olarak atıf yapmaktadır. Fakat ilke kararı olarak atıf yapılan kararlarda da bu kararların ilke karar olduğuna dair bir bilgi yer almamaktadır¹²⁸.

İkinci olarak ise YSK'nın internet sitesinde 1998-2008 tarihlerini kapsayan 787 ilke (prensip) kararı bulunmaktadır. Bu kararların konu bakımından dağılımına ve içerikleri açısından bir değerlendirme yapıldığında ilke kararların ne olduğu konusunda bir kanaat oluşmakla beraber, kısmi bir tanımlama yapmaya olanak sağlayacak düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

İlke kararların yaklaşık beşte biri seçilme yeterliliğine ilişkindir. Seçilme yeterlilikleri gerek 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nun da gerek se de 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetleri seçimi hakkında kanunda açıkça sıralanmıştır fakat seçilme yeterlilikleri farklı hukuki alanları düzenleyen farklı mevzuatlardan kaynaklanmaları ve bu mevzuatlardaki değişikliklerin farklı hukuki sonuçlar doğurması sebebiyle uygulamayı şekillendirecek içtihatların ortaya koyulması gereklidir. Örneğin vatandaşlık şartı ile ilgili konularda milletlerarası özel hukuku, mahkûm olmama şartı ile ilgili konularda ceza hukuku ve ceza infaz hukuku, eğitim şartı ile ilgili idare hukuku, yaş ve kısıtlılık hali ile ilgili medeni hukuk argümanları seçim hukukuna etki etmektedir.

İlke kararların yaklaşık beşte biri ise siyasi parti, sendika ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının organ seçimleri ile ilgilidir. Bilindiği üzere anayasal hüküm gereği odalar ve borsalar, eczacılar odası, noterler odası, esnaf ve sanatkârlar odası, baro, tabip odası, diş hekimleri odası, veteriner odası, turist rehberleri odası,

¹²⁷ Didem Yılmaz, a.g.e., s. 172.

¹²⁸ 1961/31 (23.05.1961 tarih ve 10812 sayılı Resmi Gazete), 1961/13 (13.05.1961 tarih ve 10806 sayılı Resmi Gazete), 1966/196 (03.10.1966 tarih ve 12416 sayılı Resmi Gazete), 1967/16 (16.03.1967 tarih ve 12553 sayılı Resmi Gazete), 1969/278 (07.06.1969 tarih ve 13217 sayılı Resmi Gazete), 1970/117 (11.04.1970 tarih ve 13469 sayılı Resmi Gazete)

tohumcular birliği, sigortacılar birliği, serbest muhasebeci ve mali müşavirler odası, ziraat odası, mühendis ve mimarlar odası organ seçimleri de yargı gözetimi altında yapılmaktadır. Organ seçimleri ile ilgili hususlar ilgili kanunlarda (Örneğin 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, Sendikalar Kanunu, Noterlik Kanunu, Esnaf Ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu, Avukatlık Kanunu, Turist Rehberliği Meslek Kanunu, Tohumculuk Kanunu, Sigortacılık Kanunu) düzenlenmekte, bu düzenlemeler sınırlı olduğundan ve düzenleme olmayan hallerde Medeni Kanun ve Dernekler Kanunu'na atıf yapıldığından seçilme yeterliliği ile benzer sonuçlar doğurmaktadır. Bunun yanında siyasi parti, sendika ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu organ seçimleri ile ilgili tüm hususlar seçim kurullarının yetki alanına girmediğinden ve düzenlemeye bağlı uygulamaların siyasi parti, sendika ve kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarının iç hukukundan kaynaklandığından bu hususların çerçevesinin çizilmesi ihtiyacı ilke kararlarını ortaya çıkarmıştır.

Bu çerçevede YSK'nın ilke kararı olarak değerlendirdiği kararların yaklaşık yarısı diğer hukuk dalları ile seçim hukuku ilişkisinden kaynaklı hususların yorumu olduğü görölmektedir.

Geri kalan ilke kararları ise genel itibariyle seçim hukuku ile doğrudan bağlantılı hususlar olduğü görölmektedir. Bir tanımlama sağlamak amacıyla bu kararların iki nokta ortaklaştırılabilir.

Birinci grup kararlar kanunda açıkça yazılı olan bazı hususlarla ilgili YSK'nın uygulamasını vurgulayan, bunu genişletme veya istisna tanıma yönünde eğiliminin olmadığını işaret eden ilke kararlardır. Örneğin süre aşımının hak kaybı oluşturması, kesin olan alt kurul kararlarının tam kanunsuzluk hali dışında kaldırılmaması, soyut iddiaların değerlendirilememesi gibi.

İkinci grup kararlar ise siyasi ve teknolojik gelişmelerle ilintili olarak kanunun uygulamasına şekil vermek amacıyla verilmiştir.

Bu çerçevede kanunun açık hükümleri ile ilgili uygulamalarını vurgulamak, siyasi ve teknolojik gelişmelerle ilintili olarak kanunun uygulamalarına şekil vermek ve seçim hukukunun diğer hukuk dalları ile etkileşimiyle ortaya çıkan içtihat boşluğunu doldurma amacına matuf kararlar ilke (prensi) karar olarak ifade edilebilir.

Tablo 8- YSK İlke Kararlarının Konu Bakımından Dağılımı

1	Seçilme yeterliliği	174
	a) Mahkûmiyet	90
	b) Eğitim	18
	c) İkamet	11
	d) Yaş	11
	e) Vatandaşlık	3
	f) Kısıtlılık	2
	g) Diğer hususlar	34
2	Siyasi parti - Sendika- Kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu organ seçimleri	157
	a) Kamu Kurumu niteliğinde meslek kuruluşu	75
	b) Siyasi parti	63
	c) Sendika	8
	d) Diğer hususlar	11
3	Genel ve yerel seçimler için adaylık ve istifa	47
4	Propaganda	40
5	Seçmen kütükleri	39
6	Köy ve mahalle seçimleri	39
7	İl -ilçe- sandık kurulları	35
8	Dış kurumlardan bilgi talebi	32
9	Oy pusulası	22
10	Seçim iptali ve seçim birleştirme	27
11	Belediye meclisi	22
12	Oy kullanma	20
13	Kesin olan alt derece kurul kararlarının incelemeliği	19
14	Diğer	17
15	Soyut iddiaların değerlendirilmezliği	16
16	Alt kurullar atlanarak YSK'ya başvurulamazlığı	14
17	YSK kararlarının kesinliği	13
18	Plebist	11
19	Kurullara başvuruda süre aşımı hak düşürücü unsurdur	11
20	Teşkilatlanma şartları	8
21	YSK'nın seçim kurulları dışındakilere görüş bildirmeyeceği	6
22	İtiraza yetkili olanlar	5

Kaynak: YSK kararlarından derlenmiştir.

4.2.2.Nihai Kararlar ve Seçime İlişkin Diğer Kararlar

Nihai karar kendisine karşı itiraz, istinaf veya temyiz gibi olağan başvuru yolları bulunmayan veya başvuru yolları olağan usuller bakımından tamamıyla tüketilmiş hüküm demektir¹²⁹.

¹²⁹ Kemal Gözler, "Res Iudicata'nın Türkçesi Üzerine", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 56, Sayı 2, 2007, s.45-61.

Anayasanın 79. ve 298 sayılı Kanununun 111. ve 132. maddelerine göre, YSK kararları kesindir.

YSK nihai kararın, o kararın artık ne karar veren yargı yeri ve ne de bir başka yargı mercii tarafından her ne sebeple olursa olsun incelenmesine hukuki olanak bulunmayan karar olduğunu kararlarında vurgulamış, kendi kararlarının da bu çerçevede olduğunu istikrarlı olarak işaret etmiştir¹³⁰.

Yukarıda görüldüğü üzere 298 sayılı Kanunda prensip ve nihai kararlara işaret edilmişken, 7062 sayılı Kanunda prensip karar ve seçime ilişkin diğer kararlardan bahsedilmiştir.

Bu tanımlamalar ışığında YSK'nın tüm kararlarını istisnasız bir şekilde (Resmi Gazete, internet sitesi vb.) yayımlaması gerektiği anlaşılmaktadır. 7062 sayılı Kanunun TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesi esnasında YSK'nın tüm kararları kendi resmi internet sitesinde yayınlanmasına yönelik talepler¹³¹ reddedilmiştir.

4.3. YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARININ YAYIMLANDIĞI KAYNAKLAR

YSK kararlarının ulaşılabileceği kaynaklar Resmi Gazete, YSK (İlke) Kararları Dergisi, YSK kurumsal web sitesi ve derleme kaynaklardır.

4.3.1. Resmi Gazete

YSK Başkanlığı tarafından yayımlanmak üzere Resmi Gazete'ye gönderilen kararlar Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır. Resmi Gazete'nin internet sitesi olan <https://www.resmigazete.gov.tr/>'de mevzuat bölümünde 1961 yılından itibaren Resmi Gazete'de yayımlanan tüm YSK kararlarına ulaşmak mümkündür. Bu çerçevede

¹³⁰ YSK'nın 16.10.1999 tarih ve Karar No: 2300 İtiraz No: 1590 sayılı kararı, YSK'nın 16.10.1999 tarih ve Karar No: 1925 İtiraz No: 1423 sayılı kararı, YSK'nın 03.06.2006 tarih ve Karar No: 225 sayılı kararı

¹³¹ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd_birlesim_baslangic?P4=23013&P5=H&PAGE1=1&PAGE2=71 (erişim tarihi 02.10.2019)

ulaşılabilen karar sayısı yaklaşık 4000 civarındadır. YSK'nın bazı yıllarda yaklaşık 5000 karar verdiği göz önünde bulundurulduğunda bu kaynağın yetersizliği ortaya çıkmaktadır.

4.3.2.YSK (İlke) Kararları Dergisi

YSK, kararlarını bir müddet YSK (İlke) Kararları Dergisi marifetiyle yayımlamıştır. Dergi 1961 Anayasası döneminde neredeyse her yıl düzenli olarak yayımlanmıştır. 1982 Anayasası döneminde ise 1985 yılından itibaren dergi tekrar yayımlanmaya başlanmış, fakat önceki dönemin aksine düzenli olarak değil iki ya da üç yıllık dönemleri kapsayacak şekilde ve gecikmeli olarak yayımlanmıştır. YSK (İlke) Kararları Dergisi son olarak 1995-1996-1997 yıllarını kapsayacak şekilde 1999 yılında yayımlanmıştır.

4.3.3.İnternet Sitesi

YSK internet sitesi <http://www.yzk.gov.tr/> 2006 yılında hizmete girmiştir¹³². YSK uygun gördüğü kararları 2009 yılından itibaren internet sitesinden yayımlamaya başlamıştır¹³³.

YSK kararlarını üç başlık altında yayımlamıştır. Birincisi kararlar, ikincisi ilke kararlar, üçüncüsü ise genelgelerdir.

Birinci olarak 2007-2019 tarihlerini kapsayan YSK'nın 813 kararı internet sitesinde yer almaktadır. Bu kararlar daha çok seçimlerin yönetilmesine ilişkin seçim mevzuatının uygulamasına şekil veren YSK kararlarıdır. Spesifik seçim uyuşmazlıklarına ilişkin kararların sayısı oldukça azdır. 2007-2019 yılları arasında YSK en az 21173 karar almıştır. Buna göre YSK kararlarının yayımlanma oranı yaklaşık %3,8 olduğu ifade edilebilir. Aşağıdaki tablodan açıkça görüleceği üzere YSK sadece Resmi Gazetede yayımladığı kararlarına internet sitesinde yer verdiği göz önünde bulundurulduğunda, internet sitesinin kaynak anlamında ciddi bir katkı sağladığını söylemek güçtür.

¹³² <http://www.anayasa.gen.tr/ysk-kararlar.htm> (erişim tarihi 07.12.2019)

¹³³ <http://www.anayasa.gen.tr/ysk-kararlar.htm> (erişim tarihi 07.12.2019)

İkinci olarak YSK'nın internet sitesinde 1998-2008 tarihlerini kapsayan 787 ilke (prensip) kararı bulunmaktadır. Bu hususla ilgili yukarıda ayrıntılı açıklama yapıldığından tekrar edilmeyecektir.

Üçüncü olarak 2004-2019 tarihlerini kapsayan 166 YSK genelgesi YSK'nın internet sitesinde yer almaktadır. Bu genelgelerin çok büyük çoğunluğu birinci bölümde yer alan 813 karar arasında yer almaktadır.

4.3.4. Derleme Kaynaklar

YSK üyelerinin veya bazı uygulayıcıların karar derlemesi niteliğindeki eserleri oldukça değerlidir. Daha önceden ifade edildiği üzere YSK kararlarının yaklaşık %10'u yayımlanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmalar şüphesiz bu eksikliğin giderilmesine yönelik önemli katkıda bulunmuşlardır. Zira bu kaynaklar marifetiyle YSK'nın yayımlanmayan birçok kararına ulaşma imkânı elde edilmiştir fakat kararların derlenmesinde, derlemeyi yapan kişilerin subjektif değerlendirmeleri ve genel itibariyle hukuk perspektifli kararların ön plana çıkartılması esas olduğu için, derlemeciler tarafından yayımlanmaya değer görülmeyen, ancak akademik çalışmaların nitelik ve niceliğini arttırması açısından önemli sayılabilecek bazı kararlar derleme dışında bırakılabilmektedir¹³⁴.

YSK'nın günümüz uygulamasına bakıldığında gerek 298 sayılı Kanunda gerekse de 7062 sayılı Kanunda YSK kararlarının yayımlanması zorunluluğu ile ilgili hükümler yer alsa da aşağıda görüldüğü üzere YSK kararlarının yaklaşık %10'u yayımlanmaktadır.

¹³⁴ Gönenç, *Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s. 15.

Tablo 9- YSK Kararlarının Yayınlanmasına İlişkin Veriler

Yıllar	YSK karar sayısı ¹³⁵	Sadece Resmi gazetede yayımlanan karar sayısı	www.ysk.gov.tr Yayınlanan karar sayısı	Toplam yayımlanan karar	Yayımlanmayan Karar sayısı	Yayımlanma oranı
2018	1134	2	132	134	1000	11
2017	880	1	65	66	814	7,5
2016	308	-	12	12	296	3,8
2015	2310	3	186	189	2121	8,8

Kaynak: YSK ve Resmi Gazete verilerinden derlenmiştir.

Bu alanda akademik çalışma yapanlar YSK kararlarına ulaşmakta zorluk yaşadıklarını¹³⁶ ifade etmişlerdir.

Seçim süreçlerinde ülkemize gelen uluslararası gözlem heyetleri de YSK seçim kurullarının şeffaflığını artırmak için, seçim yönetimi tarafından alınan tüm kararların ve yapılan düzenlemelerin, YSK'ya ait internet sayfasında yayınlanması da dâhil olmak üzere, kamu tarafından ulaşılabilir olmasının mevzuat uyarınca gerekli hale getirilmesini¹³⁷, şikâyet ve itiraz sürecindeki şeffaflığın geliştirilmesi için kamu şikâyetlerin her kademedede gerçekleşmesi, şikâyet kararlarının YSK web sitesi dâhil kamuoyuna açık olması hususunda kanunda hüküm bulunması tavsiye etmektedirler¹³⁸.

¹³⁵ YSK'nın karar sayısı Resmi Gazete'de veya www.ysk.gov.tr'de yayımlanan en son kararın numarasından tespit edilmiştir. Hiç şüphesiz bu karardan sonra bir takım karar alınmış ve Resmi Gazete'de veya www.ysk.gov.tr'de yayımlanmamış olabilir. Bu çerçevede bu başlık altındaki sayı asgari bir sayı olarak kabul edilebilir.

¹³⁶ Gönenç, *Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s.14

¹³⁷ AGİT DKİHB, *Türkiye Cumhuriyeti 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanı Seçimi Uluslararası Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu*, Varşova: 18 Kasım 2014,s.9.

¹³⁸ AGİT DKİHB, *Türkiye Cumhuriyeti 12 Haziran 2011 Milletvekili Seçimi Seçim Gözlem Misyonu Raporu*, Varşova: 31 Ekim 2011,s. 17.

5. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN TOPLANTI VE KARAR YETERSAYILARININ BELİRSİZLİĞİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Toplantı yetersayısı bir kurul veya heyetin bir toplantıyı usulüne uygun olarak gerçekleştirmesi için toplantının başlangıcı veya devamı esnasında toplantıya katılması gereken asgari üye sayısını ifade eder.

Karar yeter sayısı ise bir kurul veya heyetin bir toplantıda karar alabilmesi için gereken asgari üye sayısını ifade eder. Toplantı ve karar yeter sayıları bazen bir oranla ifade edileceği gibi (salt çoğunluk, üçte bir, dörtte üç vb.), bazen de sayı ile (on, yedi vb.) ifade edilmektedir.

YSK'nın toplantı yeter sayısı ve dolayısıyla karar yeter sayısı ile ilgili doktrinde bir uzlaşma olmadığı gibi, bu konuyla ilgili birbiriyle oldukça çelişen yaklaşımları da görmek mümkündür.

YSK'nın toplantı yeter sayısı 298 sayılı Kanunda, karar yeter sayısı 7062 sayılı Kanunda düzenlenmiştir. 2017 yılında yürürlüğe giren 7062 sayılı kanundan önce karar yeter sayısı 298 sayılı Kanunda düzenlenmiş olup her iki kanundaki düzenlemeler aynı içeriktedir.

Esasen karar yeter sayısı ile ilgili düzenlemelerde bir belirsizlik söz konusu değildir. Gerek 298 sayılı Kanunun 13. maddesinde (mülga) ve 113. maddesinde, gerekse de 7062 sayılı Kanunun beşinci maddesinde “kurulun kararlarını salt çoğunlukla vereceği, oyların eşitliği hâlinde Başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olacağı” açıkça belirtilmiştir.

Fakat toplantı yeter sayısı sağlıklı bir şekilde belirlenmediği takdirde karar yeter sayısı da doğru olarak tespit edilememektedir.

YSK'nın toplantı yeter sayısı 298 sayılı Kanunda düzenlenmiş olup bu konuyla ilgili 7062 sayılı Kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Mevzuattaki dağınık

hükümleri sistematik biçimde düzenlemek iddiasında olan bu kanunun¹³⁹, bu ihtiyaca cevap verdiğini söylemek güçtür¹⁴⁰.

298 sayılı Kanunun 113. maddesine göre “YSK, seçimin sonunda verilecek tutanaklara karşı yapılan itirazların incelenmesinde, tam sayısı ile toplanır. Diğer hususlarda kurulun mürettep adedinin çoğunluğu ile toplanabilir.”

Burada belirsizliği oluşturan iki husus bulunmaktadır. Birincisi YSK’nın üye tam sayısı sadece asil üyelerden oluşan yedi mi yoksa yedeklerin de dâhil olduğu on bir mi olduğudur. İkincisi ise üye tamsayısı ile mürettep adet aynı şeyleri mi yoksa farklı şeyleri mi ifade ediyor olduğudur. Eğer aynı anlamı ifade ediyorlarsa art arda iki fıkra da neden farklı ifadelere yer verildi? Eğer farklı anlamı ifade ediyorlarsa mürettep adet ile üye tam sayısı arasındaki fark nedir?

Mürettep adet ile ifade edilmek istenen nedir? Mürettep adet, herhangi bir meclisi veya heyeti oluşturan oy sahibi üyelerin, hazır olsun veya olmasın, hepsinin oluşturduğu sayıdır¹⁴¹. Gerçekten de YSK özelinde bakıldığında bu sayı yedidir. Mürettep adet kavramının geçtiği bazı kanunlar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 10- Mürettep Kavramının Geçtiği Kanunlar

KANUN NO	KANUN ADI	KABUL TARİHİ
3634	Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu	07.06.1939
4274	Köy Okulları ve Köy Enstitüleri Kanunu	19.06.1942
5442	İl İdaresi Kanunu	10.06.1949
4081	Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun	02.07.1941
5545	Milletvekilleri Seçim Kanunu	16.02.1950

İlk dört kanunda yer alan mürettep ifadesinden üye tamsayısı olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu kanundaki heyetlerde yedek üye olmadığından tam bir

¹³⁹ T.B.M.M., *T.B.M.M. 26. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılı 5050 sır sayılı Kanun Teklifi (2/1929) ve Anayasa Komisyonu Raporu*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, s. 25

¹⁴⁰ Levent Gönenç, “YSK Yasası Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu*, Aralık 2017, s. 2

¹⁴¹ Türk Hukuk Kurumu, “Türk Hukuk Lûgatı”, Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, 3. b., Ankara 1991, s. 257. den aktaran Deniz Polat Akgün “7062 Sayılı YSK’nın Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Üzerine Değerlendirmeler”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:9 Sayı:1, 2018, s. 376.

karşılaştırma yapma olanağı 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu'ndaki ifadeyle söz konusu olabilir.

Diğer yandan 298 sayılı Kanundan önce bu kanunun içeriği 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununda düzenlendiğinden ve 298 sayılı Kanun 5545 sayılı kanunu yürürlükten kaldırdığından bu çerçeveden daha sağlıklı bir karşılaştırma yapılabilir.

5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunun ilk halinde YSK altısı Yargıtay, beşi Danıştay Genel Kurullarının kendi üyeleri arasından gizli oyla seçilen on bir kişiden dördünün yedeğe ayrılacağı yer almaktaydı. Toplantı yeter sayısı ile ilgili özel bir düzenlemeye yer verilmemiş olup mürettep kelimesi kanunda yer almamaktadır.

17.02.1954 tarih ve 6272 sayılı yasa ile 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunundan köklü bir takım değişiklikler yapılmıştır. Buna göre YSK bir başkan, on asıl ve altı yedek üyeden teşekkül eder. Temyiz Mahkemesi Birinci Reisi YSK'nın Başkanıdır. Kurul üyeleri Temyiz Mahkemesi ve Devlet Şûrası Reis ve azaları arasından kendi umumi heyetlerince beşer asıl ve üçer yedek olmak üzere kur'a ile tesbit olunurlar. Aynı kanun ile "YSK'nın; bu kanunun 123 üncü maddesinin 3, 4 ve 5 inci bentlerindeki itirazları tetkik, ederek karara bağlayabilmesi için **adedi mürettebi olan 11 kişi** ile toplanması şarttır." hükmü getirilmiştir.

Zira 298 sayılı Kanununun 113.maddesinin gerekçesinde de yukarıdaki hükme şu şekilde atıf yapılmaktadır. "Bu maddede kurulların karar verme nisabı da gösterilmiştir. Ancak arz eylediği ehemmiyet bakımından YSK'nın seçim sonunda düzenlenen tutanaklara karşı yapılan itirazların incelenmesinde tam sayısı ile toplanarak salt çoklukla karar vermesi hususunda 5545 sayılı Kanunda yer alan hüküm muhafaza edilmiştir." ¹⁴².

Görüldüğü üzere kanun koyucu adedi mürettepten kastının sadece asıl üyeler olduğu oldukça açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

¹⁴² T.B.M.M., *T.B.M.M. Temsilciler Meclisi Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Tasarısına dair Seçim Kanunu Komisyonu Raporu*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Esas No:5/6, Karar No: 7, Sıra Sayısı 33, s. 16

5.1. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN 2006 YILINDAN ÖNCEKİ UYGULAMASI

YSK uygulamada asıl yedek ayrımını çok öncelerden kaldırmıştır. Anayasal hüküm gereği dört üye yedeğe ayrılrsa ve asılları gelmediği takdirde görev almaları gerekse de yedek üyelere asıl üyelere verilen görevlerin aynısı verilmekte, yedek üyeler de kurul müzakerelerine katılmakta, görüşlerini beyan etmekte, fakat oy kullanmamaktadırlar.

Bu uygulamanın anayasayla bağdaşmayan bir yönü olduğu söylenemez. Çünkü yedek üyeler bu uygulamada oy kullanmamaktadırlar. YSK yedek üyelerine bir nevi Yargıtay ve Danıştay tetkik hâkimlerine veya Anayasa Mahkemesi raportörlerine benzer bir pozisyon oluşturulduğu düşünülebilir. Bu husus YSK'nın yönlemsel bağımsızlığı ile de açıklanabilir. Nitekim 298 sayılı Kanununun 9.maddesine göre YSK seçim işleri ile ilgili bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteme hakkına sahiptir.

2012 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinde Anayasa Uzlaşma Komisyonu¹⁴³ anayasa görüşmeleri esnasında siyasi parti temsilcileri de uygulamanın bu yönde geliştiğini açıkça ifade etmişler ve eleştirmişlerdir.

1993 -2002 yılları arasında YSK üyeliği ve 1996- 2002 yılları arasında YSK Başkanvekilliği yapmış olan bir yüksek hâkim uygulamada YSK toplantılarının asıl ve yedek tüm üyelerin katılımıyla gerçekleştiğini; yedek üyelerin oy hakkı olmamakla birlikte, gündemdeki konular hakkında görüş beyan edebildiklerini; bunun dışında, eğer gündemdeki konu yedek üyenin uzmanlık alanına girmekseyse, bu durumda konuyu Kurul'a yedek üyenin sunduğunu ve oy kullandığını; yedek üyenin bu şekilde oy kullanması söz konusu olduğunda ise yedek üyenin geldiği yüksek mahkemeden gelen üyelere en kıdemsizinin oy kullanmadığını ifade etmiştir¹⁴⁴.

¹⁴³ T.B.M.M., 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları,2013,s.1281.

¹⁴⁴ Sabri Coşkun, *Seçim Hukuku*, Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2007, s. 102

5.2. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN 2006 YILINDAN SONRAKİ UYGULAMASI

Yukarıda ifade edilen uygulamanın anayasal hükümlerle çelişen bir yönü olduğunu söylemek oldukça güçtür. Fakat -belki iyiniyetli- bu uygulama anayasal hükümlerle doğrudan çelişen ve oldukça sıkıntılı sonuçlar doğurmaya müsait bir uygulamanın altyapısını oluşturmuştur. YSK doktrindeki azınlık görüşü kabul edip 29.06.2006 tarih ve 26213 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 227 sayılı kararından başlayarak tüm konularda yedek üyelerinde içinde bulunduğu on bir üye ile karar almaya başlamıştır. Nitekim 7062 sayılı Kanunun TBMM Anayasa Komisyonu görüşmelerine katılan YSK temsilcisi uygulamada tüm üyelerin oy kullandığını ifade etmiştir¹⁴⁵.

YSK yedek üyelerin oy kullanmasına yapılan bir itiraz sonucu verdiği kararda¹⁴⁶ toplantı nisabına ilişkin açık bir hüküm ve düzenleme bulunmadığını işaret edip kararlardaki demokratik meşruiyet ve geniş katılımlı müzakereye olanak tanımak amacıyla YSK'nın kendi çalışma yöntem ve esaslarını evrensel hukuk ilkelerine aykırı olmamak üzere teamül ve içtihatları ile oluşturduğunu belirterek on bir üye ile toplanmasının gerekçesini açıklamıştır.

5.3. YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN TOPLANTI VE KARAR YETERSAYILARININ BELİRSİZLİĞİNİN OLUŞTURMASI MUHTEMEL SORUN VE SONUÇLAR

Bu uygulamayla YSK anayasal ve yasal hükümleri açıkça çiğnemektedir. Fakat YSK'nın bu uygulaması çok ciddi siyasi sonuçları olabilecek sorunlar çıkartma potansiyelini haizdir. Önemli bir seçim bölgesinde veya ülkemizin genelinde seçimlerde bir takım yolsuzluklar olduğu iddiasıyla YSK'nın bir başvuru olduğunu varsayalım. YSK'nın asıl beş üyesinin seçimlerin tekrarlanmasına yönelik diğer üyelerin (iki asıl dört yedek) seçimlerin tekrarına gerek olmadığına yönelik oy kullanması halinde, başka bir

¹⁴⁵ T.B.M.M., T.B.M.M. 26. Dönem 3. Yasama yılı 505 sıra sayılı Kanun Teklifi (2/1929) ve Anayasa Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, s. 10

¹⁴⁶ 13.05.2019 tarih ve 2019/4399 sayılı YSK Kararı <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/05/20/ysk-yedek-uyeler-in-oy-kullanmasiyla-ilgili-itiraz-in-anayasa-ve-mevzuata-aykiri-olmadigina-hukmetti>(erişim tarihi 29.10.2019)

anlatımla, yedek üyelerin kullandıkları oylar YSK'nın kararını değiştirmesi durumunda, kaotik bir durumun oluşacağını çok rahatlıkla öngörülebilir.

Bu hususu güncel bir olay ile detaylandırmak gerekirse; 31 Mart 2019 tarihinde gerçekte Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimine ilişkin tutanağın iptaline yönelik olağanüstü itiraza ilişkin başvuru sonucunda YSK asil ve yedek üyelerin tamamıyla on bir kişi olarak toplanmış, yedi üyenin “kabul” dört üyenin “ret” oy sonucu 31 Mart 2019 tarihinde gerçekte İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminin yenilenmesine karar verilmiştir. Karara katılan dört yedek üyeden üçü “kabul” biri “ret” yönünde oy kullanmıştır¹⁴⁷. Bu çerçevede yedek üyeler toplantıya katılmasa idi karar dört “kabul” üç “ret” olarak ortaya çıkacak ve sonuç değişmeyecekti. Fakat yedek üyelerin tamamı “kabul” yönünde oy kullansa idi, yedek üyeler sonuca doğrudan etki etmiş olacaktı ve bu sonuç uzunca bir zaman tartışılmaya devam edilecekti. Nitekim YSK bu konuyla ilgili karar almadan önce yedek üyelerin oy kullanması ile ilgili kamuoyunda ciddi tartışmalar olmuştur.

Sonuç olarak YSK seçim sonuçlarına ilişkin tutanaklarla ilgili karar alırken yedi üye ile toplanıp dört üye ile, diğer tüm konularda dört üye ile toplanıp üç üye ile karar alabilecek iken uygulamanın asil ve yedek üyelerin tamamı olan on bir üye karar alması şeklinde gerçekte gerçekleşmiştir.

6. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN GÖREV SÜRELERİ İLE İLGİLİ SORUNLAR

YSK üyelerinin görev süresi ile ilgili anayasa koyucu herhangi bir düzenlemeye gitmemiş, bu konuyu yasa koyucunun takdir yetkisine bırakılmıştır. YSK ilk önce 1950 tarihli 5545 sayılı Kanunla kurulmuş ve üyelerin görev süresi dört yıl olarak

¹⁴⁷ YSK'nın web adresinde hangi üyenin asil hangi üyenin yedek olduğuna dair bilgi bulunmamaktadır. Yedek üyelerin kararları açık kaynaklardan elde edilmiştir. Kemal GÖKTAŞ “YSK'ya ilişkin altı iddia, altı gerçek” <http://www.diken.com.tr/yskya-iliskin-alti-iddia-alti-gercek/> (erişim tarihi 29.10.2019) , Bülent Tezcan “YSK kararının ardından” http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/1396582/YSK_kararinin_ardindan.html (erişim tarihi 29.10.2019)

belirlenmiştir. 1961 yılında 298 sayılı Kanunun kabul edilmesiyle dört yıllık görev süresi esası devam ettirilmiştir.

1987 yılında 298 sayılı Kanunda yapılan değişiklik ile YSK üyelerinin görev süresi dört yıldan altı yıla çıkarılmıştır. 2018 yılında kabul edilen 7062 sayılı Kanunda da YSK üyelerinin görev süresinin altı yıl olması uygulamasına devam edilmiştir.

6.1. UYGULAMADA YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN ORTALAMA GÖREV SÜRELERİ VE BUNLARIN SEBEPLERİ

1987 yılından günümüze kadar altmış dört yüksek yargıç YSK'da üye görev yapmıştır¹⁴⁸. 2020 yılı Ocak ayı itibariyle bunlardan dokuz üye görevine halen devam etmektedir. Geri kalan elli beş üyenin ortalama görev süresi 1361 gün olup, bu süre 3,7 yıla denk gelmektedir. YSK üyelerinin kanuni görev süresi altı yıl olmasına rağmen ortalama görev sürelerinin 3,7 yıl olması ciddi bir sorundur. Zira elli beş üyeden sadece on dördü altı yıllık görev süresini tamamlamış olup geri kalan kırk bir üye altı yıldan az görev yapmıştır. Kırk bir üyeden on sekizi ise iki yıldan az görev yapmıştır.

Bu sorunun en önemli sebeplerinden birisi zorunlu emeklilik yaşına yaklaşan yüksek yargıçların Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarınca YSK'ya üye olarak seçilmesi gösterilebilir. Örneğin altmış üç yaşındayken YSK üyesi seçilen yüksek yargıç üç yıl görev yaptıktan sonra yaş haddinden emekli olması sebebiyle, yerine seçilen yüksek yargıç da yasal zorunluluk gereği ancak üç yıl görevde kalabilmektedir. Bu durum seçim hukuku gibi tecrübe gerektiren bir hukuk dalında ciddi bir sorun teşkil etmektedir.

Diğer bir sebep ise YSK üyelerinin geldikleri kaynakta (Yargıtay ve Danıştay) daha yoğunluklu bir idari göreve (Daire Başkanı vb.)¹⁴⁹ seçilmeleri sebebiyle

¹⁴⁸ 1987 Yılından Günümüze YSK'da Görev Yapan Üyeler, <http://www.ysk.gov.tr/tr/yukse-secim-kurulu-uyeleri/1494>, (erişim tarihi 02.01.2019). Üyelerden on altısının özgeçmişleri YSK web sitesinde yer almadığından bunlar açık kaynaklardan temin edilmiştir. Bilindiği üzere YSK 1950 yılında kurulmuştur. Fakat 1950 -1987 yılları arasında görev yapan üyelerin isimleri dahi YSK'nın web sayfasında yer almamaktadır. Bu durum YSK'nın kurumsal hafızası geliştirme ihtiyacı açısından oldukça önemli bir göstergedir. 1962 yılında kurulan Anayasa Mahkemesinin web sayfasında kurulduğu günden bugüne kadar görev yapmış ve emekli olmuş 113 üyenin tamamının ayrıntılı özgeçmişleri bulunmaktadır.

¹⁴⁹ Yargıtay 12. Hukuk Dairesi Başkanlığına seçilen Oktay İzgiey'in YSK üyeliğinden istifasının kabulüne ilişkin YSK'nın 13.07.1999 tarih ve 1999/2019 tarihli kararı, Danıştay 10. Daire Başkanlığına seçilen Burhan Öç'ün YSK üyeliğinden istifasının kabulüne ilişkin YSK'nın 19.07.1999 tarih ve 1999/2045

görevlerinden istifa etmelerinin YSK tarafından kabul edilmesi olduğu söylenebilir. YSK sağlık sebebi dışında üyelikten istifa etme imkânının olmadığını içtihat etmesine rağmen bu tür durumda aksi yönde karar almaktadır.

6.2. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN GÖREV SÜRELERİNİ GEÇİCİ OLARAK DEĞİŞTİREN YASAL DÜZENLEMELER

Yukarıda ifade edildiği gibi YSK üyeleri altı yıllık bir süre için Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarınca seçilmektedirler. Sürekliliğin sağlanması amacıyla YSK'da üç yılda bir yenileme seçimleri yapılır. Üyelerinin yarısının yenilendiği periyoda yakın bir gelecekte herhangi bir seçim gerçekleşecek olması durumunda yasa koyucu geçici maddeler ekleyerek YSK üyelerinin görev süresini geçici olarak değiştirmektedirler.

YSK üyelerinin görev süresi ile anayasal bir düzenleme veya kısıtlama yer almadığından, bu konu kanuni düzenleme alanında kalmaktadır. 1979, 1987, 1997 ve 1999 yıllarında 298 sayılı Kanuna eklenen geçici maddelerle ve 2018 yılında 7062 sayılı Kanuna eklenen geçici maddeyle YSK üyelerinin görev süreleri değiştirilmiştir.

1979 yılında 2234 sayılı Kanunla ve 1987 yılında 3330 sayılı Kanunla 298 sayılı Kanuna eklenen geçici maddeler ile yapılan görev süresi değişiklikleri yenileme seçimlerinin bir düzene koyulması amacıyla matuf teknik düzenlemeler olarak değerlendirilebilir fakat bu iki düzenleme bundan sonra yapılacak üç düzenlemenin kapısını aralayıp emsal teşkil etmiştir. Nitekim 1997 yılında 4265 sayılı kanun ile 298 sayılı Kanuna geçici madde eklenerek YSK üyelerinin görev sürelerinin uzatılmasına ilişkin kanun teklifinin madde gerekçesinde emsal düzenleme olarak 1987 yılında 3330 sayılı Kanunla yapılan değişiklik gösterilmiştir.

Geçici Madde. Halde ve gelecekte yapılması düşünülen işlerin başarılmasına olumlu katkı sağlayacağı düşünüldüğünden kurul üyesi beş kişinin süresi bir defaya mahsus olarak bir sene uzatılmaktadır.

Emsal: 19.02.1987 tarih ve 3330 sayılı Kanun

tarihli kararı, Danıştay 1.Daire Başkanlığına seçilen Harun Çetintemel'in YSK üyeliğinden istifasının kabulüne ilişkin YSK'nın 08.09.1999 tarih ve 1999/2175 tarihli kararı, Sabri Coşkun, *Seçim Hukuku*, Ankara, Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2007, s. 102-103

2018 yılında 7062 sayılı Kanunda 7159 sayılı Kanunla yapılan değişikliğin gerekçesinde önceki düzenlemeler emsal gösterilmiştir.

TBMM, geçmiş dönemlerde de mevcut üyelerin bilgi ve tecrübesinden faydalanmak amacıyla benzeri düzenlemeleri yasalaştırmış olup, 1997 yılında 4265 sayılı Kanunla ve 1999 yılında 4448 sayılı Kanunla mevcut YSK üyelerinin görev süreleri uzatılmıştır.

1997, 1999 ve 2018 yılında yapılan değişikliklere dair üç kanunun madde gerekçeleri incelendiğinde yaklaşan seçimler sebebiyle daha önceki seçimlerde deneyim kazanan üyelere faydalanma isteğinin temel saik olduğu ifade edilmiştir. Mefhumu muhalifinden yasa koyucunun yeni seçilecek üyelerin seçimlerin yönetim ve denetimine dair tecrübelerinin olmadığı varsayımını kabul ettiği sonucuna ulaşılabilir.

Çalışmada en çok vurgulanan konuların başında seçimlerin yönetim ve denetiminin uzmanlık ve tecrübe gerektirdiği yer almaktadır. Her ne kadar YSK üyeleri yaklaşık otuz yıllık bir tecrübenin ardından yüksek yargıç olarak seçilseler de seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili tecrübeye sahip olduklarını söylemek zordur. Yargıtay'dan gelen üyeler hâkim olarak görev yaptıkları il veya ilçede kıdemli hâkim olmaları hasebiyle il veya ilçe seçim kurulu başkanı veya üyesi olarak görev yapmamışsa seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin teorik ve pratik tecrübelerinin olduğu söylenemez. Danıştay'dan gelen üyelerin seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin teorik ve pratik tecrübelerinin olduğu söylemek daha da zordur.

Bu sebeple YSK üyesi yargıçlar seçimlerin yönetimi ve denetimi ile ilgili tecrübeye ancak bir müddet YSK üyesi olarak görev yaptıktan sonra sahip olabilmektedir. Başka bir anlatımla yaklaşık 70 yıldan beri seçimleri yöneterek ve denetleyerek içtihatlar ve uygulamalar ortaya koyan bir kurulun kurumsal perspektifinin içselleştirilmesi, ardından bunlara ilişkin güncelleme ihtiyacına yönelik irade ortaya koyulabilmesi için üye olarak belirli bir süre görev yapılması gerekmektedir. Nitekim yukarıda zikredilen kanunların TBMM Genel Kurulu ve Komisyon görüşmeleri esnasında bu husus müteaddit kere milletvekilleri tarafından ifade edilmiştir.

6.3. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN GÖREV SÜRELERİNİ GEÇİCİ OLARAK DEĞİŞTİREN YASAL DÜZENLEMELERİN SAKINCALARI

Bu teamül sakıncalı sonuçlar doğurmaya müsait bir durum olarak değerlendirilebilir çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki çoğunluk kendi lehine karar vereceğini düşündüğü YSK üyelerin görev süresini uzatabilir ya da aleyhte karar vereceğini düşündüğü YSK üyelerin görev süresini kısaltabilir. Böyle saikler olmadan teknik bir gerekçeyle bu süre revizyonu gerçekleşse bile bu durum seçimlerin dürüstlüğü üzerinde bir şüphe uyandırma potansiyelini haizdir.

1997 yılında 4265 sayılı Kanunun görüşmeleri esnasında, değişiklik teklifinde imzası bulunan ve Demokratik Sol Partisi gruba adına söz alan Hikmet Sami Türk *“Ancak, bunun, ileride de, seçim takvimlerindeki sıkışıklarda yeni benzeri önerilere örnek olmamasını temenni ederim ”* ifadelerini kullanmıştır¹⁵⁰. Fakat bundan iki yıl sonra Adalet Bakanı olan Hikmet Sami Türk 4448 sayılı Kanunun TBMM Genel Kurulu'nda görüşmeleri esnasında YSK üyelerinin görev süresinin uzatılmasını desteklemek durumunda kalmıştır¹⁵¹.

1997 yılında 4265 sayılı Kanunun TBMM Genel Kurulu'nda görüşmeleri esnasında değişiklik teklifinde imzası bulunan ve Cumhuriyet Halk Partisi gruba adına söz alan Atilla Sav *“Gerçi, bu oluşum yadırganabilir; çünkü yasayla, bir genel düzenlemenin, geçici bir hüküm şeklinde kural dışına alınması, belki de, yadırganacak bir şeydir”* ifadelerini kullanmıştır¹⁵².

1999 yılında 4448 sayılı Kanunun görüşmeleri esnasında Doğru Yol Partisi gruba adına söz alan Salih Çelen *“Şu ya da bu şekilde, biz, YSK üyelerinden bazılarının görev sürelerinin uzatılmasının, bazılarının uzatılmamasının anlaşılmasının mümkün olmadığını belirtiyor (uz)”* ifadelerini kullanmıştır¹⁵³.

¹⁵⁰ T.B.M.M., *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, Ankara: T.B.M.M. Basımevi, 1997, 20. Dönem, İkinci Yasama Yılı, 28.Cilt, s. 303

¹⁵¹ T.B.M.M., *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, Ankara: T.B.M.M. Basımevi, 1999, 21. Dönem, Birinci Yasama Yılı, 12.Cilt, s. 47

¹⁵² T.B.M.M., *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, Ankara: T.B.M.M. Basımevi, 1997, 20. Dönem, İkinci Yasama Yılı, 28.Cilt, s. 303

¹⁵³ T.B.M.M., *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, Ankara: T.B.M.M. Basımevi, 1999, 21. Dönem, Birinci Yasama Yılı, 12.Cilt, s.24

1999 yılında 4448 sayılı Kanunun TBMM Genel Kurulu'nda görüşmeleri esnasında Fazilet Partisi gruba adına söz alan ve teklifin tamamı için olumlu görüşlerini ifade eden Bülent Arınç *“Bütün arkadaşlarım gibi -sözlerle ifade ettiler- Sayın YSK Başkanının, hem hukukî dirayetini hem de seçimler konusundaki titizliğini takdir edenlerden birisiyim; ama görüştüğümüz kanunun, kişisel olmaktan daha çok, prensipler üzerine bina edilmesi gerektiğini düşündüğüm için, bu tereddüdümü, endişemi de huzurlarınızda ifade etmek istiyorum.”* ifadelerini kullanmıştır¹⁵⁴.

1999 yılında 4448 sayılı Kanunun TBMM Genel Kurulu'nda görüşmeleri esnasında Fazilet Partisi gruba adına söz alan ve teklifin tamamı için olumlu görüşlerini ifade eden Mustafa Kamalak *“İkinci bir husus, endişe ettiğim nokta, Anayasamızın 79 uncu maddesine göre, YSK üyelerinin nasıl belirleneceği, seçimin nasıl yapılacağı, ana çerçeve olarak belirlenmiştir, seçim deniliyor... Endişe ederim ki, eğer bu usul, yol haline gelecek olursa, iktidarlar, seçimlerin süresini, kanunla uzatabileceği gibi, kanunla kısaltabilir. Bu da, kanaatimce, önemle üzerinde durulması gereken bir noktadır.”* ifadelerini kullanmıştır¹⁵⁵.

Yukarıda açıkça görüldüğü gibi YSK üyelerinin görev sürelerinin değiştirilmesi teklifini Türkiye Büyük Millet Meclisine sunan veya desteklediklerini ifade eden milletvekilleri dahi çekincelerini açıkça ifade etmişlerdir.

2018 yılında 7062 sayılı Kanunda 7159 sayılı Kanunla YSK üyelerinin görev süresi ile ilgili yapılan değişikliğin TBMM Genel Kurulu'nda görüşmeleri esnasında çok daha hararetli tartışmalar yaşanmıştır¹⁵⁶.

YSK üyelerinin görev sürelerinin uzatımına ilişkin düzenlemeler daha önceden Anayasa Mahkemesi'nin soyut veya somut norm denetimine tabi olmamasına rağmen, 7159 sayılı Kanun yürürlüğe girmesinin ardından düzenlemenin anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla 140 milletvekili Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açmıştır.

¹⁵⁴ a.g.e., s. 27

¹⁵⁵ a.g.e., s. 45

¹⁵⁶ T.B.M.M., T.B.M.M. Genel Kurul Tutanağı, T.B.M.M. Yayınları, 27. Dönem 2. Yasama Yılı 26 Aralık 2018 Çarşamba günü 41. Birleşim, s.29-123

Anayasa Mahkemesi, YSK üyelerinin görev sürelerinin bir yıl uzatılmasına ilişkin düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığına oybirliği ile hükmetmiştir¹⁵⁷. Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde mevcut YSK üyelerinin görev sürelerinin bir yıl uzatılmasını öngörmekten ibaret olan kuralın YSK'nın yürütme erkinin etkisinde kalmasına ve tarafsız karar alamamasına neden olması söz konusu olmayacağı gibi seçimlerin dürüstlüğü ile yargı bağımsızlığı ilkelerine aykırı bir yönü de bulunmadığına işaret etmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin "red" kararının ardından YSK üyelerinin görev sürelerine ilişkin yapılan geçici düzenlemelerin hukuka uygun olduğu sonucuna ulaşılabilir fakat bu düzenlemeler sonuçları siyaset bilimi perspektifinden değerlendirildiğinde aynı şeyleri söylemek mümkün değildir.

Ayrıca düzenlemenin bir seçim kanunu düzenlemesi olduğu, bir yıl içinde uygulanmayacağı, dolayısıyla görev süresi dolan YSK üyeleri açısından uygulanamayacağına dair bir siyasi parti tarafından YSK'ya başvurulduğu, bu başvuru üzerine YSK'nın bunun bir seçim kanunu düzenlemesi olmadığından bahisle reddettiği, fakat iki üyenin YSK'da görev yapan üyelerin önceden belli olan görev sürelerinin 31 Mart 2019 tarihinde yapılacak mahalli seçimleri kapsayacak şekilde bir defalığına uzatılmasına ilişkin yasal düzenlemenin seçimlerle ilgili ve konjoktürel bir değişiklik olduğuna, YSK üyelerinin görev sürelerinde değişiklik yapan yasal düzenlemelerin seçimlerle ilgili olmadığı ve yürürlüğe girdikleri anda uygulanacaklarına ilişkin kabulün, seçimlere bir yıldan az bir süre kala ve hatta başlamış olan bir seçim takvimi içinde bile tüm üyelerin görevlerinin sonlandırılabilceğinin de kabulü anlamına geleceğine işaret ederek karara muhalif kalmışlardır.

YSK üyelerinin tamamı yüksek yargıç olup meslek hayatlarının son bölümlerinde bu göreve seçilmektedirler. Dolayısıyla yüksek yargıçların görev sürelerini bir yıl uzatan iradenin lehinde karar vereceklerini peşinen kabul etmek doğru değildir. Fakat olgu bu olmasına rağmen kamuoyu algısının yüksek yargıçların görev sürelerini bir yıl uzatan iradenin lehinde karar verecekleri yönünde gerçekleşmesi oldukça muhtemeldir. Özellikle ciddi siyasi sonuçları olacak YSK kararlarının meşruiyeti bu düzenlemeler sebebiyle tartışmalı hale gelebilir.

¹⁵⁷ Anayasa Mahkemesinin 26/3/2019 tarih ve 30726 sayılı Resmi Gazete yayımlanan 14/03/2019 tarih ve 2019/16 Esas 2019/16 Karar sayılı kararı

7. PROPAGANDA DÜZENİNDEN KAYNAKLI SORUNLAR

Kamuoyunu etkilemek ve kendi görüşleri doğrultusunda yönlendirmek amacıyla yapılan propaganda söz, yazı veya görüntü yoluyla kitlelerin davranışlarını etkilemek olarak tanımlanabilir¹⁵⁸. Seçime katılan her siyasi parti veya adayın en temel hedeflerinden birisi seçim sonucunda alacağı oyları maksimize etmektir. Bu hedefe ulaşmak için yapılan faaliyetleri tamamı propaganda olarak değerlendirilebilir. Propaganda aşamasının önemi ile doğru orantılı olarak bu amaçlara hizmet edecek temel hak ve özgürlüklerin, özellikle seyahat, toplanma, örgütlenme ve ifade özgürlüğünün güvence altında olması gerekir¹⁵⁹.

298 sayılı Kanunun seçim sürecinde gerekli propagandayı yapmak için asgari güvenceleri sağladığı, ihtiyaç duyulan zorunlu sınırlamaları içerdiği söylenebilir. Fakat 298 sayılı Kanunda yer alan propaganda esasları, temelde seçimlerin adil ve dürüst bir şekilde yapılabilmesi için demokrasilerde uygulanan yasaklar olmakla birlikte bazı hükümleri demokratik seçim ilkeleriyle bağdaştırmak oldukça güç olduğu yönünde birtakım eleştiriler de mevcuttur¹⁶⁰.

298 sayılı Kanunun ilk halinde propaganda süresi seçimin başlangıç tarihi olarak tespit edilmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesinden beş ay sonra 298 sayılı Kanunda 356 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile propaganda süresi yirmi bir güne indirilmiştir. Kanun teklifinde süre otuz gün olarak tespit edilmesine rağmen Milli Birlik Komitesi bu süreyi 21 güne indirmiştir. Daha sonra 1987 yılında ise 3403 sayılı Kanunla 298 sayılı Kanunda yapılan değişiklik ile bu süre yirmi bir günden on güne indirilmiştir. Propaganda süresinin bu şekilde kısaltılması¹⁶¹ parti ve adayların propaganda özgürlüğüne getirilen ciddi bir kısıtlama olduğuna dair somut temelli bir takım eleştiriler mevcuttur¹⁶².

¹⁵⁸ Atilla Sav, "Seçim Propagandası", *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 16, 1999, s. 330

¹⁵⁹ Göneç, *Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s.143

¹⁶⁰ Yavuz Atar, "Seçim Hukukunun Güncel Sorunları", *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 23, 2006, s. 216

¹⁶¹ Benzer yönde eleştiri ve öneri için bkz. Hikmet Sami Türk, "Demokratik Rejimlerde Seçim Kanunları Ve Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Kanunu Önerisi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 44, Sayı 1, Ocak 1995, s. 562

¹⁶² Yavuz Atar, "Seçim Hukukunun Güncel Sorunları", *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 23, 2006, s. 216

TBMM Genel Kurulu'nda mezkûr kanunun görüşülmesi esnasında propaganda süresinin düşürülmesinin iktidar partileri lehine muhalefet partileri aleyhine olduğuna dair görüşler ifade edilmiştir¹⁶³.

Propaganda süresinin son on güne indirilmesine ilişkin düzenlemenin anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'nde açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi düzenlemenin anayasaya aykırı olmadığına karar vermesine rağmen karara muhalefet eden üç üye de¹⁶⁴ düzenlemenin iktidar partileri lehine muhalefet partileri aleyhine olduğuna işaret etmişlerdir.

Bu kaygıların haklılığı ve yerindelğine ilişkin değerlendirmeler çalışma sınırlarının dışında kalmaktadır fakat propaganda süresinin kısaltılmasının seçimlerin yönetimi anlamında ciddi sonuçları bulunmaktadır. Propaganda araçlarının teknolojik imkânlarının gelişmesiyle çeşitlenmesi ve erişiminin kolaylaşması propogandanın daha uzun bir takvime yayılmasına imkân vermiştir. Bu çerçevede özellikle daha önceden tarihleri belirli olan seçimlerin propogandası çok erken tarihlerde başlayabilmektedir.

YSK seçimlerin başlangıcından önce il ve ilçe seçim kurullarının yetkilerinin söz konusu olmadığına işaret ederek, seçimlerin başlangıcından önce yapılacak propogandanın genel hükümlere tabi olacağına karar vermiştir¹⁶⁵. Bunda garipsenecek bir durum yoktur. Fakat seçimlerin başlamasından sonra propogandaya ilişkin görev ve yetkilerin seçim kurullarında olması beklenir çünkü seçimlerin yargı organının gözetim ve denetiminde yapılacağına dair anayasal hükmün doğal sonucu budur.

Propaganda araçların çeşitlenmesine rağmen açık hava toplantıları (miting) ve kapalı yer toplantılarının seçim sürecindeki önemi devam etmektedir fakat propaganda süresinin kısalmasının en önemli mantıki ve hukuki sonucu seçimin başlangıcından propoganda dönemine kadar olan dönemde yetkinin seçim kurullarında değil mülki idare amirlerinde olmasıdır.

¹⁶³ T.B.M.M., *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, Ankara: T.B.M.M. Basımevi, 17. Dönem, Beşinci Yasama Yılı, 44.Cilt, 1987, s 107-111

¹⁶⁴ 14.10.1987 tarih ve 19604 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Anayasa Mahkemesinin 9.10.1987 tarih ve Esas 1987/23 Karar 1987/27 sayılı kararı. (Yekta Güngör Özden, Vural Savaş ve Adnan Kükner)

¹⁶⁵ YSK'nın 25/10/2008 tarih ve 256 sayılı kararı, Ali Em, Kazım Uslu, *Türk Hukuk Sisteminde Seçim ve Siyasi Partiler Hukuku*, Ankara: Adalet Yayınevi,2014,s. 108

YSK yerleşmiş içtihatlarında da¹⁶⁶ oy verme gününden önceki onuncu günü sabahından, oy verme gününden önceki günü saat 18.00'e kadar olan propaganda serbestliği süresinde denetim ve gözetim yetkisinin ilçe seçim kurullarında, bu tarihten önceki zamanlarda ise yetkinin mülki idare amirlerinde olduğuna işaret edilmiştir.

Bu kararların doğal sonuçların bir tanesi de propaganda dönemi öncesinde yapılacak açık hava ve kapalı yer toplantılarının 298 sayılı Kanun değil 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanuna tabi olmasıdır¹⁶⁷. Hatta YSK İçişleri Bakanlığı'nın seçim döneminde yapılacak açık hava ve kapalı yer toplantılarına ilişkin genelgesinin denetlenmesine ilişkin talebi, seçim kurullarının açık hava ve kapalı yer toplantıları ile ilgili görev ve yetkisinin seçim döneminde propaganda dönemi ile sınırlı olduğu gerekçesiyle reddetmiştir¹⁶⁸.

Tablo 11- Seçim Türlerine Göre Seçimlerin Başlangıcı ve Propaganda Serbestisi

SEÇİM TÜRÜ	SEÇİMİN BAŞLANGICI	PROPAGANDA SERBESTİSİ
MİLLETVEKİLİ	Seçim gününden önceki 60. gün	Seçim gününden önceki 10. Gün
CUMHURBAŞKANI	Seçim gününden önceki 60. gün	Seçim gününden önceki 10. gün
MAHALLİ İDARELER	Seçim gününden önceki 90. gün	Seçim gününden önceki 10. Gün
HALKOYLAMASI	Seçim gününden önceki 60. gün	Seçim gününden önceki 7. Gün

¹⁶⁶ 20 Aralık 2018 tarih ve 30631 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan YSK'nın 19/12/2018 tarih ve 1119 sayılı kararı (Mahalli İdareler Seçimlerine yönelik), 30 Nisan 2018 tarih ve 30407 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan YSK'nın 30/04/2018 tarih ve 332 sayılı kararı (Milletvekili Seçimlerine yönelik), 30 Nisan 2018 tarih ve 30407 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan YSK'nın 30/04/2018 tarih ve 331 sayılı kararı (Cumhurbaşkanı Seçimine yönelik), 15 Şubat 2017 tarih ve 29980 2.Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan YSK'nın 15/02/2017 tarih ve 109 sayılı kararı (Halkoylamasına yönelik)

¹⁶⁷ YSK'nın 1995/131 sayılı kararı, Ahmet Hamdi Ünlü, Hasan Erbil, *Seçim Mevzuatı ve YSK Kararları*, Ankara: HD Yayıncılık, 2007, s. 859 -860

¹⁶⁸ YSK'nın 1995/75 sayılı kararı, a.g.e., s. 857-858

2010 yılında 5980 sayılı Kanunla 298 sayılı Kanunda yapılan değişiklik seçimlerin yargı gözetim ve denetiminde yapılacağına dair ilkedden iki sapma oluşmasına sebebiyet vermiştir.

Bunlardan birincisi seçim bürolarına ilişkindir. Seçim bürosu, seçimin başlangıcından yazılı propagandanın başlangıç tarihine kadar mahallin en büyük mülki idare amirine, propaganda süresinin başlamasından sonra ilçe seçim kuruluna vermeleriyle açılmış sayılır.

Bildirim suretiyle açılan seçim bürolarının listesi, mahallin en büyük mülki idare amiri tarafından ilçe seçim kurullarına gönderilir. Açılma şartlarını taşımayan seçim bürolarının ilgisine bu eksikliklerin üç gün içinde tamamlanması için süre verilir. Bu süreye uyulmaması halinde bürolar, şartları tamamlanuncaya kadar mülki idare amirlerince kapatılır.

Bu çerçevede, propaganda döneminde bu görev ilçe seçim kurulları tarafından yerine getirilebiliyorsa, seçimin başlangıcından propaganda dönemine kadar olan süreçte de pekâlâ ilçe seçim kurulları tarafından yerine getirilebilir. Bir an için bildirim mülki idare amirliğine yapılacağı kabul edilse dahi seçimin başlangıcından itibaren kapatma yetkisinin mülki idare amirinde değil ilçe seçim kurulunda olması gerekir. Mülki idare amirliklerinin seçimlerin yönetimindeki rolü zorunlu hallerde, sınırlı, istisnai ve durumun gerektirdiği ölçüde olması şartlarının hiçbirini burada mevcut değildir.

İkincisi ise ilan ve reklam yerleri ile ilgili yasaklara ilişkindir. İlan ve reklam yerlerine ilişkin belirtilen yasaklarla ilgili işlem yapma yetkisi, seçimin başlangıç tarihinden oy verme gününden önceki otuzuncu güne kadar mülki makamlara, son otuz gün içinde ilçe seçim kurullarına aittir.

Bu çerçevede, propaganda döneminde bu görev ilçe seçim kurulları tarafında yerine getirilebiliyorsa, seçimin başlangıcından propaganda dönemine kadar olan süreçte de pekâlâ ilçe seçim kurulları tarafından yerine getirilebilir. Mülki idare amirliklerinin seçimlerin yönetimindeki rolü zorunlu hallerde, sınırlı, istisnai ve durumun gerektirdiği ölçüde olması şartlarının hiçbirini burada mevcut değildir. Nitekim bu içerikte eleştiriler

kanun teklifinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmesi esnasında sıklıkla dile getirilmiştir¹⁶⁹.

¹⁶⁹ T.B.M.M. 23. Dönem 4. Yasama Yılı Anayasa Komisyonu Raporu (2/636, 2/123, 2/200, 2/288, 2/304, 2/342, 2/364, 2/474, 2/596) 48,49,73,76,77,82, Ankara: T.B.M.M. Yayınları

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN YAPISAL VE İŞLEVSEL SORUNLARINI GİDERİCİ ÇÖZÜMLER

Bu bölümde seçimlerin yönetim ve denetiminde kurumsal yapıların işleyişine ilişkin aksaklıkları giderici çözümler ele alınmıştır. Bu çözümler ele alınırken multidisipliner bir perspektif ortaya konmuş, teorinin pratiği yakalaması ve yargının genel sorunlarının seçim yönetim ve denetimi alanına yansımalarının minimize edilmesine ilişkin ilkelere önem verilmiştir.

İlk olarak çözüm önerileri analitik bir bakış açısına sahip olup, multidisipliner niteliktedir. Bu analitik bakış açısı, belli bir zaman sınırlamasından bağımsız olarak, akılcı bir yaklaşımla zaman ve disiplin fetişizmine girmeksizin her zamandan ve her disiplinden bilgiyi aklın süzgecinden geçirmeyi hedeflemektedir¹. Hukukun kendine özgü bir bilimsel yaklaşım içermesi gerektiğini savunan “saf hukuk” yaklaşımında, hukuki konulardaki değerlendirmelerin sadece hukuk alanında kalması ve kendi dışındaki diğer sosyal bilimlerden yalıtılması tercihine gidildiği söylenebilir². Bu çerçevede çözüm önerilerinin ele alınmasında saf hukuk yaklaşımından ziyade, siyaset bilimi ve yönetim bilimi perspektiflerinden de yararlanılmıştır.

İkinci olarak çözüm önerilerinin teorisi pratikle örtüşmektedir. Sosyal düzeni sağlayan temel normlardan olan hukuk kuralları, normatif niteliklerinin yanında, günlük

¹ Sedat Çal, “İdare Hukukunda Bilimsel Yaklaşım Sorunu –I”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 92, s.181

² a.g.m. , s.190

hayatın gerçekliği ile aynı düzlemi yakalamalıdır. Kamu görevi, avukatlık vb. geçmiş olanlar dışındaki diğer akademisyenler için kamu hukukunun teorisi kamu hukukunun pratiğinden genelde daha cazip olmuştur. Seçim hukukunda varılan sonuçların gerçekliği ne denli kavradığı yolunda yeterli çabanın gösterilmemesi, belki kuramcılarının uygulamada ne olup bittiğiyle yakından ilgilenmek hususundaki çaba eksikliğinden, ortaya çıkan “yakınlık hatası”ndan kaynaklandığı düşünülebilir³.

Üçüncü olarak çözüm önerileri yargı teşkilatının bir parçası olan seçim yönetim ve denetim organlarının yargının genel sorunlarından uzaklaşmasını da hedeflemektedir. Yargının hesap verebilir bir konuma ulaşması amacıyla ortaya konan çalışmaların ortak noktası, yargının daha şeffaf ve daha hesap verebilir olmasını sağlamaktır⁴. Yargıdaki geleneksel kamu yönetimi uygulamalarının sebep olduğu olumsuzlukların en önemlisi âdil yargılanma hakkının zedelenmesidir⁵. Bu çerçevede yargıda kırılması hedeflenen Weberyantist anlayışla mücadelede yalın yönetim gibi yeni kamu yönetimi anlayışı uygulamalarından daha etkin bir şekilde yararlanılması gerçekliği⁶ çözüm önerilerine yön vermiştir.

Genel itibariyle bu bölümde ortaya konulan çözüm önerileri Yüksek Seçim Kurulunun yapısal ve işlevsel sorunlarına anayasal bir çözüm getirilmesine işaret etmektedir. Anayasal çözüm mevcut ve muhtemel sorunlara çözüm üretme imkanı sağladığı gibi Yüksek Seçim Mahkemesi modeli ile güçlü ve istikrarlı bir kurumsal yapıya işaret etmektedir.

Yüksek Seçim Mahkemesi modeli ile tam zamanlı bir yapıya kavuşacak mahkeme mevcut görevlerinin yanından siyasi partilerin sicillerinin tutulması, siyasi partilerin tüzüklerinin denetimi, siyasi parti üyelerinin ihraç kararlarının denetimi, siyasi partilerin mali denetimi, siyasi partilere ihtar verilmesi, siyasi partilerin dağılma durumunun tespiti ve siyasi partilerin il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespiti ile görevli ve yetkili olacaktır. Anayasal düzenleme alanının getirdiği imkan ile kur'a yolu seçilecek Yüksek

³ a.g.m., s.205

⁴ Serdar Güleler, “Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, 2011, s.247

⁵ Cengiz Sarı, Özcan Sezer, “Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Türk Yargı Sistemine Etkileri”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 20, 2017, s.202

⁶ Cengiz Sarı, “Türkiye’de Yargının Sorunları Ve Çözüm Yolu: Weberyantist Yargıdan Yalın Yargıya”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı:26, 2016, s. 258

Seçim Mahkemesi üyelerinin görev süresi anayasal güvenceye kavuşacaktır. Bunun yanında niteliği anayasal düzenleme ile tereddütte mahal bir şekilde yüksek yargı organı olarak düzenlenecek olan Yüksek Seçim Mahkemesinin adil ve dürüst seçimlerin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla daha sağlıklı ve istikrarlı insiyatif alma imkânına sahip olacaktır. Yüksek Seçim Mahkemesinin toplantı ve karar yeter sayıları anayasal düzenlemeye konu olmasıyla birlikte, mahkeme gereksiz tartışmaların odağında kalmaktan kurtulacaktır.

1.ANAYASAL DÜZENLEME İHTİYACI

Seçimlerin yönetim ve denetiminde görev alan kurulların işleyişindeki aksaklıklar ve bunların oluşturduğu sorunların bir kısmı anayasal düzenleme eksikliği veya yokluğundan kaynaklanmaktadır.

Anayasal düzenleme ihtiyaçları ile ilgili değerlendirme yapmadan önce bir hususa işaret etmekte fayda vardır. Demokratik bir rejimi gerçekleştirecek hükümlerin anayasalarda ayrıntılı bir şekilde yer alması her zaman demokratik sonuçlar doğurmayabilir⁷. Anayasada yer alan demokratik hükümlerin bütüncül anlamda benimsenmesinin yadsınamaz bir önemi vardır⁸. Bu benimseme sürecini sağlayan en önemli unsurlar ise demokratik geleneklerin ve demokratik kültürün yerleşmiş olmasıdır⁹.

Normlar hiyerarşisinin en üstünde yer alan anayasalar birer toplumsal sözleşme hükmündedir. Anayasalar birçok açıdan farklı tasnife tutulmaktadır. Bunlardan bir tanesi de “çerçeve anayasa” – “düzenleyici anayasa” ayrımıdır. Çerçeve anayasa sadece kısa ve genel hükümleri içerir. Kazuistik yöntemle hazırlanan düzenleyici anayasalar ayrıntılı düzenlemeleri barındırmaktadır. Düzenleyici anayasaların bir takım sakıncaları olmasına rağmen¹⁰ 1982 Anayasası tercihini kazuistik yöntemden yana kullanmıştır. Bu çerçevede seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili düzenlemeler anayasada yer almıştır.

⁷ Fırat Mollaer, “ Azerbaycan’da Demokrasi ve Geleceği Üzerine Bazı Gözlemler ”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 8, 2004, s.68

⁸ a.g.m., s. 69

⁹ a.g.m., s. 69

¹⁰ Düzenleyici anayasaların ortaya çıkarması muhtemel sorunlar için bkz. Burhan Kuzu, *1982 Anayasasının Temel Nitelikleri*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990, s.32-33.

Bu başlık altında hali hazırda anayasada seçimlerin yönetimi ve denetimi ile ilgili var olan hükümlerden bazılarının değiştirilmesi önerilirken, hali hazırda anayasada düzenlenmemiş bazı hususların da anayasal hükme bağlanması önerilmiştir.

Seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili yasal düzenlemeye konu olan bazı hususların Türkiye Büyük Millet Meclisince basit çoğunlukla değiştirilebilecek olması ve bunun YSK üyelerinin görev süresi örneğinde olduğu gibi uygulamada başvurulan bir yöntem olarak ortaya çıkması, seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili yasal düzenlemeye konu olan bazı hususların, kanunlara göre değiştirilmesi hukuken ve siyaseten daha zor olan anayasal düzenlemeye konu edilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır.

Venedik Komisyonu ilkelerine göre seçim hukukunun temel unsurları¹¹, özellikle seçim kanunu, seçim kurulu üyeliği ve seçim bölgelerinin sınırlarının belirlenmesi konularında seçimlerden en az bir yıl öncesinde değişiklik yapılmamalı ya da bu konular anayasal düzeyde veya olağan şekli kanunlardan daha üst seviyede düzenlenmelidir.

Kanunlardan daha sert ve zor yöntemlerle değişen anayasalarda yer alan seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin hükümler demokratik sistemler için ilave güvenceler olarak değerlendirilebilir.

1.1.YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARINA KARŞI BİREYSEL BAŞVURU YOLUNUN AÇILMASI

YSK'nın apaçık hukuka aykırı kararları ikinci bölümde etraflıca açıklanmıştır. YSK'nın bu kadar sık ve rahat şekilde bu türden kararları almasının altında yatan en önemli sebep YSK kararlarına karşı bir başvuru yolunun olmamasıdır. Mevcut Türk hukuk sistemi içerisinde YSK kararlarına karşı en muhtemel yol Anayasa Mahkemesine yapılacak bireysel başvurudur. Örneğin Macaristan¹² ve Almanya¹³ pratiklerinde seçim

¹¹ T.B.M.M. Araştırma Merkezi, a.g.e., s.179

¹² Cansu Büşra Kartal, *Karşılaştırmalı Hukukta Yüksek Seçim Kurulu*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2014, s.102

¹³ Birden Güngören, "Almanya 'da Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi" *Erdoğan Teziç'e Armağan*, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi No.5, İstanbul, s.619

kurulu kararlarına karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu açıktır. Ayrıca ülkemizin içinde bulunduğu “Latin Amerika Seçim Yönetim ve Denetim Modelini” uygulayan Kolombiya, Porto Riko ve Honduras pratiklerinde seçim kurulu kararlarına karşı yargı yolu açıktır¹⁴.

Sadece bireysel başvuru yolunun açılması dahi YSK kararlarından kaynaklı yakınmaları azaltacaktır. Zira YSK’da siyasi parti temsilcilerinin bulunmaya başlamasının dahi ciddi etkisi olduğu ikinci bölümde ifade edilmiştir¹⁵. Örneğin Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin olarak verdiği ilk içtihatlarında Yargıtay’ın bireysel başvuru kararı öncesindeki içtihadını koruduğu, ancak daha yakın tarihli kararlarında ise bireysel başvuru kararı yönünde karar verdiği görülmüştür¹⁶. Ayrıca Türkiye açısından YSK kararlarına karşı bireysel başvuru mekanizmasının kabulünün, Türkiye’den Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin önüne götürülecek serbest seçim hakkı ihlali iddiasıyla yapılacak bireysel başvuruların sayısını azaltacağı ve bir “filtre” işlevi göreceği¹⁷ hususu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Bireysel başvuru, Anayasa’da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla başvurabilecek bir hak arama yoludur.

Anayasa Mahkemesinin seçim hukuku ile ilgili bu zamana kadar bireysel başvuruları içtihatlarından şöyle bir sonuca ulaşılabilir.

Birinci olarak Anayasa Mahkemesi soyut ve somut norm denetimi kararlarında takip ettiği içtihadın aksine YSK’yı “yargı yeri” olarak kabul etmiştir¹⁸. İkinci olarak il

¹⁴ Gönenç, *Türkiye’de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s. 39.

¹⁵ Bkz. T.B.M.M., 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu, T.B.M.M. Yayınları, Ankara, 2013, s. 3521-3522

¹⁶ Sümeyye Elif Biber, “Bireysel Başvuru Kararlarının Yargıtay İçtihadına Etkisi: Örnek Kararlar”, *115K449 nolu araştırma projesi çıktısı*, s.6

¹⁷ Öykü Didem Aydın, “Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 4, 2011, s.127

¹⁸ Bu başvuru beş üyeli Komisyon tarafından 2014 yılında karara bağlanmıştır. 2015 yılında on altı üyeli genel kurul benzer bir başvuruya ilişkin karar gerekçesinde (Atila Sertel [GK], B. No: 2015/6723, 14/7/2015, § 40) “Başvurucu tarafından YSK’nın yargı yeri olduğu, yargısal nitelikte kararlar verdiği ileri sürülmüş ise de YSK’nın bir yargı yeri olup olmadığı veya kararlarının yargısal nitelik taşıyıp taşımadığı tartışmasının, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru yoluyla YSK kararlarını inceleme yetkisi olup olmadığı probleminin çözümlenmesine katkısı olduğu söylenemez. YSK’nın statüsünün ve verdiği kararların hukuki niteliğinin, bu kararların bireysel başvuru konusu olup olamayacağı

ve ilçe seçim kurulları tarafından verilip kesin olan ve YSK'ya itiraz yolu kapalı olan kararların aleyhine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu açılmıştır. Üçüncü olarak Anayasa Mahkemesinin yorumuna göre YSK kararları aleyhine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruya engel olan Anayasanın 79. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “ YSK'nın kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamayacağına” dair hükmüdür. Sadece bu hükmün kaldırılması YSK kararları aleyhine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru imkânı sağlayabilecektir.

YSK kararlarına karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru mekanizmasının kabulü hakkında en kapsamlı ve güncel tartışma 2012 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinde Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüşmeleri esnasında yaşanmıştır¹⁹.

Siyasi partiler ayrı ayrı YSK'nın kendi aleyhlerinde hukuka aykırı olarak değerlendirdikleri kararları ifade etmişler, “saç baş yolduran”²⁰ seçim kurulu kararlarını işaret etmişlerdir. Fakat Anayasa Mahkemesi'nin ikinci bir YSK haline gelmesi, bir süre sonra milletvekilliklerin el değiştirmesi gibi durumlar ortaya çıkması, en ufak muhtarlık seçimlerine ilişkin davaların dahi yıllarca sürmesi, tebligat zorunluluğunun pratikte fiili imkânsızlıklara yol açması, Anayasa Mahkemesi'nin karar alma süresinin kısaltılması halinde sağlıklı bir karar çıkma ihtimalinin azalması, Anayasa Mahkemesi'nin YSK'nın bir üst kurulu veya temyiz mercii haline gelmesi gibi gerekçelerle Anayasa Uzlaşma Komisyonu'ndan YSK kararlarına karşı Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru mekanizmasının kabulüne yönelik bir uzlaşma ortaya çıkmamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde korunmakta olan insan haklarına yönelik ihlallerinin önlenmesi öncelikle idare ve yargı mercilerine ait olduğu için bireysel başvuru yolu, istisnai, olağanüstü ve ikincil nitelikte olup; bu yol, itiraz, istinaf veya temyiz yolu da değildir²¹. Bireysel başvurunun, olağan kanun yollarından sonra yeni ve

hususunun çözümünde önemi veya ilgisi bulunmamaktadır. Tartışılması gereken temel husus, YSK'nın yargı yeri ve kararlarının da yargısal nitelikli kararlar olduğu kabul edilse dahi Anayasa'nın 79. maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi karşısında YSK kararlarının bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesince incelenip incelenemeyeceği sorunudur.” İfadelerine yer verilmiştir.

¹⁹ T.B.M.M., *24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 2013, s. 3899- 3913

²⁰ a.g.e., s. 3900

²¹ Hasan Tahsin Fendoğlu, “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti)” www.hasantahsinfendoglu.com (erişim tarihi 01.05.2020) s. 2

“süper” bir temyiz imkânı sunmadığının bilinmesi oldukça önemlidir²². Bireysel başvuru yolu, sadece bir temel insan hakkı ihlalinin denetlenebileceği istisnai bir hukuk yolu, olağanüstü bir hukuki argüman manzumesidir²³.

2012 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüşmeleri esnasında bireysel başvuru yolunun bu nitelikleri göz önünde bulundurulmamıştır. Hiç şüphesiz özellikle milletvekili genel seçimlerinde, cumhurbaşkanlığı seçiminde hatta halkoylamasında seçimlerin kesinleşmesinden belli bir süre geçtikten sonra konuyla ilgili YSK kararı ile ilgili Anayasa Mahkemesince verilecek bireysel başvuruya ilişkin bir ihlal kararının çok ciddi siyasi sonuçları olabilir. Bunlar YSK tarafından seçimlerin yenilenmesi kararı alınması, Türkiye Büyük Millet Meclisince erken seçim kararı alınması ilk akla gelenlerdir. Bu kararlar alınmasa dahi YSK kararına karşı Anayasa Mahkemesince verilecek bir ihlal kararı seçim sonuçları üzerinde bir tartışma başlatacağı gibi, ülkenin ekonomik dengeleri üzerinde ciddi sonuçları olabilir.

Bu çerçevede birinci olarak YSK kararına karşı Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu açılmalıdır. İkinci olarak Anayasa Mahkemesine başvuru süresi ve Anayasa Mahkemesi’nin karar alma süreleri seçim süreçlerinden çok uzaklaşmayacak şekilde sınırlandırılmalıdır. Üçüncü olarak YSK kararına karşı Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru yolu için özel ve seri bir tebligat usulü belirlenmelidir. Dördüncü olarak YSK kararına karşı Anayasa Mahkemesince verilecek kararlar için YSK kararı veya seçim tarihi merkeze alınarak bir son karar tarihi belirlenmelidir. Beşinci olarak seçim takvimi Anayasa Mahkemesince verilecek bireysel başvuru kararlarına uyumlu olabilmesi için genişletilmelidir.

YSK kararlarının Anayasa Mahkemesince “kısa bir süre” içinde denetlenmesinin oluşturabileceği sakıncalar hiç denetlenmemesinden kaynaklı var olan sakıncalardan daha azdır.

Venedik Komisyonu ilkelerine göre seçimlerin yönetim ve denetiminde etkili bir temyiz yolu mevcut olmalı ve temyiz yolu aşağıdaki asgari ilkeleri²⁴ içermelidir.

²² Zühtü Arslan (Anayasa Mahkemesi Başkanı), “İstinaf Kanun Yolu ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru” Konferansı (İstanbul, 01/06/2017), s.4

²³ Hasan Tahsin Fendoğlu, “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti)” www.hasantahsinfendoglu.com (erişim tarihi 01.05.2020) s.1

²⁴ T.B.M.M. Araştırma Merkezi, a.g.e., s.180-181

a. Seçimle ilgili konularda temyiz mercii bir seçim kurulu veya bir mahkeme olmalıdır. Parlamento seçimlerinde temyiz başvurusu ilk derece mercii olarak parlamentoya yapılabilir. Her durumda nihai temyiz mercii olarak mahkemeye başvuru mümkün olmalıdır.

b. Usul işlemleri, özellikle temyiz başvurularının kabulüne yönelik olanlar basit olmalı ve formaliteden kaçınılmalıdır.

c. Temyiz usulü ve özellikle farklı organların yetkileri ve sorumlulukları, (olumlu veya olumsuz) yetki çatışmalarının ortaya çıkmaması adına kanunla açık bir şekilde düzenlenmelidir. Temyiz başvurusunda bulunanlar ile seçim sürecinde yer alan kurumlar temyiz mercii seçme hakkına sahip olmamalıdır.

d. Temyiz mercii, özellikle şu konular üzerinde karar vermeye yetkili olmalıdır: Seçmen kütükleri dâhil olmak üzere oy kullanma hakkı, adaylıkların uygunluğu ve geçerliliği, seçim kampanyasının kurallara uygun şekilde gözlemlenmesi ve seçimin sonucu.

e. Temyiz mercii, kuraldışı uygulamalar ve düzensizliklerin seçim sonuçlarını etkilemesi halinde, seçimi geçersiz kılma yetkisine sahip olmalıdır. Seçimin bir bütün olarak iptal edilmesi veya sadece tek bir seçim bölgesinin veya tek bir sandık yerindeki sonuçların iptali mümkün olmalıdır. Geçersizlik/iptal halinde, söz konusu bölgede yeni bir seçime gidilmelidir.

f. Bütün adayların ve seçim bölgesinde kayıtlı bütün seçmenlerin, seçimle ilgili bir konuda temyiz başvurusunda bulunma yetkisi olmalıdır. Seçim sonuçlarına dair seçmenler tarafından yapılan bir temyiz başvurusu hakkında uygun bir çoğunluk aranabilir.

g. Temyiz başvurusunda bulunma ve başvurunun değerlendirilip karar bağlanma süresi kısa olmalıdır. (her ikisi için ilk derecede 3-5 gün).

h. Temyiz başvurusunda bulunan kişinin her iki tarafı da kapsayan bir duruşma talep hakkı saklı tutulmalıdır.

i. Temyiz mercii YSK olması durumunda, bu kurumun alt dereceli seçim kurullarının kararlarını değiştirmeye veya iptal etmeye re'sen yetkili olması gerekmektedir.

Ülkemizdeki seçim yönetim ve denetim sistemindeki temyiz yoluna dair düzenleme ve uygulamaların Venedik Komisyonu ilkeleri ile uyumlu olduğu açıkça gözükmemektedir, fakat duruşma talep hakkı, seçmenlerin temyiz talebi konusunda Türk seçim yönetim ve denetim sisteminin Venedik Komisyonu ilkeleri ile uyumlu olmadığı görülmektedir.

Türk seçim yönetim ve denetim sistemi açısından YSK'nın ilk derece kurul olarak verdiği bazı kararlar, il seçim kurulu ve ilçe seçim kurulunun verdiği bazı kararların kesin nitelikte olması sebebiyle Venedik Komisyonu'nun seçim kurullarının verdiği kararlara karşı öngördüğü etkili temyiz yolu ilkesi ile uyumlu olmadığı görülmektedir.

1.2. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN GÖREV SÜRELERİ

YSK üyelerinin görev sürelerinin yasal düzenlemeye tabi olması sebebiyle yaşanan sorunlar ikinci bölümde etraflıca açıklanmıştır. YSK üyelerinin görev süreleri ile ilgili sorunların çözümü için atılması gereken en önemli adım, Anayasa Mahkemesi üyelerinin görev süresini düzenleyen anayasanın 147. maddesinin “Anayasa Mahkemesi üyelerinin görev süresinin on iki yıl olacağı” hükmüne benzer bir şekilde, YSK üyeleri ile ilgili seçilme ve görev sürelerine ilişkin hususların ayrıntılı bir şekilde anayasal düzenlemeye konu edilmesi olmalıdır. Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin geçici yasal hükümlerle YSK üyelerinin görev sürelerinin değiştirilmesinin önüne geçilebilecektir.

YSK üyelerinin görev süresi 298 sayılı Kanunla altı yıl olarak belirlenmesine rağmen, uygulamada ortalama görev süresinin 3,7 yıl olduğu, bunun en temel sebeplerinin zorunlu emeklilik yaşına yaklaşan yüksek yargıçların YSK'ya üye olarak seçilmesi ve YSK üyelerinin geldikleri kaynaktan daha üst idari görevlere (Daire Başkanı, Başsavcı, Başkanvekili, Başkan) seçilmeleri sebebiyle istifa etmeleri olduğu yukarıda ifade edilmişti. Bu çerçevede aşağıda işaret edilen YSK üyelerinin kur'a ile belirlenmesi önerisi ve YSK üyelerinin daimiliği ilkeleri YSK üyelerinin geldiği kaynaktan (Daire Başkanı, Başsavcı, Başkanvekili, Başkan) idari görevlere seçilmelerini doğal olarak engelleyeceği değerlendirilse de, buna ilişkin sarıh bir anayasal düzenleme pekiştirici bir nitelik arz edecektir. Diğer sakıncayı da bertaraf etmek için yüksek yargıçlardan 59 yaşının üstünde olanların Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarınca yapılacak YSK üyeliği seçimine (kur'a) katılmasını engelleyici anayasal düzenlemeler yapmayla mümkün olabilir.

İsveç pratiğinde Seçim Denetim Kurulunun²⁵ üyelerinin, Arnavutluk pratiğinde Merkez Seçim Komisyonunun²⁶ üyelerinin, Meksika pratiğinde Federal Seçim Enstitüsünün²⁷ üyelerinin görev süreleri anayasada açıkça düzenlenmiştir.

1.3.YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN NİTELİĞİ

YSK’nın hukuki niteliğinin belirli olmamasından kaynaklı yaşanan sorunlar ikinci bölümde etraflıca açıklanmıştır. YSK’nın ayrı bir yargı kolu olduğu anayasada açıkça düzenlenmelidir. Latin Amerika modelini benimseyen Paraguay²⁸ ve Venezuela Bolivar Cumhuriyeti²⁹ pratiklerinde seçim kurulları anayasanın yargı bölümünde düzenlenmiştir.

Böylece YSK kararına karşı Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru yolu açılacağı gibi, YSK seçim uyuşmazlıklarında uygulamakta olduğu seçim kanunlarından anayasaya aykırı olduğunu düşündükleri Anayasa Mahkemesi’nin gündemine “itiraz” yolu getirebilecek ve seçim kanunlarının anayasaya uygunluğu daha etkili bir şekilde sağlanacaktır. Ayrıca zaman zaman YSK kararlarının Danıştay tarafından denetlenebileceğine dair mesnetsiz hukuki iddiaların önü kapanmış olacaktır.

1.4.YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN TOPLANTI VE KARAR NİSABI

YSK’nın toplantı ve karar nisaplarının kanunda yoruma yer vermeyecek şekilde açıkça belirli olmamasından kaynaklı yaşanan sorunlar ikinci bölümde etraflıca açıklanmıştır. Anayasa Mahkemesinin çalışma ve yargılama usulünü düzenleyen anayasanın 149. Maddesinin “Genel kurul .. en az on üye ile toplanır” hükmüne benzer bir şekilde, YSK’nın hangi konularda asgari kaç üye ile toplanıp, kaç üye ile karar alacağı, hangi tür kararlarda nitelikli çoğunluk aranacağı anayasada açıkça

²⁵ Cansu Büşra Kartal, *Karşılaştırmalı Hukukta Yüksek Seçim Kurulu*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2014, s.124-125

²⁶ Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e., s. 215

²⁷ Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e., s. 172

²⁸ Levent Gönenç, "Dünyada ve Türkiye'de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", *Güncel Hukuk*, Sayı: 42, 12, Levent Gönenç, "Yüksek Seçim Kurulu'nun 'Mahkeme' Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme", *Mümtaz Soysal'a Armağan içinde (Der: C. Eroğul, İ. Ertuğrul, S. Esen, F. Sağlam, M. Sevinç)*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara., s.289

²⁹ Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e., s. 158

düzenlenmelidir. Böylece YSK özellikle önemli kararların ardından sıklıkla ortaya atılan toplantı ve karar yeter sayıları tartışmasının önüne geçilecektir.

Venedik Komisyonu ilkelerine göre seçim kurullarının kararlarının nitelikli çoğunluk veya oybirliği ile alınması arzu edilir.

1.5. YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARLARININ YAYIMLANMASI

YSK kararlarının yayımlanmamasından kaynaklı yaşanan sorunlar ikinci bölümde etraflıca açıklanmıştır. Anayasa Mahkemesi kararlarının yayımını düzenleyen anayasanın 153. maddesinin “iptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz” hükmüne benzer bir şekilde, YSK’nın kararlarının hangi usulle ve nerelerde yayımlanacağı, yayımlanmadığı takdirde yürürlüğe girmeyeceği hususu anayasada açıkça düzenlenmelidir.

YSK’nın kararlarının yayımlanması ile hem YSK’nın keyfi davranmasının önüne geçilecek hem de kamuoyunun etkin bir şekilde bilgi sahibi olması sağlanacaktır. Bunun yanında YSK’nın kararlarının yayımlanması ile konuyla ilgili akademik çalışmaların nitelik ve niceliği artacaktır.

1.6. YÜKSEK SEÇİM KURULU ÜYELERİNİN KUR’A İLE BELİRLENMESİ

YSK üyeleri Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından seçimle belirlenmektedir. Seçim usulünün YSK üyelerinin tarafsızlık ve bağımsızlığı üzerinde bir şüphe oluşturduğuna dair somut bir veri olmamasına rağmen aksi yönde düşünceler de mevcuttur³⁰.

Yukarıdaki bölümde ifade edildiği gibi Yargıtay ve Danıştay üyeleri belirli mesleki tecrübelerinin ardından bu makamlara seçilmektedirler. Dolayısıyla her Yargıtay ve Danıştay üyesi YSK üyesi olmak için asgari koşulları haizdir. Seçim usulünün YSK

³⁰ Kemal Gözler, “YSK’nın Bağımsızlığı Üzerine: Gözlemler ve Öneriler”, www.anayasa.gen.tr/ysk-bagimsizlik.htm (Yayın Tarihi: 25 Temmuz 2019).
T.B.M.M. 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu 17.01.2013 tarihli toplantı, s. 1146

üyelerinin tarafsızlık ve bağımsızlığı üzerinde bir şüphe oluşturduğuna dair somut bir veri olmasa da, tarafsızlık ve bağımsızlığını güçlendirici bir etkisi olduğunu söylemekte mümkün değildir. Bu çerçevede kur'a usulünün YSK üyelerinin tarafsızlık ve bağımsızlığı üzerinde ilave olumlu etkisinin olacağı değerlendirilebilir. İspanya pratiğinde Merkez Seçim Kurulu üyelerini geldikleri kaynaktan kur'a yoluyla seçilmektedir³¹.

Nitekim 1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunda 1954 yılında 6272 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra YSK bir başkan ve on üyeden teşekkül etmesine karar verilmiştir. Temyiz Mahkemesi Birinci Reisi (Yargıtay Başkanı) Kurulun Başkanı olmasına, kurul üyelerinin Yargıtay ve Danıştay üyeleri arasından kendi genel kurullarınca beşer asıl ve üçer yedek olmak üzere kur'a ile seçilmesine, yedek üyelerin kurula kıdem sırasına göre alınmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla 1954-1961 yılları arası YSK üyeleri Yargıtay ve Danıştay üyeleri arasından kendi genel kurullarınca kur'a ile seçilmiştir.

2.YASAL DÜZENLEME İHTİYAÇLARI

Seçimlerin yönetim ve denetiminde görev alan kurulların işleyişindeki aksaklıklar ve bunların oluşturduğu sorunların bir kısmı yasal düzenleme eksikliği veya yokluğundan kaynaklanmaktadır.

Bu başlık altında yasal düzenlemelerden kaynaklı ortaya çıkan sorunların çözümü için hali hazırdaki yasal düzenlemelerdeki değişiklik önerileri ele alınacaktır. Fakat şu hususun altını çizmekte fayda vardır. Seçim kanunları demokratik sistemler için taşıdıkları önem itibariyle diğer kanunlardan ayrılmaktadırlar. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde basit çoğunluğu elinde bulunduran siyasi iradenin diğer kanunları değiştirmesinin ciddi hukuki ve siyasi sonuçları olmayabilir fakat seçim kanunları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Seçim kanunları demokratik yarışın kurallarını belirlemesi hasebiyle önerilmesinde, kabul edilmesinde veya uygulanmasında uzlaşma çok önemlidir.

³¹ Cansu Büşra Kartal, *Karşılaştırmalı Hukukta Yüksek Seçim Kurulu*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2014, s.104

Venedik Komisyonu ilkelerine göre yürütmenin yasal düzenlemeleri içine dâhil edilebilecek olan teknik ve ayrıntılı kurallar dışında, seçim hukuku ile ilgili yasal kurallar en azından kanun seviyesinde düzenlenmelidir.

Köklü ve uzun soluklu olması hedeflenen seçim kanunlarının seçim sath-ı mahaline girmeden, siyasi tansiyonun düşük olduğu dönemlerde, akademik perspektifi ve uygulama kabiliyetini harmanlayacak şekilde, normatif değerleri hedefleyen, fakat ülke gerçekleri ve ihtiyaçlarına uygun, TBMM içinde ve dışında mümkün olan en geniş uzlaşmayı içeren, çoğulcu bir zihniyetin ürünü olarak kabul edilmelerinde çok büyük fayda vardır.

2.1. SİYASİ PARTİ SİCİLLERİNİN TUTULMASI GÖREVİNİN SEÇİM KURULLARINA DEVREDİLMESİ

Seçime katılan siyasi partilerin tespitinde yaşanan sorunlar ikinci bölümde etraflıca açıklanmıştır. Bu sorun konuya ilişkin bilgi ve belgelerin birbiriyle organik bağı olmayan üç ayrı kurum tarafından toplanmasından kaynaklanmaktadır.

Örgütlenme ilkelerinden amaç birliği ilkesine göre örgütün ana ve ikincil bölümleri genel amacı gerçekleştirmeyi etkin ve verimli sağlayacak şekilde düzenlenmelidir³². Diğer bir örgütlenme ilkesi ise her bireyin bir üst makamdan emir almasına işaret eden kumanda birliği ilkesidir. ³³ Gerek siyasi parti sicillerinin tutulmasında gerekse de seçime katılacak siyasi partilerin tespit edilmesinde mevcut yapısal durum bu iki temel ilkeye aykırılık teşkil etmektedir.

Siyasi Partiler Kanununun 33.maddesine göre “*Parti kongreleri hariç olmak üzere, her kademedeki parti organlarıyla parti tüzüğünde belirtilen bir göreve getirilenlerin adları, soyadları, doğum yer ve tarihleri, meslek veya sanatları, ikametgâhları ve nüfus cüzdanı örnekleri; o mahallin en büyük mülki idare amirliğine seçim veya atanmadan başlayarak on beş gün içinde yazı ile bildirilir. Valiliklerce birleştirilen bu bilgi ve belgeler İçişleri Bakanlığı’na ve Cumhuriyet Başsavcılığı’na gönderilir*” hükmü çerçevesinde bu bilgi ve belgeler siyasi parti yetkilileri tarafından

³² Bekir Parlak, *Yönetim Bilimi (Ders Notları)*, İstanbul: Melisa Matbaacılık, 2001,s.246

³³ a.g.e.,s.246

Valiliklere teslim edilmekte, Valilikler de İçişleri Bakanlığı'na ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na göndermektedirler.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 33.maddesi gereği istenen evrakların sekretaryası Valilikler yerine ilçe seçim kurulu başkanlarınca yapılmalıdır. Zira siyasi parti sicillerinin esasını da bu belgeler oluşturduğuna göre siyasi parti sicili tutma görevi seçim kurullarına verilmelidir. Bunun faydaları şu şekilde sıralanabilir.

Birinci olarak, zaten Siyasi Partiler Kanunu'nun 21.maddesine göre siyasi parti kongreleri, kongreye katılacak parti üyelerini belirleyen listelerin ilçe seçim kurulu başkanına teslim edilmesi ile gerçekleşir. Hali hazırda il-ilçe kongrelerinin seçim öncesi hazırlıkları ve seçimlerine ilişkin işlemler ilçe seçim kurullarınca yürütüldüğünden, il ve ilçe kongreleri sonuçlarına ilişkin evrak işlemlerinin ilçe seçim kurullarınca takip edilmesi süreç bütünlüğünü sağlayacağı gibi; YSK seçime katılabilecek siyasi partilerin tespitini daha sağlıklı ve hukuka uygun yapabilecektir. Böylece seçime katılabilecek siyasi partilerin tespitine ilişkin itirazlar azalacak, eğer yine de itiraz olursa YSK itiraza ilişkin bilgi ve belgeleri daha sağlıklı bir şekilde temin edebilecektir.

İkinci olarak ilçe seçim kurullarında görevli personelin seçim dönemleri dışında görev yoğunluğu az olduğundan bahisle başka kurumlarda görevlendirilebilmektedir. Nitekim 7062 sayılı Kanununun 10. maddesine göre ilçe seçim kurulu başkanı, ihtiyaç duyulması hâlinde seçim müdürlüğünde görevli personelin, o yerdeki adalet hizmetlerinde kadrolarına uygun görevlerde geçici olarak çalıştırılmasına müsaade edebilir.

Son on yılda her bir buçuk yılda bir seçim olduğu düşünüldüğünde bu kuralın işletilmesi zordur, fakat bu yoğunluğun olmadığı durumlarda gerçekten de seçim kurullarında görevli personelin ciddi bir iş yükünün olduğu söylenemez. Bu durumda seçim kurulu personelinin geçici olarak başka kurumlarda görevlendirmesi bir zaruret olarak ortaya çıkmaktadır.

Seçim kurulu personelinin geçici olarak başka kurumlarda görevlendirilmesi iki açıdan tartışmaya açıktır. Birinci olarak geçici görevlendirme seçim kurulu görevlileri üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanılabilir. Örneğin bu kanun hükmüyle Bursa ili Osmangazi İlçe seçim kurulunda görevli personel seçim dönemi sonrasında Bursa ili

Keles adliyesinde görevlendirilebilir. İkinci olarak geçici görevle gittiği kurumda daha düşük bir pozisyonda istihdam edilme ihtimali daha yüksek olduğunda personelden beklenen verim alınmayabilir. Bu benzeri sakıncalar 7062 sayılı Kanunun TBMM Anayasa Komisyonu ve Genel Kurul görüşmeleri esnasında ifade edilmiştir³⁴. Bu çerçevede ilçe seçim kurulu personeline Siyasi Partiler Kanunu'nun 33.maddesi gereği istenen evrakların sekretarya görevi verildiği takdirde, bu görev alanında uzman personel tarafından yerine getirilecek hem de ilçe seçim kurulu personelinin başka kurumlarda görevlendirme zarureti ortadan kalkacaktır.

Üçüncü olarak ilçe sivil toplumla ilişkiler şeflikleri bütün ilçelerde teşkilatlanmamış olmasına rağmen ilçe seçim kurulları bütün ilçelerde teşkilatlanmasını tamamlamıştır.

Dördüncü olarak sadece seçime katılabilmek adına faaliyette bulunmadıkları bazı il ve ilçelerde göstermelik teşkilatlar kuran siyasi partiler sorununun çözülmesi de oldukça önemlidir. Siyasi partilerin teşkilatlanmasına ilişkin evraklar Valiliklere teslim edildikten sonra incelenmeksizin³⁵ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na intikal ettirilmektedir. Buradaki amaç böyle hassas bir konuda yerelde yetkinliği tartışmalı olabilecek personelin bu konuda insiyatif almasını önlemektir fakat Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına bu evraklar fiziki olarak oldukça gecikmeli bir şekilde ülkenin dört bir yanından ulaşmakta ve bu analizler gecikmeli olarak yapılmaktadır. Yukarıda ifade edildiği gibi bu görev ilçe seçim kurullarına devir edilirse ilçe seçim kurullarındaki uzman personeller tarafından teşkilatlanma şartlarına ilişkin daha sağlıklı ve daha seri bir karar alınmasını sağlayacaktır.

2012 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüşmeleri sırasında Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Barış ve Demokrasi Partisi mutabakatla siyasi partilerin kaydedip bildirdiği üyelerin listesini tutma görevini anayasal hükümle YSK'ya vermiştir. Gerekçede ise durum şu şekilde ifade edilmiştir. *“Siyasi partilerde üye kayıt işlemlerinin tamamı parti yetkili organlarınca yapılacak olup, üye kayıt listeleri siyasi parti genel*

³⁴ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=23013&P5=H&PAGE1=1&PAGE2=71 (erişim tarihi 02.10.2019)

³⁵ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının bu konuda Valiliklere muhatap genelgeleri mevcuttur.

merkezlerince YSK'ya bildirilecektir. YSK genel merkezlerce bildirilen üye kayıtlarının aleniyeti sağlamakla ve kongre sürecinde bu listeleri ilgili makamlara bildirmek, muhafaza etmekle yetkilidir.”

Yeni anayasa çalışmaları tam anlamda nihayete ermemesi sebebiyle bu düzenleme uygulamaya geçmemiştir. Fakat o tarihte Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin tam mutabakatla bu konuyu düzenlemeleri ilerleyen süreçte bu düzenlemenin hayata geçeceği konusunda fikir verebilir. Zira bu görev Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan YSK'ya devredildikten sonra, Siyasi Partiler Kanunu'nun 33.maddesi uyarınca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca gönderilen teşkilatlanma evraklarının YSK'ya devredilmesi kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca seçim kurullarının Brezilya³⁶, Güney Afrika, Rusya Federasyonu ve Tayland³⁷ pratiklerinde siyasi partilerin sicillerini tutma görevleri vardır.

2.2. SEÇİM TAKVİMİNİN TAMAMINDA PROPAGANDA SÜRECİNE İLİŞKİN YETKİLERİN SEÇİM KURULLARINCA YÜRÜTÜLMESİ

YSK yerleşmiş içtihatlarına göre³⁸ oy verme gününden önceki onuncu günü sabahından, oy verme gününden önceki günü saat 18.00'e kadar olan propaganda serbestliği süresinde denetim ve gözetim yetkisinin ilçe seçim kurullarında, bu tarihten önceki zamanlarda ise yetkinin mülki idare amirlerinde olduğuna işaret edilmiştir.

Seçimlerin başlangıcından itibaren propaganda serbestisi dönemine kadar olan dönemde propaganda sürece ilişkin yetkinin mülki idare amirlerinde olması her şeyden önce seçimlerin yargı gözetim ve denetiminde olmasından teorik ve kayda değer bir sapma teşkil etmektedir.

Seçimlerin yönetiminin yargı gözetim ve denetiminde yapılıyor olması mülki idare amirliklerinin sürecin tamamen dışında olması anlamına gelmemektedir. Fakat

³⁶ Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e., s. 167

³⁷ Gönenç, *Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s. 51

³⁸ 20 Aralık 2018 tarih ve 30631 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanan YSK'nın 19/12/2018 tarih ve 1119 sayılı kararı (Mahalli İdareler Seçimlerine yönelik),

seçimlerin yargı gözetim ve denetiminde olmasının anlamlı olabilmesi için, mülki idare amirliklerinin seçimlerin yönetimindeki rolünün zorunlu hallerde, sınırlı, istisnai ve durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekmektedir fakat seçimin başlangıcından itibaren propaganda sürecinin bir kısmında seçim kurulunda görev alabiliyorsa geri kalan kısımda görev al(a)mamasının mantıklı bir gerekçesi olması gerekmektedir.

Teorik sapmanın yanında propaganda sürecinin siyasi parti temsilcilerinin de görev aldığı ilçe seçim kurulunun gözetim ve denetiminde olması demokratik değerlerle daha uyumlu olduğu düşünülebilir.

Mülki idare amirlerinin sorumlu olduğu dönemde siyasi parti ve adayların propaganda serbestisi ile ilgili kurumsal kısıtlama yaşadığı söylenemez. Hatta mülki idare amirliklerin “yönetim” anlamında uzmanlaşmış olması bir avantaj olarak değerlendirilebilir fakat mülki idare amirlerinin siyasi iktidar tarafından atanması gerçeği karşısında propaganda sürecinde alacakları kararlar, seçimlerin yargı gözetim ve denetiminde yapılacağına dair ilkedden sapmanın yanında ilçe seçim kurullarınca alınabilecek kararlara nazaran daha çok tartışılabileceği gibi mülki idare makamlarını gereksiz yere yıpratabilecek potansiyeli haizdir. Fransa örneğinde propaganda konusunda, Anayasa Konseyi yetkilidir. Bu konuda bağımsız idari otorite olan ve üye atanma şartları Anayasa Konseyi üyeleri ile aynı olan Görsel-İşitsel Yüksek Konsey (Conseil supérieur de l'audiovisuel) Anayasa Konseyi ile işbirliği yapmaktadır³⁹. Fakat takdir yetkisi Anayasa Konseyindedir.

Bu çerçevede seçimlerin başlangıcı ile propaganda süresinin aynı anda başlamasını sağlayacak bir yasal düzenleme isabetli olacaktır.

³⁹ Ender Ethem Atay, “Fransız İdare Hukukunda Bağımsız İdari Otoriteler: Rekabet Konseyi”, *Perşembe Konferansları Yayınları*, Mart, 2000, s.72-73.

2.3. İLÇE SEÇİM KURULUNUN OLUŞUMU

Seçim kurulları arasından en icracı olan birim ilçe seçim kuruludur. Seçimlerin yargı organının denetimi altında olması zorunluluğundan hareketle ilçe seçim kurulunun yapısı eleştiriye açıktır.

Yukarıda ifade edildiği gibi siyasi partilerin seçim kurullarında seçimlerin yönetimi sürecinde bulunmaları, görüşlerini açıklamaları ve gerektiğinde oy kullanmaları oldukça önemlidir. Fakat seçimlerin denetimi hukuki bir perspektifi ifade eden süreçler olup tamamen yargıçların inisiyatifinde olması gerekir.

İlçe seçim kurulu üyesi olan siyasi parti temsilcilerinin seçim hukuku alanında teorik ve pratik bilgi ve tecrübelerinin olduğu söylenemez. Belki belirli bir nüfusun olduğu ilçelerde siyasi partiler seçim hukuku alanında teorik ve pratik bilgi ve tecrübeleri olan üyelerini seçim kurulunda görevlendirilebilir. Uygulamada bunun ne oranda gerçekleştiği ayrı bir alan araştırma gerektirir. Fakat nüfus azaldıkça seçim hukuku alanında teorik ve pratik bilgi ve tecrübeleri olan siyasi parti üyelerinin ilçe seçim kuruluna üye gösterilme durumu azalmaktadır. Bir an için siyasi parti temsilcilerinin hepsinin seçim hukuku alanında teorik ve pratik bilgi ve tecrübeleri olduğu varsayılsa bile siyasi parti temsilcileri seçimlerin denetimi ile ilgili karar alırken hukuki değil ideolojileri perspektifinde menfaatlerini önceleyecekleri ihtimalinin göz ardı edilmemesi gerekir.

Diğer iki üyenin kamu görevlileri arasından seçilmesi de problematiktir. Her şeyden önce seçim hukuku bilgi ve tecrübe gerektirir. İlçe seçim kuruluna seçilecek kamu görevlilerinin seçim hukuku alanında bilgi ve tecrübelerinin olmamasından yana seçim hukuku alanında ilgileri dahi olmaması ihtimal dâhilindedir. Örneğin tarım müdürlüğünde görevli bir veteriner, müftülükte görevli bir müezzin, gençlik ve spor müdürlüğünde görevli antrenör, tapu müdürlüğünde görevli teknisyen, mal müdürlüğündeki şoförden seçim hukuku alanında ilgisi ve bilgisi olması beklenemez.

Özellikle kanunun aradığı ilçede görev süresi kriteri bazı problematik sonuçlar doğurma potansiyelini haizdir. Türk kamu personel rejiminin en önemli ilkelerinden bir tanesi kamudaki pozisyonların yükselmesi ile yer değişikliğine esas rotasyon arasında doğru orantı olması olduğu söylenebilir. Örneğin kurum yöneticilerinin (müdür, müdür yardımcısı, şube müdürü vb.) ilçelerde görev yapma süresi mevzuat ile bir üst sınıra

bağlanmışken, hizmetli, şoför, teknisyen vb. kadrolar atandıkları ilçelerden emekli olma imkânına sahip olabilmektedirler. Kanunun bu kriteri ile en az lisans mezunu, otuz yıldan beri yöneticilik yapıp son iki yıldan beri o ilçede görev yapan bir kurum müdürü, seçimlerin yönetimi görevini üstlenen ilçe seçim kurulunun üyesi olamazken, son yirmi yıldır o ilçede bir kamu kurumunda örneğin araç şoförlüğü görevini yapıp, kendisini iyi araç sürme konusunda son derece geliştiren ilkokul mezunu bir şoför seçimlerin yönetimini üstlenen ilçe seçim kurulunda görev alacaktır.

Bu çerçevede bir değerlendirme yapıldığında eğer ilçe seçim kurulunda kamu görevlileri görev yapacaksa, daha sağlıklı bir sonucu ulaşmak açısından ilçe seçim kurullarında öğretmenlerin görev yaptığı 1965 – 1979 dönem model olarak kabul edilebilir.

Venedik Komisyonu ilkelerine göre seçim kurullarının üyeleri standart bir eğitimden geçirilmelidir. YSK ve il seçim kurulu üyeleri hâkim olmaları sebebiyle bir eğitimden geçmeden görevlerine devam etmelerinde bir sakınca olmasa da ilçe seçim kurulu üyeleri siyasi parti temsilcilerinden ve kamu görevlilerden oluşması sebebiyle standart bir eğitimden gsupervisioneçmemesi ciddi bir eksiklik olarak işaret edilmelidir.

2.4.SANDIK KURULLARININ OLUŞUMU

Sandık kurulların oluşumuna ilişkin yasal hükümler esas itibariyle katılımcı bir yönetim modeli oluşması için yeterlidir. Fakat uygulaması itibariyle birçok sorunu barındırmaktadır. En yakın örnekler olarak 31 Mart 2019 tarihinde gerçekleştirilen İstanbul Büyükşehir Başkanlığı seçiminin 23 Haziran 2019 tarihinde yenilenmesi seçimine ilişkin YSK'nın gerekçeli kararında ayrıntılı olarak ifade edilmiştir.

İfade edilen bu sorunlar sadece İstanbul iline özgü olmayıp ülke genelinde uygulamada sıklıkla karşılaşılan durumlardır. Sandık kurulunun temelini siyasi parti temsilcileri oluşturmaktadır. 298 sayılı Kanun sandık kurulunun sağlıklı bir şekilde işlemesi amacıyla tarafsız bir kamu görevlisinin başkan, tarafsız bir kamu görevlisinin de üye olmasını öngörmüştür. Bu son derece yerinde bir düzenlemedir.

Burada sandık kurulu başkanlarının nitelikleri de ön plana çıkmaktadır. Sandık kurulu başkan ve üyelerinin yeterliği konusunda takdir yetkisi tamamen ilçe seçim

kuruluna ait olmaktadır. Niteliği arttırmak için sandık kurulu başkanı olabilmek için en az iki kez sandık kurulu üyesi olma şartı getirilebilir. Sandık kurulu başkanın karşılaşacağı sorunlar ve alacağı kararlar daha çok hukuki nitelikte olacaktır. Bunun yanında sandık kurulu başkanının kamu görevlisi olması şarttır. YSK'nın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin yenilenmesine dair kararlarla oluşan içtihadı göre eğer kanuna aykırı olarak atanan sandık kurulu başkanlarının görevli olduğu sandıkta kullanılan oy sayısı seçimin sonucuna etki edecek düzeyde ise seçim iptal edilmektedir.

Bilindiği üzere kamu görevlisi tanımı idare hukukunda farklı, ceza hukukunda farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. İdare hizmetlerini farklı statülerdeki görevliler eliyle görmektedir. Örneğin okullarda farklı statülerde öğretmenler görev yapmaktadır. Okullarda ders karşılığı görev yapan öğretmenler mi, yoksa okullarda kadrolu hizmetliler mi sandık kurulu başkanı olacaktır.

Yasa hükmü tereddütte mahal bırakmayacak şekilde tekrar düzenlenmelidir. Ayrıca sandık kurulu başkanlığı daha cazip hale getirilmelidir. Ceza muhakemelerinde uzlaştırmacı sistemine benzer bir sistem getirilebilir.

Uygulamada sandık kurulu başkan ve üyelerine seçime yakın bir zamanda kısa bir eğitime tabi tutulmaktadır. Bu eğitim daha profesyonel bir perspektif ile ele alınmalıdır. Sandık kurulu başkanı seçilirken muhakkak suretle kamu görevlilerinin eğitim durumu göz önünde bulundurulmalıdır.

Ceza muhakemesi uzlaştırmacılığına benzer bir sicil YSK'da tutulmalıdır. Örneğin görev yaptığı sandıkta herhangi bir itiraz olamayan ve sağlıklı bir şekilde sona eren sandık başkanlarına sicile ilave puan yazılacağı gibi, görev yaptığı sandıkta bir usulsüzlük yaşanan ve yetkili kurullar tarafından da teyit edilen sandık kurulu başkanlarına olumsuz referans olarak yazılabilir.

3.UYGULAMAYA DÖNÜK ÇÖZÜMLER

Seçimlerin yönetim ve denetiminde görev alan kurulların işleyişindeki aksaklıklar ve bunların oluşturduğu sorunların bir kısmı yasal düzenlemelerin uygulanmasındaki eksikliklerden kaynaklanmaktadır.

Seçimlerin yönetimi birçok kurum arasında koordinasyon ve işbirliği gerektirmektedir. Esasen seçimlerin yönetilmesi için seçim kurullarının ihtiyaç duyduğu veya duyması gereken bilgi, imkân ve kabiliyet diğer kamu kurum ve kuruluşlarında mevcuttur. Önemli olan bu bilgi, imkân ve kabiliyetlerin kurumsal bir perspektifle ve bütüncül bir anlayışla eşzamanlı olarak ele alınmasıdır.

İngiltere pratiğinde Seçim Komisyonu personelinin çoğunluğu seçim uygulayıcıları ve Seçim Yöneticileri Derneği üyelerinden oluşmaktadır⁴⁰. Bu tercihin altında yatan en önemli sebepler bir tanesi bu personelin uygulamada yaşanabilecek sorunlara hakim olması ve pratik çözüm üretme imkanının olmasından kaynaklanmaktadır.

3.1. SEÇMEN KÜTÜKLERİ

Seçmen kütüklerinin güncellenmesinde ve seçmen taşımadan kaynaklı yaşanan sorunlar ikinci bölümde etraflıca tartışılmıştır. Seçmen kütüklerinin güncellenmesinden kaynaklı yaşanan sorunların minimize edilmesi açısından iki temel tedbir alınabilir.

Birincisi oy kullanmama ve seçmenlik engelliğine esas verileri YSK'ya yanlış ve eksik olarak bildiren veya bildirilmesine sebep olan kişilere adli ve idari bir takım tedbirlerin öngörülmesi gereklidir. Seçimin bu sebeplerden iptal olması ise ağırlaştırıcı bir hal olarak öngörülebilir.

İkinci olarak SEÇSİS'in E-NABİZ ve UYAP uygulamaları ile entegrasyonu sağlanarak potansiyel kısıtlılara ilişkin YSK'nın sağlıklı analiz yapması sağlanabilir.

Seçmen taşımadan kaynaklı yakınmaların minimize edilmesi için seçmen askı sürelerinin uzatılarak sağlıklı bir denetim yolunun açılması gerekmektedir. Nitekim uluslararası seçim gözlem raporlarında, daha doğru bir seçmen kaydı oluşturmak ve seçmenlerin katılımını kolaylaştırmak için seçmen listelerinin incelenmesi için verilen sürenin uzatılması ve değişiklik için son tarihlerin seçim gününe daha fazla yaklaştırılması konuları dikkate alınması⁴¹, seçmen listelerinin askıda kalma süresinin uzatılması ve seçmen listelerinde son değişiklik yapma tarihinin seçim gününe daha yakın

⁴⁰ <https://www.aea-elections.co.uk/about/aea-objectives/> , erişim tarihi: 01.05.2020

⁴¹ AGİT DKİHB, *Türkiye Cumhuriyeti 7 Haziran 2015 Milletvekili Seçimi Uluslararası Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu*, Varşova: 2015,s. 11.

bir tarih ile deđiřtirilmesi konusu üzerinde dűřünümesi⁴², seçmen listelerinin halk tarafından incelenmesi için askı sűresinin uzatılması ve seçmen listelerinde yapılacak deđiřikliklerin son tarihinin seçim gűnűne yakın bir tarihe uzatılması üzerinde dűřünümesi⁴³, hususları ifade edilmiřtir.

YSK'nın seçmen tařıma olarak deđerlendirilebilecek ikamet nakilleri üzerinde etkin bir denetim yapabilmesi için SEÇSİS ile mahalli idarelere ait veri tabanları (su abonelik, bina-arsa vergisi műkellefleri), elektrik, dođalgaz, iletiřim abonelik ve tűketimlerine esas veri tabanları, Tapu ve Kadastro Genel Műdűrlűđű TAKBİS uygulaması, Milli Eđitim Bakanlıđı E-Okul sistemi ve Sađlık Bakanlıđı E- Nabız uygulamaları arasında bir entegrasyon yapılması dűřünülebilir. Örneđin Norveç'te ulusal vergi otoritelerinin denetimi altında bulunan bir birim tarafından yűnetilmekte olan resmi kayıtlardan istifade edilmektedir⁴⁴.

Bűylece ilk önce fiili ikametlerin olmadıđı deđerlendirilebilecek řűpheli durumlar daha kısa bir sűrede ve daha sađlıklı olarak tespit edilebilecektir. Örneđin faal elektrik, dođalgaz, iletiřim abonelikleri olmayan bina veya bađımsız bűlűmler řűpheli olarak deđerlendirilebilecektir. Elektrik, dođalgaz, iletiřim abonelik ve tűketimlerine esas verilerle (aboneye ait kimlik bilgileri, kullanım detayları) gerçek ikamet sahipleri hakkında daha sađlıklı bir deđerlendirme yapma imkűnı sűz konusu olabilecektir. Yine E-Okul (ocukların hangi okula devam ettiđi) ve E-Nabız (hangi sađlık kurumlarından faydalandıđı) uygulamaları ile gerçek ikamet sahipleri hakkında sađlıklı bir deđerlendirme yapma imkűnı sűz konusu olabilecektir.

Seçmen tařımanın nűne geçilebilmesi için özellikle mahalli idare seçimlerinde seçimden önce seçim bűlgesindeki ikamet sűresinin altı ay gibi bir sűre olarak belirlenmesi de dűřünülebilir.

⁴² AGİT DKİHB, *Tűrkiye Cumhuriyeti 10 Ađustos 2014 Cumhurbaşkanını Seçimi Uluslararası Sınırlı Seçim Gűzlem Heyeti Sonuç Raporu*, Varřova: 18 Kasım 2014,s.12.

⁴³ AGİT DKİHB, *Tűrkiye Cumhuriyeti 12 Haziran 2011 Milletvekili Seçimi Seçim Gűzlem Misyonu Raporu*, Varřova: 31 Ekim 2011,s. 11.

⁴⁴ Nizamettin Aydın, *Tűrk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e., s. 212

3.2. YURT DIŞI SEÇMENLERİN OY KULLANMALARININ KOLAYLAŞTIRILMASI VE KATILIM ORANININ ARTMASINA YÖNELİK ÇÖZÜMLER-: SUUDİ ARABİSTAN ÖRNEĞİ

Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın oy kullanmasının önemi ve değeri birinci bölümde ayrıntılı bir Şekilde açıklanmıştır. Hiç Şüphesiz YSK'nın seçimlerin yönetimi bağlamında görevleri arasında seçimlere katılımın artması için gerekli fiziki ve beŐeri altyapıyı sağlamak ve bu işlemleri kolaylaştırmak yer almaktadır.

Gerek 1995 yılında gerçekteŐirilen anayasa değişikliği sonrası 298 sayılı Kanuna 28.10.1995 tarih ve 4125 sayılı Kanunla eklenen *“bu Kanunun yayımından sonra yapılacak ilk milletvekili genel seçimi için yurt dışında mukim vatandaşlarımızın oturdukları ülkelerde oy kullanmaları, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy açık sayım ve döküm esaslarına göre YSK'nın yönetiminde gerçekteŐirilmesi gerektiğine”* dair hüküm, gerekse de 13.3.2008 tarih ve 5749 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler YSK'yı bu konuyla ilgili harekete geçirmemiŐtır. Yasa koyucunun 2008 yılında ortaya çıkan apaçık iradesine ve aradan üç yıl geçmesine rağmen YSK yurt dışı temsilciliklerimizdeki ve ihtiyaç duyulması halinde yerel makamların uygun göreceği diğer yerlerdeki sandıklarda oy kullanma imkânın 12 Haziran 2011 tarihinde gerçekteŐirilecek olan milletvekilliği genel seçimlerinde uygulanamayacağına seçimden dört ay önce karar vermiŐtır.

2014 yılından itibaren yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız buldukları ülkelerde oy kullanabilmesine rağmen YSK'nın bu konuyla ilgili gerekli kolaylaştırıcı tedbirleri aldığını söylemek oldukça güçtür. Bu argümanı desteklemek için Suudi Arabistan Krallığı örnek ülke olarak seçilmiŐtır.

Suudi Arabistan Krallığı örnek ülke olarak seçilmesinin sebepleri Őunlardır.

- ✓ Suudi Arabistan Krallığında Türkiye Cumhuriyeti Milli EĞitim Bakanlığı'na bağlı sekiz adet okul bulunması ve bu okullarda Türkiye Cumhuriyeti Milli EĞitim Bakanlığı'na bağlı kadrolu yaklaşık üç yüz öğretmenin görevli olması,
- ✓ Suudi Arabistan Krallığı'nda hac ve umre hizmetleri sebebiyle Diyanet İŞleri Başkanlığı Hac ve Umre Genel Müdürlüğü'ne bağlı ciddi sayıda devlet memurunun bulunması,

- ✓ Suudi Arabistan Krallığının 2.149.690 km² yüzölçümünün⁴⁵ oldukça büyük olması sebebiyle ulaşımın güç olması,
- ✓ Suudi Arabistan Krallığı her ne kadar bir monarşi olsa da, 33.413.660 ülke nüfusunun üçte birini başta Hindistan, Pakistan, Filipinler, Mısır ve Sri Lanka olmak üzere diğer ülke kökenli yabancı işçiler oluşturması⁴⁶ sebebiyle yabancı ülke vatandaşlarının taleplerine yönelik esnek bir tutum içinde olmaları,
- ✓ Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliğinde, Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Cidde Başkonsolosluğunda ve İslam İşbirliği Teşkilatı Nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Daimi Temsilciliği toplam 6 (altı) adet silah kullanma yetkisine (mütekabiliyet esasına göre) sahip güvenlik ataşesi⁴⁷ ve yerleşkeleri korumakla görevli 6 (altı) adet yerel özel güvenlik görevlisinin mevcut olması,
- ✓ Yazarın 2014 yılında gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçiminde ve 2015 yılı Haziran ayında gerçekleştirilen Milletvekilliği genel seçiminde Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliği'nde güvenlik ataşesi olarak görevli olması sebebiyle, Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliği'nde seçim güvenlik amiri olarak görev yapmış olması.

Tablo 12- 2014-2018 yılları arasında Yurt dışı Seçmen Kütüğüne Kayıtlı Seçmenlerin ve Suudi Arabistan Krallığı Sınırları İçerindeki Kayıtlı Seçmenlerin Oy Kullanma Oranlarının Karşılaştırılması

⁴⁵ <http://riyad.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/354047> (erişim tarihi 01.02.2020)

⁴⁶ <http://riyad.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/354047> (erişim tarihi 01.02.2020)

⁴⁷ Güvenlik ataşeleri Dış Temsilciliklerin Korunmasında Geçici Süreli Görevlendirilecek Emniyet Genel Müdürlüğü Personeli Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde sicil notu iyi, hakkında soruşturması olmayan, silah atış kabiliyeti yüksek, yazılı, sözlü ve yabancı dil sınavlarından başarıyla geçmiş Emniyet Hizmetleri Sınıfı amir ve memur personel arasında seçilmektedir. Bu çerçevede Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti temsilciliklerinde üçü amir sınıfı (Başkomiser, Komiser, Komiser Yardımcısı) üçü polis memuru rütbesinde altı personel görevlidir.

SEÇİM ADI	YURT DIŞI SEÇMEN KATILIM ORANI	SUUDİ ARABİSTAN SEÇMEN KATILIM ORANI	SUUDİ ARABİSTAN/ YURT DIŞI SEÇMEN
2018 Milletvekili	44,62	26,89	60,2644554
2017 Halkoylaması	47,91	32,34	67,50156544
2015 Kasım Milletvekili	40,01	21,88	54,68632842
2015 Haziran Milletvekili	32,5	17,33	53,32307692
2014 Cumhurbaşkanlığı	8,3	6,51	78,43373494

Kaynak: YSK verilerinden derlenmiştir.

Yukarıda görüldüğü üzere Suudi Arabistan Krallığı sınırları içerisinde seçmen kütüğüne kayıtlı seçmenin oy kullanma oranı yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı olan tüm seçmenin oranının yaklaşık yüzde ellisidir. Çünkü YSK Suudi Arabistan Krallığı sınırları içerisinde sadece Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliği'nde, Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Cidde Başkonsolosluğu'nda oy kullanılmasına izin vermiştir.

Suudi Arabistan Krallığı dini inanışları ve devlet gelenekleri gereği yabancı ülkelerin kendi müfredatlarını takip edecekleri okulları Suudi Arabistan Krallığı içerisinde açmasına ancak, ilgili ülkenin kamu otoritesinin doğrudan kontrolü olması şartıyla izin vermektedir.

Bu çerçevede Suudi Arabistan Krallığı sınırları içerisinde Riyad, Cidde, Dammam, Mekke, Medine, Taif, Abha, Tebuk vilayetlerinde istihdam edilmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görevli öğretmenlerden en az beş yıllık görev süresini doldurmuş, son on yılda disiplin cezası almamış olanlar arasından yazılı ve sözlü sınav sonrası atandıkları sekiz adet güvenli eğitim kampüsü bulunmaktadır.

1980 yıllardan beri faaliyet gösteren bu okullar Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliği'nin himayeleri altında Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliğine bağlı olarak eğitim vermekte, bu okullarda tümüyle Türk eğitim sistemini ve öğretim programı uygulamakta, ders kitapları Türkiye'den

gelmekte, akademik takvim Türkiye ile aynı işlemektedir⁴⁸. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgi ve görev alanında bulunan hiçbir ülkede bu sayıda müstakil okul bulunmamaktadır⁴⁹. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yurt dışına gönderdiği öğretmenlerin yaklaşık %20'si Suudi Arabistan Krallığı'nda görev yapmaktadır⁵⁰.

Ayrıca hac ve umre hizmetlerinde görevli olan Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliğine, Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Cidde Başkonsolosluğu Din Hizmetleri Ataşeliğine bağlı sürekli görevli çok sayıda Diyanet İşleri Başkanlığı Hac ve Umre Hizmetleri Genel Müdürlüğü personeli bulunmaktadır. Bu eğitim kampüsleri ve görevli öğretmenler ve din hizmetleri görevlileri Milli Eğitim Bakanlığına bu sekiz okulun tamamında oy kullanma, sayım ve döküm, seçim yönetimi ve hatta güvenliği için oldukça yeterli sayıdadır. Ayrıca yeteri sayıda güvenlik ataşesi de mevcut olduğu hususu da göz önünde bulundurulmalıdır.

Yukarıda ifade edildiği gibi Suudi Arabistan Krallığı'nın nüfusun üçte biri yabancılardan oluşması sebebiyle Suudi Arabistan Krallığı diğer ülkelerin bu tür taleplerine genel itibariyle esnek ve olumlu yaklaşmaktadır.

Suudi Arabistan Krallığı'nın 2.149.690 km² yüzölçümünü itibariyle dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip 13. ülkesidir⁵¹. Bu yüzölçümü ile Türkiye'nin üç katı, Almanya'nın ise sekiz katı, tüm Avrupa kıtasının dörtte biridir. Bu kadar büyük bir yüzölçümü olan bir ülkede haliyle mesafeler de kayda değerdir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların bulunduğu bazı şehirlerin Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliği'ne, Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Cidde Başkonsolosluğu'na mesafeleri aşağıda gösterilmiştir.

- ✓ Abha Cidde arası 610 km
- ✓ Tebuk Cidde arası 980 km
- ✓ Medine Cidde arası 420 km

⁴⁸ Yusuf Bahri Gündoğdu, "Suudi Arabistan Türk Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Sorunları", *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 201, 2014, s.127

⁴⁹ a.g.m., s.126

⁵⁰ a.g.m., s.127

⁵¹ https://tr.wikipedia.org/wiki/Y%C3%BCz%C3%B6l%C3%A7%C3%BCmlerine_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi (erişim tarihi 04.02.2020)

✓ Dammam Riyad arası 410 km

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların açılabilmesi için ilgili merkezde belirli sayıda Türk vatandaşının ikamet etmesi, bir Türk vatandaşı yoğunluğunun bulunması gerekmektedir. Örneğin Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliği bu mesafeleri göz önünde bulundurarak belirli günlerde Dammam vilayetinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okulda geçici konsolosluk hizmeti vermektedir⁵². Yine Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Cidde Başkonsolosluğu bu mesafeleri göz önünde bulundurarak belirli günlerde Medine⁵³ ve Tebuk⁵⁴ vilayetlerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda geçici konsolosluk hizmeti vermektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların bulunduğu bu vilayetlerde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yoğunluğu YSK tarafından göz ardı edilmiştir.

Görüldüğü üzere Suudi Arabistan Krallığı özelinde yurtdışı seçmen kütüğüne kayıtlı seçmenin seçimlere katılımını arttırmak amacıyla birçok noktada sandık kurmak için fiziki imkânlar mevcut olmasına ve yeteri kadar insan kaynağı bulunmasına, 298 sayılı Kanun ihtiyaç duyulması halinde yerel makamların uygun göreceği diğer yerlerdeki sandıklarda oy kullanma imkânı tanınmasına rağmen YSK tarafından gerekli tedbirler alınmamıştır. Burada şu hususun altını çizmekte fayda görülmektedir. Belki dünya üzerinde Suudi Arabistan Krallığı'ndaki mesafelere yakın mesafeleri kat edip oy kullanan vatandaşlarımız mevcuttur fakat bu ülkelerin hiçbirinde yakın mesafelerde oy kullanmaya imkân verecek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul ve bu kadar insan kaynağı mevcut değildir.

Yurt dışı seçmenlerin katılımını arttırmak ve kolaylaştırmak amacıyla YSK'nın daha etkin ve uygulanabilir bir altyapı oluşturması oldukça önemlidir.

⁵² <http://riyad.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/220579> (erişim tarihi 08.02.2020)

<http://riyad.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/203550> (erişim tarihi 08.02.2020)

<http://riyad.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/197744> (erişim tarihi 08.02.2020)

⁵³ <http://cidde.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/237384> (erişim tarihi 08.02.2020)

<http://cidde.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/117124> (erişim tarihi 08.02.2020)

⁵⁴ <http://cidde.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/117714> (erişim tarihi 08.02.2020)

4.YÜKSEK SEÇİM MAHKEMESİ MODELLEMESİ

Seçim hukukunun uzmanlık gerektiren bir alan olup bu anlamda bir eksiklik seçim yönetim ve denetim sisteminin tamamına etki edecek niteliktedir. Seçim kurullarının bu alanda hem bürokratik yönden hem de karar alma yönünden uzman yapıya kavuşması ancak tam anlamıyla daimi yapıya kavuşmasıyla söz konusu olabilir. Daimi yapıya kavuşmasını sağlayacak argümanlar ise seçim kurulları ile bağlantılı görev ve yetkilerin seçim kurullarına devri ile güçlü fiziki kaynağı ve insan kaynağına sahip seçim kurulları ile mümkün olabilir. YSK açısından ilave bir takım görevlerle oluşturulacak “mahkeme” fonksiyonel ve organik açıdan en makul ve uygulanabilir çözüm olarak gözükmektedir.

YSK'nın yargı organı veya mahkeme olması hususundaki tartışmalar 1950 dönemine kadar dayanmaktadır. Zira 1950 tarihli ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanununu hazırlayan İlim Heyeti bu kurulu Yüksek Seçim Mahkemesi olarak konumlandırmasına rağmen o tarihte TBMM çoğunluğu elinde bulunduran Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti'nin itirazlarına rağmen Yüksek Seçim Mahkemesi'ni YSK'ya dönüştürmüştür.

1954 yılında 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu'nda 6272 sayılı Kanunla değişiklik yapılması esnasında o tarihte TBMM çoğunluğu elinde bulundurmayan Cumhuriyet Halk Partisi YSK'nın Yüksek Seçim Mahkemesi'ne dönüştürülmesine yönelik önerge vermesine rağmen, o tarihte TBMM çoğunluğu elinde bulunduran Demokrat Parti bu önergeyi reddederek YSK'nın Yüksek Seçim Mahkemesi'ne dönüştürülmesini engellemiştir.

TBMM çatısı altında 2013 yılında yapılan Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüşmeleri esnasında YSK'nın mahkeme olarak kabul edilmesi yönündeki görüşler ifade edilmiştir. Bu görüşler YSK'nın bir takım kararlarına karşı Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmasını imkân veren düzenlemelerin gölgesinde kalmış ve madde metninde yer almamıştır⁵⁵. Brezilya⁵⁶ ve El Salvador⁵⁷ pratiklerinde seçim yönetim ve denetim organı Yüksek Seçim Mahkemesi olarak organize edilmiştir.

⁵⁵ T.B.M.M., 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 2013, s.3259-3267

⁵⁶ Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e., s. 165

⁵⁷ Nizamettin Aydın, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, a.g.e., s. 186

Aşağıda ayrıntıları açıklanan fonksiyonel bazlı modelleme ile şu faydalar hedeflenmektedir.

- ✓ Son zamanlara basit yargılama ve yargılamada hedef süre uygulamalarıyla adalet hizmetinin hızlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlayan reformların topluma yön veren siyaset kurumuna uygulanması sağlanacaktır.
- ✓ Seçim kurullarının seçim dönemi dışında süreklilik arz eden bir görevi olmadığından, ilave edilecek yeni görevlerle YSK'nın sürekliliği sağlanacaktır.
- ✓ Siyaset ve seçim hukukundaki organik ve fonksiyonel gri alanlar azaltılacaktır.
- ✓ Anayasa Mahkemesinin asli fonksiyonu ile doğrudan bağdaşmayan görevlerin YSK'ya devri ile Anayasa Mahkemesi'nin asli görevlerine yoğunlaşması sağlanacaktır.

YSK'nın mahkeme olarak örgütlenmesinde aşağıdaki organik kriterler göz önüne alınabilir.

1982 Anayasasının ilk halinde yargıyla ilgili anayasal kurumlardan sadece genel kurulda karar alma mekanizması Anayasa Mahkemesi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve YSK için kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi için sadece genel kurulda karar alma mekanizması 2010 anayasa değişikliği ile terkedilmiş, genel kurulunda dışında iki bölüm kurulmuştur. Hâkimler ve Savcılar Kurulu için sadece genel kurulda karar alma mekanizması 2010 anayasa değişikliği ile terkedilmiş, genel kurulunda dışında daireler kurulmuştur.

Yukarıdaki verilerden anayasa koyucunun bütün kararların üyelerin tamamının katılımıyla oluşan genel kurulda alınması yerine daha az sayıda üyenin katıldığı komisyon, daire, bölüm gibi yapılarda karar alınması eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır.

YSK önemli konularda karar alacakken kendi üyeleri arasında üçer kişilik komisyonlar kurduğu görülmektedir⁵⁸. Bunun yanında özellikle seçim döneminde YSK

⁵⁸ YSK'nın kendi bünyesinde komisyon oluşturduğunu gösteren örnek kararlar YSK'nın 15/02/2017 tarih ve 2017/101 sayılı kararı, YSK'nın 19/02/2015 tarih ve 2015/219 numaralı kararı, YSK'nın 15/02/2017

üyelerinin kendi aralarında il bazlı görev bölüşüm yaptığı da bilinmektedir⁵⁹. Ayrıca iki bölüm ve bir genel kuruldan müteşekkil bir YSK yapılanmasıyla bölümler tarafından verilecek kararların genel kurula itiraz imkânının tanınmasıyla daha sağlıklı bir yargılama olacağı açıktır.

Hem anayasa koyucunun iradesinin bu doğrultuda olması, hem iki basamaklı bir yargılama oluşmasıyla adil yargılanma hakkının bir nebze daha fazla tesis edilme imkânının artması, hem de YSK'nın uygulamasının anayasal temele kavuşturulması açısından YSK'da genel kurulun dışında iki ayrı bölüm kurulmasının daha faydalı olacağını değerlendirilmektedir.

1982 Anayasası'nın ilk halinde yargıyla ilgili anayasal kurumlardan⁶⁰ yedek üye mekanizması Anayasa Mahkemesi, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve YSK için kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi için yedek üye mekanizması 2010 anayasa değişikliği ile Hâkimler ve Savcılar Kurulu için yedek üye mekanizması 2017 anayasa değişikliği ile terkedilmiştir. Görüldüğü üzere mevcut anayasal kurumlardan sadece YSK'da yedek üye mekanizması mevcuttur.

Yukarıdaki verilerden anayasa koyucunun iradesinin yedek üye mekanizmasının sakıncalarını göz önünde bulundurarak terk etme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. Asıl ve yedek üye ayırımından kaynaklı sorunların meydana getirdiği veya getirmesi muhtemel sonuçların bir kısmı ikinci bölümde toplantı ve karar yeter sayıları başlığı altında tartışılmıştır. Zira YSK kendi içtihadıyla zaten “eylemli anayasa değişikliği” yaparak asıl ve yedek üye ayırımına son vermiştir.

Anayasa koyucunun diğer yargı organları ile ilgili ortaya çıkan asıl ve yedek üye ayırımını terk etme yönünde eğilim ve iradesi, hem asıl ve yedek üye ayırımında kaynaklı sorunların çözümü, hem de YSK'nın mesnetsiz içtihadının anayasal temele

ve 2017/101 numaralı kararı, YSK'nın 29/06/2014 ve 2014/3093 numaralı kararı, YSK'nın 17/01/2012 ve 2012/24 numaralı kararı, YSK'nın 07/03/2011 ve 2011/158 numaralı kararı, YSK'nın 07/02/2009 ve 2009/75 numaralı kararı, YSK'nın 09/01/2009 ve 2009/13 numaralı kararı, YSK'nın 29/12/2007 ve 2007/920 numaralı kararı

⁵⁹ T.B.M.M. Anayasa Uzlaşma Komisyonu, “Anayasa Uzlaşma Komisyonunun Yazım Komisyonu Raporu” Ankara, T.B.M.M. Yayınları,2013, s.1280.

⁶⁰ Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu anayasal düzenleme alanında değil yasal düzenleme alanında kaldığı için yukarıdaki sınıflandırmanın içerisinde yer almamıştır. Yine 1982 Anayasasının ilk halinde Devlet Güvenlik Mahkemesinde bir Başkan, iki asıl ve iki yedek üye ile bir savcı ve yeteri kadar savcı yardımcısı bulunacağı belirtilmişti. Fakat Devlet Güvenlik Mahkemeleri 2004 anayasa değişikliği ile kaldırılmıştır.

kavuşturulması açısından YSK üyeleri arasında asıl ve yedek üye ayırımına son verilmelidir.

4.1.SİYASİ PARTİ TÜZÜKLERİNİN YARGISAL DENETİMİ

Siyasi parti tüzükleri partinin yapısını ve işleyişini belirlemeyi amaçlayan, üyelerin, adayların, aday adaylarının ve diğer üçüncü kişilerin doğrudan ve dolaylı hukukunu düzenleyen ana belgedir⁶¹. Partinin ilk kuruluş anında kurucular kurulu tarafından oluşturulan siyasi parti tüzükleri, sonrasında partinin en yüksek organı olan büyük kongrece değiştirilebilmektedir. Siyasi partilerin tüzüklerinin hukuki denetimi Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılmaktadır.

4.1.1. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca Yapılan Denetim ve Etkinliği

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 10.maddesine göre siyasi parti tüzüklerinin de yer aldığı siyasi parti sicili Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından tutulmaktadır. Bu çerçevede Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, partinin belli yoğunlukta ve belli türde hukuka aykırılık içinde olması halinde, hukuku, başkaca bir talep ve başvuruya gerek kalmaksızın görevinden kaynaklı ve doğrudan doğruya harekete geçirebilmektedir⁶².

Siyasi parti tüzüklerinin 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununa aykırılığı dolayısıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca Anayasa Mahkemesine yapılan ihtar başvuruları incelendiğinde; bazı kararlarda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Anayasa Mahkemesi'ne siyasi parti tüzükleri ile ilgili ihtar başvurusu yapmadan önce siyasi partiye uyarıda bulunması yönünde bir zorunluluk olup olmadığı tartışılmış, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca Anayasa Mahkemesi'ne ihtar başvurusu yapmadan önce siyasi partiye uyarıda bulunması zorunluluğu olmadığına oyçokluğu ile karar verilmiştir. Buna rağmen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca Anayasa Mahkemesi'ne

⁶¹ Ahmet İyimaya, "Siyasi Parti Tüzüklerinin Yargısal Denetimi Türk Pozitif Hukuku Yönünden Siyasi Parti Tüzüklerinin Yargısal Denetimi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 61, 2005, s. 241

⁶² a.g.m., s.251

ihhtar başvurusu yapmadan 6nce bazı partilere uyarıda bulunmuş, bazılarına uyarıda bulunmaya gerek g6ormemiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın siyasi parti t6uz6uğu 6zerindeki kontrol yetkisi, partiyi hukuka aykırı uygulaması nedeniyle 6nleyici nitelikte bir ihhtar ve kesin h6uk6m oluşturmaya giden s6ure6te harekete ge6irme ara işlem nitelięindedir⁶³.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ve Anayasa Mahkemesi tarafından y6ur6t6len, ihhtar rejimi olarak adlandırılan ve etkinliği olmayan denetimin, t6uz6uğu doğrudan ortadan kaldırma y66n6nde bir etkisi olmadığı gibi adli yargı organlarınca denetimini 6nleyici bir 6zellik i6ermemektedir⁶⁴.

4.1.2. Anayasa Mahkemesince Yapılan Denetim ve Etkinliği

Siyasi Partilere Anayasa Mahkemesi tarafından ihhtar verilmesine ilişkin anayasal bir d6uzenleme mevcut değildir. İhhtar m6uessesini 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda ve Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununda yer almaktadır.

2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesine g66re bir siyasi partinin Siyasi Partiler Kanununun 101 inci maddesi dışında kalan emredici h6uk6mleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici h6uk6mlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne, Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen yazı ile başvurulur. Anayasa Mahkemesi, s66z konusu h6uk6mlere aykırılık g66r6irse bu aykırılığın giderilmesi i6in ilgili siyasi parti hakkında ihhtar kararı verir.

Doktrinde bazı yazarlar Anayasanın 148. maddesindeki Anayasa Mahkemesi anayasa ile verilen g66revleri de yerine getirir h6uk6m6ne dayanarak, ihhtar konusu doğrudan anayasada yer almadığından Anayasa Mahkemesi tarafından ihhtar kararı verilmesini anayasaya aykırı bulmaktadır⁶⁵ fakat bu g66r6uř doktrinde kabul g66ormemektedir. Zira

⁶³ a.g.m., s.254

⁶⁴ a.g.m., s.290

⁶⁵ Bu konu ile ilgili ayrıntılı tartişma ve g66r6uşler i6in bkz. Kemal G66zler, *T6urk Anayasa Hukuku Dersleri*, Ekin Kitabevi, Bursa: 2008. s. 229-230.

Anayasa Mahkemesi bu görüşlere rağmen ihtar kararları vermeye devam etmektedir ve alınan kararların büyük çoğunluğu oybirliği ile alınmaktadır.

Tablo 13- 1982 Anayasası Döneminde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Talebi Üzerine Anayasa Mahkemesi Tarafından Siyasi Partilere Siyasi Parti Tüzüklerindeki Hukuka Aykırılık İddiaları ile İlgili Yapılan İhtar Başvurularının Sonuçları

	PARTİ	ESAS	KARAR	TARİH	SONUÇ	NİTELİK
1	ANAVATAN PARTİSİ	1984/1	1984/1	11.10.1984	KVYO	OYBİRLİĞİ
2	DEMOKRATİK SOL PARTİ	1885/2	1986/1	28.02.1986	KISMEN İHTAR KISMEN RED	OYÇOKLUĞU
3	ÖZGÜRLÜK VE DAYANIŞMA PARTİSİ	1996/1	1997/7	13.11.1997	KISMEN İHTAR KISMEN RED	OYBİRLİĞİ
4	DEMOKRATİK SOL PARTİ	1989/4	1989/2	21.11.1989	İHTAR	OYÇOKLUĞU
5	SOSYAL DEMOKRAT PARTİ	2002/5	2003/4	25.3.2003	İHTAR	OYBİRLİĞİ
6	CUMHURİYET HALK PARTİSİ	2002/4	2003/2	22.01.2003	RED	OYBİRLİĞİ
7	ANAVATAN PARTİSİ	2002/3	2003/1	22.01.2003	RED	OYBİRLİĞİ
8	BİRLEŞİK SOSYALİST PARTİ	1995/5	1995/5	06.12.1995	İHTAR	OYÇOKLUĞU
9	SOSYAL DEMOKRAT HALKÇI PARTİ	1989/1	1989/1	05.11.1989	KISMEN İHTAR KISMEN RED	OYÇOKLUĞU
10	ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	2005/3	2011/1	12.10.2011	RED	OYÇOKLUĞU

Kaynak: Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası verilerinden derlenmiştir.

Siyasi Partiler Kanununun 104. maddesinde 1999 ve 2003 yılında yapılan değişikliklerden önce bir siyasî partiye Anayasa Mahkemesi tarafında ihtar kararı verilmesinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde Cumhuriyet Başsavcısı, Anayasa Mahkemesi'ne bu siyasî partinin kapatılması için re'sen dava açar hükmü yer almaktaydı. 2003 yılında yapılan bu değişiklikle ihtar kararına uymayan siyasi parti hakkında devlet yardımından tamamen veya kısmen yoksun bırakılmasına karar verilmeye başlandı.

Ancak Anayasa Mahkemesi'nin 11.06.2009 gün ve E:2008/5 ve K: 2009/81 sayılı kararı⁶⁶ ile Siyasi Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin 2 fıkrasının 2 tümcesinde yer alan **devlet yardımının kesilmesine ilişkin** hükmün anayasanın 10., 68., 69. maddelerine aykırı olduğu iddiasıyla kendi açtığı davada verdiği kararlar ile yeni bir hukuki durum ortaya çıkmıştır. Anayasa Mahkemesi bu kararında Siyasi Partiler Kanununun 104. maddesinin 2 fıkrasının 2 tümcesinin ihtar uymayan partiler için getirilen **devlet yardımının kesilmesinin** devlet yardımı almayan siyasi partiler açısından infaz kabiliyeti olmadığı dikkate alındığında, bunlar açısından geçerli ve işlevsel bir yaptırım olmadığından, devlet yardımı almayan siyasi partilerin emredici hükümlere aykırı faaliyetlerinin yaptırımsız kalması sonucu doğurduğundan, bu tür partiler lehine ayrıcalık oluşturacağı gerekçesiyle iptal edilmesine karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi; siyasi parti tüzüklerine ilişkin ihtar başvuruları ilişkin bazı kararlarda, ihtar kararında önce siyasi partiye savunma yapması yönünde bildirimde bulunmasının bir zorunluluk olup olmadığı tartışılmış, böyle bir zorunluluk olmadığına oyçokluğu ile karar verilmiştir. Buna rağmen Anayasa Mahkemesi ihtar kararından önce bazı partilerden savunma talep etmiş, bazılarında da savunma talep etmeye gerek görmemiştir.

Tüm bu açıklanan hukuki durumdan hareketle sonuç olarak bir siyasi parti tüzük değişikliği yapmamakta direnirse Anayasa Mahkemesi bu parti hakkında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından açılan dava sonrasında ihtar kararı verecektir, fakat Anayasa Mahkemesi'nin ihtar kararına rağmen ilgili siyasi parti tüzük değişikliği yapmamakta direnirse Anayasa Mahkemesi'nin uygulayacağı bir müeyyide kalmamaktadır.

4.1.3.Adli Yargının Yetkisizliği

Yukarıda ayrıntılı açıklandığı üzere ihtar müessesesini başlatan ve re'sen uyarı görevini ifa eden Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısıdır. Siyasi parti tüzüklerinin denetlenmesinde kamunun menfaati vardır ve kamunun başvuruya dönük gözetim yetkisi

⁶⁶ http://www.anayasa.gov.tr/index.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=2721&content= (Erişim Tarihi: 03.02.2020).

olması bu çerçevede yerindedir, fakat kişi topluluğu olan siyasi partileri oluşturan bireylerin bu haktan mahrum olmalarını haklı kılacak bir gerekçe olduğunu söylemek güçtür.

Teknik olarak siyasi parti tüzük değişiklikleri birer büyük kongre kararıdır. Buna rağmen Yargıtay adli yargının siyasi parti tüzüğünün iptali konusunda görevsiz olduğuna hükmetmiştir⁶⁷. Gerçekten de siyasi partilerin tüzük değişiklikleri ile “hükümsüzlük butlan” davaları ile iptal davaları hakkında, Siyasi Partiler Kanununda, (aşağıda ayrıntıları ile açıklandığı üzere), 57. maddede disiplin işlerinde öngörüldüğü gibi bir özel hüküm bulunmamaktadır⁶⁸.

Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan siyasi parti tüzüklerinin hukuki denetimden bağımsız olduğu görülmektedir. Ciddi siyasi sonuçlar doğurma potansiyelini haiz bu yetkinin Yüksek Seçim Mahkemesince kullanılması daha isabetli olacaktır.

4.2. SİYASİ PARTİ ÜYELERİNE VERİLEN PARTİDEN VEYA GRUPTAN GEÇİCİ VEYA KESİN ÇIKARMA DİSİPLİN CEZALARININ YARGISAL DENETİMİ

Siyasi parti üyeliği, siyasi partiye üye olmak isteyen vatandaş ile daha önceden tüzel kişiliğe kavuşmuş olan siyasi parti arasında yapılan zımni bir sözleşme ile gerçekleşir. Siyasi partiye üyeliği ve bu üyeliğin hukuki statüsünün niteliği siyasi parti tipolojisinin belirlenmesinde de önem arz etmektedir⁶⁹.

⁶⁷ Yargıtay İkinci Hukuk Dairesinin 3.4.1975 tarihli Esas No: 1381 ve Karar No:3153 sayılı kararı, Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesinin 7.11.2002 tarihli Esas No: 5626 ve Karar No:12553 sayılı kararı

⁶⁸ İbrahim Kaplan, “Siyasi Partilerle İlgili Davalarda Görevli ve Yetkili Mahkemeler (Özellikle Siyasi Parti Kongre veya Kurultay Kararları ve Tüzük Değişikliği ile İlgili Davalar)”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 3, Sayı 23, Temmuz 2008, s.19

⁶⁹ Mahmut Gökpınar, “Anayasal ve Yasal Düzlemden Siyasi Parti Üyeliği”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 4, Sayı 33, Mayıs 2009, s.31

Her kişi topluluğu gibi siyasi partilerde de, topluluğun menfaati ile uyuşmayan ya da topluluğun üzerinde oydaştığı ahengi bozan üyelere çeşitli disiplin yaptırımları uygulanabilir ve bu yaptırımların uygulanması topluluğun varlığı için zorunluluktur.⁷⁰ Bu yaptırımlar arasında en ağır olanı, üye ile siyasi parti arasındaki bağı ortadan kaldıran ihraç karardır.

Hiç şüphesiz ihraç kararlarının sadece şekil bakımında yargı denetime tabi tutulması, esas bakımından yargı denetimine tabi tutulmaması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Fakat bu husus yasama organının takdirinde olup gerekliliği ve hukuki sınırı ayrı bir tartışma konusudur⁷¹.

Bunun yanında siyasi parti üyeliğinden ihraç kararlarının ciddi siyasi sonuçları olabilir⁷². Mevcut düzenlemede bu karar asliye hukuk mahkemesinde tek hâkim tarafından verilmekte ve kural olarak bu kararlara istinaf ve temyiz yolu kapalıdır. Buna rağmen ilk derece mahkemeleri bazı durumlarda yetkilerini aşarak siyasi parti üyeliğinden ihraç kararlarının şekil denetiminin dışına çıkıp siyasi parti üyeliğinden ihraç kararlarını esastan denetleme yoluna gitmekte, Yargıtay'ın ilgili dairesi hatta Yargıtay Hukuk Genel Kurulu yetkisini aşarak kesin hüküm niteliğindeki kararı bozmaktadır⁷³.

Farklı bir örnek olarak, yerel mahkemenin siyasi parti üyeliğinden ihraç kararını hukuka uygun bularak reddettikten sonra, Yargıtay'ın ilgili dairesi Danıştay İdari Davalar Genel Kurulunca⁷⁴ alınan bir karara atıf yaparak yapılan disiplin soruşturmasının disiplin hukuku hükümlerine aykırı yapıldığı gerekçesiyle bozmuřtur⁷⁵.

Ciddi siyasi sonuçlar doğurma potansiyelini haiz bu yetkinin Yüksek Seçim Mahkemesince kullanılması daha isabetli olacaktır.

⁷⁰ Hasan Atilla Güngör, "Türkiye'de Siyasi Parti Üyelerinin İhracına İlişkin Kararların Yargısal Denetimi", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, s.8

⁷¹ Ayrıntılı tartışma için bakınız Hasan Atilla Güngör, "Türkiye'de Siyasi Parti Üyelerinin İhracına İlişkin Kararların Yargısal Denetimi", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(2), s.7-37

⁷² Aşağıda üç dipnota konu olan siyasi parti üyeleri sonradan ihraç oldukları siyasi partilerde birkaç kez genel başkanlığa aday olmuştur.

⁷³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 12.12.2007 tarih ve Esas:2007/4-964 Karar:2007/965

⁷⁴ Danıştay İdari Davalar Genel Kurulunun Esas:1992/316 Karar: 1992/164 Karar Tarihi 23.10.1992

⁷⁵ Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin 09.07.2012 tarih ve Esas:2012/5268 Karar:2012/8704

4.3.SİYASİ PARTİLERİN DAĞILMA DURUMUNUN TESPİTİ

Siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespitinde Yargıtay adli yargının görevli olmadığına, Anayasa Mahkemesi'nin görevli olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi ise siyasi partilerin genel merkez ve diğer tüm teşkilatlarını kapsayan tek tüzel kişiliğinin dağılma halinin tespitinde kendisinin görevli olduğuna, siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespitinde kendisinin görevli olmadığına karar vermiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın da Anayasa Mahkemesi'nden siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespiti ile ilgili talepte bulunduğu göz önüne alındığında kendisini siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespitinde görevli görmediği sonucuna ulaşılsa da 2019 yılında bazı siyasi partilerin basına yansıyan ifadelerinden Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kanuni şartlar oluştuğunda “de jure” olarak olmasa da “de facto” olarak siyasi parti il ve ilçe teşkilatlarının dağılma durumunun tespitine karar verildiği görülmektedir.

Ciddi siyasi sonuçlar doğurma potansiyelini doğurma potansiyelini haiz bir yetkinin kanuni temelden yoksun olarak idari bir organ olan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yargılama tekniklerine başvurulmadan kullanılması yerine Yüksek Seçim Mahkemesince kullanılması daha isabetli olacaktır.

4.4. SİYASİ PARTİLERİN İL VE İLÇE TEŞKİLATLARININ GÖREVDEN ALINMASI

Siyasi partiler demokrasimizin vazgeçilmez unsurlarıdır. Modern demokrasi partiler demokrasisidir⁷⁶. Demokrasi için bu kadar ciddi önemi haiz olan siyasi partilerin kendi iç işleyişlerin de demokratik kural ve ilkelere uygun hareket etmeleri oldukça önemlidir. Siyasi partilerin kendi içlerinde demokrasiyi sağladıkları argüman ise parti içi demokrasidir.

Siyasi partilerin örgüt içi düzenlerinin demokrasi esaslarına uygun hukuki düzenlemelerle sınırlarının çizilerek, partilerdeki baskıcı eğilimlerin ve baskıların ortadan

⁷⁶ Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin, 17.Baskı, 2017, s.94

kaldırılması, demokratik örgüt yapısının kurularak lider, teşkilat, organlar ve adayların demokratik usul ve esaslarla belirlenmesi ve karar mekanizmasının aşağıdan yukarıya oluşturulması sürecine parti içi demokrasi diyebiliriz⁷⁷. Demokratik süreçlerin gerçekleştirilebilmesini sağlamak açısından en temel faktörlerden biri parti içi demokrasinin işletilerek, partinin işlevselliğinin kamuoyundaki algısının yükseltilmesi ve örgütün ana lokomotifini olan insan kaynağının önünün kesilmeyerek cesaretlendirilmesi oluşturmaktadır⁷⁸. Parti içi demokrasinin sağlanmasını sağlayan etkili yöntemlerden biri de hukuki düzenlemelerdir⁷⁹.

Diğer önemli bir kavram ise parti disiplini. Parti disiplini parti üyelerinin parti tüzüğüne temel ilke ve prensiplerine ve parti yönetimlerinin almış olduğu kararlara ve partinin genel perspektifine uymaları şeklinde tanımlanabilir⁸⁰. Ayrıca, parti yöneticilerinin, kendi üyeleri üzerinde kurdukları otoritenin de parti disiplini kapsamına girdiği düşünülebilir⁸¹.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu parti disiplinini sağlamak amacıyla genel merkezdeki yetkili organlara il ve ilçe teşkilatını görevden alma imkânı verdiği gibi, bunun parti içi demokrasiye esaslı bir tahribat vermesini önlemek amacıyla, geçici yönetim kuruluna iller için 45, ilçeler için 30 gün içinde kongre toplama zorunluğu getirmiştir.

Görüldüğü gibi “görevden alma” olarak bilinen geçici önlem, demokratik yönetim ilkeleri ile iyi yönetim ilkelerinin dengelenmesinden, birbirine tercih edilme zorunluluğunun ortaya çıkmasını engellemeyi amaçlayan bir bakış açısından doğan ihtiyaçtır⁸². Partinin görevden alma ihtiyacının getirdiği anti demokratik kesinti, teorik

⁷⁷ Suavi Tuncay, *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1996, s.52.

⁷⁸ Ali Murat Vural, “Parti İçi Demokrasi ve Siyasal İletişime Katkıları”, *12-16 Temmuz 2009’da Şili/Santiago’da düzenlenen 21. Dünya Politika Bilimi Kongresi’nde sunulan bildiri*, s. 159

⁷⁹ Vahdettin Aydın, Yüksel Metin, ”Parti İçi Demokrasi” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1-2, 2000, s.435

⁸⁰ Ali Fuat Gökçe, “Siyasi Partilerde Parti İçi Demokrasi Ve Disiplin Algısı: Türkiye” *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Yıl 5 - Sayı 9, 2013, s.73

⁸¹ İlter Turan, “Parti Disiplini: Kapsam, Tarihçe, Teşvik Eden Sebepler”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 28, Sayı 1-4, Ocak 1968, s.79

⁸² Ahmet İyimaya, “Siyasal Partilerde Teşkilat Yönetimi Görevden Almanın Hukuki Rejimi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 66, 2006, s.134

söyleyişle parti yaşamında oluşan, görünüşte istenmeyen ara rejim, öngörülen sürelerde kongre yoluyla giderilmek istenmiş ve parti içi demokrasiye geçiş amaçlanmıştır⁸³.

Görevden alınma rejiminin ihlali halinde devreye girecek iki hukuki yol vardır. Birincisi Anayasa Mahkemesince verilecek “ihtar” kararı, ikincisi ise sulh hukuk hâkimince verilecek “kayyım” kararıdır.

İhtar müessesesinin hem maddi bir yaptırımını olmaması hem de sadece Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılacak başvurunun ardından işletilebilmesi sebebiyle başlı başına etkili bir yol olmadığı ifade edilmiştir. Bunun yanında görevden alınma rejiminde ihlal halinde ihtar yoluna Anayasa Mahkemesi tarihsel olarak sadece 1990 döneminde, sınırlı sayıda ve genel itibarıyla bu ihlal ancak ciddi bir yoğunluğa ulaştığında başvurduğu görülmektedir.

Anayasa Mahkemesi beş kez yazıyla bildirilmesine karşın, 240 il veya ilçede işten el çektirilen yönetim kurulları yerine süresinde yeni yönetim kurulları oluşturmayarak 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na aykırı davranan Demokratik Sol Parti'ye ihtarında bulunulması karar vermiştir⁸⁴.

Anayasa Mahkemesi Anavatan Partisi Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun muhtelif kararlarıyla işten el çektirilen, muhtelif⁸⁵ 23 il yönetim kurullarına⁸⁶ bu kararlar tebliğ edildiği halde 45 gün içerisinde yeni il kongrelerini oluşturmayarak, 106 ilçenin yönetim kurullarına⁸⁷ bu kararlar tebliğ edildiği halde, 30 gün içerisinde yeni ilçe yönetim kurullarını oluşturmayarak, 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na aykırı davranan Anavatan Partisi 'ne ihtarında bulunulması karar vermiştir.

İl yönetim kurulu için kırk beş, ilçe yönetim kurulu için otuz gün olarak belirlenen sürelerin tüzükle getirilen yeni bir hükümlerle Merkez Karar ve Yönetim Kurulu tarafından üç defaya kadar uzatılabilmesi olanağı sağlayan tüzük hükmüne ilişkin ihtar

⁸³ a.g.m., s.142

⁸⁴ Esas Sayısı: 1994/4 (Siyasî Parti-İhtar) Karar Sayısı: 1994/4 Karar Günü: 8.3.1994 R.G. Tarih-Sayı: 06.04.1994-21897

⁸⁵ Esas Sayısı: 1992/1 (Siyasî Parti-İhtar) Karar Sayısı: 1992/1 Karar Günü: 8.9.1992 R.G. Tarih-Sayı: 15.10.1992-21376

⁸⁶ Esas Sayısı: 1992/2 (Siyasî Parti-İhtar) Karar Sayısı: 1992/2 Karar Günü: 21.10.1992 R.G. Tarih-Sayı: 21.11.1992-21402

⁸⁷ Esas Sayısı: 1992/3 (Siyasî Parti-İhtar) Karar Sayısı: 1992/3 Karar Günü: 3.11.1992 R.G. Tarih-Sayı: 18.11.1992-21409

başvurusunda, Anayasa Mahkemesi kanunla belirlenen ve kesinlik taşıyan sürenin hangi neden ve biçimde olursa olsun tüzükle aşılamayacağına hükmetmiştir⁸⁸.

Görevden alınma rejiminin ihlali halinde devreye girecek ikinci yol ise sulh hukuk hâkimince verilecek “kayyım” kararıdır. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 121.maddesine göre Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır. Türk Medeni Kanunu’nun 75. maddesine göre yönetim kurulu, genel kurulu toplantıya çağırmasa; üyelere birinin başvurusu üzerine, sulh hâkimi, üç üyeyi genel kurulu toplantıya çağırarak görevlendirir.

Kayyım atanmasına ilişkin davalarda siyasi partilerle ve siyasi parti sicillerine ulaşmak açısından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ile yoğun yazışmalar yapılmaktadır. Siyasi parti sicili tutulması görevinin YSK’ya verilmesi önerisi doğrultusunda siyasi parti genel merkezleri yetkili organlarınca il ve ilçe teşkilatının görevden alınması davalarının Yüksek Seçim Mahkemesince karara bağlanması hususu değerlendirilebilir.

4.5. SİYASİ PARTİLERİN MALİ DENETİMİ

3 Nisan 2011 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunla siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetimi Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmaktadır.

Anayasa Hukuku doktrininin çoğunluğu Anayasa Mahkemesi’nin siyasi partilerin mali denetimini görevini yapmakta zorlandığı konusunda hemfikirdir. Buna ilaveten doktrininde bu konuya ilgili üç farklı eğilim vardır.

Birinci eğilim siyasi partilerin mali denetimi görevinin her şeye rağmen siyasi partilere verilen önem doğrultusunda, bir takım iyileştirme ve revizelerle Anayasa Mahkemesince yapılması gerektiği şeklindedir.

⁸⁸ Esas Sayısı: 1989/4 (Siyasî Parti-İhtar) Karar Sayısı: 1989/2 Karar Günü: 21.11.1989

İkinci eğilim Anayasa Mahkemesi'nin siyasi partilerin mali denetimi konusunda uzman olmadığına işaret ederek, siyasi partilerin mali denetimi görevinin bu konuda uzman olan Sayıştay'a verilmesi yönündedir.

Üçüncü eğilim kamu kurumlarının harcamalarını titiz bir şekilde mali açıdan denetleme yönünde kurumsal kültürü olan Sayıştay'ın, mali konularla ilgili bir uzmanlığı olması beklenemeyecek olan siyasi partileri mali açıdan denetlemesinin, siyasi partiler üzerinde bir baskı aracı haline dönüşebileceğini göz önünde bulundurarak, siyasi partilerin mali denetimi görevinin üçüncü bir kuruma verilmesini önermektedir. Bunun yanında Anayasa Mahkemesi kurumsal olarak, bu görevin kendisinden alınarak başka bir kuruma verilmesi gerektiğini sıklıkla ifade etmektedir.

Her yıl 25 Nisan'da yapılan Anayasa Mahkemesi kuruluş günü törenlerinde Anayasa Mahkemesi Başkanları tarafından yapılan konuşmalar basında geniş yer bulduğu gibi törenler Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı, Yüksek Mahkeme başkanlarının katılımıyla yapılmaktadır. Bu konuşmalarda siyasi partilerin mali denetiminin Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmasını eleştiren ve bunu başka bir kurum tarafından yapılması öneren değişiklikler sıkça dile getirilmektedir.

Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi'nin siyasi partilerin mali denetimine ilişkin kurumsal bakışı şu şekilde özetlenebilir.

1. Siyasi partilerin mali denetimi görevi Anayasa Mahkemesi'nin iş yükünü arttırmaktadır.
2. Siyasi partilerin mali denetimi görevi Anayasa Mahkemesi tarafından güçlkle yürütülmektedir.
3. Siyasi partilerin mali denetimi Anayasa Mahkemesi'nin asıl işlevine ve konumuna uygun düşmemektedir.
4. Dolayısıyla siyasi partilerin mali denetimi görevi Anayasa Mahkemesi'nden tamamen alınmalıdır.

Siyasi partilerin mali denetimlerinin Anayasa Mahkemesi'nden alınarak YSK'ya verilmesinin sakıncaları olup olmadığı değerlendirilmesi gerekir.

Yalın bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde siyasi partilerin mali denetimin Sayıştay tarafından yapılması en makul olanıdır fakat siyasi partilerin mali denetimin Anayasa Mahkemesi'nden alınarak Sayıştay'a verilmesinin bazı sakıncalar doğuracağı

kaçınılmazdır. Yürüttüğü denetim faaliyetlerinin her safhası ayrıntılarıyla düzenlenmiş ve kamu otoritelerini ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde ayrıntılı bir şekilde inceleme yönünde kurumsal hafızası olan Sayıştay'ın, ülkenin dört bir yanında teşkilatlanmış siyasi partilerin mali denetimini yapmasının siyasi partilerin hareket alanlarını kısıtlayabileceği de düşünülmektedir.

Bunun yanında YSK'nın üye kaynakları ile Anayasa Mahkemesi'nin üye kaynakları arasında ciddi bir farklılık olduğu söylenemez. Anayasa Mahkemesi'nin siyasi partilerin mali denetimini Sayıştay'ın hazırladığı rapor üzerine karar verdiği gerçeği ve Anayasa Mahkemesi'nin siyasi partilerin mali denetimi görevinin tamamen kendisinden alınmasına yönelik kurumsal görüşü doğrultusunda siyasi partilerin mali denetimi görevinin Yüksek Seçim Mahkemesi'ne verilmesi hususunun faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Bunun yanında Amerika Birleşik Devletleri pratiğinde seçim yönetimi ile ilgili görevleri bulunan Federal Seçim Komisyonu'nun (Federal Election Commission) harcamalarla ilgili yetkilerinin olması, seçim kurullarına bu tür görevlerin verilebildiğini göstermektedir⁸⁹. Ayrıca seçim kurullarının Güney Afrika, Rusya Federasyonu ve Tayland pratiklerinde siyasi partilerin mali denetimini yapma yetkileri vardır⁹⁰.

4.6. SİYASİ PARTİLERE İHTAR VERİLMESİ

Siyasi partilere ihtar verilmesi ile ilgili düzenlemeler 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanununda ve Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununda düzenlenmiş olup, bu konuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar yukarıda yapılmıştır.

Siyasi parti sicillerinin YSK tarafından tutulmasına ilişkin önerisi başta olmak üzere yukarıda ayrıntılı olarak ifade edilen önerilerimiz ile kümülatif bir perspektif sağlama amacına matuf olarak Anayasa Mahkemesi'nin birincil görevleri ile doğrudan ilgisi olmayan siyasi partilere ihtar verilmesi görevinin Yüksek Seçim Mahkemesi'ne verilmesi hususunun faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

⁸⁹ <https://www.fec.gov/data/browse-data/?tab=historical> (erişim tarihi 28.04.2020)

⁹⁰ Gönenç, *Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, s. 51

SONUÇ

İnsanoğlunun dünya üzerinde adil bir düzen içerisinde huzurlu bir şekilde hayatını devam ettirebilmesinin öncüllerinden biri demokratik esaslarla yönetilen bir devlette yaşamasıdır. Demokratik bir devletin "sina qua non" u ise adil ve dürüst seçimlerdir. Adil ve dürüst seçimler ancak toplumun makul çoğunluğunca tarafsız ve bağımsız olduğu kabul edilen otoriteler tarafından seçimlerin yönetilmesi ve denetlenmesi ile mümkündür.

Çalışmada ülkemizde seçimlerin yönetim ve denetiminde görev alan kurulların tarihsel süreç içerisinde, hangi ihtiyaçlardan ve hangi tartışmaların ürünü olarak günümüzdeki halini aldığı ortaya konulmuştur. Seçim yönetim ve denetim sisteminin en önemli aktörü olan YSK ile ilgili son yirmi yıl içerisinde getirilen önerilerden YSK'nın mevcut halinin genel itibariyle kabul gördüğü fakat bir takım ilave değişiklik önerilerinin var olduğu, lakin bu konuyla ilgili genel bir uzlaşmanın olmadığı çalışmada gözlemlenmiştir.

Ülkemizdeki mevcut seçim yönetim ve denetim sistemi uluslararası normlar ile genel itibariyle uyumludur. Ayrıca ülkemizde toplumun makul çoğunluğunda seçim kurullarının tarafsız ve bağımsız bir yapıda ve işlevde olduğu kanaati de mevcuttur. Yine de bu ön kabuller seçim yönetim ve denetim sisteminden kaynaklı bir sorun yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Gerçekten de 2012 - 2013 yıllarında TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüşmeleri esnasında, YSK başlığı altında, tüm siyasi parti temsilcileri YSK'nın farklı zamanlarda, farklı konularda kendi siyasi partilerini nasıl mağdur edici nitelikte kararlar verdiğini ifade etmişlerdir. Özet olarak, seçimlerin temel paydaşlarından olan siyasi partiler, seçimlerin yönetim ve denetim ile ilgili bir takım sorunlar olduğu konusunda hem fikir olmakla birlikte, sorunların niteliği ve çözüm önerileri konusunda farklı yaklaşımlara sahiptirler.

Seçime katılacak siyasi partilerin tespitinde yaşanan sorunlar, seçmen kütüklerinin güncellenmesinde yaşanan sorunlar, YSK'nın yetki gaspı niteliğinde uygulamaları, YSK kararlarının yayımlanmamasından kaynaklı sorunlar, YSK'nın toplantı ve karar yeter sayısının belirsizliğinden kaynaklı sorunlar, YSK'nın hukuki niteliği ile ilgili sorunlar, YSK üyelerinin görev sürelerinden kaynaklı sorunlar, propaganda düzeninden kaynaklı sorunlar ve 298 sayılı Kanundan kaynaklı sorunlar seçimlerin yönetimi ve denetimi anlamında çalışmada ele alınan konulardır.

Çalışmada işaret edilen bu sorunların sebep olduğu karar ve uygulamalar yukarıda işaret edilen makul çoğunluğun niceliksel olarak azalmasına sebebiyet vermektedir. Bunun yanında bugüne kadar seçim kurulu kararı veya uygulama olarak hukuk ve siyaset dünyasında somutlaşmamış fakat çalışmada ciddi sonuçlar olabileceği işaret edilen sorunların ortaya çıkması çok uzak ihtimal olarak değerlendirilmemelidir. Bu karar ve uygulamaların sayısının artması seçim kurullarının tarafsız ve bağımsız bir yapıda ve işlevde olduğu kanaatine sahip toplumun makul çoğunluğunda trajik bir niceliksel azalmaya ve aksi yönde ciddi bir kanaat oluşmasına sebep olma potansiyelini haiz olduğu değerlendirilmektedir.

Yargısal aktivizmden uzun süre mustarip olmuş, 2007 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi sonrası Anayasa Mahkemesi'nin kamuoyunda "367 kararı" olarak bilinen bir kararı tecrübe etmiş ülkemizde yargı organlarını siyaset alanına fazla dâhil etmenin ilave bir takım sorunlara yol açması da muhtemeldir. Bunun yanında siyaset hukukun tamamen yargı denetiminde bağışık olmasının da ciddi sonuçları olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu muhtemel sonuçların bertaraf edilmesi için seçim yönetim ve denetim organlarının yetki ve görev sınırlarının yoruma en az izin verecek ölçüde anayasal veya yasal düzenlemeye konu edilmesi oldukça önemlidir. Bu kodifikasyonun bütüncül ve eşzamanlı olarak gerçekleşmesi de oldukça değerlidir.

Seçimlerin yönetim ve denetimine ilişkin bazı konuların yasal düzenleme alanında çıkarılıp, değişmesi daha güç koşullara bağlı olan anayasal düzenlemeye konu edilmesi oldukça önemlidir çünkü seçimlerin yönetim ve denetimi ile ilgili temel konuların yasal düzenleme alanında kalması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde basit çoğunluğunun bu konuda kendi lehinde, diğerlerinin aleyhinde düzenleme yapma imkânını vermektedir. Hatta yoruma açık yasal düzenlemeler yargı organları tarafından amacı dışında da yorumlanabilmektedir. Bu çerçevede YSK kararlarına karşı bireysel başvuru yolunun açılması, YSK üyelerinin görev süresi, YSK toplantı ve karar yeter sayıları, YSK kararlarının yayımlanması, YSK'nın niteliği, YSK üyelerinin seçim usullerinin anayasal düzenlemeye konu edilmesi önerilmiştir.

Seçim kanunları demokratik sistemler için taşıdıkları önem itibariyle diğer kanunlardan ayrılmaktadırlar. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni elinde bulunduran basit

çoğunluğun diğer kanunları değiştirmesinin belki ciddi sonuçları olmayabilir fakat seçim kanunları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Seçim kanunları demokratik yarışın kurallarını belirlemesi hasebiyle önerilmesinde, kabul edilmesinde veya uygulanmasında uzlaşma çok önemlidir. Köklü ve uzun soluklu olması hedeflenen seçim kanunlarının seçim sath-ı mahalline girmeden, siyasi tansiyonun düşük olduğu dönemlerde, akademik perspektifi ve uygulama kabiliyetini harmanlayacak şekilde, normatif değerleri hedefleyen fakat ülke gerçekleri ve ihtiyaçlarına uygun, TBMM içinde ve dışında mümkün olan en geniş uzlaşmayı içeren, çoğulcu bir zihniyetin ürünü olarak kabul edilmelerinde çok büyük fayda vardır. Bu yöntem benimsenerek ortaya konulan siyasi iradenin daha uzun soluklu olacağı ve daha sağlıklı seçim sonuçlarının ortaya konmasını sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bunun yanında yasama organının seçim hukuku ile farkındalığının yüksek düzeyde olması ve gelişen koşullar ışığında yeni fiili ve hukuki durumlar karşısında çekinmeden inisiyatif alması, seçim yönetim ve denetim sürecinin yalınlaşarak şeffaflaşmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Özellikle YSK'nın kendi görev alanı dışına çıkan kararlara karşı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gerekli her türlü inisiyatifi alması gerekir. YSK'nın zaman zaman ortaya koyduğu hukuka bazen de kanuna aykırı karar ve uygulamalarına sessiz kalmayı tercih eden TBMM 2018 yılında bu tepkisizliğine son vermiş, YSK'ya karşı dengeli ve sağlıklı bir tepki verme yönünde kanuni düzenlemeler ortaya koymayı tercih etmiştir.

İdari yargı düzeninde 2575 ve 2576 sayılı Kanunlar ile teşkilat yapısı, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ile yargılama usulü, ilgili diğer kanunlarla (Devlet Memurları Kanunu, Harcırah Kanunu vb) idare hukuku normları serbestçe belirlenmiştir.

Seçim hukukunda bu üç başlık (teşkilat, yargılama usulü, normlar) 298 sayılı Kanunda toplanmaya çalışılmış, fakat zamana yaygın değişikliklerle dağınık bir yapı oluşmaya başlamıştır. Ek ve geçici maddelerin dışında 188, ek ve geçici maddelerle 224 maddeden oluşan kanunun sadece 46 maddesinde bir değişiklik olmamış, geri kalan tüm maddeler en az bir kez değişikliğe uğramıştır. Bu çerçevede kanunun yaklaşık %75'inin değiştiği söylenebilir. Farklı kanunlarla aynı maddede yapılan her bir değişiklik ayrı bir değişiklik olarak değerlendirildiğinde 298 sayılı Kanunda toplam 378 değişiklik yapıldığı

görülmektedir. Bu da değişikliğe uğramış maddelerin ortalama üç kez değişikliğe uğradığını göstermektedir.

Yaklaşık altmış yıldır yürürlükte bulunan 298 sayılı Kanun bozulmuş sistematığı ile her an yeni sorunlar sarmalı oluşturabilecek niteliktedir. 2017 yılında 7062 sayılı Kanunla bu yönde bir adım atılmış olmasına rağmen eksiklikleri ile ilgili ancak sınırlı bir iyileşme sağlanmıştır. Seçim yönetim ve denetim düzeninde idari yargı düzeninde olduğu gibi teşkilat, yargılama usulü ve normlar olmak üzere üç ana başlık esas alınarak düzenlenmelidir.

Kanunların hazırlanıp kabul edilmesi kadar önemli olan diğer bir husus bunların uygulanmasıdır. Kanunun amacının sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için, kanunun uygulanmasına ilişkin farklı perspektiflerin esas alınması, kamu otoritesinin sahip olduğu kanunun amacını gerçekleştirmeye matuf her türlü imkân ve kabiliyetinin kademeli olarak kullanılmasına yönelik arayış içerisinde olunmalıdır çünkü kanunlar genel ilkeleri belirlerken, kanunun amacını gerçekleştirecek olan ise uygulamasıdır. Örneğin seçmen kütüklerinin doğruluğu ve dürüstlüğünü sağlayacak ilkeler kanunda ele alınmıştır fakat seçmen kütüklerinin doğruluğu ve dürüstlüğünü sağlayacak en önemli unsur, farklı kamu kurumlarının sahip olduğu bilgilerin tek bir potada toplanmasını sağlayacak uygulama seçenekleridir. Bir başka örnek olarak, yurt dışı seçmenlerin ilgili ülkelerde oy kullanmasını sağlayacak genel ilke ve kurallar kanunda belirtilmiştir fakat ülkemiz dışında oy kullanılmasını sağlayacak fiziki kaynak ve insan kaynağı tespit edilip, uygulama perspektifi ortaya konmadığı sürece, kanun hükümlerinin beklenen amacı gerçekleştirmeleri kolay olmayabilir.

Seçim hukukunun uzmanlık gerektiren bir alan olduğu ve bu anlamda bir eksikliğin seçim yönetim ve denetim sisteminin tamamına etki edecek nitelikte olduğu açıkça görülmektedir. Seçim kurullarının bu alanda hem bürokratik yönden hem de karar alma yönünden uzman yapıya kavuşması ancak tam anlamıyla daimi yapıya kavuşmasıyla söz konusu olabilir. Daimi yapıya kavuşmasını sağlayacak argümanlar ise seçim kurulları ile bağlantılı görev ve yetkilerin seçim kurullarına devri ile güçlü fiziki kaynağa ve insan kaynağına sahip seçim kurulları ile mümkün olabilir. Bu çerçevede siyasi partilerin tüzüklerinin yargısal denetimi, siyasi parti üyelerinin ihracına ilişkin kararlarının yargısal denetimi, siyasi partilerin genel merkezi kapsayan tüzel kişiliğinin

sona erme ve dağılma durumunun tespiti, birçok hukuki ve siyasi sonuç doğuran siyasi parti il ve ilçe teğkilatlarının sona erme ve dağılma durumunun tespiti, siyasi partilere ihtar verilmesi, siyasi partilerin mali denetimi gibi YSK'nın görev alanı ile doğrudan veya dolaylı olarak ilintili görev ve yetkilerin YSK'ya verilmesi nerisi ele alınmıştır.

KAYNAKÇA

A) KİTAPLAR

- CAMPBELL Tracy, *Deliver the Vote: A History of Election Fraud, an American Political Tradition-1742-2004*, Carroll & Graf Publishers, New York, 2005
- COŞKUN Sabri, *Seçim Hukuku*, Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2007.
- ERDEM Fazıl Hüsnü, HEPER Yunus, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları Ve Anayasa Önerileri Madde Karşılaştırmalı*, 1. Baskı, SETA Yayınları, Ankara: 2011.
- EROĞUL Cem, *Demokrat Parti – Tarihi ve İdeolojisi*, İstanbul: 5. Basım, Yordam Yayınevi, 2014.
- GERÇEK Adnan, ŞENYÜZ Doğan, YÜCE Mehmet, *Vergi Hukuku*, 7. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2016.
- GÖNENÇ Levent, *Türkiye 'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, 2008.
- GÖZLER Kemal, *Anayasa Hukukuna Giriş*, 4. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2004.
- GÖZLER Kemal, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 13. Baskı, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2012.
- GÜVEYİ Ümit, *Demokratik Devlet İlkesi Çerçevesinde Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi*, İstanbul: 12 Levha Yayınları, 2013.
- HATİPOĞLU Muzaffer, PARLAR Ali, *Açıklamalı-Gerekçeli-İçtihatlı Seçim Kanunları ve Seçim Suçları*, Ankara: Yayın Matbaacılık, 2004.
- IDEA, *Voting From Abroad: The International IDEA Handbook*, Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance Handbook Series, 2007
- KEKEÇ Ahmet, *Cumhuriyet Apartmanı*, 1.Baskı, İstanbul: Motto Yayınevi, 2017.
- KUZU Burhan, *1982 Anayasasının Temel Nitelikleri*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990
- ÖZBUDUN Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, 17.Baskı, Ankara: Yetkin, 2017.
- ÖZCAN Hüseyin, YANIK Murat, *Siyasi Partiler Hukuku*, 2. Baskı İstanbul: Der Yayınları, 2011.
- PARLAK Bekir, SOBACI Zahid, *Kuram ve Uygulamada Kamu Yönetimi Ulusal ve Küresel Perspektifler*, 3. Baskı, Bursa: Alfa Aktüel, 2010.
- PARLAK Bekir, *Yönetim Bilimi (Ders Notları)*, İstanbul: Melisa Matbaacılık, 2001.
- SUMMERS, Mark Wahlgren, *Party Games: Getting, Keeping, and Using Power in Gilded Age Politics*, 12.baskı, University of North Carolina Press, 2005.
- TANDOĞAN Mahmut, *Siyasi Partiler ve Seçim Kanunları İle YSK Karar Özetleri*, Ankara: Lazer Ofset, 2004.

- TANÖR Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri: 1789-1980*, İkinci Baskı, İstanbul: Der Yayınları, 1995.
- TUNCAY Suavi, *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1996.
- TÜRK Hikmet Sami, *Seçim Hukukunun Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Ankara: TESAV Yayınları, 1997.
- TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ARAŞTIRMA MERKEZİ, *Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu) Türkiye'ye İlişkin Görüşleri, Seçimler Yargı Ve Referanduma İlişkin Karar Ve Uygulama Kodları*, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 2006
- ÜNLÜ, Ahmet Hamdi-Erbil, Hasan, *Seçim Mevzuatı ve YSK Kararları*, Ankara: HD Yayıncılık, 2007.

B) MAKALELER

- ABDULHAKİMOĞULLARI Erdal, ERDİNÇ Burcu, “Kamu Görevlilerinin Milletvekilliği Seçimlerine Katılmak Üzere Görevden Çekilmeleri Ve Göreve Dönmeleri”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, Sayı 4, 2015, s.227 -258
- AKGÜN Deniz Polat, “7062 Sayılı YSK’nın Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Üzerine Değerlendirmeler”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:9 Sayı:1, 2018, ss.371- 386
- AKYEL Recai, “Türkiye’de Siyasi Partilerin Hukuksal Konumları ve Denetimi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 12, 2018, ss. 115-154
- ALİEFENDİOĞLU Yılmaz, “Temsili Demokrasinin Seçim Ayağı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 60, 2005, ss.71-96
- ALTINKÖK Serhat, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Açısından Serbest Seçim Hakkı”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 5, 2015,ss. 37-81
- ARIK Kemal Fikret, “Siyasal Bilgiler Fakültesinin 98 inci Yıldönümü Münasebetiyle 4 Aralık 1957 Tarihinde Fakülte Dekanı Prof. Dr. Kemal Fikret Arık Tarafından Yapılan Konuşma”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 01, 1958, ss.1-9
- ARSLAN Çetin, “Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md.13/A)”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 56, Sayı 4, 2007, ss. 1-53
- ATAR Yavuz, "Seçim Hukukunun Güncel Sorunları", *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 23, 2006,ss.211-235
- ATAY Ender Ethem, “Fransız İdare Hukukunda Bağımsız İdari Otoriteler: Rekabet Konseyi”, Perşembe Konferansları Yayınları, 2000, ss.51-107.
- AYDIN Nizamattin, SUNAR Sinan, “Seçimlerin Yönetimi Bağlamında Seçmen Kütüklerinin Ve Listelerinin Yerel İdareler Tarafından Hazırlanması: Danimarka Örneği Ve

- Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2018, ss.11-34
- AYDIN Öykü Didem , “Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 4, 2011, ss. 121-170
- AYDIN Vahdettin, METİN Yüksel ,”Parti İçi Demokrasi” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1-2, 2000, ss.403-437
- CAMPBELL Tracy, “Machine Politics, Police Corruption, and the Persistence of Vote Fraud: The Case of the Louisville, Kentucky, Election of 1905”, *Journal of Policy History*, Vol. 15, 2003, ss.269-300
- ÇAL Sedat, “İdare Hukukunda Bilimsel Yaklaşım Sorunu –I”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 92, ss.181-22
- DİNÇ Cengiz , “Zimbabve Krizinin Kökenleri ve Geçiş Süreci”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2012, ss.337-368
- DORU Seyit Rasim , “Devlet Memurluğuna Alınma Şartlarından Biri Olarak Mahkûmiyet”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt 73, Sayı 2, 2015, ss.49-70
- FACKLER Tim, LİN Tse-Min, “Political Corruption and Presidential Elections, 1929–1992”, *The Journal of Politics*, Vol.57, 1995, ss. 971-993
- GERÇEK Adnan, “Vergilemede Mükellef Hakları ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi”, *Vergi Sorunları*, Yıl 29, Sayı 209, 2006, ss.121-149
- GÖKÇE Ali Fuat, “Siyasi Partilerde Parti İçi Demokrasi Ve Disiplin Algısı: Türkiye” *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Sayı 9 – Kasım 2013 / Volume 5 - Number 9, 2013, ss. 65-79
- GÖKPINAR Mahmut, “Anayasal ve Yasal Düzlemden Siyasi Parti Üyeliği”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 4, Sayı 33, 2009, ss. 31-43
- GÖNENÇ Levent, "Dünyada ve Türkiye'de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi", *Güncel Hukuk*, Sayı: 42, ss. 12-15
- GÖNENÇ Levent, "Yüksek Seçim Kurulu'nun 'Mahkeme' Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme", Mümtaz Soysal'a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara., ss.281-292
- GÖNENÇ Levent, “Dünyada ve Türkiye’ de Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi”, *Güncel Hukuk Dergisi*, Sayı 42, 2007, ss.12-15
- GÖNENÇ Levent, “Uluslararası Standartlar Işığında Seçim Organlarının Oluşumu ve Nitelikleri”, Zabunoğlu Armağanı, *Ankara Üniversitesi Yayınları*, No:316, 2011,ss.335-356
- GÖNENÇ Levent, “YSK’nın Mahkeme Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme”, Mümtaz Soysal'a Armağan, *Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları*, 2009, ss. 281-292
- GÖZLER Kemal, “Res Iudicata’nın Türkçesi Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 56, Sayı 2, 2007, ss. 45-61
- GÜLENER Serdar, “Anayasa Yapımında Yeni Bir Paradigma: Kapsayıcı, Katılımcı, Uzlaşmacı Anayasa Yapım Süreçleri ve Çeşitli Örnekler”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 3, 2011, ss.199-224

- GÜLENER Serdar, “Yargı Bağımsızlığını Güçlendirici Bir Mekanizma Olarak Yargısal Hesap Verebilirlik ve Türk Yargı Sistemi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, 2011, ss.215-252
- GÜLSOY Tefvik, “Anayasa Yapımı ve Türkiye’de Anayasa Arayışları”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 16, Sayı 3, 2012, ss.1-22
- GÜNDOĞDU Yusuf Bahri, “Suudi Arabistan Türk Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Sorunları”, *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 201, 2014, ss.125-148
- GÜNGÖR Hasan Atilla, “Türkiye’de Siyasi Parti Üyelerinin İhracına İlişkin Kararların Yargısal Denetimi”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, 2015, ss.7-37
- GÜNGÖR Süleyman "Seçim Kanunlarında Demokrat Parti'nin Yaptığı Değişiklikler ve Siyasal Anlamı", *Mülkiye Dergisi*, Cilt 29, Sayı 247, Mart 2014, ss.99-108
- GÜNGÖREN Birden, “Almanya ’da Seçimlerin Yönetimi ve Denetimi” Erdoğan Teziç’e Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları Armağan Serisi No.5, İstanbul, ss.601-621
- HAFIZOĞULLARI Zeki, “Sanığın Siyasî Hakları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 61, Sayı 2, 2012, ss. 647-655
- İŞİK Hüseyin Murat, “Çağdaş Demokratik Rejimlerde Seçimlerin Yönetim ve Denetimi”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:15-16, Sayı:22-23-24-25, ss. 75-87
- İÇEL Kayıhan, “Anayasa Hükümleri ve Yüksek Mahkemelerin Kararları Çerçevesinde Af, Şartlı Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Yasal Düzenlemelerin Yasaklanmış Haklar Üzerindeki Etkileri”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 18,2001, ss.209-218
- İYİMAYA Ahmet, “Siyasal Parti Kongrelerinin Yargısal Denetimi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 64, 2006,ss.189-250
- İYİMAYA Ahmet, “Siyasal Parti Tüzüklerinin Yargısal Denetimi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 61, 2005, ss.241-291
- İYİMAYA Ahmet, “Siyasal Partilerde Teşkilat Yönetimi Görevden Almanın Hukuki Rejimi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 66, 2006,ss.133-172
- KAPLAN İbrahim, “Siyasi Partilerle İlgili Davalarda Görevli ve Yetkili Mahkemeler (Özellikle Siyasi Parti Kongre veya Kurultay Kararları ve Tüzük Değişikliği ile İlgili Davalar)", *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 3, Sayı 23, 2008, ss.17-23
- KARAGÖZ Emine Cin, “Kadın-Erkek Eşitliği ve Ayrımcılık Yasağı Bağlamında Türkiye Eşitlik ve İnsan Hakları Kurumu’nun Yetkileri”, *Yasama Dergisi*, Sayı 32, 2016, ss. 21-41
- KARAGÖZ Kasım, “Mahkûmların Oy Hakkı Üzerindeki Yasağın Demokrasi Teorisindeki Yerine Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 2007, 165-206
- KARAKAŞ DOĞAN Fatma, “Mahkûmların Oy Hakkı AİHM’nin söyler v. Türkiye Kararı İle YSK Kararı Işığında”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 112, 2014, ss. 107-126
- KARAMUSTAFAOĞLU Tunçer, “Yurt Dışındaki İşçilerimizin Seçme Hakları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, ss. 97-104
- KILIÇ Ayhan, “YSK Kararlarına Karşı Bireysel Başvuru Yolu”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 3, 2013, ss.39-81

- KILIÇ Haşim, “Türk Anayasa Mahkemesi’nin Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Öneri”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 21, 2004, ss. 80-94
- KIRBAŞ CANİKOĞLU Seher, “Venedik Komisyonu”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2017/3, 2017, ss.345-350
- KIRIŞIK Fatih, DURDU Muhammed, “Vali ve Kaymakamların Sokağa Çıkma Yasağı ve Güvenlik Bölgesi İlan Etmesi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 47, 2016, ss.167-183
- MENTÜCEK Zeynep Şahin, ERDOĞAN Murat M., “The Implementation of Voting From Abroad: Evidence from the 2014 Turkish Presidential Election”, *International Migration*, 2015, ss.173-186
- METİN Yüksel, “AİHS Çerçevesinde ve AİHM Kararları Işığında Serbest Seçim Hakkı”, *Liberal Düşünce*, Sayı 48, 2007, ss. 109-141
- MEYERSSON Erik, “Digit Tests and the Peculiar Election Dynamics of Turkey’s November Elections”, <https://erikmeyersson.com/2015/11/04/digit-tests-and-the-peculiar-election-dynamics-of-turkeys-november-elections/>
- MEYERSSON Erik, “Islamic Rule And The Empowerment Of The Poor And Pious” *Econometrica*, Vol. 82, 2014, ss.229-269
- MOLLAER Fırat, “ Azerbaycan’da Demokrasi ve Geleceği Üzerine Bazı Gözlemler ”, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 8, 2004, ss. 63-78
- NACAK Osman, “Temsili Demokrasinin Sorun Alanları ve Çözüm Noktasında Yeni Bir Model: Katılımcı Demokrasi”, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 32, 2014, ss.194-214
- OĞUZ Habip. "Taleple Bağlılık İlkesi Bakımından Yargıtay’ın Bir Kararının İncelenmesi". *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Sayı 8, Ocak 2017, ss. 301-316
- ÖZDEMİR Gürbüz, “YSK’nın Niteliği”, *Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1-2, 2010, ss. 111-133
- PARLAK Bekir, “Osmanlı Devleti’nin Son Yüzylında Taşra Yönetimine İlişkin Anayasal ve Yasal Gelişmeler ve Cumhuriyete Yansımalar”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Kasım 2001-Ocak 2002, Sayı 11, ss. 37-49
- SAĞLAM Fazıl, “Anayasa Hukukumuz Açısından Siyasal Parti Kurumunun Güncel Sorunları”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt: 14, 1997, ss.367-383
- SARI Cengiz, “Türkiye’de Yargının Sorunları Ve Çözüm Yolu: Weberyantist Yargıdan Yalın Yargıya”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı:26, 2016, ss. 247-260
- SARI Cengiz, SEZER Özcan, “Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Türk Yargı Sistemine Etkileri”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 20, 2017, ss. 196-215
- SAV Atilla, “Seçim Propagandası”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 16, 1999, ss.330-341
- SÖNMEZ Naim, “Seçim Sisteminin Demokratikleşmesinin Bir Aşaması:1950 Milletvekili Seçim Kanunu” *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2013, ss.437-461

- ŞİRİN Tolga, “İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’ne Göre Serbest Seçim Hakkı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1-2, ss. 283-348
- TAŞCIOĞLU Ömer Lütfi, “Seçim Sistemimiz, Seçim Şaibeleri ve Öneriler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 110, 2014, ss. 241-280
- TURAN İlter , “Parti Disiplini: Kapsam, Tarihçe, Teşvik Eden Sebepler”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 28, Sayı 1-4, 1968, ss. 79-102
- TÜRK Hikmet Sami , “Demokratik Rejimlerde Seçim Kanunları ve Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Kanunu Önerisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 44, Sayı 1,1995, ss.553-563
- UZELTÜRK, Sultan Tahmazoğlu, Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Seçim Sistemi, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 23, 2006, ss. 237-278
- UZUN Cem Duran, “Seçim Güvenliği ve Sandıkların Birleştirilmesi”, *Seta Perspektif*, Sayı:198, 2018,ss. 1-4
- ÜÇİŞİK Fehim, “Parti İçi Demokrasi Açısından Yasa Değişikliği Gereği”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Cilt 16, 1999, ss. 355- 376
- ÜLMAN Haluk, “ 21 Şubat 1950 Tarih ve 5545 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'nun Geçirdiği Hazırlık Safhaları” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1 1957, ss.59-73
- ÜNLÜ Ahmet Hamdi, “YSK’nın Niteliği Üzerine”, *Danıştay Dergisi*, Sayı 105, ss.1-2
- YILMAZ, Zekeriya, “Seçimlerin Denetimi ve YSK”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2006, ss.83-98

C) TEZLER

- AYDIN Nizamettin, *Türk Seçim Hukukunda Seçimlerin Denetimi*, (Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2015.
- BİNGÖL, Abdullah Atilla, *YSK ve YSK Kararlarının Demokratik Seçime Etkileri*, (Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007
- EKİCİ Saim, *1982 Anayasasında Seçme ve Seçilme Hakları*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009
- GÜLER Fatih, *Türkiye’de Siyasi Partilerin Mali Denetiminin İncelenmesi Ve Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012
- KARAKAŞLI Mahmut, *Seçim Yargısı*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010
- KARTAL Cansu Büşra, *Karşılaştırmalı Hukukta Yüksek Seçim Kurulu*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2014
- ÖZKAN Ayhan, *Mülki İdare Amirlerinin Liderlik Davranışlarının Eğitim Üzerindeki Etkisi*, (Doktora Tezi), Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2008.

YILMAZ Didem, *İçtihatî Hukuk Çerçevesinde Türk Hukukunda Seçimlerin Yönetim ve Denetiminden Sorumlu Daimî Kurullar*, (Doktora Tezi), İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

D) RAPORLAR

ABADAN, Nermin, ÇIDAM Volkan, ÇINAR Dilek, TAŞCIOĞLU Zeynep, KAYNAK Selcan, ÖZAY Bahar, TAŞ Sercan, *“Avrupa’da Yaşayan Türklerin Oy Verme Davranışları ve 2014 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi Raporu”*, 2014

AGİT DKİHB *“Türkiye Cumhuriyeti 1 Kasım 2015 Milletvekili Seçimi Uluslararası Seçim Gözlem Heyeti İlk Bulgular ve Sonuçlar ile İlgili Rapor”*, Varşova, 2015.

AGİT DKİHB *“Türkiye Cumhuriyeti 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanı Seçimi Uluslararası Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu”*, Varşova, 2014.

AGİT DKİHB *“Türkiye Cumhuriyeti 7 Haziran 2015 Milletvekili Seçimi Uluslararası Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu”*, Varşova, 2015.

AGİT DKİHB *“Türkiye Cumhuriyeti 12 Haziran 2011 Milletvekili Seçimi Seçim Gözlem Misyonu Raporu”*, Varşova, 2011.

Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliği Bilgisayar Mühendisleri Odası, *“Her Yönüyle Seçim Bilişim Sistemi SEÇSİS”*, 2017.

Venedik Komisyonu (Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu) 52. Genel Kurulda Kabul Edilen Seçim Konularında İyi Uygulama Kodu Kabul Edilen Kılavuz İlkeler, 2002.

E) İNTERNET KAYNAKLARI

<http://app.echr.coe.int/SOP/index.aspx?lg=tur> (erişim tarihi: 24.10.2019)

<http://arsiv.sabah.com.tr/2002/02/25/p04.html> (erişim tarihi 24.10.2019)

<http://cidde.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/117124> (erişim tarihi 08.02.2020)

<http://cidde.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/117714> (erişim tarihi 08.02.2020)

<http://cidde.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/237384> (erişim tarihi 08.02.2020)

<http://riyad.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/354047> (erişim tarihi 01.02.2020)

<http://riyad.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/354047> (erişim tarihi 01.02.2020)

<http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/misirda-secimler-nasil-duzenleniyor> (erişim tarihi: 29.02.2020)

<http://www.anayasa.gen.tr/1982Constitution-1995-2.pdf> (erişim tarihi 01.05.2020)

<http://www.anayasa.gen.tr/ysk-kararlar.htm> (erişim tarihi 07.12.2019)

<http://www.ankarabarusu.org.tr/e-yayin/faaliyetraporu/Dosyalar/Ankara-barosu-61-Olagan-Genel-Kurulu-ve-Abays-43-Olagan-Genel-Kurulu.pdf> (erişim tarihi 05.09.2019)

<http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/1211996/chp-itiraz-etmisti-focada-633-kursiyer-secmenin-kaydi-silindi.html>, (erişim tarihi 27.08.2019)

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/4-asker-oy-kullandi-secim-iptal-edildi-11359782> (erişim tarihi 05.09.2019)

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/sarkikaraagacta-secimler-iptal-11398746> , (erişim tarihi 05.09.2019)

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/secmen-tasimaya-onlem-muhtar-secimi-ayri-yapilsin-onerisi-41182001> (erişim tarihi 27.08.2019)

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/yalova-secimi-iptal-26268408>. (erişim tarihi 05.09.2019)

http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ve-avrupa-guvenli-ve-isbirligi-teskilati-_agit_.tr.mfa (erişim tarihi 09.03.2020)

<http://www.silivrihurhaber.com/iyi-parti-ilce-secim-kuruluna-itiraz-etti-67059.html>, (erişim tarihi 27.08.2019)

<http://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2019MahalliIdareler/2019Mahalli-il-ilce-SecSanSay.pdf> (erişim tarihi 05.09.2019)

<http://ysk.gov.tr/doc/dosyalar/Kurumumuz/SECSISTanitimKitapcigi/SECSIS-TanitimKitabi.pdf> (erişim tarihi 05.09.2019)

<http://ysk.gov.tr/en/welcome/1788> (erişim tarihi 01.05.2020)

<https://oyveotesi.org/24-haziran-secim-raporu/> (erişim tarihi 15.09.2019)

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/hane-sayisi-3e-dusen-koyde-muhtarlik-yarisi/1403480> (erişim tarihi 27.08.2019)

<https://www.aea-elections.co.uk/about/aea-objectives/> (erişim tarihi 01.05.2020)

<https://www.aksam.com.tr/ekonomi/maas-ikiye-katlandi-aday-sayisi-patladi/haber-294427>, (erişim tarihi 27.08.2019)

<https://www.anayasa.gov.tr/en/legislation/turkish-constiution/> (erişim tarihi 01.05.2020)

<https://www.bik.gov.tr/ysk-2014te-ikisi-il-13-merkezde-secimi-iptal-etmisti/>, (erişim tarihi 05.09.2019)

<https://www.cnnturk.com/2011/turkiye/04/20/veto.krizi.dogu.ve.guneydoguyu.karistirdi/614001.0/index.html> (erişim tarihi 07.09.2019)

<https://www.cnnturk.com/dunya/omer-el-besir-sudan-devlet-baskanligina-yeniden-secildi> (erişim tarihi: 29.02.2020)

<https://www.cnnturk.com/yerel-haberler/izmir/chpnin-tasima-secmen-iddiasina-ak-parti-sert-cikti-937685>, (erişim tarihi 27.08.2019),

<https://www.coe.int/en/web/conventions/partial-agreements/-/conventions/ap/9> (erişim tarihi: 09/03/2020) <https://www.venice.coe.int/WebForms/members/countries.aspx?lang=EN> (erişim tarihi: 09/03/2020)

https://www.constituteproject.org/constitution/Turkey_2017.pdf?lang=en (erişim tarihi 01.05.2020)

<https://www.dw.com/tr/mısırdada-seçimleri-mübarek-kazandı/a-2523839> (erişim tarihi: 29.02.2020)

<https://www.fec.gov/data/browse-data/?tab=historical> (erişim tarihi 01.05.2020)

<https://www.haberler.com/ozluk-haklarindaki-iyilestirme-muhtarliga-talebi-5776042-haberi/>, (erişim tarihi 27.08.2019)

<https://www.haberturk.com/ordu-haberleri/68178814-mhpli-enginyurt-istanbulu-imamoglu-kazanmadi-cumhur-ittifaki-teslim-ettimhp-ordu> (erişim tarihi 27.08.2019)

<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/6848a2d4-7d6f-4ae0-a658-cbe7e40478bc.pdf> (erişim tarihi 09.08.2019)

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kanadoglundan-yskya-dehap-basvurusu-38419842> (erişim tarihi 09.03.2020)

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kanadoglundan-yskya-dehap-basvurusu-38419842> (erişim tarihi 09.03.2020)

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ysk-ak-partinin-basvurusunu-reddetti-17222392> (erişim tarihi: 29.02.2020),

<https://www.icisleri.gov.tr/31-mart-yerel-secimleri-oncesi-81-il-valiligine-icisleri-bakani-suleyman-soylu-imzali-secim-tedbirleri-genelgesi-gonderildi>, (erişim tarihi 18.11.2019)

<https://www.icisleri.gov.tr/uluslararasi-af-orgutunun-raporuna-iliskin-basin-aciklamasi> (erişim tarihi 14.12.2019) Uluslararası Af Örgütü'nün (Amnesty International) 6 Aralık 2016 Tarihli Ve "Yerinden Edilenler Ve Mülksüzleştirilenler: Sur Sakinlerinin Evlerine Dönme Hakkı" Başlıklı Raporuna İlişkin İçişleri Bakanlığının 23.01.2017 tarihli Basın Açıklaması 4. ve 7. madde

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_127495.pdf (erişim tarihi 01.05.2020)

<https://www.internethaber.com/secimlerde-muhtar-adayi-sayisi-neden-patladi-653100h.htm>, (erişim tarihi 27.08.2019)

<https://www.milliyet.com.tr/siyaset/ysk-ak-partinin-basvurusunu-reddetti-1362014> (erişim tarihi: 29.02.2020),

<https://www.msn.com/tr-tr/haber/gundem/31-mart-%C3%B6ncesi-91-bin-se%C3%A7menin-kayd%C4%B1-donduruldu/ar-BBTFOBo> (erişim tarihi 27.08.2019)

https://www.sabah.com.tr/gundem/2009/06/03/secim_yeniletan_bu_nedenler_ancak_turkiyede_olur, (erişim tarihi 05.09.2019)

https://www.sabah.com.tr/gundem/2009/06/03/secim_yeniletan_bu_nedenler_ancak_turkiyede_olur (erişim tarihi 05.09.2019)

https://www.sabah.com.tr/gundem/2009/06/03/secim_yeniletan_bu_nedenler_ancak_turkiyede_olur, (erişim tarihi 05.09.2019)

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/04/21/son-sozu-beklenen-ysk-umut-verdi> (erişim tarihi 19.12.2019)

- <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/05/20/ysk-yedek-uyelerin-oy-kullanmasiyla-ilgili-itirazin-anayasa-ve-mevzuata-aykiri-olmadigina-hukmetti>(erişim tarihi 29.10.2019)
- <https://www.takvim.com.tr/guncel/2014/03/27/chpden-soke-edecek-secim-hilesi>, (erişim tarihi 27.08.2019)
- https://www.takvim.com.tr/siyaset/2011/03/02/ysk_beni_sabote_mi_ediyor (erişim tarihi: 29.02.2020),
- <https://www.trthaber.com/haber/gundem/yskdan-keskin-yusufeli-ve-honaz-karari-412091.html> (erişim tarihi 05.09.2019)
- <https://www.turkishtimes.co.uk/haber/gurbetciler-bu-secimde-de-yok.html> (erişim tarihi: 29.02.2020)
- <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a482066.aspx> (erişim tarihi: 29.02.2020),
- https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_activities&lang=EN (erişim tarihi: 09/03/2020)
- <https://www.ytb.gov.tr/yurtdisi-vatandaslar/turkiyedeki-secimlere-katilim> (erişim tarihi: 09.01.2020)

F) TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ TUTANAK VE RAPORLARI

T.B.M.M. , T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 1950 Çarşamba

T.B.M.M. 23. Dönem 4. Yasama Yılı Ankara Milletvekili Haluk İpek'in; Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Milletvekili Seçimi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ile Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve 18 Milletvekilinin; Afyonkarahisar Milletvekili Halil Ünlütepe ve Denizli Milletvekili Ali Rıza Ertemür'ün; Denizli Milletvekili Hasan Erçelebi ve 10 Milletvekilinin; Diyarbakır Milletvekili Gültan Kışanak ve 19 Milletvekilinin; Şırnak Milletvekili Sevhair Bayındır'ın; Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkan vekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ve Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın; Tunceli Milletvekili Kamer Genc'in; Denizli Milletvekili Hasan Erçelebi ve 5 Milletvekilinin Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ile Anayasa Komisyonu Raporu (2/636, 2/123, 2/200, 2/288, 2/304, 2/342, 2/364, 2/474, 2/596) 48,49,73,76,77,82, Ankara: T.B.M.M. Yayınları

T.B.M.M., Türkiye Cumhuriyeti Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 30 Temmuz 1982 tarihli Esas No: 1/463 Karar No:434

T.B.M.M., 24. Dönem Anayasa Uzlaşma Komisyonu Anayasa Yazım Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları

T.B.M.M., Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanı İzmir Milletvekili Binali Yıldırım ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ile 6 Milletvekilinin; 298 sayılı kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

- Teklifi (2/2137) ve Anayasa Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, T.B.M.M. Yasama Dönemi 26 Yasama Yılı 3 Sıra Sayısı: 534
- T.B.M.M., Milletvekilleri Seçimi Kanunu Tasarısı ve Geçici Komisyon Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Sıra Sayısı: 161 (1/642), 1959
- T.B.M.M., Milletvekilleri Seçimi Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bâzı maddeler eklenmesine dair kanun lâyihası ile Trabzon Mebusu Faik Ahmed Barutçu ve üç arkadaşının, Milletvekilleri Seçimi Kanununun bâzı maddelerinin, Trabzon Mebusu Faik Ahmed Barutçu ve Hamdi Orhon'un, Milletvekilleri Seçimi Kanununun 9 ncu maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifleri ve Dahiliye Encümeni mazbatasıyla Trabzon Mebusu Hamdi Orhon ve iki arkadaşının, Milletvekili Seçimi Kanununa ek, Tokad Mebusu Ahmet Gürkan'ın Milletvekilleri Seçimi Kanununda değişiklik yapılması hakkında kanun teklifleri ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/763, 2/278, 422, 602, 61.1), Ankara: T.B.M.M. Yayınları
- T.B.M.M., Milli Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantı Tutanakları, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, 6. Cilt 81.,82.,83.,84.,85.,86. ve 87. Birleşimler.
- T.B.M.M., Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Tasarısına Dair Seçim Kanunu Komisyonu Raporu (5/6), Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Temsilciler Meclisi Sıra Sayısı:33, 1961
- T.B.M.M., T.B.M.M. 26. Yasama Dönemi 3. Yasama Yılı Sıra Sayısı: 505 Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş'ın YSK'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Teklifi (2/1929) ve Anayasa Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları,
- T.B.M.M., T.B.M.M. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Cilt 9, Yasama Yılı 1, 138. Birleşim, 28 Ağustos 1982,
- T.B.M.M., T.B.M.M. Temsilciler Meclisi Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun Tasarısına dair Seçim Kanunu Komisyonu Raporu, Ankara: T.B.M.M. Yayınları, Esas No:5/6, Karar No: 7, Sıra Sayısı 33
- T.B.M.M., T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Ankara: T.B.M.M. Basımevi, 1997, 20. Dönem, İkinci Yasama Yılı, 28.Cilt
- T.B.M.M., T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Ankara: T.B.M.M. Basımevi, 1999, 21. Dönem, Birinci Yasama Yılı, 12.Cilt

G) DİĞER KAYNAKLAR

ADALET BAKANLIĞI STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI, 2015 yılı Bakanlık Faaliyet Raporu, Ankara: Şubat 2016

- ARSLAN Zühtü, “*İstinaf Kanun Yolu ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru*” Konferansı (İstanbul, 01/06/2017)
- BİBER Sümeyye Elif, “*Bireysel Başvuru Kararlarının Yargıtay İçtihadına Etkisi: Örnek Kararlar*”, 1001-Araştırma ve Teknoloji Projelerini Destekleme Programı kapsamında TÜBİTAK-ARDEB tarafından desteklenen 115K449 nolu araştırma projesi çıktısı,
- FENDOĞLU Hasan Tahsin, “*Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti)*” www.hasantahsinfendoglu.com (erişim tarihi 01.05.2020)
- GÖNENÇ Levent, “*Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri -1*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Nisan 2019.
- GÖNENÇ Levent, “*Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri -2*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Nisan 2019.
- GÖNENÇ Levent, “*Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri -3*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Mayıs 2019.
- GÖNENÇ Levent, “*Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri -4*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Mayıs 2019.
- GÖNENÇ Levent, “*Seçim Hukuku Penceresinden 31 Mart Seçimleri -5*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Mayıs 2019.
- GÖNENÇ Levent, “*YSK Yasası Üzerine Bir Değerlendirme*”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu, Aralık 2017.
- GÖZLER Kemal, “*Mühürsüz Oy Pusulası Tartışması: YSK'nın 16 Nisan 2017 tarih ve 560 sayılı Kararı Hakkında Bir İnceleme*”, www.anayasa.gen.tr, 19 Nisan 2017
- GÖZLER Kemal, “*YSK Kararlarının Kesinliği Üzerine*”, www.anayasa.gen.tr, 21 Nisan 2017
- GÖZLER Kemal, “*YSK'nın Bağımsızlığı Üzerine: Gözlemler ve Öneriler*”, www.anayasa.gen.tr, 25 Temmuz 2019
- GÖZLER Kemal, “*YSK'nın Kararı Hakkında Neden Yazmadım?*”, www.anayasa.gen.tr, 24 Temmuz 2019
- GÜNEŞ Mehmet, “*Küresel Siyasette Demokratik Katılım Örneği Olarak: Yurtdışındaki Vatandaşların Siyasal Katılımı*” Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi, 2017, ss.438-456
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 2015 yılı Performans Programı, Ankara: 2015
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 2017 yılı Performans Programı, Ankara: 2017
- ŞİRİN Tolga. “*Referandum ve Serbest Seçim Hakkı: YSK'nın 16 Nisan 2017 Referandumundaki Yaklaşımına İlişkin Bir Değerlendirme*”, www.academia.edu.tr, (erişim tarihi 01.02.2020)
- VURAL Ali Murat, “*Parti İçi Demokrasi ve Siyasal İletişime Katkıları*”, 12-16 Temmuz 2009'da Şili/Santiago'da düzenlenen 21. Dünya Politika Bilimi Kongresi'nde sunulan bildiri,

YÜKSEK SEÇİM KURULU SEÇMEN KÜTÜĞÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliği Bilgisayar Mühendisleri Odasına muhatap 27/02/2019 tarih ve 12758526-952.02.08- E.153559 sayılı “Seçim Uygulamalarına İlişkin Öneriler ve Uygulamalar Hakkında Değerlendirmeler” konulu yazısı

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Fatih		GÜLER
Doğum Yeri ve Yılı	ÇANAKKALE		1986
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce (YDS 73)		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı	Kurum Adı	
Lise	2001	2004	Polis Koleji/Ankara
Lisans	2004	2008	Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi/ Ankara
Lisans	2008	2012	Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Bursa
Yüksek Lisans	2008	2012	Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/Bursa
Doktora	2012	2020	Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/Bursa
Çalıştığı Kurumlar	Başlama - Ayrılma Yılı	Çalışılan Kurumun Adı	
1.	2008	2012	Bursa İl Emniyet Müdürlüğü (Büro Amiri)
2.	2012	2019	Hakkâri İl Emniyet Müdürlüğü (Bürolar Amiri)
3.	2014	2015	Dışişleri Bakanlığı - Suudi Arabistan Krallığı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Riyad Büyükelçiliği (Ataşe)
4.	2019		Balıkesir- Gönen İlçe Emniyet Müdürlüğü (İlçe Emniyet Müdür Yardımcısı)
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayımlar:	Merkezi Isıtma Sistemlerinin Uygulanmasında Yaşanan Sorunların Kat Mülkiyeti Hukuku Açısından Sonuçları, Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2019, ss.48-64		
Diğer:			
İletişim (e-posta):	fatih_guler92@hotmail.com		
	Tarih	10.06.2020	
	İmza		
	Adı Soyadı	Fatih GÜLER	